

رِسَالَةُ نُورٍ كَلِيَّاتٍ تَنْدُنُ

اِنْشَاءُ الْاَلْحَمْدِ

فِي

مِطَانِ الْاِيَّازِ

(مُتَرْجِمَةٌ تَرْجَمَةُ سَيِّ)

بَدِيعُ الزَّمَانِ

سَعِيدُ النُّورِ سَيِّ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَبِهِ نَسْتَعِينُ﴾

تنبيه

إشارات الإعجاز تفسيري؛ أسكى حربِ عمومينك برنجى سنه سنده،
جبههٔ حربده، مأخذسز و كتاب موجود اولماديغى حالده تأليف ايديلمشدر.
حرب زمانتك ضرورتندن باشقه، درت سببه بناءً غايت مختصر و ايجازلى بر
طرزده يازلمش؛ فاتحه و نصفِ أوّل داها مجمل، داها مختصر قالمشدر.

أولاً: او زمان، ايضاحه مساعده ايتميوردى. أسكى سعيد، ايجازلى و
قيصه تعبيراتله إفادهٔ مرام ايدميوردى.

ثانيًا: غايت ذكى اولان كندى طلبه لرينك درجهٔ فهملرينى دوشونميوردى،
باشقه لرك آكلامالرينى دوشونميوردى.

ثالثًا: أسكى سعيد، أك دقيق و أك اينجه اولان نظم قرآنده كى ايجازلى
اولان إعجازى بيان ايتديكى ايچون، قيصه و اينجه دوشمشدر. فقط شيمدى
ايسه يكى سعيد نظريه مطالعه ايتدم. الحق، أسكى سعيدك بتون خطيئاتيله برابر،
شو تفسيرده كى تدقيقاتِ عاليه سى، اونك بر شاه أثريد. يازلديغى وقت دائما
شهيد اولمغه حاضرلاندغي ايچون، خالص بر نيّت ايله و بلاغتك قانونلرينه و

علوم عربيه نڭ دستورلرينه تطبيق ايدهر ك يازديغي ايچون هيچ بريني جرح ايدهمدم. بلکه جناب حق، بو اثرى اوڭا كقارة ذنوب ياپه حق و بو تفسيرى ده تام آڭلايه حق آدملىر يتيشديره جك ان شاء الله.

اگر برنجى حرب عمومى گيى مانعلر اولماسه ايدى، تفسيرك شو برنجى جلدى، إعجاز و جوهندن اولان إعجاز نظمى يى بيان ايتديگى گيى، ديگر جزءلر و مكتوبلر ده متفرق حقائق تفسيريه يى ايچنه آلسه ايدى، قرآن معجز البيانه گوزل بر تفسير جامع اولوردى. بلکه ان شاء الله، شو جزء تفسير و آلتمش آلتى عدد، بلکه يوز اوتوز عدد "سوزلر" و "مكتوبات" رساله لريله برابر مأخذ اولورسه، ايلريده بختيار بر هيئت اويله بر تفسير قرآنى يازسين، ان شاء الله...

سعيد النورسى

حاشيه: بو خارقه تفسيرده، منافقلىر حقنده اولان اون ايكي آيت ايله معند كافرلر ايچون اولان ايكي آيتك ايضاحات و تفصيلاتك ايچنده چوق مناسبات بلاغتي چوقلر آڭلاميه حق و إستفاده ايتميه جك اهميتسر نكته لرينك ذكر ايديلمه سنك سري و ديگر آيتلرده كي تحقيقه و ايضاحه مخالف اولارق ماهيت كفريه نك تفصيلاتنه و اهل نفاقك تمسك ايتدكلرى شبهه لرينه پك آز تماس ايديلمه سنك حكمتى و يالكز ألفاظ قرآنيه نك اينجه إشارات و دلائلرلنك اهميتله بيان ايديلمه سنك سبي اوچ نكته در:

برنجى نكته: بدايت ظهور اسلاميته معند و كتابسز كافرلك و نفاقه گيرن أسكى دينلرك منافقلىر گيى، عينا بو زمان آخرده بر نظيره سى چيقه جغنى، درس قرآنيدن گلن بر سنوحات ايله أسكى سعيد حسن ايتمش.

منافقلر حَقْنده كى آيتلىرى ايضاح ايله اُكْ اينجه نكتهلىرى بيان ايتمش، فقط مطالعه جيلركُ ذهننى بولانديرماق ايچون ماهيتِ مسلكلرينى و اِستناد نقطه ليرنى مجمل بيراقمش، ايضاح ايتمه مش. ذاتاً رسالهُ نوركُ مسلگى اودر كه؛ ذهنلرده بر ايز بيراقمه مق ايچون، سائر علمايه مخالف اولارق، معارضلركُ شبهه ليرنى ذكر ايتمه دن اويله بر جواب ويرر كه، داها وهم و وسوسه يه ير قالماز. اُسكى سعيد بو تفسيرده، رسالهُ نور گي، ذهنلى بولانديرماق ايچون يالكرُ بلاغت نقطه سنده لفظكُ دلالتنه و اِشاراتنه اُهميت ويرمش.

ايكنجى نكته: مادام قرآن حكيمكُ هر حرفكُ اوقونماسيله اويله بر قيمتى اولور كه؛ بر حرف اون، يوز، ييك و بيكلر ثوابى و باقى ميوهُ اُخروى يي ويره جكُ ماهيته در؛ البته اُسكى سعيدكُ بو تفسيرنده بر صاچ گي، بر ذره گي، قرآنكُ كلماتنه تماس ايدن نكته لى ايضاح ايتمه سى اِسراف دگل، اُهميتسز دگل. بلكه گوز قپاقلرينكُ كير پيكلرى و بلكه گوز بيگينكُ ذره لى گي قيمتلى اولديغى حس ايتمش كه، او دهشتلى حرب ايچنده بو اينجه جكُ صاچ گي مناسبلىرى يازمقدن و دوشونمكدن، آوجى خطنده دشمن گله لى اوني شاشيرتقماش، اوندن واز گچيرمه مش. (حاشيه)

اوچنجى نكته: تور كجه يه ترجمه سى، عربجه ده كى جزالت، بلاغت و خارقه قيمتى محافظه ايده مه مش. بعضاً ده مختصر گيتمش. اونكُ ايچون منافقلر حَقْنده كى اوزون تفصيلاتكُ بر قسمنى نشر ايتمه مكُ نيت ايتدم. فقط قرآنه

(حاشيه): عجا بويله بر آدم، هيچ ممكن ميدر كه؛ دينى سياسته، دنيايه آلت ايتسين. بو اِتهامى ياپانلركُ، نه درجه عدالتدن خارج بر ظلم ايتدكلرى آكلاشيلير.

نور طلبه لرندن

زبير، بايرام

عائد اولماسی جهتيله قرآنه عائد بر ذره نك ده قيمتي بيوكدر. بلكه بعضلره ده فائدهسى واردر. إن شاء الله عربى تفسير بو ترجمه نك آخرنده بر مانع اولمازسه نشر ايديله جك، ترجمه ده كى نقصانلرينى ازاله ايديه جك. فقط عربى تفسيرده توافقك انواعندن چوق خارقه لر واردر، بشر اختيارى قاريشمامشدر. اونك ايچون او مطبوعك عين طرزنده (امكانى وارسه) ممكن اولديغى قدر چاليشمق لازمدر كه، علامت مقبوليت اولان او خارقه لر غائب اولماسين.

سعيد النورسى

﴿بِسْمِ سُبْحَانَهُ﴾

قرق سنه اول حرب عموميده، جبهه ده آوجى خطنده بعضا ات اوستنده تأليف ايديلن بو إشارات الإعجاز تفسيرينك بر قسمنى استاديمزدن درس آلدق. علم بلاغتي و قواعد عربيه ي بيلمديگمز حالده، آلدیغمز درس ايله بونده كى بر سر عظيمى فهم ايتدك كه؛ بو إشارات الإعجاز تفسيرى، حقيقه خارقه در. بو تفسير، قرآنك وجوه إعجازندن يالگز نظمنده كى إعجازى خارقه بر طرزده گوسترمسى مناسبتيله درت نقطه يي بيان ايدىيورز:

برنجيسى: مادام قرآن كلام اللهدر؛ عموم عصرلر اوزرنده و آرقه سنده اوطوران مختلف طبقه طبقه اولارق ديزلمش بتون نوع بشره خطاب ايدىيور، درس ويرىيور. هم بو كائنات خالق ذو الجلالنك كلامى اولارق ربويتك اك يوكسك مرتبه سندن چيقوب، بو بيگلر مختلف طبقه مخاطبلره قونوشويور،

عمومنك بتون سؤاللرينه و احتياجلرينه جواب ويرييور؛ البته معنارلى، كلى و عموميدر. بشر كلامى گي مخصوص بر زمانه، معين بر طائفهيه و جزئى بر معنايه انحصار ايتمبيور. بتون جن و انسك بيكلر مختلف طبقهده اولان افكار و عقول و قلوب و ارواحنك هر بريسنه لايق غدالرى ويرييور، طاغيتبيور.

ايكنجيسى: كلام ازلیدن گلن و بتون عصرلى و بتون طوائف نوع بشرى مخاطب اتخاذ ایدن قرآن حكيمك غايت كلى معنالرينك، جوهرلرينك صدفى حكمنده اولان لفظ قرآن، البته كليدر. يالكز قرائتنده هر بر حرفنك اون، يوز، ييك و بيكلر و ايام مباركهده اوتوز بيكه قدر ثواب اخروى و ميوه جنت و يرين حروف قرآنيهك هر برنده موجوديتى قطعى اولان اعجازك بر قسمنى بو تفسيرده گوردك.

اوچنجيسى: بر شيك حسن و جمالى، او شيك مجموعنده گورونور. جزءلره آيريلديغي وقت، مجموعنده گورونن حسن و جمال، پارچهلرنده گورونمز. او شيك عمومنده تظاهر ایدن نقش و گوزلللك، هر بر قسمنده آرانماز. گورونمديكى وقت، گورونمه مسى اونك سبب قصورى توهم ايديلمز. بويله اولماسنه رغما، قرآن حكيمك سوره و آيتلرنده گورونن معجزه نظم، هيئات و كيفيات اعتباريله تحليل ايديلديكى وقت، باشقه بر طرزده ينه كنديني اهل تدقيقه گوسترييور. ايشته بو اشارات الإعجاز عربى تفسيرى، إعجاز قرآنك يدى منبعندن بر منبعى اولان نظمنده كى جزالتى، اوك اينجه اصرارينه قدر بيان و اظهار ايدبيور. قرآن حكيمك اون، يوز، ييك و بيكلر و ايام مباركهده اوتوز بيكه قدر ثمره اخروى و يرين حروفاتك هر برينه عائد، اشارات الإعجازك اعظمى اهتمام ايله اونلرده كى إعجازى گوسترمگه چاليشماسى، البته اسراف دگل عين حقيقتدر.

دردنجیسی: قرآن حکیمک کلام ازلیدن گلمسی و بتون عصرلرده کی بتون طبقات بشره خطاب ایتمه سی حسیله، معناسنده بر جامعیت و کلیت خارقه واردر. انسانده کی عقل و لسان گبی، بر آنده یالکز بر مسئله یی دوشونمک و یالکز بر لفظی سویله مک گبی جزئی دگل، گوز مثللو محیط بر نظره صاحب اولمق گبی، کلام ازی دخی بتون زمانی و بتون طائفه انسانیه یی نظره آلان بر کلیتده بر کلام ایلیدر. البته اونک معناسی، بشر کلامی گبی جزئی بر معنایه و خصوصی بر مقصده منحصر دگلدر. بو سبیدن، بتون تفسیرلرده گورونن و صراحت، إشارت، رمز، ایما، تلویح، تلمیح گبی طبقه لرله مفسرینک بیان ایتدکلری معنالر، قواعد عربیه یه و اصول نحوه و اصول دینه مخالف اولماق شرطیله، او معنالر، او کلامدن بالذات مراددر، مقصوددر.

طاهری، زبیر، صونغور، ضیا، جیلان، بایرام

إفادة المرام

قرآن عظیم الشان بتون زمانلرده گلوب گچن نوع بشرک طبقه لرینه، ملت لرینه و فرد لرینه خطاباً عرش اعلادن ایراد ایدیلن إلهی و شمولی بر نطق و عمومی، ربّانی بر خطابه اولدیغی گبی؛ بیلینمسی، بر فردک ویا کوچک بر جماعتک إقتدارندن خارج اولان و بالخاصّه بو زمانده، دنیا مادّیاتنه عائد پک چوق فنلری و علملری جامعدر.

بو إعتبارله زمانجه، مکانجه، إختصاصجه دائره إحاطه سی پک طار اولان بر فردک فهمندن و قریحه سندن چیقان بر تفسیر، بحقّ قرآن عظیم الشانه تفسیر اولاماز. چونکه قرآنک خطابنه مخاطب اولان ملت لرک، انسانلرک أحوال روحیه لرینه و مادّیاتلرینه، جامع بولوندیغی اینجه فنلره، علملره بر فرد واقف و صاحب إختصاص اولاماز که، اوکا گوره بر تفسیر یاپایلیسین. هم بر فردک مسلکی و مشربی تعصّب دن خالی اولاماز که، حقائق قرآنیه بی گورسون، بی طرفانه بیان ایتسین. هم بر فردک فهمندن چیقان بر دعوا، کندیسنه خاص اولوب، باشقه سی او دعوانک قبولنه دعوت ایدیلهمز. مگر که بر نوع إجماعک تصدیقنه مظهر اوله.

بناءً علیه قرآنک اینجه معنالرینک و تفسیرلرده طاغنیق بر صورتده بولنان محاسنک و زمانک تجربه سیله فنک کشفی سایه سنده تجلی ایدن حقیقتلرینک تثبیتله، هر بری بر قاچ فنده متخصص اولمق اوزره محققین علمادن یوکسک بر هیئتک تدقیقاتیله، تحقیقاتیله بر تفسیرک یاپیلما سی لازمدر. نته کیم قانونی حکملرک تنظیم و إطرادی، بر فردک فکرندن دگل، یوکسک بر هیئتک نظر دقت و

تدقیقاتندن گچمه سی لازمدرکه، عمومی بر امنیت و جمهور ناسک اعتمادینی قزاقمق اوزره ملته قارشی بر کفالتِ ضمنیه حصوله گلکسین و إجماع ملت حجتی آلدۀ ایده بیلسین.

أوت قرآن عظیم الشانک مفسّری، یوکسک بر دها صاحبی و نافذ بر إجتهاده مالک و بر ولایت کامله یی حائز بر ذات اولمالیدر. بالخاصّه بو زمانلرده، بو شرطلر آنجق یوکسک و عظیم بر هیئتک تساندیلۀ و او هیئتک تلاحق افکارندن و روحلرینک تناسیبله بربرینه یاردیم ایتمه سندن و حرّیت فکّرلرندن و تعصّبلرندن آزاده اولارق تام إخلاصلرندن طوغان داهی بر شخص معنویده بولونور. ایشته قرآنی آنجق بویله بر شخص معنوی تفسیر ایده بیلیر. چونکه "جزءده بولنمیان، کلّده بولونور" قاعده سنه بناء، هر فردده بولنمیان بو گبی شرطلر، هیئتده بولونور.

بویله بر هیئتک ظهورینی چوقدن بری بکله یورکن، حسّ قبل الوقوع قبیلندن اولارق، مملکتی ییقبوب یاقه جق بیوک بر زلزله نک عرفه سنده بولوندیغمز دهنه گلدی. (حاشیه)

"بر شی تمامیلۀ آلدۀ ایدیلۀ مدیگی تقدیرده او شیئی تمامیلۀ ترک ایتمک جائز دگلدر" قاعده سنه بناء، عجز و قصورمله برابر؛ قرآنک بعض حقیقتلریله، نظمنده کی إعجازینه دائر بعض إشارتلی تک باشمه قید ایتمگۀ باشلادم. فقط برنجی حرب عمومینک پاطلامسیله أرضرومک پاسینلرک طاغ و دره لرینه

(حاشیه): أوت واندۀ خورخور مدرسه مزک طامنده اثنای درسده، بیوک بر زلزله نک گلکمکده اولدیغنی سویله دی. حقیقهً سویله دیگی گبی، آز بر زمان صوگره حرب عمومی باشلادی.

دوشدك. او قیامت لرده، او طاغ و تپه لرده فرصت بولدقجه، قلبمه گلنلری، بربرینه اویمیان عبارهلرله، او دهشتلی و مختلف حاللرده یازیوردم. او زمانلرده، او گبی یرلرده، مراجعت ایدیله جك تفسیرلرک، کتابلرک بولنماسی ممکن اولمادیغندن؛ یازدقلم یالکز سنوحات قلبیه مدن عبارت قالدی. شو سنوحاتم اگر تفسیرلره موافق ایسه، **نور علی نور**؛ شاید مخالف جهتلری وارسه، بنم قصورلریمه عطف ایدیله بیلیر. اوت تصحیحه محتاج یرلری واردر، فقط خط حربه بیوک بر إخلاص ایله، شهیدلر آراسنده یازیلوب گیدیریلن او یرتیق عبارهلرک تبدیلنه (شهیدلرک قان و آلبسه لرینک تبدیلنه جواز ویرلمدیگی گبی) جواز ویره مدم و قلبم راضی اولمادی. شیمدی ده راضی دگلدر، چونکه او زمانده کی إخلاص و خلوصی شیمدی بولامیورم. (حاشیه)

مع هذا قلمه آلدیغم شو إشارات الإعجاز أدلی أثریمی، حقیقی بر تفسیر نیئیه یاپمدم؛ آنجق علمای اسلامدن أهل تحقیقک تقدیرلرینه مظهر اولدیغی تقدیرده، اوزاق بر إستقبالده یاپیلاجق یوکسک بر تفسیره بر ئورنک و بر مأخذ اولمق اوزره او زمانلرک إنسانلرینه بر یادگار مقصدیه یاپدم.

سعيد النورسی

(حاشیه): یگئی سعید، رساله نوردده کی حقیقی إخلاص ایله ینه او إخلاصی بولدی. یگئی سعید، عین إخلاص ایله باقدی، تصحیح یرینی بولامادی. دیمک سنوحات قرآنیه اولدیغندن، إعجاز قرآنیه اونى یا کلیلشردن حمایه ایتمش.

نور طلبه لری

قرآن نه در؟ تعريفی ناصلدرد؟

قرآن، شو کتاب کبير کائناتک بر ترجمه اُزليه سى.. و آياتِ تکوينيه يي اوقويان متنوع ديللرينک ترجمان اُبدى سى.. و شو عالم غيب و شهادت کتابنک مفسرى.. و زمينده و گوکده گيزلى اُسماءِ اِلهيه نك معنوى خزينه لرينک کشافى.. و سطورِ حادثاتک آلتنده مضمير حقائقک مفتاحى.. و عالم شهادتده عالم غيبک لسانى.. و شو عالم شهادت پرده سى آرقه سنده اولان و عالم غيب جهتندن گلن اِلتفاتاتِ اُبدى رحمانيه و خطاباتِ اُزلى سبحانيه نك خزينه سى.. و شو اسلاميت عالم معنويسنک گونشى، قملی، هندسه سى.. و عوالم اُخرويه نك مقدس خريطه سى.. و ذات و صفات و اُسماء و شئونِ اِلهيه نك قول شارحى، تفسيرى واضحى، برهانِ قاطعى، ترجمانِ ساطعى.. و شو عالم انسانيتک مريى سى.. و انسانيت کبرا اولان اسلاميتک ماء و ضياسى.. و نوع بشرک حکمتِ حقيقه سى.. و انسانيتى سعادتہ سَوق ايدن حقيقى مرشدی و هاديسى... و انسانلره هم بر کتابِ شريعت، هم بر کتابِ دعا، هم بر کتابِ حکمت، هم بر کتابِ عبوديت، هم بر کتابِ اُمر و دعوت، هم بر کتابِ ذکر، هم بر کتابِ فکر، هم انسانک بتون حاجاتِ معنويه سنه مرجع اولاجق چوق کتابلرى تَضَمَّن ايدن تک، جامع بر کتابِ مقدس.. هم بتون اولياء و صديقينک و عُرَفاء و محققينک مختلف مشربلرينه و آيرى آيرى مسلکلرينه، هر برنده کى مشربک مذاقنه لايق و او مشربى تنوير ايدده جک و هر بر مسلکک مساقنه موافق و اونی تصوير ايدده جک برر رساله ايراز ايدن مقدس بر کتبخانه حکمنده بر کتابِ سماويدر.

قرآن عرشِ اعظمندن، اِسْمِ اعظمندن، هر اِسْمِ مرتبه اعظمندن گلدیگی ايچون، اون ايکنجى سوزده بيان و اِثبات ايدیلدیگی گبی؛ قرآن، بتون عالمرک

رَبِّي إعتباريله اللّٰهُكْ كلاميدر. هم بتون موجوداتك إلهي عنوانيله اللّٰهُكْ فرمانيدر. هم بتون سماوات و أرضك خالقى نامنه بر خطابدر. هم ربوبيت مطلقه جهتنده بر مكاله در. هم سلطنتِ عامّة سبحانيه حسابنه بر خطبه اُزليه در. هم رحمتِ واسعۀ محيطه نقطۀ نظرنده بر دفترِ إلتفاتاتِ رحمانيه در. هم الوهيتك عظمتِ حشمتي حيثيتيله، باشلرنده بعضًا شفره بولنان بر مخابره مجموعۀ سيدر. هم إسمِ أعظمك محيطندن نزول ايله عرشِ أعظمك بتون محاطنه باقان و تفتيش ايدن حكمت فشان بر كتابِ مقدّسدر. و شو سردندر كه، "كلام الله" عنواني كمالِ لياقتله قرآنه ويرلمش و دائما ده ويريلييور. قرآندن صوگره سائر أنبيانك كتب و صحفلى درجه سى گلير. سائر نهايتسز كلماتِ إلهيهك ايسه بر قسمي دخي خاص بر إعتبارله، جزئي بر عنوان ايله، خصوصي بر تجلّى ايله، جزئي بر إسم ايله و خاص بر ربوبيت ايله و مخصوص بر سلطنت ايله و خصوصي بر رحمت ايله ظاهر اولان إلهامات صورتنده بر مكاله در. ملك و بشر و حيواناتك إلهاملى، كليّت و خصوصيت إعتباريله چوق مختلفدر.

قرآن، عصرلى مختلف بتون أنبيانك كتابلىنى و مشربلى مختلف بتون أوليانك رساله لىنى و مسلكلرى مختلف بتون أصفيانك أثرلىنى إجمالاً تضمّن ايدن و جهاتِ ستّه سى پارلاق و أوهام و شبهاتك ظلماتندن مصفّا و نقطۀ إستنادى باليقين وحي سماوى و كلامِ اُزلى.. و هدفى و غايه سى، بالمشاهده سعادّۀ أبديه.. ايچى، بالبدهاهه خالص هدايت.. اوستى، بالضروره أنوارِ ايمان.. آلتى، بعلم اليقين دليل و برهان.. صاغى، بالتجربه تسليم قلب و وجدان.. صولى، بعين اليقين تسخير عقل و إدعان.. ميوه سى، بحقّ اليقين رحمتِ رحمن و دارِ جنان.. مقامى و رواجى، بالحدس الصادق مقبول ملك و انس و جانّ بر كتابِ سماويدر.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الرَّحْمَنُ * عَلَّمَ الْقُرْآنَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ * عَلَّمَهُ الْبَيَانَ﴾

﴿فَنَحْمَدُهُ مُصَلِّينَ عَلَى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ الَّذِي أَرْسَلَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ وَجَعَلَ مُعْجَزَتَهُ
الْكُبْرَى الْجَامِعَةَ بِرُمُوزِهَا وَإِشَارَاتِهَا لِحَقَائِقِ الْكَائِنَاتِ بَاقِيَةً عَلَى مَرِّ الدُّهُورِ
إِلَى يَوْمِ الدِّينِ وَ عَلَى آلِهِ عَامَّةً وَ أَصْحَابِهِ كَافَّةً﴾

أولاً: شو اشارات الإعجاز آدلی اثردن مقصدیمز؛ قرآنک نظمته، لفظته و عبارته سنه عائد إعجاز إشارتلینی و رمزلینی بیان ایتمکدر. چونکه إعجازک مهم بر وجهی، نظمندن تجلی ایدر. و اُک پارلاق إعجاز، قرآنک نظمنده کی نقشلردن عبارتدر.

ثانیاً: قرآنده کی عناصرِ أساسیه و قرآنک تعقیب ایتدیگی مقصدلر؛ توحید، نبوت، حشر، عدالت ایله عبادت اولمق اوزره درتدر. بو درت عنصری بیان ایده جگزر.

سؤال: قرآنک شو درت هدفه طوغری یورو دیگی نه دن معلومدر؟

جواب: اوت بنی آدم، بیوک بر کروان و عظیم بر قافله گبی ماضینک دره لرندن گلوب، وجود و حیات صحرا سنده مسافر اولوب، إستقبالک یوکسک طاغیرینه و مزین باغیرینه متوجّه قافله قافله متسلسلاً یورو مکده ایکن، کائناتک نظر دقتنی جلب ایتدی. "شو غریب و عجیب مخلوقلر کیملردر؟ نره دن گلیبورلر؟ نره به گیدیورلر؟" دییه أحوالرینی آکلامق اوزره خلقت حکومتی، فن حکمتی قارشیلرینه چیقاردی. و آرالرنده شویله بر محاوره باشلادی:

حکمت: نره دن گلییورسکڙ؟ نره یه گیدیورسکڙ؟ بو دنیاده ایشیڙ نه در؟
رئیسکڙ کیمدر؟

بو سؤاله، بنی آدم نامنه، أمثالی اولان بیوک پیغمبر لر گبی، محمد عربی علیه الصلاة والسلام، نوع بشره و کالة قارشیسنه چیقهرق شویله جوابده بولندی:

ای حکمت! بو گوردیگڭ انسانلر، سلطان ازلینڭ قدرتیله یوقلق قراڭقلرندن ضیادار وارلق عالمنه چیقاریلان مخلوقلردر. سلطان ازل، بتون موجوداتی ایچنده بز انسانلری سچمش و امانت کبرایی بزه ویرمشدر. بز حشر یولیه سعادت ابدیهیه متوجّه حرکت ایتمکده یز. دنیاده کی ایشیمز ده، او سعادت ابدیه یوللرینی تأمین ایتمکله، رأس المالمز اولان إستعدادلریمزی نمالاندریمقدر. و شو عظیم انسان کرواننه، بوندن صوڭره سلطان ازلیدن رسالت وظیفه سیله گلوب ریاست ایدن بنم. ایشته او سلطان ازلینڭ رسالت براتی اولارق بڭا ویردیگی قرآن عظیم الشان ائیمده در. شبهه ڭ وارسه آل، اوقو!

محمد عربی علیه الصلاة والسلام ڭ ویردیگی شو جوابلر، قرآندن مقتبس و قرآن لسانیه سویله نیلیدیگندن؛ قرآن ڭ عناصر اساسیه سنڭ شو درت مقصده تمرکز ایتدیگی آڭلاشیلیور.

سؤال: شو مقاصد اربعه، قرآن ڭ هانگی آیتلرنده بولنویور؟

جواب: او عناصر اربعه، قرآن ڭ هیئت مجموعه سنده بولوندیغی گبی؛ قرآن ڭ سورهلرنده، آیتلرنده، کلاملرنده، حتّی کلمهلرنده بیله صراحة ویا اشاره ویا رمزاً بولوغتده در. چونکه قرآن ڭ کلّی، جزءلرنده گوروندیگی گبی؛ جزءلری ده، قرآن ڭ کلنه آیینده در. بونڭ ایچوندر که، قرآن مشخص اولدیغی حالده، افراد صاحبی اولان کلّی گبی تعریف ایدیلیر.

سؤال: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ و ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ گبی آیتلرده مقاصدِ أربعه یه إشارت لر وار میدر؟

جواب: أوت ﴿قُلْ﴾ کلمه سی، قرآنک چوق یرلرنده مذکور و یا مقدردر. بو مذکور و مقدر اولان ﴿قُلْ﴾ کلمه لینه أساس اولمق اوزره ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ دن أول ﴿قُلْ﴾ کلمه سی مقدردر. یعنی، "یا محمد! بو جمله یی إنسانلره سویله و تعلیم ایت." دیمک بسمله ده إلهی و ضمنی بر أمر وار. بناءً علیه شو مقدر اولان ﴿قُلْ﴾ امری، رسالت و نبوته إشارتدر. چونکه رسول اولماسه ایدی، تبلیغ و تعلیمه مأمور اولمازدی. کذالك حصری إفاده ایدن "جار و مجرورک تقدیمی"، توحیده ایمادر. و کذا ﴿الرَّحْمَنُ﴾ نظام و عدالته، ﴿الرَّحِيمُ﴾ ده حشره دلالت ایدر. و کذا ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ده کی ﴿ل﴾ إختصاصی إفاده ایتدیگندن توحیده إشارتدر. ﴿رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ عدالتله نبوته رمزد. چونکه تربیه، رسوللر واسطه سیله اولور. ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ ذاتاً صراحةً حشر و قیامته دلالت ایدر. و کذا ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ صدفی ده، او مقاصدِ أربعه جوهرلرینی تضمّن ایتمشدر.

﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾: بو کلام، گونش گبیدر. یعنی، گونش باشقه لرینی گوستردیگی گبی، کندینی ده گوسترر؛ باشقه بر گونشه إحتیاج بیراقماز. ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ باشقه لرینه یاپدیگی وظیفه یی، کندیسنه ده یاپیور، ایکنجی بر ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ داها لازم دگلدرد. أوت ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ او یله مستقل بر نوردر که، بو نور هیچ بر شیئه باغلی دگلدرد. حتّی بو نورک جار و مجروری بیله هیچ بر شیئه محتاج دگلدرد.

آنجق ﴿ب﴾ حرفندن مستفاد اولان ﴿أَسْتَعِينُ﴾ ويا عرفًا معلوم اولان ﴿أَتَيْمَنُ﴾ وياخود مقدر اولان ﴿قُلْ﴾ كُ استلزام ايتديگی ﴿إِقْرَأْ﴾ فعللرندن برینه متعلقدر.

إخطار: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ ده کی جار و مجروره متعلق اولارق مذکور اولان فعللر، بسمله دن صوگره تقدیر ایدیلیر که، حصری إفاده ایتمکله إخلاص و توحیدی تضمّن ایتسین.

﴿إِسْم﴾ : جنابِ حقّ ذاتی اسملری اولدیغی گبی، فعلی اسملری ده واردر. بو فعلی اسملرک، غفّار و رزاق، محیی و ممیت گبی پک چوق نوعلری واردر.

س - بو فعلی اسملرینک کثرتله تنوعی نه دن میدانه گلییور؟

ج - قدرتِ اُزلیه نك کائناتده کی موجوداتك نوعلرینه، فردلرینه اولان نسبت و تعلقندن حصوله گلیر. بو إعتبارله، ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ قدرتِ اُزلیه نك تعلق و تأثیرینی جلب ایدر. و او تعلق، عبدك کسبنه و ایشینه یاردیم ایدیجی بر روح گبی اولور. او یله ایسه هیچ کیمسه، هیچ بر ایشینی بسمله سز بیراقماسین!

﴿اللَّهُ﴾ لفظه جلالی، بتون صفاتِ کمالیه یی تضمّن ایدن بر صدقدر. چونکه لفظه جلال، ذاتِ اقدسّه دلالت ایدر؛ ذاتِ اقدس ده، بتون صفاتِ کمالیه یی استلزام ایدر؛ او یله ایسه، او لفظه مقدّسه، دلالتِ إلتزامیه ایله بتون صفاتِ کمالیه یه دلالت ایدر.

إخطار: باشقه اسم حاصلرده بو دلالت یوقدر. چونکه باشقه ذاتلرده صفاتِ کمالیه یی استلزام ایتمک یوقدر.

﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾: بو ایکی صفتك لفظه جلالدن صوگره ذکرلرینی ایجاب

ایدن مناسبتلردن بریسی شودر که: لفظه جلالدن جلال سلسله سی تجلی ایتدیگی گی، بو ایکی صفتدن دخی جمال سلسله سی تجلی ایدیور. اوت هر بر عالمده امر و نهی، ثواب و عذاب، ترغیب و ترهیب، تسبیح و تحمید، خوف و رجا گی پک چوق فروعات، جلال و جمالك تجلیسیله تسلسل ایده گلمکده در. ایکنجیسی: جناب حقك اسمی، ذات اقدسنه عین اولدیغی جهته؛ لفظه جلال، صفات عینییه اشارتدر. ﴿الرَّحِيمُ﴾ ده، فعلی اولان

صفات غیریه ایمادر. ﴿الرَّحْمَنُ﴾ دخی، نه عین نه غیر اولان صفات سبعةیه رمزد. زیرا رحمن، رزاق معناسنه در. رزق، بقایه سبدر. بقا، تکرر وجوددن عبارتدر. وجود ایسه؛ برنجیسی ممیزه، ایکنجیسی مخصّصه، اوچنجیسی مرجّحه اولمق اوزره "علم، اراده، قدرت" صفتلرینی استلزام ایدر. بقا دخی، ثمره رزق محصولی اولدیغی ایچون، "بصر، سمع، کلام" صفتلرینی اقتضا ایدر که؛ مرزوق ایستدیگی زمان، احتیاجنی گورسون، ایستدیگی زمان ایشیتسین، آرالرنده واسطه بولوندیغی تقدیرده او واسطه ایله قونوشسون. بو آلتی صفت، شبهه سز برنجی صفتی اولان حیاتی استلزام ایدر لر.

س - رحمن، بیوک نعمتله؛ رحیم، کوچک نعمتله دلالت ایتدکلی جهته؛ رحیمك رحماندن صوگره ذکر، یوقاریدن آشاغییه اینمک معناسنه اولان "صنعت التدلی" قاعده سنه داخلدر. بو ایسه، بلاغتجه مقبول دگلدر؟

ج - اوت قاشلر گوزه، گم آته متّم اولدقلی و اونلرك نقصانلرینی إكمال ایتدکلی گی؛ کوچک نعمتله ده، بیوک نعمتله متّمدر لر. بو إعتبارله متّم اولان حدّ ذاتنده کوچک ده اولسه، فائده یی إكمال ایتدیگندن، بیوکدن داها

بيوك اولماسى ايجاب ايدر. و كذا بيوكدن بکله نیلن منفعت، كوچگه متوقف ايسه؛ او كوچك، بيوك صيره سنه گچر؛ او بيوك دخى، كوچك حكمنده قالير. كلید ايله آناختار، لسان ايله روح گي.

و كذا بو مقام، نعمتلك تعدادى ويا نعمتلك ايله امتنان مقامى دگلدرك. آنجق انسانلرى، گيزلى و كوچك نعمتلكه تنبيه و ايقاظ ايتمك مقاميدرك. اولكى مقاملرده كى "تدلى"، شو "تنبيه" مقامنده ترقى صاييلير. چونكه گيزلى و كوچك نعمتلكرى انسانلره گوسترمك و انسانلرى اونلك وجودينه ايقاظ ايتمك، داها لايق و داها لازمدر. بو اعتبارله، شو مسئله مزده تدلى دگل، ترقى واردرك.

سؤال: مبدأ و مأخذ اعتباريله رقة القلب معناسنى إفاده ايدن بو ايكي صفتك جناب حق حقه قوللانيلماسى جائز دگلدرك. اگر معنای حقیقیلرينك لازمى و نتیجه سى اولان انعام و احسان قصد ايديليرسه، مجازده نه حكمت واردرك؟

جواب: بو ايكي صفت، "يد" گي معنای حقیقیلريله، جناب حق حقه قوللانيلماسى محال اولان متشابهاتدندرك. متشابهاتده، معنای مجازينك معنای حقیقینك لفظيله، اسلوبيله گوستريلمسندركى حكمت، انسانلك مألوف و معلوملى اولميان معنالى و حقیقتلى ذهنلرينه ياقينلاشديروبول ايتديرمكدن عبارتدرك. مثلاً "يد"ك معنای مجازيسى انسانلره مانوس اولماديغندن، معنای حقیقینك شكليله، لفظيله گوستريلمسى ضرورتى واردرك.

﴿الْحَمْدُ﴾: أولا بو كلمه يي ماقبلنه باغلاتديران جهت مناسبت؛ "رحمن" "رحيم"ك دلالت ايتدكلى نعمتلك حمد و شكر ايله قارشيلانمه سى لزومندن عبارتدرك.

ثانيًا: شو ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ جمله‌سی، هر بری نعمِ اساسیه‌دن برینه إشارت اولمق اوزره، قرآنك درت سوره‌سنده تكرر ايتمشدر. او نعمتله ده؛ نشئه اولی ايله نشئه اولی ده بقاء، نشئه اخرا ايله نشئه اخري ده بقاء نعمتله‌دن عبارتدر.

ثالثًا: بو جمله‌نك قرآنك باشلانغیجی اولان فاتحه سوره‌سنة فاتحه یعنی باشلانغیج یاپیلماسی نهیه بناءدر؟

جواب: كائناتك و طولایسیله إنسانلرك خلقتمده کی حكمت و غایه، ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ فرمان جلیلنجه، عبادتدر. حمد ایسه، عبادتك إجمالی بر صورتی و كوچك بر نسخه‌سیدر. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ك بو مقامده ذكری، خلقتك غایه‌سنی تصوّر ایتمگه إشارتدر.

رابعًا: حمدك اك مشهور معناسی، صفات كمالیه‌ی إظهار ایتمكدر. شویله كه: جناب حق إنسانی كائناته جامع بر نسخه و اون سكر بیك عالمی حاوی شو بیوك عالمك كتابنه بر فهرست اولارق یاراتمشدر. و أسماء حسنی‌دن هر بریسنك تجلیگاهی اولان هر بر عالمدن بر ئورنك، بر نمونه، إنسانك جوهرنده ودیعه بیراقمشدر. اگر إنسان مادی و معنوی هر بر عضوینی اللهك أمر ایتدیگی ییره صرف ایتمكله حمدك شعبه‌لرندن اولان شكر عُرْفی ایفا و شریعتیه إمتثال ایدرسه، إنسانك جوهرنده ودیعه بیراقیلان او ئورنكلرك هر بریسی، كندی عالمنه بر پنجره اولور. إنسان او پنجره‌دن، او عالمله باقار. و او عالمله تجلی ایدن صفتله، او عالمدن تظاهر ایدن إسمه بر مرآت و بر آیینه اولور. او وقت إنسان روحیله، جسمیله عالم شهادت و عالم غیبه بر خلاصه اولور. و هر ایکی عالمله تجلی ایدن، إنسانه ده تجلی ایدر. ایشته بو جهته‌له إنسان، صفات كمالیه‌ی إلهیه‌یه هم مظهر اولور، هم مظهر اولور.

نته کیم محی الدین عربی، «کُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِيَعْرِفُونِي»
 حدیث شریفنک بیانده: "مخلوقات یار اتم که، بگا بر آیین اولسون و او آیینده
 جمالی گورهیم." دیمشدر.

﴿لِلَّهِ﴾ : "ل" بوراده إختصاص ایچوند. حمدک ذات اقدس خاص و
 منحصر اولدیغنی إفاده ایدر. بو "ل" ک متعلق اولان إختصاص حذف اولدقدن
 صوگره اوکا إنتقال ایتمشدر که، إخلاص و توحیدی إفاده ایتسین.

إخطار: مشخص اولان بر شیئک عمومی بر مفهوم ایله ملاحظه ایدیلدیگنه
 بناءً؛ ذات اقدس ده مشخص اولدیغی حالده، واجب الوجود مفهومیه تصور
 ایدیله بیلیر.

﴿رَبِّ﴾ : یعنی هر بر جزئی بر عالم مثابه سنده بولنان شو عالمی بتون
 اجزاسیله تربیه و یلیدیزلر حکمنده اولان او جزءلرک ذراتنی کمال إنتظامله تحریک
 ایدر. اوت جناب حق، هر شی ایچون بر نقطه کمال تعیین ایتمشدر. و او
 نقطه بی اَلده ایتمک ایچون او شیئه بر میل ویرمشدر. هر شی او نقطه کماله
 طوغری حرکت ایتمک اوزره، صانکه معنوی بر أمر آلمش گی منتظمًا او نقطه یه
 متوجّها حرکت ایتمکده در. اثنای حرکتده اونلره یاردیم ایدن و مانعلرینی دفع
 ایدن، شبهه سز جناب حقک تربیه سیدر. اوت کائناته دقتله باقیلدیغی زمان،
 انسانلرک طائفه و قبیلهری گی، کائناتک ذراتی منفردًا و مجتمعًا خالققرینک
 قانونه إمتثالًا، معین اولان وظیفه لرینه قوشمقده اولدققری حسن ایدیلیر. یالکز
 بدبخت انسانلر مستثنا!

﴿الْعَالَمِينَ﴾: بو کلمه نک صوکنده کی ﴿ین﴾ یالکز إعراب علامتیدر،

﴿عَشْرِينَ﴾ ﴿ثَلَاثِينَ﴾ گبی. ویا جمع علامتیدر. چونکه عالمک إحتوا ایتدیگی جزءلرک هر بریسی بر عالمدر. ویاخود یالکز منظومه شمسیهیه منحصر دگلدر. جناب حَقُّ شو غیر متناهی فضا ده چوق عالمری واردر. اوت ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَ لِلَّهِ مِنْ فَلَکٍ﴾ تَجْرِی النُّجُومُ بِهِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ

﴿رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ﴾ ده اولدیگی گبی، بوراده ده عقلایه مخصوص جمع صیغه سیله غیر عقلا جمعلندیریلمشدر. بو ایسه، قواعدده مخالفدر؟

اوت عالمک إحتوا ایتدیگی عضولرک برر عاقل، برر متکلم صورتنده تصوّر ایدیلمسی، بلاغتک اُکْ مقبول بر پرنسبیدر. زیرا کائناتک "عالم" ایله تسمیه سی، کائناتک صانعنه اولان دلالتی، شهادتی، إشارتی ایچونددر. بناءً علیه کائناتک عضولری ده صانعنه اولان دلالتلری، شهادتلری ایچون برر عالم اولمالری ایجاب ایدر. او یله ایسه صانعک او عضولری تربیه سندن و او عضولرک ده صانعی إعلام ایتمه لرندن آکلاشیلیر که؛ او عضولر برر حی، برر عاقل، برر متکلم صورتنده تصوّر ایدیلمشدر. بناءً علیه بو جمعهده، قواعدده مخالفت یوقدر.

﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ : ماقبلیله بو ایکی صفتک نظمینی ایجاب ایدن شویله بر مناسبت واردر که؛ بری منفعتلری جلب، دیگرری مضرتلری دفع ایتمک اوزره تربیه ناک ایکی اساسی واردر. رزاق معناسنه اولان ﴿الرَّحْمَنِ﴾ برنجی اساسه، غقار معناسنی إفاده ایدن ﴿الرَّحِيمِ﴾ ده ایکنجی اساسه إشارتلری ایچون بربریله باغلامشدر.

﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ : ماقبلیله شو صفتک نظمینی إقتضا ایدن سبب شودر که؛ شو صفت، رحمتی إفاده ایدن ماقبلنه نتیجه در. زیرا قیامتله، سعادت

أبدیه نڭ گله جگنه اڭ بیوک دلیل، رحمتدر. اوت رحمتڭ رحمت اولماسی و نعمتڭ نعمت اولماسی آنجق و آنجق حشر و سعادتِ أبدیه به باغلیدر. اوت سعادتِ أبدیه اولماسه، اڭ بیوک نعمتلردن صاییلان عقلڭ، انسانڭ قفاسنده ییلان وظیفه سنی گورمکدن باشقه بر ایشی قالماز. کذالک اڭ لطیف نعمتلردن صاییلان شفقت و محبت، أبدی بر آیریلق دوشونجه سیله، اڭ بیوک ألملر صیره سنه گچرلر.

سؤال: جنابِ حقّ هر شیئه مالک اولدیغی بر حقیقت ایکن، بوراده حشر و جزا گونینڭ تخصیصی نه به بناءدر؟

جواب: شو عالمڭ انسانلرجه حقیر و خسیس صاییلان بعض شیلرینه قدرتِ ازلیه نڭ بالذات مباشرتی عظمتِ إلهیه به مناسب گورولمديگندن، وضع ایدیلن اسبابِ ظاهریه نڭ او گون رفیعله، هر شیئڭ شفاف، پارلاق ایچ یوزیله تجلّی ایدوب صانعنی، خالقنی واسطه سز گوره جگنه إشارتدر.

﴿یوم﴾ تعبیری ایسه، حشرڭ وقوعنی گوسترن اماره لردن برینه إشارتدر. شویله که: ثانیه، دقیقه، ساعت و گونلری گوسترن هفته لق بر ساعتڭ میللرندن بریسی دورینی تمام ایتدیگی زمان، همه حال اوته کیلر ده دورلرینی إکمال ایده جکلرینه قناعت حاصل اولور. کذالک یوم، سنه، عمرِ بشر و عمرِ دنیا ایچنده تعین ایدیلن معنوی میللردن بریسی دورینی تمام ایتدیگنده، اوته کیلرڭ ده (وَلَوْ اوزون بر زماندن صوگره اولسون) دورلرینی إکمال ایده جکلرینه حکم ایدیلیر. و کذا بر گون ویا بر سنه ظرفنده وقوعه گلن کوچک کوچک قیامتلی، حشرلری گورن بر آدم، سعادتِ أبدیه نڭ (حشرڭ طلوع فجریه، شخصی بر نوع حکمنده اولان) انسانلره إحسان ایدیله جگنه شبهه ایده مز.

﴿دین﴾ کلمه سندن مقصد یا جزادر، چونکه او گون خیر و شرله جزا ویريله جک بر گوندرد ویا حقائق دینه در. چونکه حقائق دینه او گون تام معناسیله میدانه چیقار. و دائره اعتقادك، دائره اسبابه غلبه ایده جگی بر گوندرد. اوت جناب حق مسبباتی اسبابه باغلامقله، انتظامی تأمین ایدن بر نظامی کائناتده وضع ایتمش. و هر شیئی، او نظامه مراعات ایتمگه و او نظامله قالمیه توجیه ایتمشدر. و بالخاصه انسانی ده، او دائره اسبابه مراعات و مربوطیت ایتمگه مکلف قیلمشدر. هر نه قدر دنیاده دائره اسباب دائره اعتقاد غلبه ایسه ده؛ آخرتده حقائق اعتقادیه تمامًا تجلی ایتمکله، دائره اسبابه غلبه ایده جکدر. بوگا بناء، بو دائره لرک هر بریسی ایچون آیری آیری مقاملر، آیری آیری حکملر واردر. و هر مقامك اقتضا ایتدیگی حکمه گوره حرکت لازمدر. عکسی تقدیرده دائره اسبابده ایکن طبیعتیله، وهمیله، خیالیله دائره اعتقاد باقان؛ معتزله اولور که، تأثیری اسبابه ویرر. و کذا دائره اعتقادده ایکن روحیله، ایمانیله دائره اسبابه باقان ده؛ اسبابه قیمت ویرمیه رك، جبریه مذهبی گبی تنبلجه سنه بر توکل ایله نظام عالمه مخالفت ایدر.

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾ : ﴿ك﴾ ضمیرنده ایکی نکته واردر. برنجیسی: ماقبلنده ذکر ایدیلن صفات کمالیه نك ﴿ك﴾ ضمیرنده مستتر و متضمن اولدیغنه إشارتدر. چونکه او صفتلرک برر برر تعدادندن حاصل اولان بیوک بر شوق ایله غیبتدن خطابه، یعنی اسم ظاهر دن شو ﴿ك﴾ ضمیرینه إلتفات و إنتقال اولمشدر. دیمك ﴿ك﴾ ضمیرینك مرجعی، گچن صفات کمالیه ایله موصوف اولان ذاتدر. ایکنجیسی: ألفاظ اوقونورکن معنالرینی دوشونمك، بلاغت مذهبنده واجب اولدیغنه إشارتدر. چونکه معنالر دوشونلورسه، نازل اولدیغی گبی اوقونور و

او اوقویش؛ طبیعتیله، ذوقیله خطابه إنجرار ایدر. حتّی ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾ یی اوقویان آدم، صانکه ﴿أَعْبُدْ رَبَّكَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ﴾ جمله سنده کی أمره إمتثالاً اوقویور گی اولور .

جمع صیغه سیله ذکر ایدیلن ﴿نَعْبُدُ﴾ ده کی ضمیر، اوچ طائفه یه إشارتدر. برنجیسی: إنسانك وجودنده کی بتون اعضا و ذرّاته راجعدر که، بو إعتبارله شکر عُرفی یی ادا ایتمش اولور. ایکنجیسی: بتون أهل توحیدك جماعتلرینه عائددر. بو جهتله شریعتّه إطاعت ایتمش اولور. اوچنجیسی: کائناتك إحتوا ایتدیگی موجوداته إشارتدر. بو إعتبارله، شریعتِ فطریّه کبرایه تابع اولارق حیرت و محبّتله قدرت و عظمتك عرشی آلتنده ساجد و عابد اولمش اولور.

بو جمله نك ماقبیلیله وجهِ نظمی: ﴿نَعْبُدُ﴾ نك ﴿الْحَمْدُ﴾ یه تفسیر و بیان اولمقله ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ یه ده بر نتیجه و بر لازم اولماسیدر.

إخطار: ﴿إِيَّاكَ﴾ نك تقدیمی، إخلاصی وقایه ایتمك ایچوندرو ضمیر خطاب ده، عبادتك سبب و علّته إشارتدر. چونکه خطابه إنجرار ایدن گچن صفاتله متّصف اولان ذات، ألّبه عبادته مستحقدر.

﴿وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ : ﴿نَسْتَعِينُ﴾ ده مستتر ضمیر، ﴿نَعْبُدُ﴾ نك فاعلی گی، او اوچ جماعتدن هر برینه راجعدر. یعنی: بزم وجودیمزك ذرّاتی ویا أهل توحید جماعتی ویاخود کائنات موجوداتی، بتون حاجات و مقصدلریمزه، بِالْخاصّه أَكْ أَهمّ اولان عبادتمزه، سندن إعانه و توفیق ایسته یورز.

﴿إِيَّاكَ﴾ كلمه سنڭ تکرار لائما سنده کي حکمتڻگ برنجیسی، خطاب و حضورده کي لذتڻگ آرتیریلما سنده؛ ایکنجیسی، عیان مقامنڭ برهان مقامندن داها یوکسک اولدیغنه؛ اوچنجیسی، حضورده صدق اولوب کذبڭ احتمالی اولما دیغنه؛ دردنجیسی، عبادتله إستعانهنڭ آیری و مستقل مقصدلر اولدقلرینه إشارتدر.

بو ایکی فعلی بربریله باغلایان مناسبت، اجرتله خدمت آراسنده کي مناسبتدر. زیرا عبادت، عبدك الله قارشى بر خدمتیدر. إعانه ده، او خدمته قارشى بر اجرت گبیدر. ویا مقدمه ایله مقصود آراسنده کي علاقه در. چونکه إعانه و توفیق، عبادته مقدمه در.

﴿إِيَّاكَ﴾ كلمه سنڭ تقدیمندن طوغان حصر، عبدك جناب حقّه قارشى یاپدیغی عبادت و خدمتله، وسائط و اسبابه اولان تذللدن قورتولوشنه إشارتدر. لكن أسبابی تمامًا إهمال و ترك ایتمك ائی دگلدر. چونکه او زمان، جناب حقڭ حکمت و مشیئتیله کائناتده وضع ایدیلن نظامه قارشى بر تمرّد چیقار. اوت دائرة اسبابده ایکن توکل ایتمك، بر نوع تنبلك و عطالتدر.

﴿إِهْدِنَا﴾ : هدایتی طلب ایتمکله إعانه یی ایسته مک آراسنده نه مناسبت وارددر؟

اوت بری سؤال، دیگرى جواب اولدقلرندن بربریله باغلانیلمشدر. شویله که:

﴿نَسْتَعِينُ﴾ ایله إعانه طلب ایدیلیرکن مقام إقتضاسیله "نه ایسته یورسك؟" دییه وارد اولان مقدر سؤال، ﴿إِهْدِنَا﴾ ایله جوابلاندیریلیمشدر. ﴿إِهْدِنَا﴾ ایله

ایسته نیلن شیلرک آیری آیری و متعدّد اولماسی، ﴿إِهْدِنَا﴾ معناسنک ده آیری آیری و متعدّد اولماسنی ایجاب ایدر. صانکه ﴿إِهْدِنَا﴾ درت مصدر دن مشتاقدر. مثلاً: بر مؤمن هدایتی ایسترسه، ﴿إِهْدِنَا﴾ ثبات و دوام معناسنی إفاده ایدر. زنگین اولان ایسترسه، زیاده معناسنی؛ فقیر اولان ایسترسه، إعطا معناسنی؛ ضعیف اولان ایسترسه اعانه و توفیق معناسنی إفاده ایدر. و کذا "هر شیئی خلق و هدایت ایتمشد" معناسنده بولنان ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهَدَى﴾ آیت جلیله سی حکمنجه، ظاهری و باطنی طویغولر، آفاقی و خارجی دلیلر، آنفسی و داخلی برهانلر، پیغمبرلرک إرسالیه، کتابلرک إنزالی گبی واسطه لر إعتباریه ده هدایتک معناسی تعدّد ایدر.

إِخْطَار: أَكْ بِيُوكْ هدایت، حجابک قالدیریلماسیله حقّی حق، باطلی باطل گوسترمکدر.

﴿اللَّهُمَّ ارِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا إِتِّبَاعَهُ وَ
ارِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ آمِينَ﴾

﴿الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾: صراطِ مستقیم؛ شجاعت، عفت، حکمتک مزجندن و خلاصه سندن حاصل اولان عدل و عدالته إشارتدر. شویله که:

تغیّر، إنقلاب و فلاکتلره معروض و محتاج شو انسان بدننده إسکان ایدیلن روحک یاشایایلمسی ایچون اوچ قوّت إحداث ایدیلمشد. بو قوّتلرک برنجیسی: منفعتلری جلب و جذب ایچون قوّه شهویّه بهیمیّه. ایکنجیسی: ضررلی شیلری دفع ایچون قوّه سبعیّه غضبیّه. اوچنجیسی: نفع و ضرری، ای و کوتوی بریرندن تمیز ایچون قوّه عقلیه ملکیه در.

لكن إنسانده کی بو قوتلره شریعتجه بر حد و بر نهایت تعیین ایدیلمش ایسه ده، فطره تعیین ایدیلمه مش اولدیغندن بو قوتلرک هر بریسی تفریط، وسط، إفراط نامیله اوچ مرتبهیه آیریلرلر. مثلاً: قوه شهویه نك تفریط مرتبه سی خموددر که؛ نه حلاله و نه ده حرامه شهوتی، إشتهاسی یوقدر. إفراط مرتبه سی فجوردر که؛ ناموسلری و عرضلری پایمال ایتمک إشتهاسنده اولور. وسط مرتبه سی ایسه عقتدر که؛ حالنه شهوتی وار، حرامه یوقدر.

إخطار: قوه شهویه نك یمك، ایچمك، اویومق و قونوشمق گبی فروعاتنده ده بو اوچ مرتبه موجوددر.

و کذا قوه غضبیه نك تفریط مرتبه سی جبانتر که، قورقولیان شیلردن بیله قورقار. إفراط مرتبه سی تهوردر که، نه مادی و نه معنوی هیچ بر شیدن قورقماز. بتون إستبدادر، تحکمر، ظلملر بو مرتبه نك محصولیدر. وسط مرتبه سی ایسه شجاعتدر که؛ حقوق دینی و دنیویه سی ایچون جانی فدا ایدر، مشروع اولمیان شیلره قاریشماز.

إخطار: بو قوه غضبیه نك فروعاتنده ده شو اوچ مرتبه نك یری واردر.

و کذا قوه عقلیه نك تفریط مرتبه سی غباوتدر که، هیچ بر شیدن خبری اولماز. إفراط مرتبه سی جریزه در که؛ حقّی باطل، باطلی حق صورتنده گوستره جك قدر آلداتیجی بر ذکایه مالک اولور. وسط مرتبه سی ایسه حکمتدر که؛ حقّی حق بیلیر إمتثال ایدر، باطلی باطل بیلیر إجتنب ایدر.

﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾

إِخْطَار: بو قوْتَنگ شو اوچ مرتبه يه إنقسامی گبی؛ فروعاتی ده، او اوچ مرتبه يي حاویدر. مثلاً: خلقِ أفعال مسئله سنده جبر مذهبی إفراطدر که، بتون بتون إنسانی محروم ایدر. اعتزال مذهبی ده تفریطدر که، تأثیری إنسانه ویرر. أهل سنت مذهبی وسطدر. چونکه بو مذهب بین بیندر که؛ او فعللرک بدایتنی إرادۀ جزئییه، نهایتنی إرادۀ کلییه ویریور. و کذا إعتقاده ده تعطیل إفراطدر، تشبیه تفریطدر، توحید وسطدر.

خلاصه: شو طوقوز مرتبه نك آلتیسی ظلمدر، اوچی عدل و عدالتدر. صراطِ مستقیمدن مراد شو اوچ مرتبه در.

﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ : قرآنك اینجی گبی لفظلرینك دیزیلرسی؛ بر خیطه، بر چشیده، بر نقشه منحصر دگلدر. بلکه ظهورجه، خفاجه، یاقینلقجه، اوزاقلقجه متفاوت چوق تناسلردن حاصل اولان پك چوق نقشلر اوزرینه دیزیلمشلردر، نظم ایدیلمشلردر. ذاتاً إعجازك اساسی، إختصاردن صوگره آنجق بویله نقشلرده در. أوت ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ ایله ماقبلنده کی هر بر کلمه آراسنده بر مناسبت واردر. مثلاً: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ایله مناسبتی واردر. چونکه نعمت، حمده دلیل و قرینه در. ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ایله مناسبتداردر. چونکه تربیه نك کمالی، نعمتلك توالی و تعاقبی ایله اولور. ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ایله علاقه داردر. چونکه ﴿الَّذِينَ﴾ دن إرادة ایدیلن "أنبياء، شهداء، صلحاء، علما" رحمتدرلر. ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ ایله علاقه سی واردر. چونکه نعمتِ کامله، آنجق دیندر. ﴿نَعْبُدُ﴾ ایله علاقه سی وار. چونکه عبادتده إماملر، بونلردر. ﴿نَسْتَعِينُ﴾ ایله وار. چونکه توفیقه و إعانه یه مظهر بونلردر.

﴿إِهْدِنَا﴾ ايله وار. چونكه هدايتده مقتدى به اونلردر. ﴿صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ﴾ ايله واردر. چونكه طوغرى يول، آنجق اونلرك مسلكيدر.

"طريق" ويا "سبيل" كلمه لرينه "صراط" كلمه سنك ترجيحى، مسلكلرينك اطرافى محدود و ايشلك بر جاده اولديغنه و او جاده يه گيرنلرك بر داها چيقيما لرينه إشارتدر.

معهود و معلوم اولان شيلرده قوللانيلماسى اصول إتخاذ ايديلن أسماء موصوله دن ﴿الَّذِينَ﴾ تعبيرى، اونلرك ظلمات بشريه ايچنده ألباس گي پارلا دق لرينه إشارتدر كه؛ اونلرى تحرى و طلب ايتمگه و آرامغه لزوم يوقدر. اونلر، هر كسك گوزى ئوكنده حاضر اولدق لرينى تأمين ايدن بر علو شانه مالكدرلر. جمع صيغه سيله ﴿الَّذِينَ﴾ نك ذكرى، اونلره إقتدا و تابع اولمق إمكانتك موجوديتنه و اونلرك مسلكلرنده بطلان اولماديغنه إشارتدر. چونكه فردى اولميان بر مسلكده تواتر واردر؛ تواترده، بطلان يوقدر.

ماضى صيغه سيله ﴿أَنْعَمْتَ﴾ نك ذكرى؛ تكرر نعمتى طلب ايتمگه بر وسيله اولديغنه و اللهه راجع اولان ضميرى ده، بر يارديمجى و بر شفاعتجى وظيفه سنى گورد يگنه إشارتدر. يعنى: "أى ربم! مادام كه إنعام سنك فعلكدر و أؤلجه ده إنعامى يپميشك؛ إستحقاقم اولماديغى حالده إنعامى تكرر لاقم، سنك شأنكنددر."

﴿عَلَيْهِمْ﴾ ده كى ﴿عَلَى﴾ أنبيايه يوكله تيلن رسالت و تكليف يوكنك پك آغير اولديغنه و صحرالرى فائده لنديرمك ايچون ياغمور، قار و فورطنه لرك

شدائدينه معروض قالان يوكسك طاغلر گي، پيغمبرلرڭ ده املتيرني فيضلنديرمك ايچون رسالت زحمتلرينه معروض قالدقلارينه اشارتدر.

إِخْطَار: باشقه بر سوره ده ذكر ايديلن ﴿فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ﴾ اولان آيت كريمه، بوراده كي ﴿الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ آيت جليله سني بيان ايدر. ذاتا قرآنك بر قسمي، بر قسمي تفسير ايدر.

سؤال: پيغمبرلرڭ مسلكلري بربرينه اويديغي گي، عبادتلي ده بربرينه مخالفدر. بونك اسبابي نه در؟

جواب: إعتقاد و عملده، اصول و احكام اساسيه ده پيغمبرلرڭ هپسي دائمدرلر، ثابتدرلر، متحددرلر. إختلاف و تفاوتلري، آنجق فروعاتده در. ذاتا زمانلرڭ تبدلله، فروعاتك ده تبدل و تغيري طبعي بر شيدر. اوت مواسم اربعه ده تداوي و تلبس گي چوق شيلر تبدله اوغرار. مثلا، قيشك گيلن قالين البسه يازك تبدله اوغرار؛ ويا قيشك گوزل تاثيري اولان بر علاجك، يازك فنا تاثيري اولور، قوللا نيلماز. كذا لك قلب و روحلرڭ غداسي اولان احكام دينيه نك فروعاتي ده، عمر بشرك دوره لري إعتباريله تبدله اوغرار.

﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾: خوف و فرار مقامي اولان شو صفتك ماقبلنده كي مقاملر ايله مناسباتي ايسه: بو مقامك حيرت و دهشت نظريله جلال و جمال ايله متصف اولان مقام ربوبيته باقديرمسي؛ و إلتجا و دخالت نظريله ﴿نَعْبُدُ﴾ ده كي مقام عبوديته باقديرمسي؛ و عجز نظريله ﴿نَسْتَعِينُ﴾ ده كي توكل مقامنه باقديرمسي؛ و تسلي نظريله رفيق دائمي اولان مقام رجايه

باقديرمسيدر. چونكه قورقونج بر شيئي گورن آدم، قورقو و حيرت ايچنده قالير؛ صوگره فرار ايتمگه ميل ايدر. عاجز اولديغي تقديرده توگل ايدر، صوگره تسلي يوللريني آرار.

س - جنابِ حق، غنيّ مطلقدر؛ عالمده بو قدر ضلالتلري و پك چركين فنا شيلري ياپان نوع بشرک ياراديليشنده نه حكمت واردر؟

ج - كائنااتده مقصود بالذات و كلى و شوللى اولارق ياراديلان آنجق كماللر، خيرلر، حُسنلردر. شرلر، قبحلر، نقصانلر ايسه؛ حُسنلرک، خيرلرک، كماللرک آراسنده گورولميهك قدر طاغنيق و جزئيت قيبيلندن تبعي اولارق ياراديلمشلردر كه؛ خيرلرک، حُسنلرک، كماللرک مرتبهلريني، نوعلريني، قسملريني گوسترمگه وسيله اولسونلر و حقائقِ نسيبهنك وجودينه و يا ظهورينه بر مقدمه و بر واحدِ قياسى اولسونلر.

س - حقائقِ نسيبهنك نه قيمتي وار كه، اونك ايچون شرلر إستحسان ايديلهك؟

ج - حقائقِ نسيبه دينلن شيلر، كائنااتك اُجزاسى آراسنده بولنان رابطهلردر. و كائنااتده كي نظام، آنجق حقائقِ نسيبهدن طوغمشدر. و حقائقِ نسيبهدن كائنااتك اُنواعنه بر وجودِ واحدِ إنعكاس ايتمشدر. حقائقِ نسيبه، بيوك بر ئولچوده حقائقِ حقيقيهدن چوقدر. حتّى بر ذاتك حقائقِ حقيقيهسى يدي ايسه، حقائقِ نسيبهسى يدي يوزدر. بناءً عليه قبح و شرده شر وارسه ده قليلدر.

معلومدر كه، شرّ قليل ايچون خيرِ كثير ترك ايديلمز. ترك ايديليرسه، شرّ كثير اولور. زكات و جهادده اولديغي گي.

أوت ﴿إِنَّمَا تُعَرَّفُ الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا﴾ مشهور قضیه دن مقصد، بر شیئك ضدی، او شیئك حقائقِ نسییه سنك وجود و یا ظهورینه سبدر. مثلاً: قبح اولماسه ایدی و حُسُنلرك آراسنه گیرمه سه ایدی، حُسُنك غیرِ متناهی اولان مرتبه لری تظاهر ایتمز دی.

س - ﴿أَنْعَمْتَ﴾ فعل، ﴿مَفْضُوبٌ﴾ إسمِ مفعول، ﴿ضَالِّينَ﴾ إسمِ فاعل اولارق ذکرلرنده و کذا اوچنجی فرقه نك صفتی و ایکنجی فرقه نك صفتنه ترتب ایدن عاقبتی و برنجی فرقه نك عنوانِ صفتی عیناً ذکر ایتمکده نه گبی بر حکمت واردر؟

ج - نعمت عنوانی، نفسك دائماً میل ایتدیگی بر لذت اولدیغندن اختیار ایدیلمشدر. فعلِ ماضی اولارق ذکرنده کی سبب، اُولجه بیان ایدیلمشدر. ایکنجی فرقه ایسه، قُوَّةُ غضبیه نك غلبه و تجاوزیله تجاوز ایدهرک احکامك ترکیله ظلم و فسقه دوشمشلردر. یهودیلرك تَمَرْدی گبی. ظلم و فسقه خسیس و خیرسز بر لذت گورولدیگندن، اولردن نفس تنقّر ایتمز. قرآن کریم او ظلمك عاقبتی اولان غضبِ إلهی یی ذکر ایتمشدر که، نفسلری او ظلم و فسقندن تنفیر ایتدیرسین. استمرار و دوام شآننده اولان إسملردن إسمِ مفعول اولارق ذکر ایدیلمه سی ایسه، شرّ و عصیانلرك دوام ایدوب، توبه و عفو ایله إنقطاع ایتمدکلری تقدیرده قطعیلشه جگنه و سیلنمز بر طامغه شکلنه گچه جگنه إشارتدر. اوچنجی فرقه ایسه، وهم و هوايِ نفسك عقل و وجدانلرینه غلبه سیله، باطل بر اعتقاده تابع اولارق نفاقه دوشن بر قسم نصارادر. ضلالت، نفسلری تنفیر و روحلری إنجیتن بر ألم اولدیغندن؛ قرآن کریم او فرقه یی عین او صفتله ذکر ایتمشدر. و إسمِ فاعل اولارق ذکرنده کی سبب ایسه؛ ضلالتك ضلالت

اولماسی، دوام ایتمسنه متوقّف اولوب، إنقطاعه اوغرا دیگی زمان عفوه داخل اولاجغنه إشارتدر.

ای آرقداش! بتون لذت‌لر ایمانده اولدیگی گی، بتون ألملر ده ضلالتدهدر. بونک ایضاحی ایسه؛ بر شخص، قدرت ازیله طرفندن، عدم ظلماتندن شو قورقونج دنیا صحراسنه آتیلیرکن گوزینی آچار، باقار. بر لطف بکله دیگی زمان، بردن بره دشمنلرگی خسته لقلر، ألملر، بلالر هجوم ایتمگه باشلارلر. بر مدد، بر یاردیم ایچون مسترحمانه طبیعت و عناصره باقدیگی وقت، قساوت قلبله، مرحمتسزلکله قارشیلایشیر. أجرام سماویه دن إستمداد ایتمک اوزره باشنی هوایه قالدیرر. او أجرام، آتوم بومباری گی دهشتلی و هیبتلی حاللریله گوزینه گورونور. همان گوزینی یومار، باشنی اگر، دوشونمگه باشلار. باقار که، حیاتی حاجت‌لری باغیروب چاغیرمغه باشلارلر. بتون بتون توحش ایدهرک همان قولاق‌لرینی طیقار، وجدانه إلتجا ایدر؛ باقار که: وجدانی، بیگلر آمال (أمللر) و أمانی ایله طولو گورولتیلرندن جنت گتیره جک بر حاله گلیر. عجباً هیچ بر جهتدن هیچ بر تسلی چاره سنی بولامیان او زواللی شخص، مبدأ ایله معادی، صانع ایله حشری إعتقاد ایتمزسه، اونک او وضعیتندن جهنم داها سرین اولماز می؟

أوت او بیچاره خوف و هیبتدن، عجز و رعشتدن، وحشت و گوگل طارلغندن، یتیم‌لکه مأیوسیتدن مرگب بر وضعیت ایچنده اولوب قدرتنه باقار، قدرتی عاجز و ناقص.. حاجت‌لرینه باقار، دفع ایدیله جک بر دورومده دگلدر. چاغیروب یاردیم ایسته سه، یاردیمه گلن یوق. هر شیئی دشمن، هر شیئی غریب گورور. دنیایه گلدیگنه ییک دفعه ندامت ایدر، لعنت اوقور. فقط او شخصک صراط مستقیمه گیرمکه قلبی و روحی نور ایمانله ایشیق‌لانیرسه، او ظلمتلی اولکی وضعیتی نورانی بر حالته إنقلاب ایدر. شویله که:

او شخص، هجوم ایدن بلالری، مصیبتلری گوردیگی زمان، جناب حقّه
 إستناد ایدر، مستریح اولور. ینه او شخص، أبده قدر اوزانوب گیدن امللرینی،
 إستعدادلرینی دوشوندیگی زمان، سعادت أبدیہ پی تصوّر ایدر. او سعادت
 أبدیہ نك ماء الحیاتندن بر یودوم ایچر، قلبنده کی امللرینی تسکین ایدر. ینه او
 شخص، باشنی قالدیروب سمایه و اطرافه باقار؛ هر شیلہ اُنسیت پیدا ایدر. ینه
 او شخص، سماده کی أجرامه باقار؛ حرکتلرندن دهشت دگل، اُنسیت و امنیت
 پیدا ایدر.. و اونلرک او حرکتلرینی، عبرت و حیرتله تفکّر ایدر. ینه او شخص،
 أجرام علویه ایله اوילה بر کسبِ معارفه ایدر که، هانگی بر جرّمه باقارسه
 باقسین، او جرملردن: "ای آرقداش! بزدن توخّش ایتمه! حرکتلریمزدن قورقمه!
 هیمز بر خالقک مأمورلریز" دییه، مأنوس و امنیت ویریجی سسلری قلبّا
 ایشتمگه باشلار.

خلاصه: او شخص، اولکی وضعیتنده، وجداننده کی او دهشتلی و
 وحشتلی و قورقونج آلام شدیده دن قورتولمق ایچون تسلّیلر ایله حسنی إبطال
 و سرخوشلقله او حاللری اونوتمق ایستر. ایکنجی حالتنده ایسه، روحنده
 یوکسک لذتلی و سعادتلی حسّ ایدر؛ قلبنی ایقاظ، وجداننی تحریک ایدوب
 روحنی إحساس ایتدکجه، او سعادتلر زیاده لشیر و اوکا معنوی جنتلرک قبولری
 آچیلیر.

﴿اللَّهُمَّ بِحُرْمَةِ هَذِهِ السُّورَةِ اجْعَلْنَا مِنْ أَصْحَابِ الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ آمِينَ﴾

سورَةُ بَقَرَه

سؤال: ایجاز ایله إعجاز صفتلرینی حاوی قرآن عظیم الشانده ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ و ﴿فَبَآئِيَ الْآءِ رَبِّكُمَا... الخ﴾ و ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ... الخ﴾ گبی پك چوق آیتلر تکرر ایتمکده در. حالبوکه بو تکرارلر، بلاغته منافیدر، اوصانج ویریور؟

جواب: اُی آرقداش! هر پارلایان شی، یاقیجی آتش دگلدر. اوت تکرار و تکرر بعضاً اوصانج ویریور، فقط عمومی دگلدر. هر یره، هر کلامه و هر کتابه شامل دگلدر. اوصانج ویریجی عدّ ایدیلن پك چوق ظاهری تکرارلر، بلاغتجه إستحسان و تقدیر ایدیلیمکده در. اوت انسانك یدیگی ییمکله؛ بری غدا، دیگری تفکّه (میوه) اولمق اوزره ایکی قسمدر. برنجی قسم تکرر ایتدکجه ممنونیت ویرر، قوت ویرر، قات قات تشکرله سبب اولور. ایکنجی قسمك تکررنده اوصانج، تجددنده لذّت واردر. کذالك کلاملر ده ایکی قسمدر. بر قسمی روحله قوت، فکرله قوّت ویریجی حقیقتلدر که، تکرر ایتدکجه گونشك ضیاسی گبی، روحله، فکرله حیات ویرر. میوه قییلندن إشتهایی آچان قسمده تکرر مقبول دگلدر، إستحسان ایدیلمز. بوکا بناء قرآن هیئت مجموعه سیله قلبله قوت و قوّت اولوب، تکراری اوصانج دگل، حلاوت و لذّت ویردیگی گبی، قرآنك آیتلرنده ده اويله بر قسم واردر که، او قوّتك روحی حکمنده اولوب تکرر ایتدکجه داها زیاده پارلار، حق و حقیقت نورلرینی صاچار.

﴿هُوَ الْمِسْكُ مَا كَرَّرْتَهُ يَتَضَوُّعٌ﴾

أزجمله: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ گبی آیتلرده بولنان عقدۀ حیاتیته و نورانی أساسلر، تکرّر ایتدکجه إشتهالری آچار؛ مسک گبی، قاریشدیریلدقجه قوقار. دیمک تکرّر ظن ایدیلن، حقیقته تکرّر دگلدن. آنجق ﴿وَأَتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا﴾ قییلندن، او آیری آیری حکمتلری، نکتهلری، غایهلری إفاده ایدن تکرارلی کلاملر یالکز عبارهجه، لفظجه بربرینه بگزه دکلری ایچون تکرار ظن ایدیلیر. حتّی قصّه موسی، چوق مزیتلری و حکمتلری مشتملدر. هر مقامده او مقامه مناسب بر وجهله ذکر ایدیلمه سی، عین بلاغتدر. اوت قرآن عظیم الشان، او قصّه مشهوره یی، گوموش ایکن ید بیضاسنه آلارق آلتون شکله إفراغیله او یله بر نقش بلاغته مظهر ایتمشدر که، بتون اهل بلاغت، اونک بلاغته حیران اولمشلر، سجده یه وارمشلردن. و کذا تیمن، تبرک و إستعانه گبی چوق وجهلری حاوی؛ و توحید، تنزیه، ثناء، جلال و جمال و إحسان گبی چوق مقاملری تضمّن؛ و توحید و نبوّت، حشر و عدالت گبی مقاصد اربعه یه إشارت ایدن بسمله، ذکر ایدیلن یرلرک هر بریسنده بو وجهلردن، بو مقاملردن بری إعتباریله ذکر ایدیلمش و ایدیلمکده در. مع هذا هانگی سورده تکرّر وارسه، او سورده نك روحیله مناسب اولان بر وجه بالذات قصد ایدیلمکله، اوته کی وجهلرک إستطرا دی و تبعی ذکرلری، بلاغته منافی دگلدن.

﴿الم﴾ : سورهلرک باشلرنده بولنان حروفِ مقطّعه یه عائد ایضاحاتی "درت مبحث" ده ذکر ایده جکر.

برنجی مبحث: ﴿الم﴾ ایله، سورهلرک اوللرنده بولنان حروفِ مقطّعه دن تنقّس ایدن إعجاز حقّنده در. إعجاز، اینجی گبی اینجه جک لطائف بلاغتک پاریلتیلرینک إمتزاج و إجتماعندن تجلّی ایدن بر نوردر. بو مبحثده، بو نوری

بر قاج لطائف ضمننده ایضاح ایتمکله پارلاتاجغز. فقط هر بر لطیفه اینجه و ضیاسی آز ایسه ده، لطائفک هیئت مجموعه سندن حاصل اولان تام بر ضیا ایله فجر صادق چیقاقدر.

۱ - هجا حرفلرینک عددی (ألف ساکنه خارج قالمق شرطیله) یگرمی سکز حرفدر. قرآن عظیم الشان، سورهلرک باشنده بو حرفلرک یاریسنی ذکر ایتمش، یاریسنی ده ترک ایتمشدر.

۲ - قرآنک آلمش اولدیغی نصف، ترک ایتدیگی نصفدن داها زیاده کثیر الإستعمالدر.

۳ - قرآن، سورهلرک باشنده ذکر ایتدیگی قسم ایچنده، لسان اوزرینه داها سهولتلی اولان "ألف، لام" ی چوق تکرار ایتمشدر.

۴ - قرآن آلدیغی حرفلری، هجا حرفلرینک عددنجه سورهلره توزیع ایتمشدر.

۵ - هجا حرفلرینک مهموسه، مجهوره، شدید، رخوه، مستعلیه، منخفضه، منطبقه، مفتحه گبی چیفتلی جنسلرینک هر بریسندن ینه نصف آلمشدر.

۶ - چیفتی، یعنی اشی اولمیان (أوتار) قسمنده ثقیلدن آزی، خفیفدن چوغی آلمشدر. قلقله، ذلاقه گبی.

۷ - قرآن عظیم الشانک، سورهلرک باشنده کی حروف مقطعهک ذکر ایدیلن منوال اوزرینه تنصیفلری حقنده اختیار ایتدیگی طریق، بشیوز درت احتمالدن انتخاب ایدیلمشدر. و انتخاب ایدیلن شو طریقدن باشقه هیچ بر احتمال ایله مذکور تنصیف ممکن دگلدر. چونکه تقسیملر پک چوق بربرینه

گیرمش و چوق متفاوتدر. بو گئی إعجاز لمعه لرندن حصّه آلامیان، ذوقنه لوم و عتاب ایتسین.

ایکنجی مبحث: بو مبحثده ده بر قاچ لطائف وارددر:

۱ - ﴿الم﴾ ایله أمثالنده گوزه چارپان غرابت، بو حرفلرک پک غریب و عجیب بر شیئک مقدمه سی و کشف قوللری اولدقلرینه إشارتدر.

۲ - بو سورهلرک باشلرنده کی تقطیع حروف ایله إسملری هجالمک، مسمانک مأخذینه و نه دن نشئت ایتدیگنه إشارتدر.

۳ - بو حرفلرک تقطیعی؛ مسمانک واحد إعتباری اولوب، ترکیب مزجی اولمادیغنه إشارتدر.

۴ - بو حرفلرک تقطیع ایله تعدادی، صنعتک ماده و مأخذینی مخاطبه گوسترمکله معارضه یه طالب اولانلره قارشى میدان اوقویارق، "ایشته إعجاز صنعتی، شو گوردیگکز حرفلرک نظم و نقشلرندن یاپدم. بیورکز میدانه!" دییه، اولرک تحقیرانه تبکیتلرینه (تکدیرلرینه) إشارتدر.

۵ - معنادن صویولمش شو هجا حرفلرینک ذکرى، معارضلری حجّتسز بیراقمغه إشارتدر. اوت قرآن معجز البیان، شو معناسز حرفلرک لسان حالیه إعلان ایدیور که: "بن سزدن بلیغ معنالی، حکملری، حقیقتلری إفاده ایدن یوکسک خطبه لری و نطقلری ایسته میورم. یالکز شو تعداد ایتدیگم حرفلردن بر نظیره یاپیگز، وکو افترا و حکایه لرذن عبارت بیله اولورسه اولسون!"

۶ - حرفلری تعداد ایله هجالمک، یکی قرائته و کتابته باشلایان مبتدیلره مخصوصدر. بوندن آکلاشیلیور که: قرآن، اُمّی بر قومه و مبتدی بر محیطه

معلمك ياپيور.

۷ - ﴿ا - ل - د﴾ گبی حرفلری، مثلاً "ألف، لام، دال" گبی اسمیلره

تعبیر و ذکر ایتمک، أهل قرائت و أرباب کتابتک إتحاذ ایتدکلری بر اصولدر. بوندن آکلاشیلیور که، هم سویلهین، هم دیگلهین أمی اولدقلرینه نظرًا، بو تعبیرلر، سویلهیندن طوغمیور و اونک مالی دگلدر؛ آنجق باشقه بر یردن اوکا گلیور.

أی آرقداش! بو لطائفک اینجه ایپلرندن طوقونان یوکسک نقش بلاغتی گوره مهین آدم، بلاغت أهلندن دگلدر. أرباب بلاغته مراجعت ایتسین.

اوچنجی مبحث: ﴿الم﴾ إعجازک أساسلرندن ایجازک أک یوکسک و أک

اینجه درجه سنه بر مثالدر. بونده ده بر قاج لطائف واردر:

۱ - ﴿الم﴾ اوچ حرفیله اوچ حکمه إشارتدر. شویله که: ألف، ﴿هَذَا

كَلَامُ اللَّهِ الْأَزَلِيِّ﴾ حکمه و قضیه سنه؛ لام، ﴿نَزَلَ بِهِ جِبْرِيلُ﴾ حکمه و

قضیه سنه؛ میم ﴿عَلَى مُحَمَّدٍ (عَصَم)﴾ حکمه و قضیه سنه رمزًا و ایماء

إشارتدر.

أوت ناصلکه قرآنک حکملری اوزون بر سوره ده، اوزون بر سوره قیصه

بر سوره ده، قیصه بر سوره بر آیتده، بر آیت بر جمله ده، بر جمله بر کلمه ده،

او کلمه ده "سین، لام، میم" گبی حروفِ مقطّعه ده إرتسام ایدر، گورونور.

كذلك ﴿الم﴾ ک هر بر حرفنده مذکور حکملردن بری تمثّل ایتمش گورونویور.

٢ - سورهلرک باشلرنده کی حروفِ مقطّعه، إلهی بر شفره در. بشر فکری اوڭا یتیشه میور. آناختاری، آنجق حضرت محمد علیه الصلاة والسلامده در.

٣ - شفره واری شو حروفِ مقطّعه نڭ ذکر، حضرت محمد علیه الصلاة والسلامک فوق العاده بر ذکایه مالک اولدیغنه إشارتدر که: محمد علیه الصلاة والسلام رمزلی، ایمالری و اڭ گیزلی شیلری صریح گبی تلقی ایدر، آڭلار.

٤ - شو حرفلرک تقطیعی؛ حرف و لفظلرک حاوی اولدقلری قیمت، یالڭز إفاده ایتدکلری معنالره گوره اولمایوب، علم أسرار الحروفده بیان ایدیلدیگی گبی، عدد و صاییلر مِثللو، حرفلرک آراسنده فطری مناسبتلرک بولندیغنه إشارتدر. (حاشیه)

٥ - ﴿الْم﴾ تقطیعیله، بتون حرفلرک أساس مخرجلری اولان "حلق، وَسَط، شفه" مخرجلرینه إشارتدر. و ذهنلرک نظرِ دَقَّتَنی شو مخرجلره چویریور که؛ ذهنلر، گرک بو اوچ مخرجده، گرک بونلره باغلی کوچک کوچک مخرجلرده لفظلرک و حرفلرک ناصل وجوده گلدکلرینی حیرت و عبرتله مطالعه ایتسینلر.

أی ذهنی بلاغتک بویاسیله بویایان آرقداش! بو لطائفی صیقاچق اولورسهڭ، ﴿هَذَا كَلَامُ اللَّهِ﴾ ایچندن چیقاقدر.

دردنجی مبحث: ﴿الْم﴾ أمثالیله برابر، ترکیب شکلندن تقطیع صورتنده

(حاشیه): قرق سنه صوڭره رسالّه النور بو لمعّه إعجازی کورلره دخی گوسترمشدر.

ذکرلری، بو شکلک مستقل اولوب هیچ بر امامه تابع اولمادیغنه و هیچ کیمسه یی تقلید ایتمش اولمادیغنه و اسلوبلری عجیب، چشیدلری غریب یگی ساحه وجوده گلن بر بدیعه اولدیغنه إشارتدر. بو مبحثده ده بر قاچ لطائف واردر.

۱ - خطیب و بلیغرک عادتندندر که مسلکلرنده دائما بر مثاله تابع اولویورلر و بر ئورنک اوزرینه نقش طوقویورلر و ایشلنمش بر یولده یورویورلر. حالبوکه بو حرفلردن آکلاشیلیدیغنه نظرًا، قرآن هیچ بر مثاله تابع اولمامشدر و هیچ بر نقش بلاغت ئورنگی اوزرینه نقش یاپمامشدر و ایشلنمه مش بر یولده یورومشدر.

۲ - قرآن باشدن آشاغی یه قدر، نازل اولدیغی هیئت اوزرینه باقیدر. بو قدر قرآنی تقلید ایتمکه مشتاق اولان دوستلر و متهاجم دشمنلره رغما، شیمدی یه قدر قرآنک نه تقلیدی یاپیلمش و نه ده بر مثالی گوستریلمشدر. اوت قرآن، میلیونلرجه عربی کتابلرله مقایسه ایدیلیرسه بگزری بولوناماز. او حالده قرآن یا هپسنک آلتنده در، بو ایسه محالدر؛ او یله ایسه هپسنک فوقنده در، او یله ایسه اللهک کلامیدر.

۳ - بشرک صنعتی اولان بر شی، بدایتده چرکین و غیر منتظم اولور، صوگره یواش یواش إنتظامه صوقولور. قرآن ایسه، ایلک ظهورنده گوستردیگی حلاوتی، گوزللگی، گنجلگی شیمدی ده او یله جه محافظه ایتمکده در.

أی بلاغت لطافتک قوقوسنی قوقلایان آرقداش! ذهنکی شو مباحث اربعه یه گوندر که، بال آریسی ﴿أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا كَلَامُ اللَّهِ﴾ بالنی چیقارسین.

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾: آرقداش! كلاملك حُسنی

آرتیران و گوزللگنی فضلہجه پارلاتان بلاغتک اساسلرندن بری ده شودر که: بر حوضی طولدیرمق ایچون اطرافندن سوزولن صولرگی، بلیغ کلاملرده ده ذکر ایدیلن کلمه لرك، قیدلرك، هیئتلرك تماماً او کلامک تعقیب ایتدیگی اساس مقصده ناظر اولمقله اونک تقویه سنه خدمت ایتمه لری، بلاغت مذهبنده لازمدر.

برنجی مثال: ﴿وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ﴾ اولان آیت کریمه نظر

دقته آلینیرسه گورولور که: بو کلامده کی مقصد و اساس، پک آز بر عذاب ایله فضلہ قورقوتمقدر. و بو کلامده اولان مذکور کلمه لر و قیدلر، تماماً او مقصدی تقویه ایچون چالیشیورلر. أز جمله: شک و احتمالی إفاده ایدن ﴿إِنْ﴾ شرطیه اولوب، عذابک أز لگنه و اهمیتسزلگنه إشارتدر. و کذا ﴿نَفْحَةٌ﴾ صیغه سیله و تنوینیه، عذابک اهمیتسزلگنه ایمادر. و کذا ﴿مَسَّ﴾ کلمه سی، عذابک شدید اولمادیغنه إشارتدر. و کذا تبعیضی إفاده ایدن ﴿مِّنْ﴾ و شدتی گوسترن "نکال" کلمه سنه بدل، خفتی ایما ایدن ﴿عَذَابٍ﴾ کلمه سی و ﴿رَبِّ﴾ کلمه سندن ایما ایدیلن شفقت، هپسی ده عذابک قلت و اهمیتسزلگنه إشارت ایتمکله، شو شعری لسانِ حالریله تمثیل ایدیورلر:

﴿عِبَارَاتُنَا شَتَّى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلُّهُ إِلَى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ﴾

یعنی: "عبارهلریمز آیری آیری ایسه ده، حُسنک بردر. هپسی ده او حسنه إشارت ایدیورلر."

ایکنجی مثال: ﴿الْمَ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾

اولان آیت کریمه در. بو آیتده مقصد اساس، قرآنک یوکسکلگی گوسترمکدر. و بو مقصدی تقویه ایدن، ﴿الْمَ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ، لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ قیدلیدر. اوت بو قیدلر، إستناد ایتدکلری پک اینجه و گیزی دلیللرینه إشارات ایتمکله برابر، او مقصدک تقویه سنه قوشویورلر.

أز جمله: ﴿الْمَ﴾ قَسَم اولدیغی جهتله قرآنک عظمتنه و آلتنده مستر، گیزی

او مذکور لطائف جهتله ده دعوانک إثباتنه إشارات ایدر. و کذا ﴿ذَٰلِكَ﴾ ذات ایله صفاتی گوسترن بر إشارات اولماسی اعتباریله هم قرآنک عظمتنه، هم عظمتی إثبات ایدن صفات کمالیهیه إشارات ایدر. و کذا ﴿ذَٰلِكَ﴾ إشارات حسیهیه مخصوص ایکن، إشارات عقلیهده قوللانیلماسی، تعظیم و اهمیتتی إفاده ایتدیگی گی؛ معقول اولان قرآنی محسوس صورتنده گوسترمسی، قرآنی أذهان و أنظارک نظر دقتنه عرض ایتمکله، تستری ایجاب ایدن حیلّه، ضعفیت و سائر چرکین شیلردن منزّه اولدیغی إظهار و إعتراف ایتدیرمکدر. و کذا ﴿ذَٰلِكَ﴾ نك ﴿ل﴾ واسطه سیله إفاده ایتدیگی بُعد، قرآنک کمالنه دلالت ایدن علو رتبه سنه إشارتدر. و کذا ﴿الْكِتَابُ﴾ ده کی ﴿ال﴾ حصر عرفی ی إفاده ایتدیگندن، قرآنک عظمتنه و باشقه کتابلرک محاسنی جمع ایتمکله اونلرک فوقنده اولدیغنه إشارتدر. و کذا ﴿کتاب﴾ تعبیری، أهل قرائت و کتابتدن اولمیان بر امینک محصولی اولمادیغنه إشارتدر. و کذا ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾، ضمیرینک هر ایکی إحتمالنه بناءً قرآنک کمالنی إثبات و یا تأکید ایدر. و کذا إستغراقی إفاده ایدن ﴿لَا﴾ قرآنک هر کوشه سنده رکز و هر یرنده ذکر ایدیلن دلیللر، برهانلر، هجومه گلن

شك و شبهه لری دفع ايله، قرآنك او گبی لكه لردن منزّه اولدیغنی إعلان ایدر. و
 لسانِ حاليله شو شعرى اوقور: **﴿وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَ أَفْتُهُ مِنْ
 الْفَهْمِ السَّقِيمِ﴾**

یعنی: قرآنده تعیب ایديله جك هیچ بر نقطه یوقدر. قرآن گبی صحیح
 قوللری تعیب ایتمك، آنجق فهملك سقامتندن ایلری گلیور. و كذا ظرفیتی
 إفاده ایدن **﴿فی﴾** تعبیری، قرآنك سطحنه و ظاهرینه قونان شك و شبهه وارسه،
 ایچریسنده کی حقائق ايله دفع ایديله بیله جگنه إشارتدر.

آرقداش! تحلیل واسطه سیله ترکیبك قیمتنی و كلّ ايله جزءلر آراسنده کی فرقی
 إدراك ایده بیلیدیسهك، بو مثالرده کی قیود و هیئاته دقت ایت. و او كلمه لردن
 نبعان ایدن زلال بلاغتی و كوثر فصاحتی طویونجیه قدر ایچ، **"الْحَمْدُ لِلّٰهِ!"** دی.

س - **﴿الْمَ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِیْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِیْنَ﴾** آیت کریمه سنك
 جمله لری، عطف ايله بربريله باغلاماش اولماسی نه یه بناءدر؟

ج - او جمله لر آراسنده کی شدت إتصال، باغلیلق و صاریلیمقدن بر آیریلق
 یوقدر كه، بربريله باغلامغه لزوم اولسون. زیرا او جمله لك هر بریسی،
 آرقداشلرینه هم بابادر، هم اوغول. یعنی هم دلیلدر، هم نتیجه در. اوت **﴿الْمَ﴾**
 لسانِ حاليله هم معارضه یه میدان اوقور، هم معجز اولدیغنی إعلان ایدر.
﴿ذٰلِكَ الْكِتَابُ﴾ هم بتون كتابلره فائق اولدیغنی تصریح ایدر، هم مستشنا و
 ممتاز اولدیغنی إظهار ایدر. **﴿لَا رَيْبَ فِیْهِ﴾** هم قرآنك شك و شبهه یری
 اولمادیغنی تصریح ایدر، هم مستشنا و ممتاز اولدیغنی إظهار ایدر. **﴿هُدًى﴾**

﴿لِلْمُتَّقِينَ﴾ هم طريق مستقيمي إرائه ايتمكله موظف اولديغنى گوسترر، هم مجسم بر نور هدايت اولديغنى إعلان ايدر. ايشته بو جملهلردن هر بريسى، إفاده ايتديگى برنجى معناسيله آرقداشلىرينه دليل اولديغى گي، ايکنجى معناسيله ده اولره نتيجهدر. صوگره بو آيتك شو جملهلرى آراسنده إعجازه منبع، بلاغته مدار اولان اون ايکى مناسبت، علاقه و باغليق واردر. بونلردن مثال اولارق اوچ دانه يي ذکر، ثوته كيلرى ده سكا حواله ايدر.

١ - ﴿الْم﴾ بتون معارضلى، معارضهيه دعوت ايدر. اويله ايسه، اُك يوكسك بر كتابدرد. اويله ايسه، بر يقين صديدر. زيرا كتابك كمالى، يقين ايلهدر. اويله ايسه، نوع بشر ايچون مجسم بر هدايتدر.

٢ - ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ﴾ يعنى أمثاله تفوق ايتمشدر. اويله ايسه، مستشدار. چونكه شك و شبهه يري دگلدر. چونكه متقىلره طوغرى يولى گوسترر. اويله ايسه، معجزدر.

٣ - ﴿هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ يعنى، طريق مستقيمه إرشاد ايدر. اويله ايسه، يقينياتدندر. اويله ايسه، ممتازدر. اويله ايسه، معجزدر.

أى آرقداش! شو ﴿هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ جمله سنده كى نور بلاغت و حسن كلام، درت نقطه دن تظاهر ايتمشدر.

١ - بو جمله ده مبتدا محذوفدر. بو حذف؛ (جمله يي تشكيل ايدن مبتدا ايله خبر آراسنده كى إتحاد اويله بر درجهيه وارمش كه، صانكه مبتدا حذف اولمايوب خبرك ايچريسنه گيرمش) خارجا ايكي سى متحد اولدقلى گي، ذهنًا ده متحد اولدقلىرینه إشارتدر.

۲ - ﴿هَادِي﴾ يرنده ﴿هُدًى﴾ يعنى اسم فاعل موقعنده مصدرک قوللانیلماسی، تجسم ایدن نور هدايتدن جوهر قرآنک حصوله گلدیگنه إشارتدر.

۳ - ﴿هُدًى﴾ ده کی تنوین تنکیدن آکلاشلیلیور که، هدايت قرآن اويله اینجه بر درجه یه وارمشدر که، حقیقتی إدراک ایدیله مز و اويله گنیش بر ساحه یی إشغال ایتمشدر که، إحاطه سی علمًا قابل دگلدرد. چونکه معرفه نك ضدی اولان "نکره"؛ یا شدت خفادن اولور و یا کثرت ظهوردن نشئت ایدرد. بوکا بناءدر که، "تنکیدر" بعضًا تحقیری بعضًا تعظیمی إفاده ایدرد، دینلمشدر.

۴ - متعدّد کلمه لره بدل اسم فاعل صیغه سیله إختیار ایدیلن ﴿مُتَّقِينَ﴾ کلمه سی ايله یاپیلان ایجاز، هدايتک ثمره سنه و تأثیرینه إشارت اولدیغی گبی، هدايتک وجودینه ده بر دلیل إتی در.

سؤال: غایت محدود، آز بر قاچ نقطه دن بشرک طاقتندن خارج دینلن إعجازک طوغماسی إحتمالی وار میدرد؟

جواب: مادّی و معنوی هر شیده یاردیمک و إجتماعک بیوک قوّت و تأثیرى واردر. أوت إنعکاس سرّیله، اوچ شیئک حسنی إجتماع ایدرسه، بش اولور. بش إجتماع ایدرسه، اون اولور. اون إجتماع ایدرسه، قرق اولور. چونکه هر شیده بر نوع إنعکاس و بر نوع تمثّل واردر. ناصلکه بربرینه مقابل طوتولان ایکی آیینده چوق آیینهلر گورونویور؛ کذالك ایکی اوچ نکته ویا ایکی اوچ حسن إجتماع ایتدکلری زمان پک چوق نکته لر، پک چوق حُسنلر تولد ایدرد. بو سرّه بناءدر که، هر حسن صاحبک و هر بر صاحب کمالک أمثالیه إجتماع ایتمگه فطری بر میلی واردر که، إجتماعلری زمانده حُسنلری، کماللری بر ایکن ایکی اولور. حتّی بر طاش، طاشلیغه برابر قبه لی بنالرده

اوسته نڭ ألدن چيقار چيقماز باشنى اگر، آرقداشيله برلشمگه ميل ايدر كه، سقوط تهلکه سندن قورتولسونلر. مع الأسف إنسانلر، تعاون سرينى إدراك ايدمه مشلر. هيچ اولمازسه، طاشلر آراسنده كى يارديم وضعيتندن درس آلسينلر.

سؤال: بلاغت و هدايتدن مقصد، حقيقتى واضح بر شكلده گوستروب فكرلى و ذهنلى اختلافلردن قورتارمق ايكن؛ مفسرلرڭ بو گى آيتلرده ياپدقلى اختلافات، گوستردكلى احتماللر، بيان ايتدكلى آيرى آيرى بربرينه اويماي و جهلر آلتنده حق و حقيقت نه صورتله گوروله بيلير؟

جواب: معلومدر كه، قرآن عظيم الشان يالڭز بر عصره دگل، بتون عصرلره نازل اولمشدر. هم بر طبقه إنسانلره مخصوص دگل، بتون طبقات بشره شمولى واردر. هم بر صنف إنسانلره عائد دگل، بتون بشرڭ صنفلرینه راجعدر. بناءً عليه هرکس، هر طبقه، هر زمان، فهمنه، إستعدادينه گوره قرآنڭ حقائقندن حصّه آلا بيلير و حصّه داردر. حالوکه نوع بشر درجه اعتباريله مختلف و ذوق جهتيله متفاوت و کذا ميل، إستحسان، لذت، طبيعت اعتباريله بربرينه اويمايور. مثلاً: بر طائفه نڭ إستحسان ايتديگى بر شى، اوته كى طائفه نڭ ذوقنه مخالفدر. بر قومڭ ميل ايتديگى بر شیدن، اوته كى قوم نفرت ايدويور. بو سرّه بناءً در كه، قرآن كريم گناهلرڭ جزاسى و يا خيرلرڭ مكافاتى حَقّنده ذكر ايتديگى آيتلرده تخصيصات ياپمامش؛ عام بر شكلده بيراقمشدر كه، هرکس ذوقنه گوره فهم ايتسين.

خلاصه: قرآن معجز البيان آيتلرينى، جمله لرينى اويله بر شكلده نظم ايتمش و وضع ايتمشدر كه، هر جهتدن احتمال يوللرى بولونسون كه، مختلف فهملر و إستعدادلر، ذوقلرينه گوره حصّه لرينى آلا بيلسينلر. بناءً عليه علوم عربيّه نڭ

قاعدەلرینه موافق و بلاغتک پرنسبلرینه اویغون و علم اصوله مطابق اولق شرطيله، مفسرلرک بربرینه مخالف اولان بیاناتی و احتماللری؛ زمانلره، طبقه‌لره و فهملره گوره مراد و جائزدر دییه حکم ایدیلەبیلیر. بو نکته‌دن آکلاشیلدی که، قرآنک إعجاز و جهلرندن بری اودر که؛ نظمى، اویله بر اسلوبه‌در که، بتون عصرلره، طبقه‌لره إنطباق ایدەبیلیر.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ : بو جمله‌نک اُولکی جمله ايله نظمى ایجاب

ایتدیرن مناسبت و جهلری ایسه: بو جمله، مؤمنلری مدح ایدر، اُولکی جمله ده قرآنی مدح ایدر. شو هر ایکی مدح آراسنده بر إنصباب (دو کولک) واردر که؛ او اوئی ایستر، او اوئی ایستر. چونکه ایکنجی مدح، برنجی مدحک نتیجه‌سیدر و برنجی مدحه بر برهان‌ی‌در و هدایتک ثمره‌سی و شاهدیدر. و عین زمانده هدایتیه بر یاردیمجی وظیفه‌سی گوروپور. چونکه مؤمنلری مدح ایتمکده ایمانه گلمک ایچون بر تشویق واردر. تشویق ایسه، بر نوع هدایتدر.

﴿الَّذِينَ﴾ ايله ﴿مُتَّقِينَ﴾ آراسنده کی مناسبتیه گلنجه: بونلرک بری تخلیه،

دیگری تخلیه‌در. تخلیه، تطهیر ایتمک و تمیزله‌مکدر. تخلیه ایسه، تزیین ایتمک و سوسلندیرمک معناسنه‌در. بونلر بربريله آرقداش اولوب بوراده اولدیغی گبی، دائما بربرینی تعقیب ایدیورلر. اونک ایچون قلب، تقوا ايله سیئاتدن تمیزلەنیر تمیزلەنمز همان اونک آردنده ایمان ايله تزیین ایدیلەمش و سوسلندیریلەمشدر.

قرآن کریم، تخلیه سیئاتی اوچ مرتبه‌سیله ذکر ایتەمشدر: برنجیسی، شرکی ترک؛ ایکنجیسی، معاصی‌ی ترک؛ اوچنچجیسی، ماسواء اللہی ترک ایتەمکدر. تخلیه ایسه، حسنات ايله اولور. حسنات ده، یا قلب ايله اولور و یا قالب و

بدن ايله اولور وياخود مال ايله اولور. أعمالِ قلبيڭ شمسى، ايماندر. أعمالِ بدنيەڭ فھرستەسى، نمازدر. أعمالِ ماليەڭ قىطى، زكاتدر.

س - ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ حالِ إقتضاسنه گوره ايجاز ايسه ده، عين معنایي إفاده ايدن ﴿الْمُؤْمِنُونَ﴾ كلمەسنه نظرًا إطنابدر (اوزوندر). أوت ﴿ال﴾ حرفي ﴿الَّذِينَ﴾ ايله؛ ﴿مُؤْمِنُونَ﴾ كلمەسى ﴿يُؤْمِنُونَ﴾ فعليە تبديل ايديلمشدرد. بو إطنابڭ ايجازه ترجيح سببي نەدر؟

ج - ﴿الَّذِينَ﴾ أسماءِ مبهمەدن اولديغندن، اونی تعيين و تمیز ايدن يالڭز صلەسيدر. ديمك بتون قيمت، صلەسنه عائددر. باشقه صفتلرنده هيچ قيمت يوقدر. بو ايسه، بوراده صلەسى اولان ايمانه بيوك بر عظمت ويرمكله انسانلرى ايمان ايتمگە تشويق ايدر. اما ﴿مُؤْمِنُونَ﴾ كلمەسنه بدل، فعل صيغەسيه ﴿يُؤْمِنُونَ﴾ نڭ ترجيحى؛ ايمان فعلى خيال نظرينه گوستروب كيفيتڭ تصوير ايديلمسنه، داخلى و خارجى دليللرڭ تجليسيه ايمانڭ إستمرار و دوام ايله تجدد ايتمسنه إشارتدر. أوت دلائلڭ ظهورى نسبتنده ايمان زيادهلشير، تجدد ايدر.

﴿بِالْغَيْبِ﴾ يعنى، نفاقسز إخلاصِ قلب ايله ايمان ايديورلر. ويا ايمان ايديلن شيلر غائب اولمقله برابر ايمان ايديورلر. وياخود غائبه ويا عالم غيبه ايمان ايديورلر.

ايمان، رسولِ أكرم عليه الصلاة والسلامڭ تبليغ ايتديگى ضرورياتِ دينيهي تفصيلاً و ضرورياتڭ غيريبنى إجمالاً تصديق ايتمكدن حاصل اولان بر نوردر.

سؤال: عوام ناسدن، حقائق دینیه یی تعبیر ایدن آنجق یوزده بردر؟

جواب: تعبیر ایتمه مسی، بیلمه مسنه دلیل اولاماز. اوت چوق دفعه لسان، انسانک تصور اتندن اینجه لرینی تعبیر دن عاجز اولدیغی گبی قلبنده کی و وجداننده کی اینجه لر ده عقله گورونمز. حتی بلاغت داهیلرندن سگاک کی بر ذات؛ امرئ القیس ویا باشقه بر بدوینک إبراز ایتدیگی بلاغت اینجه لرینی قاورامامشدر. مع هذا ایمانک وار اولوب اولمادیغی صورغو ایله آکلاشیلیر. مثلاً عامی بر آدمه، بو عالم بتون جهتلری ایله، أجزاسیله قدر تنده، تصرّفنده بولنان صانعک یاراتدیغی بو عالمک بر جهتنده اولوب اولمادیغی گبی بر صورغو یاپیلدیغی زمان، "هیچ بر جهتنده دگلدر" دیسه کافیدر. چونکه نفی جهتنک یعنی صانعسر اولامیه جغنک اونک وجداننده ثابت اولدیغنه دلالت ایدر.

ایمان، سعد تفتازاینک تفسیرینه گوره: "جناب حقّ ایستدیگی قولنک قلبنه، جزء اختیارینک صرفندن صوگره إلقا ایتدیگی بر نوردر." دینلمشدر. او یله ایسه ایمان، شمس ازلیدن وجدان بشره إحسان ایدیلن بر نور و بر شعاعدر که، وجدانک ایچ یوزینی تمامیه ایشیقلا ندیرر. و بو سایه ده بتون کائنات ایله بر انسیت، بر امنیت پیدا اولور. و هر شیه کسب معارفه ایدر. و انسانک قلبنده او یله بر قوّه معنویه حصوله گلیر که، انسان او قوّت ایله هر مصیبت، هر حادثه یه قارشى مقاومت ایده ییلیر. و او یله بر وسعت و گنیشلک ویرر که، انسان او وسعتله گچمش و گله جک زمانلری یوتاییلیر.

و کذا ایمان، شمس ازلیدن إحسان ایدیلمش بر نور اولدیغی گبی؛ سعادت أبدیه دن ده بر پارلیتیدر. و او پارلیتی ایله، وجداننده بولنان بتون امل و إستعدادلرینک تخملری، بر شجره طوبی گبی نشو و نمایه باشلار، أبد مملکتنه طوغری حرکت ایدر، گیدر.

﴿وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ : بو جملەنڭ اۆلكى جملە ايله باغليغى و مناسبتى

گون گى آشكاردى. لىكن بدن عبادت و طاعتلردن نمازڭ تىخىسى، نمازڭ بتون حسنة فهرست و ئورنك اولدىغىنىنى ئىشارتلىرىدۇر. اوت ناصلىكه فاتحه قرآنە، انسان كائناتە فهرستەدر؛ نماز دە حسنة فهرستەدر. چونكه نماز؛ صوم، حج، زكات و سائر حقيقتلىرى حاوى اولدىغى گى، ادراكلى و ادراكسىز مخلوقاتڭ اختيارى و فطرى عبادتلىرىنڭ نمونه لىرىنە دە شاملدىر. مثلاً: سجدة دە، ركوع دە، قىام دە اولان ملائكةنڭ عبادتلىرىنى، هم طاش، آغاج و حيوانلارڭ او عبادتلىرى بىزگە دوروملىرىنى آڭدىران بىر عبادتلىرىدۇر.

س - ﴿يُقِيمُونَ﴾ نڭ فعل صيغەسىلە ذكىرنە نە حكمت واردىر؟

ج - روحە حیات وىرن نمازڭ او گنىش حركتى و عالم اسلامە يايىلمىش اولان او إنتباه روحانىي مخاطبە إخطار ايدوب گوستىرمىدىر. و او گوزل وضعيتى و او منتظم حالتى خياله گوتوروب تصوير ايتىمكە سامعلرڭ نمازە مىلىنى ايقاظ ايدوب آرتىرمىدىر.

اوت طاغنىق بىر وضعيتە بولنان افرادى بىوك بىر سوينجەلە إجتماعە سوق ايتىدىرن معلوم آلتڭ سسى گى، عالم صحراسندە طاغلمىش انسانلرى جماعته دعوت ايدىن اذان محمدىنڭ (عصم) او طاتلى سسىلە، عبادتە و جماعته بىر مىل، بىر شوق حصولة گلىر.

س - ﴿يُصَلُّونَ﴾ كلمەسنە بدل، إطنابلى ﴿يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ نڭ ذكىرنە

نە حكمت واردىر؟

ج - نمازده لازم اولان تعديل اركان، مداومت، محافظه گيى اقامه نك
معنلرني مراعات ايتمگه اشارتدر.

آرقداش! نماز، قول ايله الله آراسنده يوكسك بر نسبت و علوى بر
مناسبت و نزيه بر خدمتدر كه، هر روحى جلب و جذب ايتمك نمازك
شأندنددر. نمازك اركانى، فتوحات مگيه نك شرح ايتديگي گيى، اويله اُسرارى
حاويدر كه، هر وجدانك محبتنى جلب ايتمك، نمازك شأنندنددر. نماز، خالق ذو
الجلال طرفندن هر يگرى درت ساعت ظرفنده تعيين ايديلن وقتلرده معنوى
حضورينه ياپيلان بر دعوتدر. بو دعوتك شأنندنددر كه، هر قلب كمال شوق و
اشتيافله اجابت ايتسين. و معراج وارى اولان او يوكسك مناجاته مظهر
اولسون.

نماز، قلبلرده عظمت الهيهي تثبيت و اِدَامه و عقللرى اوڭا توجيه
ايتديرمكه عدالت الهيهي نك قانونه اطاعت و نظام ربانى يه اِمتثال ايتديرمك ايچون
يگانه الهى بر وسيله در. ذاتا انسان مدنى اولديغى جهتله، شخصى و اجتماعى
حياتنى قورتارمق ايچون، او قانون الهى يه محتاجدر. او وسيله يه مراعات ايتمهين
ويا تبلىكله نمازى ترك ايدن و يا خود قيمتنى بيلمهين؛ نه قدر جاهل، نه درجه
خاسر، نه قدر ضررلى اولديغنى بالآخره آڭلار، أما ايش ايشدن گچر.

﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ بو كلامك ماقبيله نظمى ايجاب ايتديرن

مناسبت ايسه: نماز ﴿عِمَادُ الدِّينِ﴾ يعنى دينك ديرگى و قوامى اولديغى گيى،
زكات ده اسلامك قنطرهسى، يعنى كوپريسيدر. ديمك بريسى دينى، ديرگى
آسايشى محافظه ايدن الهى ايكي اساسدرلر. بونك ايچون بربريله باغلامشلدردر.

زكات ايله صدقه نك لايق اولدقلرى موقعلرني بولمق ايچون بر قاچ شرط واردر:

- ۱ - صدقه‌ی ویرمکده إسراف اولماسی.
 - ۲ - باشقه‌سندن آلوب باشقه‌سنه ویرمک صورتیله خلّق مالندن اولمایوب کندی مالندن اولماسی.
 - ۳ - منتله إنعامک بوزولماسی.
 - ۴ - فقیر اولمق قورقوسیله صدقه‌نک ترک ایدیلمه‌سی.
 - ۵ - صدقه‌نک یالکز مال و پاره‌یه منحصر اولمادیغی ییلنمسیله علم، فکر، قوّت، عمل گبی شیلرده ده محتاج اولانلره صدقه‌نک ویریلمی.
 - ۶ - صدقه‌ی آلان آدم، او صدقه‌ی سفاهتده دگل، حاجاتِ ضروریه‌سنده صرف ایتمه‌سی لازمدر.
- قرآن کریم بو شرطلری، بو نکته‌لری انسانلره صدقه اولارق إحسان و إحساس ایتمک ایچون **﴿يُزَكُّونَ﴾** ویا **﴿يَتَصَدَّقُونَ﴾** ویاخود **﴿يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾** گبی ایجازلی بر إفاده‌ی ترک ایدوب، **﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾** گبی إطنابلی بر جمله‌ی اختیار ایتمشدر.
- ۱ - تبعیضی إفاده ایدن **﴿مِنْ﴾** إسرافک ردّینه.
 - ۲ - **﴿مِمَّا﴾** نک تقدیمی، صدقه‌نک کندی مالندن اولدیغنه.
 - ۳ - **﴿رَزَقْنَا﴾** متک اولماسنه. چونکه ویرن اللّهدر، قول ایسه بر واسطه‌در.
 - ۴ - رزقک **﴿نَا﴾** یه اولان إسنادی، فقیرلکدن قورقولماسنه.

۵ - رزقك عام و مطلق اولارق ذكر ايديلمه سي، صدقه نك علم و فكر گي شيلره ده شامل اولماسنه.

۶ - نفقه ماده سي؛ آلانك، سفاهته دگل، حاجات ضروريه سنه صرف ايتمسنه إشارت لدر.

بتون معاونت و يارديم نوعلريني حاوی اولان زكات حَقْنده صحيح اولارق رسول اكرم عليه الصلاة والسلامدن **﴿الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ﴾** حديث شريفی مرويدر. يعنى مسلمانلرک بربينه يارديملىرى، آنجق زكات کوپريسي اوزرندن گچمكله ياپيلير. زيرا يارديم واسطه سي، زكاتدر. إنسانلرک هيئت اجتماعيه سنده إنتظام و آسایشی تأمين ایدن کوپري زكاتدر. عالم بشرده حيات اجتماعيه نك حياتی، معاونتدن طوغار. إنسانلرک ترقیاتنه أنگل اولان عصيانلردن، إختلاللردن، إختلافلردن ميدانه گلن فلاکتلرک تریاقی، علاجی معاونتدر.

أوت زكاتك وجوبی ايله ربانك حرمتنده بيوك بر حكمت، يوكسك بر مصلحت، گنیش بر رحمت واردر. أوت اگر تاريخی بر نظرله صحيفه عالمه باقه جق اولورسه ك و او صحيفه يي لكه لنديرن بشرک مساويسنه، خطالرينه دقت ايدرسه ك، هيئت اجتماعيه ده گورونن إختلاللر، فسادلر و بتون أخلاق رذيله نك ايكي كلمه دن طوغديغنی گورورسك.

بريسی: "بن توق اولایم ده، باشقه سی آجلغندن ئولورسه ئولسون بگا نه."

ايکنجیسی: "سن زحمتلر ايچنده بوغول كه، بن نعمتلر و لذتلر ايچنده راحت ايديم."

عالم إنسانیتی زلزله‌لره معروض بیراقمقله ییقيلمغه یاقلاشدیران برنجی کلمه‌ی سیلدیرن آنجق زکاتدر.

نوع بشری عمومی فلاکتله سوروکلەین و بولشویکلگه سوق ایدوب ترقیاتی، آسایشی محو ایدن ایکنجی کلمه‌ی کوکندن کسوب آتان، حرمت ربادر.

آرقداش! هیئت اجتماعیەنک حیاتی قورویان إنتظامک اڭ بیوک شرطی، انسانلرک طبقه‌لری آراسنده بوشلق قالماسیدر. خواص قسمی عوامدن، زنگین قسمی فقرادن خطّ مواصله‌ی کسه‌جک درجه‌ده اوزاقلاشمالری لازمدر. بو طبقه‌لر آراسنده مواصله‌ی تأمین ایدن، زکات و معاونتدر. حالبوکه وجوب زکات ایله حرمت ربایه مراعات ایتمدکلرندن، طبقه‌لر آراسی گیتدکجه گرگینلشیر، خطّ مواصله کسلیلر، صلّه رحم قالماز. بو یوزدندر که، آشاغی طبقه‌دن یوقاری طبقه‌یه احترام، اطاعت، محبّت یرینه إختلال صدالری، حسد باغیرتیلری، کین و نفرت و اوایلاری یوکسلیر. کذالك یوکسک طبقه‌دن آشاغی طبقه‌یه مرحمت، إحسان، تلطیف یرینه ظلم آتشلری، تحکملر، شمشک‌گی تحقیرلر یاغیور. مع الأسف طبقه‌ خواصده کی مزیتلر، تواضع و ترجمه سبب ایکن، تکبر و غروره باعث اولویور. طبقه‌ فقراده کی عجز و فقیرلک، إحسان و مرحمتی موجب ایکن، أسارت و سفالتی إنتاج ایدیور. اگر بو سویله‌دکلریمه بر شاهد ایسترسه‌ک عالم مدینته باق، ایستدیگک قدر شاهدلر موجوددر.

خلاصه: طبقه‌لر آراسنده مصالحه‌نک تأمین و مناسبتک تأسیسی، آنجق و آنجق آرکان اسلامیةدن اولان زکات و زکاتک یاورولری اولان صدقه و تبرّعاتک هیئت اجتماعیه‌جه یوکسک بر دستور إتحاذ ایدیلمسيله اولور.

﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾

قرآن کریم، بو آیت گئی چوق آیتلرده ترکیبیلرک، کلاملرک محتمل بولندقلری احتماللردن، وجهلردن بر احتمالی ویا بر وجهنی بر أماره ایله تعیین ایتمه مکله، نظم کلامی مرسل و مطلق بیراقمشدر. بو ده إعجازی إنتاج ایدن ایجازه منشأ اولارق لطیف بر سردر. شویله که:

بلاغت، مقتضای حاله مطابقتدن عبارتدر. قرآنک مخاطبلری، مختلف عصرلرده متفاوت طبقه لردر. بو طبقه لره مراعاتاً، محاوره و مکالمه یی او عصرلره تشمیل ایتمک اوزره، چوق یرلرده تعمیم ایچون حذف یاپییور؛ چوق یرلرده نظم کلامی مطلق بیراقییور که؛ أهل بلاغت و علوم عربیه جه گوزل گورونن وجهلر، احتماللر چوغالسین که، هر عصرده هر طبقه، فهملرینه گوره حصّه سنی آلسین.

بو آیتی ماقبلیله نظم و ربط ایدن مناسبت:

قرآن کریم، أولکی آیتله تعمیم یاپدیقدن صوگره، بو آیتله تخصیص یاپمشدر. أوت بو آیت، أهل کتابدن ایمان ایدنلری تخصیصله شرفلرینی إعلان و ایمانه گلمه ینلری ایمانه تشویق ایدیور. عبد الله ابن سلام أله آینه رق دیگرلرینک عبد الله ابن سلام گئی اولمالری ایچون یاپیلان تشویق گئی.

و کذا قرآن کریمک بتون امتلره و رسالت محمدیه نک بتون ملتله شامل اولدقلرینی تصریح ایتمک اوزره، هر ایکی ﴿الَّذِينَ﴾ ایله ﴿مُتَّقِينَ﴾ نک هر ایکی قسمنه تنصیص ایدیلیمشدر.

و كذا «يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ» صدفنده بولنان ايمانك ركنلرينى بيان ايتمك ايچون، إجمالدن صوگره تفصيله گچمشدر. چونكه بو آيت؛ كتابلره، قيامته صراحة؛ رسل و ملائكه يه ضمناً دلالت ايدر.

قرآن عظيم الشان بوراده «وَالْمُؤْمِنُونَ بِالْقُرْآنِ» گبی ایجازلی إفاده لری ترك ايدوب، «وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ» ايله إطنابی إختيار ايتمشدر. شو إطناب، بو مقامی يوكسك نكته و لطائفله تزيين ايتمك ايچون إختيار ايديلمشدر.

۱ - أسماء موصوله و مبهمه دن بولنان «الَّذِينَ» ، بوراده حكمك مدارى و مقصدك أساسى ايمان صفتى اولديغنه و موصوفى ايله سائر صفتلری ايمان صفتنه تابع و آلتنده گورونمز بر دورومده اولدقلرينه إشارتدر.

۲ - يالكز زمانلرك برنده ثبوتى إفاده ايدن «مُؤْمِنُونَ» كلمه سنه بدل فعل صيغه سيله «يُؤْمِنُونَ» تعبيرى، نزول و ظهور تكرر ايتدكجه ايمانك تجدد ايتديگنه إشارتدر.

۳ - إبهامى إفاده ايدن «مَا» ايمان إجمالىك كافى گلدیگنه و ايمانك، حديث گبی باطنی و قرآن گبی ظاهرى و حیلره شامل اولديغنه إشارتدر.

۴ - «أُنْزِلَ» مادهسى إعتباريله؛ قرآنه ايمان، قرآنك اللهدن نزولنه ايمان ديمك اولديغنى گوسترييور. كذالك اللهه ايمان؛ اللهك وجودينه ايمان، آخرته ايمان، آخرتك گلسمنه ايمان ديمكدر.

۵ - ﴿أُنْزِلَ﴾ ، ماضى يه دلالت ايدن هيئتي اعتباريله، هنوز نازل اولميانك نزلولى، نازل اولانك نزلولى قدر محقق اولديغنه إشارتدر. مع هذا ﴿يُؤْمِنُونَ﴾ ده كى إستقبال، ﴿أُنْزِلَ﴾ نك ماضيلگندن نشئت ايدن نقصانى تلافى ايدر. يعنى هنوز نازل اولميان قسم ﴿أُنْزِلَ﴾ نك شمولى داخلنده دگلسه ده، ﴿يُؤْمِنُونَ﴾ نك شمولى آلتندهدر. بو تنزيل مسئلهسى، قرآنك چوق يرلرنده وقوع بولمشدر. بعضاً ماضى، إستقباله مسافر گيدر. بعضاً ده مضارع، ماضينك مملكتنه گلير. بونده، چوق لطيف بر بلاغت واردر. شويله كه:

بر آدم، كنديسنه گوره هنوز گچمه مش بر شئى ماضى يه دلالت ايدن بر صيغه ايله ايشيتديكى زمان، ذهنى هيحانه گلير، آييلير؛ آكلار كه، مخاطب يالئز او دگلدرد. بلكه آرقه سنده مختلف مسافهلرده پك چوق آيرى آيرى طائفهلر، صفلر بولونمقله، كنديسنه توجيه ايديلن خطابلىرى، ندالرى، إلهى خطابهلىرى، آرقه سنده بولنان بتون او طائفهلر ايشيتير گي ذهنه گلير.

﴿عَلَيْكَ﴾ يه بدل ﴿إِلَيْكَ﴾ نك ذكرى: رسول اكرم (عصم) ك تكليف ايديلن رسالت وظيفه سنى جزء إختياريسيله حمل و قبول ايتمش اولديغنه و بو خدمت جبريل طرفندن گورولديگندن، رسول اكرمك (عصم) داها يوكسك اولديغنه إشارتدر. چونكه ﴿عَلَى﴾ ده إختيار اولمادىغى گي، واسطه نزلوك داها يوكسك اولديغنه دلالت ايدر. ﴿إِلَيْكَ﴾ ده كى ضميرك إسم ظاهره ترجيح سبي، قرآن و قرآنه عائد خصوصات خصوصنده حضرت محمد (عصم) يالئز مخاطب اولوب؛ كلام، اللهك كلامى اولديغنه إشارتدر.

بو كلامك ايجاز درجهسى، شو ذكر ايديلن لطائفدن آكللاشيلدى.

﴿وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾: بوگي صفتلرده بر تشويق واردر. و او تشويقدن سامعلری إمثاله سؤق ایدن أمرلر و نھیلر طوغویور. بو جمله نك ماقبیلله نظمئه دائر "درت لطائف" واردر.

١ - بو جمله نك ماقبلنه عطفی، مدلولك دلیلہ اولان بر عطفیدر. شویله كه:

أی إنسانلر! قرآنہ ایمان ایتدیگنرگی، کتبِ سابقه یه ده ایمان ایدیگنر. چونكه قرآن، اونلرک صدقنه دلیل و شاهددر.

٢ - یاخود او عطف، دلیلك مدلوله اولان عطفیدر. شویله كه:

أی اهل کتاب! گچمش اولان أنبیا و کتابلره ایمان ایتدیگنرگی، حضرت محمد (عصم) ایله قرآنہ ده ایمان ایدیگنر! زیرا اونلر، حضرت محمدك (عصم) گلمسنى تبشیر ایتدکلری گی، اونلرک و کتابلرینك صدقنه اولان دلیللر، حقیقتیله، روحیله قرآنده و حضرت محمدده (عصم) بولونمشدر. ایله ایسه، قرآن اللھك کلامی و حضرت محمد (عصم) ده رسولی اولدیغنی طریق اولی ایله قبول ایدیگنر و ایتملیسگنر.

٣ - زمان سعادته، قرآندن نشئت ایدن اسلامیت صانكه بر شجره در. کوکی زمان سعادته ثابت اولمقله طمارلری او زمانك آب حیات منبعلرندن قوّت و حیات آلاق، هر طرفه إنتشار ایتدکلری گی، دال و بوداقلری ده إستقبال سماسنه قدر اوزانارق عالم بشره مادّی و معنوی ثمرلری یتیشدیریور. أوت اسلامیت ماضی ایله إستقبالی قنادلری آلتنه آلمش، گولگه لنديره رك إستراحت عمومیه یی تأمین ایدیور.

٤ - قرآن کریم، او جمله ده اهل کتابی ایمانه تشویق ایتمکله، اونلره بر اُنسیت، بر سهولت گوسترییور. شویله که:

أی اهل کتاب! اسلامیتی قبول ایتمکده سزه بر مشقت یوقدر. سزه آغیر کلمسین! زیرا سزه بتون بتون دینگری ترک ایتمگری أمر ایتمییور. آنجق اعتقاداتگری اِکمال و یانگزده بولنان اساسات دینیه اوزرینه بنا ایدیگری؛ دییه تکلیفده بولنویور. زیرا قرآن، بتون کتب سالفه نڭ گوزللکلینی و اُسکی شریعتلرینڭ قواعد اساسیه لینی جمع ایتمش اولدیغندن، اصولده معدّل و مکملدر. یعنی تعدیل و تکمیل ایدیجیدر. یالگر، زمان و مکانڭ تغیر ایتمه سی تأثیریه تحوّل و تبدلّه معروض اولان فروعات قسمنده مؤسّسدر. بونده عقلی و منطقی اولیان بر جهت یوقدر. اوت مواسم اربعه ده گیه جک، ییه جک و سائر علاجلرڭ تبدلنه لزوم و احتیاج حاصل اولدیغی گی، بر شخصڭ یشایش دوره لرنده، تعلیم و تربیه کیفیتی تبدل ایدر. کذالک حکمت و مصلحتڭ اقتضاسی اوزرینه، عمر بشرڭ مرتبه لرینه گوره احکام فرعیه ده تبدل واردر. چونکه فرعی حکملردن بری، بر زمانده مصلحت ایکن، دیگر بر زمانه گوره مضرت اولور. ویا بر علاج، بر شخصه دواء ایکن، شخص آخره داء اولور. بو سردندر که، قرآن فرعی حکملردن بر قسمی نسخ ایتمشدر. یعنی وقتلری بیتدی، نوبت باشقه حکملره گلدی، دییه حکم ایتمشدر.

﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾: قرآنده هیچ بر کلمه بولنمیور که، موقعیله مناسبتدار

اولماسین. ویاخود موقعنڭ باشقه بر کلمه یه مناسبتی داها چوق اولسون. اوت قرآنڭ هر هانگی بر یرنده بولنان بر کلمه، او موقعڭ باشنده بر تاج ذرین گی گورونور. و آرالرنده کی مناسبتلردن طولای، آرالرنده گچمسزلک یری یوقدر.

أزجمله: ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ كلمه سنه باق! بو آیتك هر طرفندن اوچوب بو كلمه نك باشنه قونان لطائفی گور. زیرا بو آیت، نبوت حقیقه در. نبوت مسئله سنده "بش مقصد" واردر. بو مقصدلر، بش نکته و لطائفدن إنعکاس ایتمشدر. بو بش لطائف، ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ نك صدفنده در. مقصدلر ایسه:

- ۱ - حضرت محمد علیه الصلاة والسلام، رسولدر.
- ۲ - أكمل الرسلدر.
- ۳ - خاتم الأنبيادر.
- ۴ - رسالتی، عامه در.
- ۵ - شریعتی، سائر شریعتلرک محاسنی جمع ایله اونلرک ناسخیدر.

برنجی مقصدك ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ دن وجه إنعکاسی: مسلکلی و یوللری بر اولان بر جماعت، ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ كلمه سندن ایماء فهم اولونور. بناءً علیه حضرت محمدك (عصم) ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ ده کی ضمیره مرجع اولماسی، او جماعتدن معدود اولماسنی إقتضا ایدر. و اونلرک مسلکلی اولان نبوتلرینه و کتابلرینك صدقنه اولان بتون دلیللر، حضرت محمد علیه الصلاة والسلامك رسالته و قرآنك اللهدن نازل اولدیغنه بر حجت قاطعه اولدیغی گبی، اونلرک معجزه لری ده حضرت محمدك (عصم) دعواسنه بر معجزه حکمنه گچر.

ایکنجی مقصدك وجه إنعکاسی: اوچ قاعده دن تظاهر ایدر.

- ۱ - سلطانلر دائما خلقتك، جماعتك، اردونك صوگنده چیقارلر.

۲ - نوع بشرده تکمّل وارد. بو تکمّل قانونی، ایکنجی مرینک و ایکنجی مکملک اولکی مربیلردن داها اُکمل اولماسنی إقتضا ایدر.

۳ - علی الأكثر، خلفک مهارتی، سلفندن داها زیادهدر.

ایشته بو اوچ قاعدهدن، حضرت محمدک (عصم) اُکمل انبیا اولدیغنی تظاهر ایدر.

اوچنجی مقصدک وجه انعکاسی: مشهور بر قاعدهدر که؛ بر واحد چوغالسه تسلسل ایدر، گیتدکجه گیدر، بر یرده طورماز. فقط چوقلر و کثیر اولانلر إتحاد ایتسه، قوتله نیر، إستقرار پیدا ایدر، یرنده قالیر، داها دگیشمز. دیمک محمد علیه الصلاة والسلام، خاتم الأنبياء. مفهوم مخالفيله إشمام ایدر که، اوندن صوگره پیغمبر گلمز. خاتمینه خاتم و إمضا باصار.

دردنجی مقصدک وجه انعکاسی: ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ کلمه سنک إفاده ایتدیگی

گبی، حضرت محمد (عصم)، اونلرک خلفیدر. و اونلر، تماماً او حضرتک سلفلیدر. بناءً علیه خلفک سلفه عائد وظیفه یی تماميله اوزرینه آلاق اونلرک یرینه قائم اولماسی، او حضرتک بتون سلفرینه نائب و بتون امتلرینه رسول اولدیغنی إقتضا ایدر. اوت بو قاعده، حکمته اویغون فطری بر قاعدهدر. زیرا زمان سعادتنن اول انسان عالمک إحتوا ایتدیگی امتلر، ملّتلر آراسنده ماده و معنأ، إستعدادا و تربیه پک مختلف و گنیش مسافهلر واردی. بونک ایچوندی که، تربیه واحده و دعوت منفرده کافی کلمه یوردی. وقتا که، عالم انسانیت زمان سعادتنک شمس سعادتیله اویاندی و مداوله افکار ایله، عنعنلرینک ترکیله، تبدیلیله و قوملرک بربرینه إختلاطلریله إتحاده میل گوستردی و آرالرنده مناقله و مخابره

باشلادی؛ حَتَّى كُرْهُ أَرْضٍ بِرِ مَمْلَكَةٍ، بَلَكُهُ بِرِ وِلَايَتٍ، بَلَكُهُ بِرِ كَوِي گِي اُولَدِي؛
بر دعوت و بر نبوت عموم انسانلره کافی گورولدی.

بشنجی مقصدك وجهِ انعكاسی: ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ ده کی ﴿مِنْ﴾، ابتدا

معناسنی إفاده ایدر. ابتدا ایسه، بر إنتهایه باقار. إنتها، عدمِ إحتیاجه دلالت
ایدر. اویله ایسه او حضرت، خاتم الأنبيادر و عالمِ إنسانیتك باشقه بر رسوله
إحتیاجی یوقدر.

﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ کلمه سنك بو بش لطائفه معكس و مظهر اولماسنه نظر
بلاغتجه دلالت ایدن أماره شودر که: بو بش مقصد، بر نُھر گِي شو آیتلرک
آلتنده جریان ایتمکله، آیتدن آیته إنتقال نتیجه سنده، ﴿مِنْ قَبْلِكَ﴾ حوضنده
إجتماع ایتمشدر. أوت کلمه نك سطحنده گورونن بر ترشح، بر یاشلق، کلمه نك
آلتنده حوضك بولندیغنه دلالت و ایما ایدر. مع هذا بو مقصدلرک بیاننه آیری
آیری آیتلر تخصیص ایدیلمشدر.

﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾: بو آیت، حشر مسئله سنه إشارتدر. حشرک

إثباتی حَقْنده فیضِ قرآندن فهم ایتدیگم و باشقه بر رساله ده تفصیلاتیله ذکر
ایتدیگم اون برهانك خلاصه سنه بوراده إشارت ایده جگز. شویله که:

قصد و إراده دن طوغان بر نظامِ أكمل واردر. خلقت و یارادیلیشده تام
بر حکمت حکمفرمادر. عالمده عبث یوق. فطرتده إسراف یوق. بو شاهدلری
تزکیه ایدن، إستقراء تامدر که؛ هر فن، موضوعی بولوندیغی نوعك نظامنه بر
شاهدِ عادلدر. و کذا یوم و سنه و سائره گِي هر نوعده، نوعی بر قیامتِ مکرره
واردر. و کذا بشرده کی إستعداد، قیامته بر رمزدر. و کذا بشرک غیر متناهی

میل و اُمَللری، قیامتِ ایستَر. و کذا صانعِ حکیمکِ رحمتِ خزینہ سنکِ محلِّ صرفی، آنجق قیامت و حشردر. و کذا صدق و اُمانتله معروف رسولِ اُکرم علیه الصلاة والسلام، صراحةً إعلانِ ایدیور. و کذا قرآنِ معجز الیّان ﴿وَقَدْ خَلَقْکُمْ اَطْوَارًا ۝ وَمَا رَبُّکَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ آیتلریله و بو آیتلرک اُمثالیه حشرک و وقوعنی قطعیتله اثباتِ ایدیور. ایشته تام اونه بالغ اولان شاهدلر، سعادتِ اُبدیهنک اناختاری اولوب، او جنتک قیولرینی آچارلر.

برنجی برهان: اوت کائنات سعادتِ اُبدیهی إنتاجِ ایتمه، عقللری حیرتده بیراقان، کائناتده گورونن اُک بارز، اُک مکمل شو نظام، آلداتیجی ضعیف بر صورتدن عبارت قالیر. و بتون معنویات و علاقهلر، رابطهلر و نسبتلر هپ هبا اولور. او یله ایسه او نظامک نظام اولماسی، آنجق و آنجق سعادتِ اُبدیهی إنتاجِ ایتمکله اولور. یعنی او نظامده کی معنویات و نکتهلر، آنجق عالمِ آخرتده سنبللنه جکدر. یوقسه بتون معنویات سونر، رابطهلر کسیلیر، نسبتلر طارماطاغنیق اولور، نظام ده برهوا اولور. حالبوکه او نظامده بولنان قوت، بتون قوتیه او نظامک برهوا ایدیلمیه جگنی إعلانِ ایدیور.

ایکنجی برهان: هر بر نوعده، هر بر فردده حکمتلره، مصلحتلره رعایت ایدن و عنایتِ اُزلیهنک تمثالی اولان حکمتِ تامّه، سعادتِ اُبدیهنک گلمسنی تبشیر ایدیور. چونکه عکس حالده، بداعتله إقرار و تصدیق ایتدیگمز شو حکمتلری و فائدهلری إنکار ایتمه مز لازم گلیر. چونکه او فائدهلرک، او حکمتلرک، او مصلحتلرک هر بریسی ضدینه إنقلاب ایدرلر. بو حال ایسه، سفسطه در.

اوچنجی برهان: ایکنجی برهانی تفسیر ایدر. فنک ده شهادت ایتدیگی گبی صانعِ حکیم هر شیده اُک قیصه یولی، اُک یاقین جهتی، اُک گوزل و اُک

خفيف صورتی اختیار ایتمشدر. بو اختیار، کائناتده عبثیٹ بولونمديغنه دلالت ايدر. بو ايسه جدّيته دلالت ايدر. جدّيت ايسه، سعادت اُبدیه نڭ گلمسیله اولور؛ یوقسه بو وارلق عدم صاییلیر و هر شی عبثیه تحوّل ايدر. حالبوکه عبث و إسراف گبی باطلدن پاک و منزّه اولدیغنی شو ﴿سُبْحَانَكَ مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا﴾ کلامیله إعلام و تعلیم ایدن ذاتِ ذو الجلال سوزینه ناصل مخالفت ايدر؟

دردنجی برهان: اوچنجی برهانی ایضاح ايدر. بتون فنلرڭ شهادتیله، فطرته إسراف یوقدر. اگر انسان اکبر دینلن عالمده کی حکمتلری إدراکدن عاجز ايسهڭ، عالم اصغر دینلن انسانده کی نکته لره، حکمتلره دقت ایت. اوت "فَنِّ مَنَافِعِ الْأَعْضَاءِ" نڭ شرح و بیان ایتدیگی وجهله، انسانڭ جسمنده، هر بریسی بر منفعت ایچون تقریباً ایکی یوز کسور کمیک واردر. و هر بریسی بر فائده ایچون آلتی ییڭ طمار واردر. و حجیراته خدمت ایدن یگرمی درت ییڭ مسامه و پنجره واردر. او حجیراته جاذبه، دافعه، ممسکه، مصوّر، مولّده نامیله هر بریسی بر مصلحت ایچون بش قوّت چالیشیور. عالم اصغر بویله اولسه، انسان اکبر اوندن گری قالیر می؟ روحه نسبة اُهمّیتسز اولان جسد بو درجه إسرافدن اوزاق بولونسه، نه صورتله جوهر روحله آثارنده، امللرنده، افکارنده و معنویاتنده إسراف اولور. چونکه سعادت اُبدیه اولماسه، بتون معنویات قورور. او حقیقتلر، إسراف مملکتنه قاچارلر. عجباً دنیا قدر قیمتلّی اولان بر جوهره مالک اولمقله، هم دائما اونڭ ظرفی و غلافی محافظه ایتدکدن سوڭره، او جوهری بردن بره یه ووروب قیرمق احتمالی وار میدر؟ هانگی عقل قبول ايدر؟ هم بر شخصڭ بُنییه سنده کی قوّت، اعضاسنده کی صحّت، استعدادنده کی قابلیت، او شخصڭ یاشایشنه و تکمّله دلیل اولدیغی گبی، کائناتڭ روحنه قدر نفوذ ایدن حقیقت ثابتّه و دوام ایله یاشایشنی ایما ایدن

انتظامنده کی قوت کامله و تکملنه گیدن نظامنده کی کمال عجباً حشر جسمانی یوليله سعادت ابدیهیه دلیل اولماز می؟ زیرا انتظامی اختلالدن و بوزولمقدن قورتاران، سعادت ابدیهیه در. و تکمله واسطه اودر و او قوتی انکشاف ایتدیرن اودر.

بشنجی برهان: اوت هر نوع مخلوقاتده بر نوع قیامتک و بر چشید حشرک تکرار ایله وقوعه گلمکده اولدیغی، بیوک قیامتک وقوعنه و گله جگنه اشارتدر. بوکا بر مثال: اوت هفته لقی ساعته باق. او ساعته ثانیه لری، دقیقه لری، ساعت لری، گونلری صایان ابرهلردن و میللردن ثانیه لری صایان ابره، دقیقه لری صایان ابره نك حرکتی اخبار ایدیور. دقیقه لری صایان ابره، ساعت لری صایان ابره نك حرکتی اعلان ایدیور. ساعت لری صایان ابره ده، گونلری گوسترن ابره نك حرکتی حصوله کتیریور و اعلام ایدیور. ایشته برنجینک حرکتک تمام اولماسی، ایکنجینک ده حرکتک تمام اولاجغنه و ایکنجینک تمام حرکت ایتمه سی، اوچنجینک ده اتمام حرکت ایده جگنه اشارتدر.

کذالك صانع حکیمک کائنات دینلن بیوک بر ساعتی واردر. بو ساعتک میللری، فلکلرک چشید دوراندن عبارتدر. ایشته بو دورانلر؛ گونلری، سنه لری، عمر بشری، دنیانک بقا مدتی گوستریورلر. بناءً علیه هر گیجه دن صوگره صباحک، هر قیشدن صوگره بهارک گلمسی گی، حشرک صباحی، او بیوک ساعتدن طوغاجغنه دلیل و اشارتدر.

سؤال: کائناتده گورونن شو نوعی قیامتلرده اشیا عینيله اعاده ایدیلمیور. حالبوکه بیوک قیامتده نه دن اجسام عینيله اعاده ایدیلیر؟

الجواب: انسانک بر فردی، باشقه مخلوقاتک بر نوعی گبیدر. زیرا

إنسانده کی او نورِ فکر، اُمَلرینه، روحنه اویله بر إنکشاف، اویله بر إنبساط ویرمشد که، بتون زمانلری یوتسه طویماز. زیرا اونده کی او یوکسک فکر، إنسانک ماهیتی علوی، قیمتی عمومی، نظری کلی، کمالی غیر محصور، لذت و اُلنی دائمی قیلمشدر. باشقه نوعلرک فردلری ایسه، بویله دگلدر. اونلرک ماهیتلری جزئی، قیمتلری شخصی، نظرلری محدود، کماللری محصور، لذت و اُمَلری آنی در. بوندن آکلاشیلیور که، إنسانک بر فردی، سائر مخلوقاتک بر نوعی حکمنده در. بناءً علیه، او نوعلرده گورونن شو قیامتلرک و حشر و نشرلرک کیفیتلری ناصلسه، أفرادِ إنسانیه ده اویله در.

آلتنجی برهان: سعادتِ اُبدیهیه إشارات ایدن برهانلردن بری ده، إنسانده کی غیرِ متناهی إستعدادلردر. اوت جنابِ حق طرفندن مکرمِ قیلینان إنسانک جوهرِ روحنده اکیلن و رقمیره صیغمیان إستعدادلر وار. بو إستعدادلرک آلتنده، حسابِه گلمهین قابلیتلر وار. و بونلردن نشئت ایدن حده گلمهین میللر وار. و بونلردن حصوله گلن غیرِ متناهی افکار و تصوّرات وار. ایشته بونلرک هر بریسی حشرِ جسمانینک آرقه سنده کی سعادتِ اُبدیهیه، شهادتِ پارمقلرینی اوزاتارق گوستریورلر.

یدنجی برهان: اوت رحمن و رحیم اولان صانعِ حکیمک رحمتی، رحمتلرک اُک بیوگی اولان سعادتِ اُبدیهنک گله جگنی تبشیر ایدیور. زیرا رحمت، آنجق سعادتِ اُبدیه ايله رحمت اولور. و نعمت، آنجق او سعادت ايله نعمت اولور. اوت بتون نعمتلری نعمتله چویرن اُبدی آیریلماقدن طوغان و عمومی ماتملردن یوکسه لن او بلالردن، کائناتی بِالْخاصّه شعورلی اولان مخلوقاتی قورتاران شی، سعادتِ اُبدیهنک گلمسیدر. چونکه بتون نعمتلرک، راحتلرک، لذتلرک روحی

اولان سعادَت اُبدیه گلمزسه، عموم کائناتک شهادتیه ثابت اولان و گونش گبی پارلایان رحمت و شفقتِ إلهیهنک بداهتنه قارشى مکابره ایله إنکار لازم گلیر.

أى حبيبِ شفيق و أى شفيقِ حبيب! أى سعيدِ مجيد و أى مجيدِ سعيد! رحمتِ إلهیهنک اُك لطيفى، اُك ظريفى، اُك لذى اولان محبت و شفقته باقكز. او محبت و شفقتى، فراقِ اُبدى و هجرانِ لا يزالى ایله قارشىلا ديغكز تقدیرده؛ وجدان، خیال و روح نه حاله گیره جکلدر. او محبت و او شفقت اُك بيوك، اُك طاتلى بر نعمت ايكن، اُك عظيم بر مصيسته، بر بلايه إنقلاب ايدر. عجا گوز ئوگنده بالبداهه گورونن رحمتِ إلهیه، فراقِ اُبدینك محبت و شفقت عليهنه هجوم ایتمسنه مساعده ايدر مى؟ (والله خاير!..) ﴿لَا وَاللَّهِ﴾ آنجق او رحمتك شأنندنر كه، فراقِ اُبدى يي هجرانِ لا يزالى يه، هجرانِ لا يزالى يي فراقِ اُبدى يه و عدمِ مطلقى ده هر ايكيسنه مسلط ايدر كه، او فراقلرك، او هجرانلرك كوكلرى اورته دن قالقسين.

سكزنجى برهان: بتون عالمجه هر خصوصده صدقى و طوغريلغى معلوم و مسلم اولان حضرتِ محمدِ عربى عليه الصلاة والسلام، پارمغيله قمرى شق ايتديگى گبی، لسانيله ده سعادَت اُبدیهنك قپولرینی آچمشدر. و بتون اُنبياءِ عظامك بو حقيقت اوزرينه إجماعلى، بر حجتِ قاطعهدر.

طوقوزنجى برهان: اون اوچ عصردن برى یدی وجهله إعجازى تصديق ايدیلن قرآن معجز البيانك حشر حقنده كى بیاناتى، سعادَت اُبدیهنك گله جگنه كافى بر دليل دگل میدر؟ باشقه بر دليله إحتياج وار میدر؟

اونونجى برهان: بو برهان، بيگلرجه برهانلری مجتمعدر. بو برهانلری، چوق آيتلر تضمّن ایتمشلردر. اوت قرآن کریم، چوق آيتلرندن حشره ناظر پنجره لر

آچمشدر. اُز جمله: ﴿وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ آیتله، سعادَت اُبدیه یه یول آچان بر قیاس تمثیلی یه إشارت ایتمشدر. کذالک ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ آیت کریمه سی ایله، او سعادتی گوسترن بر قیاس عدلی یه إشارت ایتمشدر.

برنجی آیتله إشارت ایدیلن قیاس تمثیلی: اَوَّلًا إنسانك وجودینه باق. ناصل طور دن طوره، یعنی نطفه دن علقه یه، علقه دن مضغه یه، مضغه دن اُت و کمیگه، اُت و کمیگدن إنسان صورتنه بر قصد، بر إرادة و بر إختیار آلتنده مخصوص قانونلرله، معین نظاملرله، منتظم حرکتلرله إنتقال ایتدیگی و قالبدن قابله گیروب چیقدیغی گور. صوگره إنسانك بقاسنه دَقَّت ایت. إنسان، بو وجود لباسنی هر سنه دگیشدیرر. بو وجود دگیشمسی، بدننه کی حجیراتك ییقیلوب یاپیلماسیله اولور. بو تعمیرات ده، بتون اُعضانك اُرزاق مخزنی حکمنده اولان، جنابِ حَقَّک بر قانونِ مخصوصله إحضار ایتدیگی او مادهٔ لطیفه دن آلینان اُجزا ایله یاپیلیر. صوگره او مادهٔ لطیفه نك اُحوالنه باق. ناصل اُعضانك إحتیاجلرینه گوره معین بر قانون ایله تقسیم ایدیلیر و بدنك هر طرفنه مخصوص بر نظام ایله منتظمًا طاغیتیلیر. ینه شایان دَقْتدر که؛ او مادهٔ لطیفه، درت مطبخده پیشیرلدکن صوگره و درت إنقلابدن گچدکن صوگره و درت سوزگچدن تصفیه ایدیلدکن صوگره رزق اولارق تقسیم ایدیلیر. هم ینه شایان دَقْتدر که؛ او مادهٔ لطیفه، یمکلرک روحی و خلاصه سیدر. او یمکلر، عالم عناصرده طاغنیق منبعلردن منتظم بر دستور ایله، مخصوص بر نظام ایله جمع و تحصیل ایدیلیرلر.

ایشته بتون بو نظاملر، بو قانونلر، بو إنتظاملر؛ هپ بر قصد، بر إرادة، بر حکمتدن چیقیور. اُوت مثلاً حبیبك گوزنده یرلشن بر ذره نك، عنصرِ هوادن ویا عنصرِ ترابدن او غریب، عجیب طورلرده، إنقلابلرده یاپدیغی منتظم

حرکتدن آڭلاشیلیر که؛ او ذره، طوپراقده ایکن حبیبک گوزینه تعین ایدیلمش و بر مأمورگی محلّ مأموریتنه منتظمًا اعزام قیلنمشدر (یوکسلتیلمشدر).

أوت فتّی بر نظرله دقّت ایدیلیرسه آڭلاشیلیر که، او ذره نڭ حرکتی، کوری کورینه، تصادف اثری دگلدر. چونکه او ذره، هانگی مرتبهیه گیررسه، او مرتبه نڭ نظامنه تابع اولور. و هانگی بر طوره انتقال ایتمش ایسه، اونڭ معین قانونیله عمل ایتمشدر. و هانگی بر طبقهیه مسافر گیتمش ایسه، منتظم بر حرکت ایله سَوَق ایدیلمشدر.

خلاصه: نشئه اولّیه دقّت ایدنڭ، نشئه آخر حقّنده تردّدی قلماز. پیغمبر علیه الصلاة والسلامک أمر ایتدیگی گبی: "نشئه اولّی گورن آدم، نشئه آخری یی انکار ایده بیلیر می؟" چونکه: ایکنجی تشکّل، یعنی ایکنجی یاپیلیش؛ برنجی تشکّلدن داها قولایدر. بونی یاپان، اونی داها قولای یاپار.

مثلا: بر فرقه عسکرک ایلک تشکّله، أفرادک بربریه انسیترلی، معارفه لری اولمادیغندن و تعلیم و تربیه گورمه ملری یوزندن، یونتولماش طاشلر گبی اولدقلرندن، او أفراد او فرقه نڭ بُنیه سنده یرلشدیریلنجیه قدر چوق زحمتلر واردر. فقط بعد التشکّل ترخیص ایدیلوب ده بر داها تحت سلاحه دعوت ایدیلدیگی زمان، پک قولای اجتماع ایدر و فرقه یی تشکیل ایدرلر. بو تشکّل، اُولکی تشکّلدن داها قولای اولور.

کذالك بربریه الفت پیدا ایدن و هر بریسی یرینی طانییان و بر درجه یونتولمش طاشلر گبی کسب لطافت ایدن بدنڭ ذرّاتی، ئولوم ایله طاغیلدقندن صوگره، حشرده خالقک اذنیله، اِسرافیلک بوروسیله او ذرّاتِ أصلیه و أساسیه اجتماعه دعوت ایدیلدکلری زمان، پک قولای اجتماع ایدرلر و بدنِ انسانی یی

ينہ اُسکیسی گبی تشکیل ایدرلر. مع هذا قدرتِ اُزلیهیه نسبةً اُكْ بیوک، اُكْ کوچک گبیدر؛ هیچ بر شی او قدرته آغیر گله مز.

آرقداش! ظاهره نظرًا، حشرده أَجْزایِ أَصلیه ایلَه أَجْزایِ زائده برلکده إعادَه ایدیلیر. اوت جنب ایکن طیرناقلرک، صاچلرک کسيلمسی مکروه و بدنن آیریلان هر بر جزئک بر یره گومولمسی سَنّت اولدیغی اوکْا إشارتدر. فقط تحقیقه گوره، نباتاتک تخملری گبی "عجب الذنب" تعبیر ایدیلن بر قسم ذرهلر، إنسانک تخمی حکمنده اولوب، حشرده او ذرهلر اوزرینه بدنِ إنسانی نشو و نما ایلَه تشکّل ایدر.

ایکنجی آیتله إشارت ایدیلن دلیلِ عدلی ایسه: اوت گورویورز که؛ علی الأکثر غدار، فاجر ظالم لر لذت لر، نعمت لر ایچنده پک راحت یاشایورلر. ینَه گورویورز که؛ معصوم، متدین، فقیر مظلوم لر زحمت لر، ذلت لر، تحقیر لر، تحکملر آلتنده جان ویریورلر. صوگره ئولوم گلیر، ایکیسنی ده گوتورور. بو وضعیتدن بر ظلم قوقوسی گلیر. حالبوکه کائناتک شهادتیلَه، عدالت و حکمتِ إلهیه ظلمدن پاک و منزه درلر. اویله ایسه، عدالتِ إلهیه نك تام معناسیله تجلّی ایتمه سی ایچون حشره و محکمۀ کبرایه لزوم واردر که؛ بری جزاسنی، دیگرى مکافاتنی گورسون.

﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ : بو جمله ده کی کلمه لرک آراسنده بولنان نظم و

نظام:

۱ - بو جمله نك ماقبلیله باغلانماسنی إفاده ایدن ﴿و﴾ بو رکن ایمانینک بوراده صراحةً ذکر ایدیلمه سی ایچون عام اولارق ذکر ایدیلن اُولکی جمله دن بو جمله نك تخصیص لزومنه بناءً عطف یاپیلمشدر.

۲ - تقدیمیلہ حصری إفاده ایدن ﴿بِالْآخِرَةِ﴾ کلمه سی، بعض اهل کتابك ایمان ایتدکلری آخرت، حقیقی بر آخرت اولمادیغنه تعریضدر. چونکه اونلرك ﴿لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً﴾ آیت کریمه سنك حکایه ایتدیگی گی: "جهنم آتشی، بزى دائما یاقه جق دگل یا! آنجق بر قاچ گون یاقه جقدر." گی سوزلریله و بر جهته لذنذ جسمانیه پی نفی و إنکار ایتدکلرندن آکلاشیلدیغنه گوره، بیلدکلری آخرت، مجازی بر آخرت ایمش.

۳ - معلوم و معهود اولان شیئه إشارت ایچون وضع ایدیلن ﴿الْأَدَاتِ﴾، بتون کتب سماویه نك لسانلرنده دوران ایدن معهود آخرته إشارتدر. ویاخود مذکور دلائل فطریه ایله عقللرك گوزلری ئوکنده حاضر اولان و آخرت ایله آکیلان حقیقته إشارتدر.

۴ - مقدّر بولنان نشئه نك صفتنه آخرت تعبیری، ذهنلری نشئه اولی یه چویروب، اوندن نشئه أخری یه بالانتقال امکان یولنی گوسترمك ایچون إختیار ایدیلمشدر.

۵ - یقین ایله برابر تصدیقی برلکده إفاده ایدن ﴿يُؤْمِنُونَ﴾ کلمه سنه بدل ﴿يُوقِنُونَ﴾ تعبیری، حشر مسئله سی شك و شبهه لره بر محشر و بر مجمع اولدیغی ایچون، تصدیقندن فضله ایقان و یقین داها اهمیتلی اولدیغنه إشارتدر. ویا اهل کتابك إدعا ایتدکلری ایمان، یقینندن خالی اولدیغندن، اونلرك ایمانی، ایمان اولمادیغنه إشارتدر.

﴿أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ﴾: بو جمله ده کی نکتله ره إشارت ایدن مأخذلر

شونلردر:

- ۱ - اُولَکِی جملہ ایلہ بو جملہ نڭ نظمی ۲. - ﴿اُولَکِی﴾ ایلہ إشارتِ حسیہ ۳. - ﴿اُولَکِی﴾ دہ کی اوزاقلق ۴. - ﴿عَلِی﴾ دہ کی علویت ۵. - ﴿هُدٰی﴾ دہ کی تنکیر ۶. - ﴿مِنْ﴾ ۷. - ﴿رَبِّہُمْ﴾ دہ کی تربیہ دن عبارت یدی مأخذدر.

برنجیسی: بو جملہ بی ماقبلیلہ باغلایان مناسبتلدر.

برنجی مناسبت: بو جملہ ماقبلندن نشئت ایدن اوچ سؤالہ جوابدر.

برنجیسی: هدایتدن نشئت ایدن او گوزل وصفلری لابس اولارق هدایت تختی اوستنده اوطوران او شخصلری گورمک ایستہین سائلہ جوابدر.

ایکنجیسی: "او آدملرک هدایتہ إستحقاق و إختصاصلری نہ دندر؟" دیہ سؤال ایدن سامعہ جوابدر. یعنی علّت و سبب، ﴿اُولَکِی﴾ ایلہ إشارت ایدیلن وصفلدر.

س - سابقاً مذکور وصفلرک تفصیلاً ذکرلری، ﴿اُولَکِی﴾ کلمہ سندہ کی إجمالدن داها واضح بر صورتده سبی گوستریور؟

ج - إجمال، بعضاً تفصیلدن داها واضح اولور. بالخاصّہ مطلوب بر قاچ شیدن مرگب اولدیغی زمان، سامعک غباوتی ویا نسیانی طولایسیلہ او مرگبک اُجزاسنی مزج ایتمکله سبی چیقارمق مشکل اولور.

اوچنجیسی: "هدایتک نتیجه سی، ثمرہ سی و هدایتده کی لذّت و نعمت نہدر؟" دیہ سؤال ایدن سائلہ جوابدر. یعنی هدایتده سعادتِ دارین واردر. هدایتک نتیجه سی، نفسِ هدایتدر. هدایتک ثمرہ سی، عینِ هدایتدر. زیرا هدایت

حَدِّ ذاتنده بیوک بر نعمتدر و وجدانی بر لذتدر بلکه روحك جنتیدر؛ (ناصل که ضالالت، روحك جهنمیدر...) ﴿وَبِالْآخِرَةِ﴾ آخرتك فلاح و سعادتني إنتاج ایدر.

ایکنجی مأخذ: ﴿أُولَئِكَ﴾ ایله یاپیلان إشارتِ حسیّه. بر شیئك متعدد صفتلرینی ذکر ایتمك، او شیئك ذهنلرده تجسم ایتمسنه و عقلده حاضر و خیالده محسوس اولماسنه سبب اولدیغنه إشارتدر. مع هذا سابقًا ذکرلندن بر معهودیت چیقار. بو معهودیتِ ذکریه، معهودیتِ خارجیهلرینه قپو آچار. خارجی اولان معهودیتلرندن، ممتاز و مستثنا انسانلر اولدقلری تبارز ایدر که، نوع بشر ایچنده گوزینی آچوب باقانلرک گوزلرینه اُك اُول اونلرک پاریلتیلری چارپار.

اوچنجی مأخذ: اوزاقلغی إفاده ایدن ﴿أُولَئِكَ﴾ : اونلرک فی الجملة یاقین اولدقلری حالده اوزاق گوستریلمه‌لری، علوّ مرتبه‌لرینه مجازی بر إشارت اولدیغنه إشارتدر. چونکه اوزاقده بولونانلره باقیلدیغی زمان، بویجه اُك اوزونلری گورونور. مع هذا زمانی و مکانی اولان بُعدِ حقیقی قصد ایدیلیرسه، بلاغته داها اویغون اولور. چونکه بتون عصرلر عصرِ سعادت گبی بو آیتی ذکر ایدیورلر. اویله ایسه، ﴿أُولَئِكَ﴾ ایله یاپیلان إشارت، صفلرک اُوللرینه إشارتدر. و بو إعتبارله بُعد، حقیقی اولور، مجازی دگلدر. بناءً علیه اونلرک حقیقهٔ زمان و مکانجه اوزاق اولدقلری حالده إشارتِ حسیّه ایله گوستریلمه‌لری، عظمتلرینه و علوّ مرتبه‌لرینه إشارتدر.

دردنجی مأخذ: علویتی إفاده ایدن ﴿عَلَى﴾ کلمه‌سیدر.

آرقداش! أشیا و شیلر آراسنده اویله مناسبتلر واردر که؛ اونلری آیینه گبی یاپیور. هر بریسی، اوته کیسنی گوستریور. بریسنه باقیلدیگی زمان، ئوته کیسی گورونور. مثلاً: بر پارچه جام، بیوک بر صحرایی گوستردیگی گبی، بعضاً اولور که؛ بر کلمه، اوزون و خیالی بر ماجرای سگا گوسترر. بر کلمه، پک عجیب بر وقوعاتی سنک گوزیگک ئوگنه گتیرر، تمثیل ایتدیرر. یاخود بر کلام، ذهنکی آلیر، مثالی عالم مثالره قدر گوتورور، گزدیرر. مثلاً: ﴿بَارَز﴾ کلمه سی، محاربه میداننی؛ ﴿فَمَرَّة﴾ کلمه سی، بیوک بر میوه باغچه سنی إنسانک فکرینه گتیرر. بوکا بناء بوراده کی ﴿عَلَى﴾ کلمه سی، تمثیلی بر اسلوبه پنجره آچار، گوسترر قصیدله ذکر ایدیلیمشدر. شویله که:

صانکه هدایتِ إلهی، بر براق اولوب مؤمنلره گوندریلمشدر. مؤمنلر طریق مستقیمده اوکا بینهرک عرشِ کمالاته یورورلر.

بشنجی مأخذ: ﴿هُدًى﴾ ده کی تنکیدر. بر نکره، معرفه اولارق مکرراً ذکر ایدیلیرسه؛ او معرفه، او نکره نك عینی اولور. فقط او نکره، نکره اولارق ذکر ایدیلدیگی تقدیرده، علی الأكثر بربرینك عینی اولاماز. بو قاعدهیه گوره، نکره اولارق تکرر ایدن ﴿هُدًى﴾ اولکی ﴿هُدًى﴾ ك عینی دگلدر. آنجق اولکی ﴿هُدًى﴾ مصدردر. ایکنجیسی، حاصلِ بالمصدردر و برنجیسنك ثمره سی حکمنده مخصوص و ثابت بر صفتدر.

آلتنجی مأخذ: هدايتك اللّٰهْدن اولدیغنی إفاده ایدن ﴿مِنْ﴾ کلمه سندن بوراده بر جبر حسّ ایدیلیمکده ایسه ده، حقیقتده جبر دگلدر. چونکه اونلرك جزء اختیارلریله حاصلِ بالمصدر اولان هدایتیه یورومه لری اوزرینه، جناب حق

او صفتِ ثابته اولان هدايتي خلق و إحسان ايتمشدر. ديمك إهتدا، يعني هدايته طوغرى يورومك، اونلرك كسب و إختيارلرى داخلندهدر. فقط صفتِ ثابته اولان هدايت، اللهدندر.

يدنجى مأخذ: تربيه يي إفاده ايدن ﴿رَبِّ﴾ كلمه سيدر. بو كلمه نك بوراده إختيار ايديلمسى؛ اونلرك رزق ايله تربيه لرى ربوييتك شأنندن اولديغى گي، هدايتله ده تغذيلرى ربوييتك شأنندن اولديغنه إشارتدر.

﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ : بو جمله ده كى نكتهلرك مأخذلى:

۱ - ﴿و﴾ ايله عطف. ۲ - ﴿وَأُولَئِكَ﴾ نك تكرارى. ۳ - ضمير الفصل اولان ﴿هُم﴾ ۴ - ﴿ال﴾ أداتى. ۵ - فلاح يوللرينك عدم ذكريله ﴿مُفْلِحُونَ﴾ نك عام و مطلق بير اقيلماسى گي بش مأخذدن عبارتدر.

برنجيسى: ﴿و﴾ ايله ياپيلان عطف، هر ايكي جمله آراسنده بولنان مناسبتنه بناءً ياپيلمشدر. زيرا برنجى ﴿وَأُولَئِكَ﴾ سعادتِ عاجله اولان هدايت ثمره سنه إشارتدر. ايكنجى ﴿وَأُولَئِكَ﴾ هدايتك ثمره آجله سنه إشارتدر.

أوت هر بر ﴿وَأُولَئِكَ﴾ ماقبلنه بر فذلکه، بر إجمالدر. فقط أركانِ اسلاميه مأخذ طوتولقله، برنجى ﴿وَأُولَئِكَ﴾ يي برنجى ﴿الَّذِينَ﴾ يه ربطى و ايکيسنك ده أمى مؤمنلره تخصيصى؛ و کذا أركانِ إيمانيه ايله يقين مأخذ طوتولقله ايكنجى ﴿وَأُولَئِكَ﴾ يي ايكنجى ﴿الَّذِينَ﴾ يه ربطى و ايکيسنك ده أهلِ كتاب مؤمنلره

إرجاعی داها أولادر.

ایکنجیسی: ﴿أُولَئِكَ﴾ نڭ تکراری، هر ایکی سعادتڭ گرك هدايته، گرك اونلرڭ مدح و ثنلرینه مستقل و آیری آیری غایه‌لر و سببلر اولدقلرینه إشارتدر. فقط ایکنجی ﴿أُولَئِكَ﴾ نڭ حکمیله برابر، برنجی ﴿أُولَئِكَ﴾ یه إشارتی داها أولادر.

اوجنجیسی: ضمیر الفصل اولان ﴿هُمْ﴾، أهل کتابدن اولوب حضرت محمد علیه الصلاة والسلامه ایمان ایتمه‌ینلره بر تعریض اولمق اوزره بو جمله ایله یاپیلان حصری تأکید ایتمک ایله برابر، گوزل بر نکته‌ی تضمن ایتمشدر. شویله که:

مبتدا ایله خبر آراسنده بولنان ﴿هُمْ﴾ ضمیری، مبتدایی چوق خبرله مبتدا یاپار. و بو گگی خبرلرڭ تعینینی ده خیاله حواله ایدر. یعنی خبرلرڭ محدود و معین اولمادیغنی خیاله عرض ایتمکه؛ خیالی، مناسب خبرلری تحرّی ایتمکه تشویق ایدر. ناصلکه زیدی أله آملقه "زید عالمدر، زید فاضلدر، زید گوزلدر." گگی زیدڭ صفتلرندن چوق حکملری دیزه‌بیلیرسڭ. کذالك ﴿أُولَئِكَ﴾ دن صوڭره گلن ﴿هُمْ﴾ ضمیری خیالی حرکتیه گتیرمکه "اونلر آتشدن قورتولورلر." "اونلر جنتیه گیرلر." "اونلر رؤیته مظهر اولورلر..." و داها بو گگی صفتلرینه مناسب چوق حکملری و جمله‌لری خیاله یاپدیرر.

دردنجیسی: ﴿الْمُفْلِحُونَ﴾ کلمه‌سنده کی ﴿ال﴾، حقیقتی تصویره إشارتدر. صانکه لسانِ حالیه دیور که: "اگر مفلح‌لرڭ حقیقتنی گورمک

ایسترسهڭ، ﴿أُولَئِكَ﴾ نڭ آیینه سنه باق، سڭا تمثّل ایده جکدر. "یاخود اونلرڭ تعین و تمیزلرینه إشارتدر. صانکه دییور: "أهل فلاح اولانلری طانیق ایسترسهڭ، ﴿أُولَئِكَ﴾ یه باق. ایچنده درلر. "ویا حکمڭ ظاهر و بدیهی اولدیغنه إشارتدر.

بشنجیسی: فلاح و نجات یوللرینی تعین ایتمهین ﴿الْمُفْلِحُونَ﴾

کلمه سنده کی إطلاق، تعمیم ایچونددر. شویله که:

قرآنه مخاطب اولان، مطلوبلری و ایستکلری مختلف پک چوق طبقه لردر که؛ بر قسمی، آتشدن نجات ایسته یورلر؛ بر قسمی، جتته گیرمک ایسته یورلر؛ بر قسمی، رؤیته مظهر اولق ایسته یورلر. و بونلرگی او طبقه لرڭ پک چوق دیلکلری وارددر. قرآن کریم ﴿الْمُفْلِحُونَ﴾ کلمه سنی عام و مطلق بیراقمشدر که، هرکس ایستدیگنی تعقیب ایتسین.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

بو جملہ ناک ماقبلیہ جہتِ نظمی:

آرقداش! جنابِ حقّك صفاتِ اُزلیہ عالمندہ بری جلالی، دیگرى جمالی
ایکى درلو تجلیسى واردر. جلال ایلہ جمالک صفاتِ افعال عالمندہ تجلیسندن؛
لطف و قهر، حُسن و هیئت تظاهر ایدر. افعالِ عالمندہ تجلی ایدنجہ؛ تخلیه ایلہ
تخلیه (تزین ایلہ تنزیه) طوغار. آثار و اُعمالِ عالمندن عالمِ آخرتہ انطباع ایدنجہ؛
لطف، جنت و نور اولارق؛ قهر ده، جهنّم و نار اولارق تجلی ایدر. صوگرہ
عالمِ ذکرہ انعکاس ایدنجہ؛ بری حمد، دیگرى تسبیح اولمق اوزره ایکى قسمه
آیریلیر. صوگرہ عالمِ کلامده تجلی ایدنجہ، کلامکِ امر و نہیه تقسیمنه سبب اولور.
صوگرہ عالمِ ارشاده انتقال ایدنجہ؛ ارشادی ترغیب و ترهیب، تبشیر و إنذاره
تقسیم ایدر. صوگرہ وجدانه تجلی ایدنجہ، رجا و خوف حصوله گلیر. صوگرہ
ارشادکِ اقتضاسندنر که، خوف ایلہ رجا آراسنده کی موازنه دوامله محافظه
ایدیلسین که، رجا ایلہ طوغری یوللره سلوک ایدیلسین، خوف ایلہ ده اُگری
یوللره گیدیلمه سین. نه اللہکِ رحمتندن مأیوس، نه ده عذابندن آمین اولونسون.

ایشته بویله جه تسلسل ایدن شو حکمتدن طولای قرآنِ کریم؛ علی الدوام،
ترغیبندن صوگرہ ترهیب و اُبرارى مدح ایتدکدن صوگرہ فجّارى ذمّ ایتمشدر.

س - بو جملہ ایلہ ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ﴾

جملہ سی آراسنده نه گبی بر فرق واردر که، اوراده عطف وار، بوراده یوقدر؟

ج - عطفك حسنى، مناسبتك حُسنه باقار. حسنِ مناسبت، هر ايكي جمله دن تعقيب ايديلن غرض و مقصدك بر اولماسنه متوقفدر. حالبوكه اوراده كي مقصد، بوراده يوقدر. بوراده برنجي جمله ده كي مقصد، قرآنك مدحنه انجرار ايدن مؤمنلرك مدحيدر.

ايكنجى جمله دن مقصد، يالكز تخويف و ترهيب ايچون كافرلرك ذميدر. بو ايسه قرآنك مدحيله علاقه دار دگلدر.

صوگره بو جمله نك احتوا ايتديكي اجزانك نظمنده تظاهر ايدن لطائف جهتنه باقالم:

﴿إِنَّ﴾ ايله ﴿الَّذِينَ﴾ موقعلره گوره إفاده ايتدكلرى نكتهلردن ماعدا، بلاغتجه قيمتلى صاييلان ايكي نكته يي داها تَضَمَّن ايتمشلردر كه؛ قرآن، پك چوق يرلرنده ﴿إِنَّ﴾ ايله ﴿الَّذِينَ﴾ يي مَكْرَرًا ذكر ايتمشدر. تحقيقي إفاده ايدن ﴿إِنَّ﴾ ده كي نكته شويله تصوير ايديله بيلير كه: ﴿إِنَّ﴾ هر هانگي بر جمله ده بولنورسه، او جمله نك طامنى ده لر، حقيقته نفوذ ايدر. و او دعوايى ويا حكمى آشاغى يه اينديرر، حقيقته ياپيشديرمقله، او حكمك خيالى ويا ظننى ويا موضوع ويا خرافه حكملردن اولماديغنى و آنجق حقائق ثابتهدن اولديغنى إثبات ايدر. بو جمله ده ﴿إِنَّ﴾ نك خصوصى نكته سى: بو آيتك مخاطبى اولان حضرت محمدده (عصم) شك و انكار بولنمديغى حالده شك و انكارى رفع ايتمك شأنده اولان ﴿إِنَّ﴾ ايله قارشيلانمەسى، اولرك ايمان ايتمه سى ايچون پيغمبرك (عصم) شدتِ حرصنه إشارتدر.

﴿الَّذِينَ﴾ كلمه سى ايسه، گوزه گورونمزدن اَوَّل عقله گورونن غريب و يڭى حقيقتلره بر واسطهٔ إشارتدر. بونڭ ايچوندر كه، حقيقتلرى تبديل و تجديد ايدن إنقلابلرى تصوير ايچون قوللانيلان إشارت و واسطهلردن اڭ چوق قوللانيلان، ﴿الَّذِينَ﴾ و أمثاليدر.

قرآنڭ تجليسييله چوق نوعلر سيليندى، حقيقتلر ييقيلىدى. اونلره بدل، يڭى يڭى نوعلر، حقيقتلر تشكّل ايتدى. اوت زمان جاهليتته باق! او زمانده بتون نوعلر ملّى رابطهلر اوزرينه تشكّل ايتديگى گي، إجتماعى حقيقتلر ده تعصّب قومی اوزرينه بنا ايديلمىشدی. قرآنڭ تجليسييله او رابطهلر كسيلدى، او حقيقتلر تخريب ايديلدى. اونلره بدل، دينى رابطهلر اوزرينه يڭى نوعلر و حقيقتلر إحداث ايديلدى. اوت شمس قرآنڭ طلوعى ايله، بعض قبلر اونڭ ضياسييله تنور ايتدى. و مؤمنلرڭ نوعى تميز و تعيين ايدن بر حقيقت نورانيه ميدانه گلدی. كذالك او كسكين ضيا قارشيسنده، مزبله يه بڭزهين بعض پيس قبلر ده يانوب كومور اولديلر. و او كافرلرڭ نوعى إعلان ايدن زهرلى بر حقيقت كفريه حصوله گلدی. ايشته بو حقيقت كفريه يه إشارت ايچون ﴿الَّذِينَ﴾ ذكر ايديلمىشدر.

مع هذا هر ايكى ﴿الَّذِينَ﴾ آراسنده تام بر مناسبت واردر. چونكه هر بريسى بريينه ضد اولان بر حقيقته إشارتدر.

و كذا حرف تعريف اولان ﴿ال﴾ ك إفاده ايتديگى بش معنای، ﴿الَّذِينَ﴾ ده إفاده ايدییور. او معنالرڭ اڭ مشهورى، عهددر. يعنى گرڭ ﴿ال﴾ دن، گرڭ ﴿الَّذِينَ﴾ دن، معهود و معلوم بر شى قصد ايديلير. بناءً عليه أبو جهل، أبو

لهب، اُمِّيّه ابن خَلَف و سائره گبی معهود و مشهور بیوک کافرله ﴿الَّذِينَ﴾ ایله
 إشارت ایدیلیمش اولدیغی احتمالی پک قویدر. بو احتماله بناء شو آیت، غیبدن
 إخبار ایدن آیتلردن بری اولور. چونکه اونلر کفر اوزرینه ئولملشدر. و عین
 زمانده، إعجازِ معنویْنک درت نوعندن بر نوعی، شو غیبی إخبارلردن تظاهر
 ایدر.

سؤال: قرآن ضروریاتِ دینیهدندر. ضروریاتده إختلاف اولاماز. حالبوکه
 مفسرلرجه ویریلن آیری آیری معنالرک بر قسمی، بربرینه مخالفدر؟

جواب: عزیزم! قرآنک هر بر کلامی، اوچ قضیهی مشتملدر:

برنجیسی: بو، اللهک کلامیدر.

ایکنجیسی: اللهجه مراد اولان معنا حقدر.

اوچنجیسی: معنای مراد، بودر.

اگر قرآنک او کلامی، باشقه بر معنایه احتمالی اولمیان محکماندن اولورسه
 ویا قرآنک باشقه بر یزنده بیان ایدیلیمش ایسه، برنجی و ایکنجی قضیهلری عیناً
 قبول ایتمک لازمدر و إنکارلری ده کفردر. شاید قرآنک او کلامی، باشقه بر
 معنایه احتمالی اولان بر نصّ ویا ظاهر اولورسه، اوچنجی قضیهی قبول ایتمک
 لازم اولمادیغی گبی إنکاری ده کفر دگلدردر. ایشته مفسرلرک إختلافلی، آنجق و
 آنجق شو قسمه عائددر.

إخطار: متواتر حدیثلر ده، بو خصوصده، آیتلر گبیدر. یالکز برنجی قضیه،
 تأمل یریدر. چونکه ﴿هَذَا﴾ ایله إشارت ایدیلن حدیثک حقیقه حدیث اولوب
 اولمادیغنده تردد یری واردردر.

س - کفر، جهلدر. حالبوکه کافرلر، حضرت محمدی (عصم) اولادلری قدر طانییورلردی؟

ج - کفر، ایکی قسمدر. بر قسمی، بیلمدیگی ایچون إنکار ایدر؛ ایکنجیسی، بیلدیگی حالده إنکار ایدر. بو ده، بر قاچ شُعبه در. برنجیسی؛ بیلر لکن قبول ایتمز. ایکنجیسی؛ یقینی وار، لکن اعتقادی یوقدر. اوچنجیسی؛ تصدیقی وار، لکن وجدانی إذعانی یوقدر.

سؤال: شیطانك قلبنده معرفت وار میدر؟

جواب: یوقدر. چونکه صنعتِ فطریه سی إقتضاسنجه، قلبی دائما إضلال ایله تلقین ایچون، فکری دائما کفری تصوّر ایتمکله مشغول اولدیغندن، قلبنده ویا فکرنده بوش بر یر معرفت ایچون قالمییور.

س - کفر، قلبه عائد بر صفتدر. قلبده او صفت بولنمدیگی تقدیرده، زئار باغلاماسندن ویا اوکا قیاس ایدیلن شاپقه نك گیلیمه سندن نه ایچون کفر حاصل اولسون؟

ج - گیزی اولان اموره، شریعت اماره لر گوره حکم ایدر. حتّی علّت اولمیان اُسابِ ظاهری یی، علّت یرینه قبول ایدر. بناءً علیه إتمام رکوعه مانع اولان بر قسم زئارلرک باغلاماسی و سجده نك إکمالنه مانع اولان بعض شاپقه لرک گیلیمه سی، عبودیتدن إستغنا و کفره تشبّه ایتمگه اماره لردر. گیزی اولان او صفتِ کفریه نك یوق اولدیغنه قطعیتله حکم ایدیله مدیگندن، بو گبی اماره لر گوره حکم ایدیلر.

س - إنذار یاپیلما دقجه تکلیف ناصل یاپیلر؟

ج - إنذار یاپیلما دیگی تقدیرده تکلیف ده یاپیلما زسه، عدم تجزیه لرینه بر

حجّت اولور. زیرا "بز نه یاپالم. نه تبلیغات یاپیلدی و نه تکلیفدن خبرمز وار." دئییه مجازاتدن قورتولوشلرینه بر مدار اولور.

س - جنابِ حَقِّکْ اونلرکْ کفر و تمردلرندن یاپدیغی اِخبار، اونلرکْ ایمانه کلمهلرینی اِمتناع درجه سنه چیقاریور. ممتنع و محال بر شی تکلیف ایدیلیر می؟

ج - جنابِ حَقِّکْ اِخباری، علمی و اِراده سی، سبیدن قطع نظرله یالکْز کفرلرینه تعلّق ایتمز. آنجق اِختیارلریله کفرلرینه برلکده تعلّق ایدر. بو ایسه اِختیارلرینی نفی ایتمز که، تکلیفِ بِالْحَال اولسون. بو بحثکْ تفصیلاتی گله جکدر.

س - ایمان ایتیمیه جکلرینی اِفاده ایدن ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ و اُمثالی آیتلره، اونلری ایمان ایتمگه دعوت ایتمکدن؛ عدمِ ایمانه ایمان چیقیور. بو ایسه، محالِ عقلیدر؟

ج - اونلره تکلیف ایدیلن ایمان، اِجمالیدر؛ تفصیلی دگلدر. هر بر آیته، هر بر حکمه آیری آیری، برر برر ایمان ایدیکْز! دئییه تکلیف یاپیلمايور که بو محذور لازم گلسین. صوگره کفرلرینی صیغهُ ماضی ایله ذکر ایتمک، حَقِّکْ تبییندن صوگره اونلرکْ کفری قوجاقلايوب قبول ایتمه لرینه اِشارتدر. بونکْ ایچوندر که، اونلره قارشى اِنذارکْ عدمِ اِنذار گبی فائده سز قالدیغنه، ﴿سَوَاءٌ﴾ کلمه سیله اِشارت یاپیلمشدر.

صوگره، فوقانیّت اِفاده ایدن ﴿عَلَيْهِمْ﴾ ده کی ﴿عَلَى﴾ اونلرکْ یوزلری یره یاپیشمش گبی باشلرینی قالدیروب آمرلرینکْ سوزینی دیگله یه مدکلرینه اِشارتدر. و کذا معنایه بر ضرر و بر خلل ایراث ایتمه یین و ترکنه ترجیح ایدیلن

﴿عَلَيْهِمْ﴾ كُ ذَكَرَى، حَضَرَتْ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ نَظْرًا إِنْذَارُكَ عَدَمِ
إِنْذَارِ كَبِيٍّ أَوْ لَمَادِيغَنِهِ إِنْشَارْتَدَر. زِيْرَا إِنْذَارْدَه أَجْرٌ وَ ثَوَابٌ وَارْدَر.

﴿ءَاَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ﴾ جَمْلَه سِنْدَه كِي هَمْزَه اَيْلَه ﴿أَمْ﴾ مَسَاوَاتِي إِفَادَه
اَيْتَدِيْكَدَن، ﴿سَوَاءٌ﴾ كَلْمَه سَنَه تَأْكِيدَر. يَاخُوْد ﴿سَوَاءٌ﴾ كَلْمَه سِنْدَن مَسَاوَاتِيْكَ
بِر مَعْنَاْسِي، هَمْزَه اَيْلَه ﴿أَمْ﴾ دَن اِيْكَنْجِي مَعْنَاْسِي إِرَادَه اِيْدِيْلِيْر. چُونَكِه مَسَاوَاتِيْكَ
مِدَارِي يَا عَدَمِ فَائِدَه دَر وِيَا مَوْجِبُكَ عَدَمِ وَجُوْدِيْدَر.

س - اِسْتَفْهَام شَكْلِيْلَه مَسَاوَاتِي إِفَادَه اَيْتَمَكْدَه نَه مَعْنَا وَارْدَر؟

ج - يَإِمْشِ اَوْلْدِيْغِي فَعْلَنْدَه بِر فَائِدَه سِي اَوْلْمِيَانِ مَخَاطِبُكَ فَعْلَنْكَ فَائِدَه سَز
اَوْلْدِيْغَنَه لَطِيْفٌ وَ مَقْنَعَانَه بِر وَجْهْلَه اِيْقَاضِ اِيْدِيْلَمْسِي اَنْجَقِ اِسْتَفْهَامِ اَيْلَه اَوْلُوْر
كِه، مَخَاطَبِ فَعْلَنِي دُوشُونْدَكْدَن صَوْكَرَه، كُوتُو نَتِيْجَه سَنِي نَظْرَه اَلَارَقِ قَلْبِي مَطْمَئِن
اَوْلَسُون.

س - ﴿سَوَاءٌ﴾ كَلْمَه سِي اِنْذَارِ وَ عَدَمِ اِنْذَارْدَن مَجَازِ اَيْسَه، اَرَاْلَرْنَدَه كِي
عِلَاقَه نَه دَر؟

ج - اِسْتَفْهَامُكَ مَسَاوَاتِي تَضَمَّنْ اَيْتَمَه سِيْدَر. زِيْرَا اِسْتَفْهَامِ اَيْدَن اَدَمُكَ
بِيْلَكِيْسَنَه كُورَه، وَجُوْدِ اَيْلَه عَدَمِ مَتَسَاوِيْدَر. مَعَ هَذَا بُوْ كَبِيٍّ اِسْتَفْهَامْلَرَه وِيْرِيْلَن
جَوَابْلَر، عَلٰى الْاَكْثَرِ شُو مَسَاوَاتِ ضَمْنِيَه اَيْلَه وِيْرِيْلِيْر.

س - مَاضِي صِيْغَه سِيْلَه اِنْذَارْدَن يَإِپِيْلَانِ تَعْبِيْرِ نَه يَه اِنْشَارْتَدَر؟

ج - اِيْكَنْجِي وَ اَوْچَنْجِي اِنْذَارْلَرَه لَزُوْمِ قَلْمَادِيْغَنَه اِنْشَارْتَدَر. يَعْنِي يَإِپِيْدِيْغُكَ
اِنْذَارِ فَائِدَه وِيْرَمْدِي، بُونْدَن صَوْكَرَه دَه فَائِدَه سَز قَالِيْر.

س - إنذار ایتمه مکده فائده نڭ بولونماسی ظاهر در. ﴿أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ﴾

قیدنده نه فائده واردر؟

ج - سکوت ایتمک، بعضًا مخاطبک إنصافه گلوب مطلوب ایشه موافقتنه سبب اولور.

س - قرآن کریم، باشقه مقاملرده ترهیدن صوگره ترغیب ده یاپدیغی حالده، بوراده ترغیبی ترک ایتمشدر. أسبابی نه در؟

ج - کفر مقامنه، آنجق ترهیب و تخویف مناسبدر. هم ده کفر گبی مضرتلری دفع ایتمک، جنتی قزاقم گبی منفعتلرک جلبندن داها اولی و داها تأثیرلیدر. مع هذا بوراده کی ترهیب، ترغیبی ده آکدیریور. چونکه إنذار و عدم إنذاری گورن خیال، ضدیت مناسبتیله، درحال تبشیر و عدم تبشیره إنتقال ایدر.

عزیزم! هر بر حکمک باشقه شیلره خدمت ایدن چوق معنالری اولدیغی و هر بر حکمدن تعقیب ایدیلن گیزی مقصدلر بولوندیغی و بو کلامک ده حضرت محمد (عصم) إشارت ایدن معنالری اولدیغی گبی؛ کفری تقبیح ایتمک مقصدیله، بیوک بر ئولچوده تنکیراتده بولونمشدر. أز جمله:

پیغمبر علیه الصلاة والسلامک گورمکده اولدیغی زحمتلرک تخفیفنه و گوسترمکده اولدیغی حرص و شدتک تهویننه مدار اولمق ایچون، معنای حرفی قبیلندن بعضًا ایمالرده بولونمش و أسکی رسوللرک حاللرینی نظره آلاق، اونلره إقتدا ایله تسلی یوللرینی گوسترمش ایسه ده؛ بو بر قانون فطریدر، تحمّل و إنقیاد لازمدر دییه لسان حال ایله إعلان ایتمشدر. بو آیت ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ جمله سنه قدر بتون أجزاسیله، کفری تقبیح و تنفیر ایله نھی ایدر. و أهل کفری

تهدید و تحویف ایله کفردن ترهیب ایدر. و کذا بتون کلماتیله، کفرک بيوک بر مصیبت اولمقله برابر، لذتی یوق ألمی وار، نعمتی یوق نعمتی وار ديهه إعلان ایدر. و کذا بتون جمله لریله، کفرک هر شیدن ضررلی اولدیغنی تصریح ایدر. أوت اونلر ایمان ایتمدکلرندن و جوهر روحی إفساد و بتون ألملری ایچنه آلان کفر مصیبتنه معروض قالدکلرندن ﴿لَمْ يُؤْمِنُوا﴾ یه بدل ﴿كَفَرُوا﴾ تعبیریه إشارت ایدیلمشدر. و کذا ﴿لَا يَتْرُكُونَ الْكُفْرَ﴾ کلمه سنه بدل ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ تعبیریه، اونلرک بيوک مصیبتنه معروض قالدکلری گبی، پیرلانتیه گبی جوهر ایمانی ده غیب ایتدکلرینه إشارتدر.

و کذا ﴿خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ جمله سیله قلب ایله وجدان، نور ایمان سایه سنده حقائق إلهیه نك تجلیسنه مظهر اولمقله منبع کمالات، حیاتدار و ضیادار اولدکلری حالده، کفرک إختیار ایدیلمسيله ظلمتلی، ایصسر، حشرات مضره یوواسنه إقلاب ایتدکلری ایچون مُهرلنمش، کلیدلنمش که؛ او قورقونج یوواده کی عقربلردن ویا بیلانلردن إجتناپ ایدیلمسینه إشارت ایدیلمشدر.

و کذا، ﴿وَعَلَى سَمْعِهِمْ﴾ کلمه سیله، کفر سببیه قولاغه عائد پک بيوک بر نعمتی غائب ایتدکلرینه إشارت ایدیلمشدر. حتی قولاقده کی زار، نور ایمان ایله ایشیقلا ندیغی زمان، کائناتدن گلن معنوی ندالری ایشیتیر. لسان حال ایله یاپیلان ذکرلری، تسبیحاتلری فهم ایدر. حتی او نور ایمان سایه سنده، روزگارلرک ترمّاتنی، بولوتلرک نعره لرینی، دڭزلرک طالغهرلینک نغماتنی و هکذا یاغمور، قوش و سائر گبی هر نوعدن ربّانی کلاملری و علوی تسبیحاتی ایشیتیر. صانکه کائنات، إلهی بر موسیقی دائره سیدر. درلو درلو آواز لرله، چشید چشید ترمّاتله قبلره حزنلری و ربّانی عشقلری إنطباع ایتدیرمکله قبلری،

روحلری نورانی عالملره گوتورور، پك غریب مثالی لوحه‌لری گوسترمكله، او روحلری و قبلری لذتله، ذوقلره غرق ایدر. فقط او قولاق، کفر ایله طیقاندیغی زمان، او لذید، معنوی یوکسك صوتلردن محروم قالیر. و او لذتلی ایراث ایدن آوازلی، ماتم سسلرینه إنقلاب ایدر. قلبده، او علوی حزنلریرینه، أحبابك فقدانيله أبدی یتیمکلر، مالکك عدميله نهایتسز وحشتلر و صوگسز غربتلر حاصل اولور. بو سرّه بناءدر که، شریعتجه بعض صوتلر حلال، بعضلری ده حرام قیلنمشدر. أوت علوی حزنلری، ربّانی عشقلری ایراث ایدن سسلر، حاللدر. یتیمانه حزنلری، نفسانی شهواتی تحریك ایدن سسلر، حرامدر. شریعتك تعیین ایتمدیگی قسم ایسه، سنك روحنه، وجداننه یاپدیغی تأثیره گوره حکم آلیر.

﴿وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ﴾ بو جمله ایله رؤیته، یعنی گوزه عائد بیوک بر نعمتِ بصریه‌نك کفر ایله غائب اولدیغنه إشارت ایدیلمشدر. زیر اگوزك نوری، نور ایمانله ایشیقلا نیرسه و قویلشیرسه، بتون کائنات گل و ریخانلر ایله مزین بر جنت شکلنده گورونور. گوزك گوز بیگی ده، بال آریسی گی، بتون کائنات صفحه‌لرنده منقوش گل و چیچك گی دلیللرندن، برهانلرندن آلاجغی عبرت، فکرت، انسیت گی عصاره و شیرلرندن وجدانده او طاتلی، ایمان باللری یاپار. اگر او گوز کفر ظلمتيله کور اولورسه؛ دنیا، گنیشلیگيله برابر بر چپسخانه شکلنه گیرر. بتون حقائق کونیه، نظرندن گیزله نیر. کائنات اوندن توحش ایدر. قلبی أحزان و اكدار ایله طولار.

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ جمله سیله، کفر شجره‌سنك آخرته عائد زقوم گی ثمره‌سنه إشارت ایدیلمشدر. ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کلمه‌سی ایسه، إنذار ایله عدمِ إنذار آراسنده کی مساواته نصّ ایده‌رك ﴿سَوَاءٌ﴾ کلمه‌سنه تأکیددر.

﴿خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

مقدمه: بو آيتك اوزرنده طورمق ايجاب ايدييور. اهلِ اعتزال، اهلِ جبر، اهلِ سنت و الجماعت گي اهلِ كلامك شو آيتِ عظيمه نك آلتنده يابدقلى محاربه علميه لريني ديكله يلم. زيرا بو گي فكري حريلر، اهلِ نظرى دفته دعوت ايدر. بناءً عليه اونلرك بو آيتده تعقيب ايتدكلرى جهتلى قونترول لازمدر. اوت اهلِ سنت و الجماعتك صراطِ مستقيم اوزرينه اولديغنى، اوته كيلرك يا إفراطه ويا تفريطه معروض قالدقلىرني إثبات ايچون، بعض مناسبتلرك ذكرى لازمدر:

برنجيسى: تحقّق ايتمش حقائقدندر كه؛ تأثير حقيقى، يالكز و يالكز اللهكدر. اويله ايسه، اهلِ اعتزالك عبده ويرديكى تأثير حقيقى خلاف حقيقتدر.

ايكنجيسى: الله حكيمدر، اويله ايسه ثواب و عقاب عبث دگلدر؛ آنجق إستحقاقه گوره در. اويله ايسه، إضطرار و جبر يوقدر.

اوچنجيسى: هر شيك برى ملك، ديگرى ملكوت؛ يعنى برى طيش، ديگرى ايچ اولمق اوزره ايكي جهتي واردر. ملك جهتي، بعض شيلرده گوزلدر، بعض شيلرده ده چركين گورونور؛ آيينه نك آرقه يوزى گي. ملكوت جهتي ايسه، هر شیده گوزلدر و شفافدر. آيينه نك طيش يوزى گي. اويله ايسه، چركين گورونن شيك ياراديليشى، چركين دگلدر، گوزلدر. و عين زمانده او گي چركينلرك ياراديليشى، محاسنى إكمال ايچوندر. اويله ايسه، چركينك ده بر نوع

گوزللگی واردر. بناءً عليه بو خصوصده أهل إعتزالک "چرکین شیلرک خلقی اللّٰهه عائد دگلدر" دیدکلری سفسطیه محل قالمادی.

دردنجیسی: مثلاً ضرب و قتله ترتّب ایدن ألم و ئولوم گبی حاصل بالمصدر ایله تعبیر ایدیلن شی، مخلوق و ثابت اولمقله برابر، جامددر. علم صرفده معلومدر که، جامدلردن اسم فاعل گبی صفتلر یاپیلاماز. آنجق کسبی، نسبی، إعتباری اولان معنای مصدريدن یاپیلايیلر. اويله ايسه، ئولومک خالقى قاتل دگلدر. اويله ايسه، أهل إعتزالک خطالرينه، خطا نظريه باقيلمایدلر.

بشنجیسی: انسانک قتل گبی ظاهری و إختیاری اولان فعللری، نفسک میلاننه إنتها ایدر. جزء إختیاری دینلن شو نفس میلانی اوزرینه منازعهلر دوران ایدر. **آلتنجیسی:** عادت الله اوزرینه، إرادۀ کلّیۀ إلهیه عبدک إرادۀ جزئیه سنه باقار. یعنی بونک بر فعله تعلّقندن صوگره، او تعلّق ایدر. اويله ايسه جبر یوقدر.

یدنجیسی: علم، معلومه تابعدر. بو قضیه گوره، معلوم، علمه تابع دگلدر؛ چونکه دور لازم گلیر. اويله ايسه بر انسان، عملاً یاپدیغی بر فعلک أسبابنی قدره حواله ایتمکله، تعلّل و بهانهلر گوسترمز.

سکرنجیسی: ئولوم گبی حاصل بالمصدر دینلن شی، کسب گبی بر مصدره متوقفدر. یعنی عادت الله اوزرینه او، حاصل بالمصدرک وجودینه شرط قیلنمشدر. کسب دینلن مصدرده، چکردک و عقدۀ حیاتیه میلاندر. بو دو گومک آچیلماسیله، مسئلهده کی دو گوم ده آچیلیر.

طوقوزنجیسی: جناب حقّ أفعالنده، ترجیح ایدیجی بر غرضه، بر علته إحتیاج یوقدر. آنجق ترجیح ایدیجی، جناب حقّ إختیاریدر.

اوننجیسی: بر امرځ، همه حال بر مؤثرځ تاثیريله وجوده گلمسی لازمدر که، ترجح بلا مرجح لازم گلمسین. اما اعتباری امرلرده تخصیص ایدیچی بر شی بولنماسه بیله محال لازم گلمز.

اون برنجیسی: بر شی، وجودی واجب اولمادقجه وجوده گلمز. اوت اراده جزئیته نځ تعلقیله اراده کلیه نځ تعلقی بر شیده اجتماع ایتدکلری زمان، او شیئ وجودی واجب اولور و درحال وجوده گلیر.

اون ایکنجیسی: بر شیئی بیلمله، ماهیتنی بیللمک لازم گلمز. و بر شیئی بیللمه مکله، او شیئ عدم وجودی لازم گلمز. بناءً علیه، جزء اختیارینځ ماهیتنځ تعبیر ایدیلهمه مسی، وجودینځ قطعیتنه منافی دگلدر.

نظر دقتکره عرض ایتدیگم شو اساسلری تام معناسیله آڭلادقدن صوگره، شو معروضاتی ده دیڭله یڭز:

بز اهل سنت و الجماعت، اهل اعتزاله قارشی دیورز که: عبد، کسب دینلن مصدردن نشئت ایدن، حاصل بالمصدر اولان اثره خالق دگلدر. عبدځ آنده آنجق و آنجق کسب واردر. زیرا اللهمدن باشقه مؤثر حقیقی یوقدر. ذاتاً توحید ده اویله ایستر.

صوگره اهل جبره دونر سویلرز که: عبد، بر آجاج گبی بتون بتون اضطرار و جبر آلتنده دگلدر. آنده کوچک بر اختیار واردر. چونکه جناب حق حکیمدر؛ جبر گبی ظلملری إنتاج ایدن شیلردن منزهدر.

س - جزء اختیاری دینلن شی نه در؟ نه قدر اطراف قازیلیرسه، آلتندن جبر چیقیور! بو ناصل بر شیدر؟

ج - برنجیسی: فطرت ایلہ وجدان، اختیار ایلرلی، اضطراری املردن تفریق ایدن گیزلی بر شیئک وجودینه شهادت ایدیورلر. تعین و تعبیرینه اولان عجز، وجودینه خلل گتیرمز.

ایکنجیسی: عبدک بر فعله اولان میلانی اشعیرلرک مذهبی گبی موجود بر املر ایسه ده، او میلانی بر فعلدن دیگر بر فعله چویرمکله یاپیلان تصرف، اعتباری بر املر اولوب عبدک ائندهدر. اگر ماتریدیلرک مذهبی گبی او میلانک بالذات بر املر اعتباری اولدیغنه حکم ایدیلیرسه، او املر اعتبارینک ثبوت و تعینی، کنديسنک بر علت تامه اولدیغنی استلزام ایتمز که، اراده کليه احتیاج قلماسین. چونکه چوق دفعه لر میلانک وقوعنده فعل واقع اولماز.

خلاصه: عادت اللهک جریانی اوزرینه حاصل بالمصدرک وجودی، مصدره متوقفدر. مصدرک اساسی ایسه، میلاندر. میلان ویا میلانده کی تصرف موجوداتدن دگلدر که، بر مؤثره احتیاجی اولسون. معدوم ده دگلدر که، حاصل بالمصدر گبی موجود اولان بر شیئک وجودینه شرط قیلنماسنه ویا ثواب و عقابه سبب اولماسنه جواز اولماسین.

س - علم ازلینک ویا اراده ازلینک بر فعله تعلقلری، اختیاره محل بیراقمیور؟

ج - برنجیسی: عبدک اختیارندن نشئت ایدن بر فعله علم ازلینک تعلقی، او اختیاره منافی و مانع دگلدر. چونکه مؤثر، علم دگلدر، قدرتدر. علم، معلومه تابعدر.

ایکنجیسی: علم ازی محیط اولدیغی ایچون، مسبباتله اُسبابی برلکده ابلوقه ایدر، ایچنه آلیر. یوقسه علم ازی، ظن ایدیلدیگی گبی اوزون بر سلسلهنک

باشی دگلدر که، أسبابدن تغافل ایله، یالکز مسببات او مبدئه إسناد ایدیلسین.

اوچنجیسی: معلوم ناصل بر کیفیت اوزرینه اولورسه، علم او یله جه تعلّق ایدر. او یله ایسه معلومک مقایسی و أسبابی، قدره إسناد ایدیله مز.

دردنجیسی: ظن ایدیلدیگی گبی، إرادۀ کلیه نك بر دفعه مسببه، بر دفعه ده سببه آیری آیری تعلّقی یوقدر. آنجق مسببه سببه بر تعلّقی واردر.

بو مذهبلك نقطۀ نظرلرینی بر مثال ایله ایضاح ایده لم:

بر آدم، بر آتله بر شخصی ئولدیرسه، سببك معدوم اولدیغنی فرض ایدر سهك، مسببك کیفیتی ناصل اولور؟ اهل جبرك نقطۀ نظرلی: "ئوله جكدی." چونكه اونلرجه تعلّق ايكيدر و سبيله مسبب آراسنده إنقطاع جائزدر. اهل إعتزالجه: "ئولمیه جكدی." چونكه اونلرجه مرادك إرادۀ دن تخلفی جائزدر. اهل سنت و الجماعتجه، بو مثالده سكوت و توقّف لازمدر. چونكه إرادۀ كليۀ نك سبيله مسببه بر تعلّقی واردر. بو إعتبارله سببك عدمی فرض ایدیلیرسه، مسببك ده فرض عدمی لازم گلیر. چونكه تعلّق بر در. جبر و إعتزال، إفراط و تفریطدر.

ایکنجی برمقدّمه: اهل طبیعت، أسبابه حقیقی بر تأثیر ویریور. محوسیلر؛ بری شرّه، دیگرى خیره اولق اوزره ایکی خالقه إعتقاد ایدیورلر. اهل إعتزال ده، "أفعال إختیاریه نك خالقى عبددر" دیور. بو اوچ مذهبك أساسی؛ باطل بر وهم محض، بر خطا و حدوددن تجاوزدر. بو وهمی إزاله ایچون، بر قاچ مسئله یی دیگله مك لازمدر.

برنجیسی: إنسانك دیگله مسی، قونوشماسی، دوشونمسی جزئى اولدیغی ایچون، تعاقب صورتیله أشیایه تعلّق ایتدیگی گبی، همتی ده جزئیدر. نوبتله، أشیایله مشغول اولایلیر.

ایکنجیسی: انسانک قیمتی تعین ایدن، ماهیتیدر. ماهیتک دگری ایسه، همتی نسبتندهدر. همتی ایسه، هدف ایتدیگی مقصدک درجه اهمیتنه باقار.

اوچنجیسی: انسان هانگی بر شیئه توجّه ایدرسه، اونک ايله باغلانیر و اونده فانی اولور. بو سرّه بناءدرکه؛ انسانلر، خسیس و جزئی شیلری بیوک آدملره اسناد ایتمزله. آنجق اسبابه و وسائله عطف ایدرله. صانکه خسیس ایشلر ايله اشتغال، اونلرک وقارینه مناسب اولمادیگی، جزئی شیلر ده اونلرک عظیم همتلرینی ایشغال ایتمگه لایق دگلدر.

دردنجیسی: انسان بر شیئک أحوالی محاکمه ایتدیگی زمان، او شیئک رابطه لرینی، اسبابینی، اساسلرینی اولّا کندی نفسنده، صوگره اُنْباي جنسنده، صوگره اُطرفده کی ممکناتده تحری ایدر. حتّی هیچ بر صورتله ممکناتده مشابحتی اولمیان جنابِ حقّی دوشونه جک اولورسه، قوّه واهمه سی ايله بر انسانک مقایسینی، اساساتی، أحوالی مقیاس یاپه رق جنابِ حقّی دوشونمگه باشلار. حالبوکه جنابِ حقّه بو گبی مقیاسلر ايله باقیلاماز. زیرا صفاتی اِنْحصار آلتنده دگلدر.

بشنجیسی: جنابِ حقّک قدرت، علم، اراده سی؛ شمسک ضیاسی گبی بتون موجوداته عام و شامل اولوب، هیچ بر شيله موازنه ایدیله مز. عرشِ اعظمه تعلّق ایتدکلی گبی، ذرّه لره ده تعلّق ایدرله. جنابِ حق شمس و قمری خلق ایتدیگی گبی، سینگک گوزینی ده او خلق ایتمشدر. جنابِ حق کائناتده وضع ایتدیگی یوکسک نظام گبی، خرده بینی حیوانلرک باغیرصاقلرنده ده پک اینجه و لطیف بر نظام وضع ایتمشدر. سماده کی أجرامی بریريله ربط ایدن جاذبه عمومی قانونی گبی، جواهر فردی ده، یعنی ذرّاتی ده او قانونک بر مثلیله نظم ایتمشدر. صانکه بو ذرّات عالمی، او سماوی عالمه کوچک بر مثالدر. خلاصه،

عجزك مداخلهسى ايله قدرت مرتبهلى آريلير. عجزى ممتنع اولان قدرته؛
بيوك، كوچك بردر.

آلتنجيسى: قدرت ازليه، اڭ اُول اُشيانك ملكوت، يعنى ايچ يوزينه تعلق
ايدر. بو يوز ايسه، على العموم گوزل و شفافدر. اوت شمس و قمرک يوزلى
پارلاق اولديغى گي، گيجه نك و بولوتلك ده ايچ يوزلى ضيادارد.

يدنجيسى: بشرک ذهني و فكري، جناب حقّ عظمتنه بر مقياس، کمالاتنه
بر ميزان، اوصافنک محاکمه سنه بر واسطه بولمق وسعتنده دگلدر. آنجق جميع
مصنوعاتندن و مجموع آثارندن و بتون أفعالندن تحصيل و تجلّ ايدن بر وجهله
باقيله بيلير. اوت ذره مرآت اولور، فقط مقياس اولاماز. بو مسئله لردن تبارز
ايتديگى وجهله، جناب حقّ ممکناته قياس ايديلمسى و ممکناتک اونک شئوناته
مقياس ياپيلماسى، اڭ بيوک جهالت و حماقتدر. چونکه آرالرنده کى فرق، يردن
گوگه قدردر. اوت واجبي ممکنه قياس ايتمکدن، پک غريب و گولنج شيلر
چيقار. مثلاً: اهل طبيعت، او آلداتيچى قياس ايله، تأثير حقيقى ي اسبابه؛ اهل
اعتزال، خلق افعالى عبده؛ مجوسيلر، شرى ايکنجى بر خالقه اسناد ايتمگه مجبور
اولمشلدر. گويا زعملرنجه جناب حق، عظمت کبريا و تنزهى طولاييسيله، بو
گي خسيس و چرکين شيلره تنزل ايتمز. ديمک عقللى وهملينه أسير اولانلر،
بو گي گولنج شيلرى طوغوررلر.

إخطار: مؤمنلردن ده، وسوسه جهتيله بو وهمه معروض قالانلر واردر،
دقت ايتمک لازمدر.

بو آيتک کلمهلى آراسنده نظمى ايجاب ايدن مناسبتلره گلهلم:
﴿خَتَمَ﴾ نك ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ايله إرتباطى و اونک آرقه سنده ذکر ايديلمهسى،

جزائڭ جُرمه تَرْتَبِي قَيِّلندندر. يعني اونلر، وقتا كه جزءِ إختياريلريني إفساد ايتمكله ايمانه گلمديلر، قبلرينڭ ختميله تجزيه ايديلديلر.

﴿خَتَم﴾ تعبيري، اونلرڭ ضالالتلريني تصوير ايدن تمثيلي بر اسلوبه إشارتدر.

شويلاه كه:

قلب گوزي، صانكه جواهره بر خزينه اولمق اوزره جنابِ حق طرفندن ياپيلان بر بنادر. وقتا كه سوءِ إختيارلريله إفساده اوغرادي و جوهرلره ياپيلان يرلر، ييلانلر و عقربلره طولدي؛ قپوسي ختم ايديلدي كه، او ساري خسته لقدن باشقهلري متضرر اولماسين.

﴿الله﴾ : ضميرِ متكلمڭ يرينه اسمِ ظاهرڭ گلمسي، تكلمدن غيبته إلتفاتدر. و بو إلتفاتده لطيف بر نكته واردر. شويلاه كه:

﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ دن صوڭره ﴿بِالله﴾ مقدر و منوي (مقصود) اولديغنه نظرًا، صانكه نورِ معرفت اونلرڭ قبلرينڭ قپولرينه گلديكي زمان قبللريني آچوب قبول ايتمدكلرندن، الله ده غضبه گلهرڭ قبللريني ختم ايتدي.

﴿عَلَى﴾ : ﴿خَتَم﴾ فعلِ متعدي اولديغي حالده ﴿عَلَى﴾ ايله ذكر ايديلمه سي،

ختم ايديلن قلبڭ دنيايه باقان قپوسي دگل، آنجق آختره ناظر اولان قپوسي سدّ ايديلمش اولديغنه إشارتدر. و كذا ختمڭ علامت معناسني إفاده ايدن و سُمِّي (طامغه) تَضَمَّن ايتديگنه إشارتدر. صانكه او ختم، او مُهر، قبلرينڭ اوستنده ثابت بر دامغهدر و سيلنمز بر علامتدر كه، دائما ملائكه يه گورونور.

س - بو آيتده قلبڭ سمع و بصره تقديمنده كي حكمت نهدر؟

ج - قلب ایمانك محلی اولدیغی گبی، اُكْ اُول صانعی آریان و ایستهین و صانعك وجودینی دلائلیله إعلان ایدن، قلب ایله وجداندر. زیرا قلب، حیات مالزمه سنی دوشونورکن، اُكْ بیوک بر عجزه معروض قالدیغنی حسّ ایدر ایتمز، درحال بر نقطهٔ إستنادی؛ کذالك امللرینك تنمیه سی (نمالاندیرمق) ایچون بر چاره آرارکن، درحال بر نقطهٔ إستمدادی آرامغه باشلار. بو نقطه لر ایسه، ایمان ایله اُلده ایدیله بیلیر. دیمك، قلبك سمع و بصره حقّ تقدّمی واردر.

إخطار: قلبدن مقصد؛ صَنَوْبَری (چام قوزالاغی) گبی بر اُت پارچه سی دگلدر. آنجق بر لطیفهٔ ربّانیه در که، مظهر حسّیاتی، وجدان؛ معکس افکاری، دماغدر. بناءً علیه او لطیفهٔ ربّانیه یی تضمّن ایدن او اُت پارچه سنه قلب تعبیرندن شویله بر لطافت چیقیور که؛ او لطیفهٔ ربّانیه نكْ انسانكْ معنویاتنه یاپدیغی خدمت، جسمِ صَنَوْبَرینكْ جسده یاپدیغی خدمت گبیدر. اُوت ناصلکه بتون اقطارِ بدنه ماء الحیاتی نشر ایدن او جسمِ صَنَوْبَری بر ماکینهٔ حیاتدر و مادّی حیات اونكْ ایشلمه سی ایله قائمدر. سکتیه اوغرا دیغی زمان جسد ده سقوطه اوغرار. کذالك او لطیفهٔ ربّانیه، آمال و احوال و معنویاتكْ هیئتِ مجموعه سنی حقیقی بر نورِ حیات ایله جانلاندیرر، ایشیق لاندیرر؛ نورِ ایمانكْ سوغه سیله ماهیتی، میّتِ غیر متحرّكْ گبی بر هیکلدن عبارت قالیر.

﴿وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ﴾ ده ﴿عَلَىٰ﴾ نكْ تکراری، قلب ایله سمعه و وریلان خاتملرکْ هر بریسی مستقل بر نوع دلائله عائد اولدیغنه إشارتدر. اُوت قلبكْ ختمی، دلائلِ قلبیه و وجدانیه یه عائددر. سمعكْ ختمی، دلائلِ نقلیه و خارجیه یه عائددر. و کذا هر ایکی ختمكْ بر جنسدن اولمادیغنه بر رمزدر.

س - قلب ایله بصرکْ جمع صیغه سیله، سمعكْ مفرد صورتنده ذکرلرنده نه گبی بر حکمت واردر؟

ج - قلب ايله بصرک تعلق ايتدکلى شيلر متخالف، يوللىرى متباين، دليللىرى متفاوت، تعليم و تلقين ايديجىلىرى متنوعدر. سمع ايسه، قلب و بصرک خلافيه، مصدردر. ايشيتديرن فرددر. جماعتک ايشيتدکلى، فرددر. ايشيدن فرد، فرد اولور. بونک ايچون مفرد اولارق ايکى جمعک آراسنه دوشمشدر.

س - قبلدن صوگره ترجيحاً سمعک ذکر ايديلمهسى نه يه بناءدر؟

ج - ملکات و معلوماتِ قلبيه، على الأكثر قولاق پنجره سندن قلبه گيررلر. بو اعتبارله سمع، قلبه ياقيندر. و عين زمانده، جهاتِ سته دن معلومات آلديغى جهتله قلبه بگزه يور. زيرا گوز يالکز ئوگ جهتي گورور. بونلر ايسه هر طرفي گورورلر.

﴿وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ﴾ ده، اُسلوبک تغييريله، جمله فعليه يه ترجيحاً جمله

إسميه نك اختيار ايديلمسى، بصر ايله گورونن دليللرک ثابت اولدقلىنه؛ قلب ويا سمع ايله آليان دليللر ايسه، متجدد و غير ثابت اولدقلىنه إشارتدر.

س - ﴿خَتَمَ﴾ ايله ﴿غِشَاوَةٌ﴾ آراسنده نه فرق واردر که؛ ﴿خَتَمَ اللَّهُ﴾

إسناد ايديلمشدر، ﴿غِشَاوَةٌ﴾ إسنادسز بيراقيلمشدر؟

ج - ﴿خَتَمَ﴾ الله طرفندن اونلرک کسبلرينه بر جزادر. ﴿غِشَاوَةٌ﴾ ايسه،

الله طرفندن اولمايوب، اونلرک مکسوبيدر.

و کذا مبدأ اعتباريله رؤيته بر إضطرار واردر؛ سماعده، تخطرده إختيار واردر. أوت گوزک آچيلماسيله أشيائي گورمه مک ممکن دگلدر. فقط مسموعاتي ديگله مکده ويا خاطراتي تخطر ايتمکده بو إضطرار يوقدر.

﴿غِشَاوَةٌ﴾ تعبیری، گوزك يالکز ئوڭ جهته حاکم و ناظر اولدیغنه إشارتدر که، اگر بر پرده ایله او جهتدن علاقہ سی کسلسه، بتون بتون کور قالیر. تنکیری إفاده ایدن ﴿غِشَاوَةٌ﴾ ده کی تنوین، اونلرک گوزلری اوستنده کی پرده، معلوم اولمیان بر پرده اولوب، اوندن صاقینمق اونلر ایچون ممکن اولمادیغنه إشارتدر. جار و مجرورک ﴿غِشَاوَةٌ﴾ اوزرینه تقدیم ایدیلیمسی، اڭ اُول نظر دَقْتی اونلرک گوزلرینه چویرتمکله، قیلرندہ کی سرلری گوسترمک ایچوندیر. زیرا گوز، قلبک آیینہ سیدر.

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ : بو جمله نڭ مقبلیله جهتِ مناسبتی شودر که: اُولکی جمله ده کی کلمات ایله، شجره کفریه نڭ دنیا یه عائد آجی ثمره لرینه إشارت ایدیلیمشدر. بو جمله ایله او ملعون شجره نڭ آخرتده ویره جگی ثمره سی زَقُوم جهنمدن عبارت اولدیغنه إشارت یاپیلیمشدر.

س - اُسلوبک مجرای طبعیسی ﴿وَعَلَيْهِمْ عِقَابٌ شَدِيدٌ﴾ جمله سی ایکن، اُسلوبک مقتضاسی اولان شو جمله نڭ ترکیله ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ جمله سی إختیار ایدیلیمشدر. حالبوکه بو جمله ده کی کلمه لر، نعمت و لذت لر حَقْنده قوللانیلان کلمه لردر؟

ج - شو گوزل کلمه لری حاوی اولان شو جمله نڭ اونلره قارشی ذکر ایدیلیمه سی، بر تهگمدر (استهزا)، بر تویبخدر، یوزلرینه گولمکدر. یعنی اونلرک منفعتلری، لذتلی و بیوک نعمتلی آنجق عقابدر. منفعت و فائده یی إفاده ایدن ﴿وَلَهُمْ﴾ ده کی ﴿ل﴾ لسانِ حال ایله، عملکَزک فائده لی اولان اجرتنی آلیکَز، دییه یوزلرینه گولویور. "طاتلی" معناسنی تضمّن ایدن ﴿عَذَابٌ﴾ لفظی، اونلرک

کفر و مصیبتلریله إستلذاذ ایتدکلرینی تذکیر ایله، صانکه لسان حال ایله، طاتلی عملکزک آجیسنی چکک، دییه تویخ ایدیور. علی الأكثر بیوک نعمتله صفت اولان ﴿عَظِيمٌ﴾ کلمهسی، جتته نعمت عظیم صاحبترینک حاللرینی او کافرله تذکیر ایتدیرمکله غائب ایتدکلری او نعمت عظیمه یه بدل، ألیم أملره دوشدکلرینی إخطار ایدیور.

صوگه ﴿عَظِيمٌ﴾ کلمهسی، تعظیمی إفاده ایدن ﴿عَذَابٌ﴾ ده کی تنوینه تأکیددر.

سؤال: بر کافرک معصیت کفریهسی محدوددر، قیصه بر زمانی إشغال ایدیور. أبدی و غیر متناهی بر جزا ایله تجزیهسی، عدالت إلهیه اویغون اولمادیگی، حکمت أزلیهیه ده موافق دگلدر. مرحمت إلهیه مساعده ایتمز؟

جواب: او کافرک جزاسی غیر متناهی اولدیگی تسلیم ایدیلدیگی تقدیرده، قیصه بر زمانده إرتکاب ایدیلن او معصیت کفریهنک، غیر متناهی بر جنایت اولدیگی آلتی جهتله ثابتدر:

برنجیسی: کفر اوزرینه ئولن بر کافر، أبدی بر عمر ایله یاشایه جق اولورسه، او غیر متناهی عمرینی همه حال کفر ایله گچیره جگی شبهه سزدر. چونکه کافرک جوهر روحی بوزولمشدر. بو إعتبارله او بوزولمش اولان قلبک غیر متناهی بر جنایته إستعدادی واردر. بناءً علیه أبدی جزاسی، عدالته مخالف دگلدر.

ایکنجیسی: او کافرک معصیتی؛ متناهی بر زمانده ایسه ده، غیر متناهی اولان عموم کائناتک وحدانیه اولان شهادتلینه غیر متناهی بر جنایتدر.

اوچنجیسی: کفر، غیر متناهی نعمتله کفران اولدیغندن، غیر متناهی بر جنایتدر.

دردنجیسی: کفر، غیر متناهی اولان ذات و صفاتِ إلهیه جنایتدر.

بشنجیسی: إنسانك وجدانی، ظاهرًا متناهی ایسه ده، باطنًا أبده باقییور و أبدی ایسته یور. بو اعتبارله، غیر متناهی حکمنده اولان او وجدان، کفر ایله ملوث اولارق محو اولور گیدر.

آلتنجیسی: ضد ضدینه معاند ایسه ده، چوق خصوصلرده مماثل اولور. بناءً علیه ایمان لذائدِ أبدیه یی إثمار ایتدیگی گبی، کفر ده آلامِ أَلیمه یی و أبدیه یی آخرته إنتاج ایتمه سی شأندندر.

بو آلتی جهتدن چیقان نتیجه و غیر متناهی اولان بر جزا، غیر متناهی بر جنایته قارشى عینِ عدالتدر.

س - كافرك او جزاسنك عدالته اویغون اولدیغنی تسلیم ایتدك. فقط عذابلری إنتاج ایدن شرلردن حکمتِ ازلیه نك غنی اولدیغنه نه دیورسك؟

ج - قواعدِ أساسیه دندر كه، آرا صیره وقوعه گلن شرّ قلیل ایچون خیر کثیر ترك ایدیلمز. ترك ایدیلدیگی تقدیرده، شرّ کثیر اولور. بناءً علیه حقائقِ نسبیّه نك ثبوتی إظهار ایتمك، حکمتِ ازلیه نك إقتضاسندندر. بو گبی حقائقك تظاهری، آنجق شرّك وجودیله اولور. شردن، حدّی تجاوز ایتمه مك ایچون، ترهیب و تخويف لازمدر. ترهیبك وجدان اوزرینه تأثیرى، ترهیبی تصدیق ایتمكله اولور. ترهیبك تصدیقى ایسه، خارجی بر عذابك وجودینه متوقّفدر. زیرا وجدان، عقل و وهم گبی، خارجی و أبدی حقیقت حکمنه گچمش بر عذابدن

ياپييلان ترهيبيله متأثر اولور. اويله ايسه دنياده اولديغي گي آخرتده ده، آتشك وجودندن ياپييلان ترهيب، تخويف عين حكمتدر.

سؤال: يك اعلا او أبدى جزا حكمته موافقدر، قبول ايتدك. اما مرحمت و شفقتِ إلهيه نه دييورسك؟

جواب: عزيزم! او كافر حَقَّنده ايكي احتمال وار. او كافر، يا عدمه گيده جكدر ويا دائمي بر عذاب ايچنده موجود قالا جقدر. وجودك و كَوُّ جهنمده اولسون، عدمدن داها خيرلى اولديغي وجدانى بر حكمدر. زيرا عدم، شرِّ محض اولديغي گي، بتون مصيبت و معصيتلرك ده مرجعيدر. وجود ايسه و كَوُّ جهنم ده اولسه، خير محضدر. مع هذا كافرْك مسكنى جهنمدر و أبدى اولارق اوراده قالا جقدر.

فقط كافر، كندى عمليه بو دورومه كسبِ إستحقاق ايتمش ايسه ده، عملنك جزاسنى چككدن صوگره، آتش ايله بر نوع الفت پيدا ايدر و اُولكى شدتلدن آزاده اولور. او كافرلرك دنياده ياپدقلى اعمال خيريهرينه مكافاة، شو مرحمتِ إلهيه مظهر اولدقلىنه دائرِ إشاراتِ حديثيه واردر.

مع هذا جنائتك لكه سنى ازاله ويا خجالتنى تخفيف ويا خودِ اجرايِ عدالته اشتياق ايچون جزايِ حسنِ رضا ايله قبول ايتمك، روحك فطرى اولان شأنيدر. اوت دنياده چوق ناموس صاحبلرى، جنائتلرينك حجابندن قورتولمق ايچون، كنديلرينه جزانك تطبيقى ايسته مشلردر و ايسته ينلر ده واردر.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾

بو آيتڭ ماقبىلىله وجه نظمى:

ناصلكه بر حكمده ايكي مفردكڭ اشتراكى ويا بر مقصدهده ايكي جمله نكڭ ائتخادى، عطفى ايجاب ايتديرر. كذالك بر هدفى، بر غرضى تعقيب ايدن ايكي قصه نكڭ ده عطفلىرى، بلاغتكڭ اقتضاسندندر. بناءً عليه اون ايكي آيتكڭ خلاصه سنى تضمّن ايدن منافقلىرى قصه سى، كافرلىرى حقّنده گچن ايكي آيتكڭ مئالنه عطف ايدلمشدر.

أوت وقتا كه أكڭ أول قرآنكڭ ثناسيله باشلاندى. صوگره مؤمنلىرى مدحنه إنتقال ايدىلدى. صوگره كافرلىرى ذمّنه إنجرار ايتدى. إنسانلىرى قسملرىنى إكمال ايتمك ايچون منافقلىرى قصه سى ده ذكر ايدىلدى.

س - كافرلىرى ذمّى حقّنده يالكز ايكي آيتله إكتفا ايدىلمشدر. اون ايكي آيتكڭ خلاصه سيله، منافقلىرى حقّنده ياپىلان إطناب نهيه بناءً در؟

ج - منافقلىرى حقّنده إطنابى، تطويلى ايجاب ايتديرن بر قاچ نكته واردر:

۱ - دشمن مجهول اولديغى زمان داها ضررلى اولور. قانديريچى اولورسه داها خبيث اولور. آلداتيجى اولورسه، فسادى داها شديد اولور. داخللى اولورسه، ضررى داها عظيم اولور. چونكه داخللى دشمن، قوتى طاغييتيور، جسارتى آزالتييور. خارجى دشمن ايسه بالعكس عصبيتى شدّتلىديرر، صلابتى آرتيرر.

نفاقك جنائتي، اسلام اوزرينه پك بيوكدر. عالم اسلامي زلزله يه معروض بيراقان نفاقدرد. بونك ايچوندر كه، قرآن عظيم الشان فضله جه اونلره تشنيعات و تقبيحاتده بولونمشدر.

۲ - منافقك مؤمنلر ايله اختلاطي طولاييسيله يواش يواش انسيت كسب ايدر، ايمان ايله الفت پيدا ايدر. گر ك قرآنندن، گر ك مؤمنلردن نفاقك كوتولگي حقنده كي سوزلري ايشيده ايشيده پيس حالندن نفرت ايدر. النهايه لسانندن كلمه توحيد قلبنه داملاميه زمين حاضرلامق ايچون، اطناب ياپيلمشدر.

۳ - استهزا، خدعه، ايكي يوزليلك، حيله، كذب، رياگي كوتو اخلاق منافقده وار؛ كافرده او درجه يوقدر. بو جهتن منافقلر حقنده اطناب ياپيلمشدر.

۴ - على الاكثر منافقلر، اهل كتابدن اولدقلري ايچون، شيطاني بر ذكا صاحبلى اولوب، داها حيله كار، دسيسه جي اولورلر. ايشته بو دورومده كي منافقلر حقنده اطناب، يعنى تطويل كلام، عين بلاغتر.

بو آيتك كلمه لري آراسنده كي مناسبتلره گله لم:

﴿مِنَ النَّاسِ﴾ جار و مجرورى منافقلري تعبير ايدن ﴿مَنْ﴾ كلمه سنه خبر اولديغي تقديرده، شويله بر سؤال وارد اولور كه: منافقلرك ناسدن اولدقلري بديهيدير. بو حكم معلومي اعلام ايتمكدن عبارت قالير؟

ج - معلومدر كه، بر حكم بديهي اولديغي زمان، او حكمك لازمي قصد ايديلير. بوراده قصد ايديلن، او حكمك لازمي اولان تعجبدر. صانكه

قرآن عظیم الشان، ضمناً: منافق‌لرک ناسدن اولدقلری عجیب بر شیدر، دییه خلقی تعجب ایتمگه دعوت ایتمشدر. زیرا، انسان مکرمدر. مکرم اولان انسان، نفاقه تنزل ایتمز.

س - مادام که، «مِنَ النَّاسِ» خبردر. نه ایچون «مَنْ» اوزرینه تقدّم ایتمشدر؟

ج - مادام که، او حکمدن تعجب قصد ایدیلمشدر، تعجبِ انشائینک شأنی کلامک اؤلنده بولونقدرد.

صوگره «ناس» ک تعبیرندن بر قاج لطائف چیقیور:

۱ - قرآن منافق‌لرک شخصلرینی تعیین ایتمیه‌رک عمومی بر صفتله اولره إشارات ایتمه‌سی، رسول اکرمک سیاستنه داها مناسبدر. زیرا شخصلرینک تعیینی ایلّه قباحتلری یوزلرینه وورولسه ایدی، مؤمنلر نفسک دسیسه‌سیله وسوسه‌یه دوشرلردی. حالبوکه وسوسه خوفه، خوف ریایه، ریا نفاقه إنجرار ایدر.

و کذا اگر قرآن اولنری تعیین ایلّه تقبیح ایتسه ایدی؛ رسول اکرم مترددرد، أتباعه امنیت یوقدر، دینله جکدی.

و کذا بعضاً کوتولک إفشا ایدیلمه‌سه تدریجاً زائل اولماسی احتمالی واردر. فقط تشهیر ایدیلدیگی تقدیرده، صاحبنک حدّتی تحریک ایدر. داها فضله‌سنی یاپمغه باعث اولور.

و کذا «ناس» گبی عمومی بر صفتک، نفاقه منافی اولماسی خصوصی صفتلرک داها زیاده منافی اولماسنه دلالت ایدر. زیرا انسان مکرمدر. بو گبی

رذالتک شاننده دگلدرد.

و کذا ﴿ناس﴾ تعبیری: نفاقک بر طائفه ویا بر طبقهیه مخصوص اولمایوب
إنسانک نوعنده بولونور، هانگی طائفه اولورسه اولسون.

و کذا ﴿ناس﴾ کُ تعبیری، نفاق بتون إنسانلرک حیثیت و شرفلرینی إخلال
ایدن بر رذالت اولدیغندن، أنظارِ عامّهی نفاقک علیهنه چویرتمکله إزاله و عدم
إنتشارینه چالیشمه‌لری لزومنه إشارتدر.

س - ﴿يَقُولُ﴾ ایله ﴿أَمَّا﴾ نك مرجعلری بر ایکن بریسنك مفرد، دیگرى
جمع صیغه‌سیله ذکرلرنده نه حکمت وارد؟

ج - ظریف بر لطافته إشارتدر که، ایمانک موصوفی جمع ایسه ده، تلفظ
ایدنی مفرددر. ﴿يَقُولُ أَمَّا﴾ جمله‌سی اونلرک ایمان دعوالرینی حکایه‌در. بو
جمله‌ده دعوالرینک ردینه ایکی جهته إشارت ایدیلدیگی گبی، دعوالرینک
تقویه‌سنه ده ایکی وجهله ایما ایدیلمشدر. شویله که: ﴿يَقُولُ﴾ کلمه‌سی، ماده
جهتیهله اونلرک ایمان دعواسنک عن إعتقاد اولمایوب، آنجق سوزدن عبارت بر
قُول اولدیغنه إشارتدر. کذالك مضارع صیغه‌سیله اونلری علی الدوام یاپدقلری
مدافعه‌یه سَوَق ایدن وجدانی بر سبب دگلدرد. آنجق خلقه قارشى بر ریاکارلق
اولدیغنه إشارتدر.

دعوالرینک تقویه‌سنه یاپیلان إشارتلر ایسه ﴿أَمَّا﴾ فعلِ ماضینک هیئتندن
"بز أهل کتاب جماعتلری، اُسکیدن بری مؤمنز. شیمدی ایماندن گری قلمامزه
إمكان یوقدر." گبی تقویه ایدیجی بر دلیل ترشح ایتدیگی گبی، جمعه راجع اولان

﴿نَا﴾ ضمیرندن ده "بزلر بر فردگی دگلز. آنجق محتشم بر جماعتز. یالانه تنزل ایتمهیز" گبی ایکنجی بر تقویه داها چیقیور.

﴿بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ قرآن کریم، حکایه ایتدیگی شیلری یا عینیه آلیر

ویا مثالینک اُخذیله ویاخود عباره سنک تلخیصیله بر تصرف یاپار. برنجی احتماله گوره، اونلرک اُرکان ایمانیه دن یالکُز بو ایکی رکنی اختیار ایتدکلی؛ رکنلرک اُکْ مهملرینی اظهار ایتمکله صداقتلرینی گوسترمگه إشارتدر. و عین زمانده اونلردن اُکْ زیاده قبوله شایان، زعملرنجه بو ایکی رکندر. ایکنجی احتماله نظرًا، جنابِ حَقِّ ایمانک رکنلری ایچنده، قطب صاییلان بو ایکی رکنی تخصیص ایتمه سی؛ اونلرک قَوْتله إدعا ایتدکلی ایمان، دینه ایمان اولمادیغنه إشارتدر. چونکه، بو ایکی رکنک ده مقتضاسنه عمل و إعتقاد ایتمه مشلدر. ﴿بَا﴾ نک تکراری هر ایکی رکنه اولان ایمانک بر جهتدن اولمادیغنه إشارتدر. چونکه اللّٰه ایمان، اللّٰهک وجود و وحدتنه ایماندر. یومِ آخره ایمان ایسه، او گونک حق اولدیغنه و محقق گله جگنه ایماندر.

﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾

س - ﴿أَمَنَّا﴾ یه مشابه اولان ﴿وَمَا أَمْنُوا﴾ یه ترجیحًا ﴿وَمَا هُمْ

بِمُؤْمِنِينَ﴾ جمله اسمیه ایله دینلمه سنده نه حکمت وارد؟

ج - ۱ - هر ایکی ﴿أَمَنَّا﴾ آراسنده گورونن ظاهری تناقضدن إجتنب

ایتمک ایچوندر.

۲ - ﴿أَمَّا﴾ إخبار دگلدر. إنشادر. إنشا نفی ایله تکذیب
ایدیله مدیگندن ﴿وَمَا أَمْنُوا﴾ دینلمه مشدر.

۳ - ﴿أَمَّا﴾ جمله سندن ضمناً إستفاده ایدیلن، ﴿نَحْنُ الْمُؤْمِنُونَ﴾ جمله سنه
نفی و تکذیبی إرجاع ایچون ﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ دینلمه مشدر.

۴ - اونلرک عدم ایمانلرینک دوامنه دلالت ایتمک ایچون، جمله اسمیه
إختیار ایدیللمشدر.

س - نفی إفاده ایدن ﴿مَا﴾ جمله نك اُولنده بولوندیغی حالده، جمله دن
إستفاده ایدیلن دوامی نفی ایتمگه دلالت ایتمدیگنده حکمت نه در؟

ج - نفی، کثیف بر حرفک مدلولیدر. دوام ایسه، جمله اسمیه نك هیئت
خفیفه سندن إستفاده ایدیلن بر معنادر. بناءً علیه کثیف کثیفه، یعنی نفی ایمانه
داها قریبدر.

س - ﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ ده کی، خبر اوزرینه حرف جرّ اولان ﴿بَا﴾
نك دخولی نهیه إشارتدر؟

ج - اونلرک ظاهرًا ایمانلری وارسه ده، حقیقتده ایمانه أهل و لایق انسانلر
اولوب، مؤمنین صنفندن عدّ ایدیلمدکلرینه دلالت ایچون، ﴿مَا﴾ نك خبری
اوزرینه ﴿بَا﴾ داخل اولمشدر.

﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾
 ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾

بو آیت بتون جمله لریله نفاقه هجوم ایده رک، منافق لری توبیخ، تقبیح، تهدید، تعجیب ایتمکله اولجه ﴿أَمَنَّا﴾ دیدک لری قوی، نه مقصده و نه علته بناءً سویله دک لرینی و نفاقك اَكْ برنجی جنایتی اولان، خداع و حيله لرینی بیان ایتمکده در.

أَوَّلًا نفاقك برنجی جنایتی اولان خداعه عائد ﴿يُخَادِعُونَ﴾ دن ﴿يَكْذِبُونَ﴾ یه قدر یدی جمله یه ترتب ایدن متسلسل نتیجه لری نظره آلمق لازمدر.

۱ - اللّٰهی قان دیرمق گبی محال بر شیئک طلبنده بولون دق لرینه تحقیق ای دیلمش لدر در.

۲ - منفعت نیئیه کندیلرینه ضرر طوقون دیرمق ایچون، تسفیه ای دیلمش لدر در.

۳ - منفعتی مضرتدن تفریق ایده مدک لری ایچون، تجهیل ای دیلمش لدر در.

۴ - طینت لری پیس، صحت لرینک معدنی خسته، حیات منبع لری ئولمش و سائره گبی رذالت لرینه ترذیل ای دیلمش لدر در.

۵ - شفانک طلبیه مرض لرینی تزید ایتدک لرینه تذلیل ای دیلمش لدر در.

۶ - ألمدن ماعدا بر شیئی إنتاج ایتمه یں قویو بر عذاب ایله تهدید ایدیلمشلردر.

۷ - انسانلرجه علامتلاڭ اڭ چرکینی اولان کذب ایله تشهیر ایدیلمشلردر.

صوڭره بو یدی جمله نڭ آراسنده کی إنتظام، إرتباطڭ شویله بر تصویر ایله دیڭلنمه سی لازمدر. بر شخص بر شخصی، نصیحتله فنا بر شیدن منع ایتمک اوزره شویله توجیه کلامده بولونور:

یا هذا! عقلڭ وارسه، شو یایمق ایستدیڭڭ شی محالدر. هم نفسنه ضرردر. ای یی کوتی یی تفریق ایده جک بر حسڭ یوق میدر؟ آڭلاشیلان حقیقتی خرافه، طاتلی یی آجی گوسترن سجه ڭده بر خستهلق واردر. طبعی او خستهلقدن قورتولوب، شفایاب اولمق ایسته یورسڭ. فقط سنڭ بو حالڭ او خستهلغی إزاله دگل، تزید ایدیور. اڭر بو حالڭ ایله بر لذت، بر ذوق ایسترسهڭ، اڭ شدید بر ألمی إنتاج ایدن بر عذاب اڭگه گچر. النهایه اڭر سرخوشلغڭدن آییلوب، کوتو حالڭدن واز گچمیدیڭڭ تقدیرده، فسادڭ باشقه لره گچمه مک اوزره، خرطومڭ اوستنه بر دامغه نڭ وورولماسیله، سنی تشهیر و إعلان ایتمک لازمدر.

کذالك جناب حق، منافقلى نفاقدن زجر و منع ایچون، کوتو حاللرینی شویله جه نقل ایتمکله یوزلرینه ووریور.

﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ﴾ یعنی، حيله ایله اللهی قاندىرمق ایسته یورلر. زیرا رسول اکرم اللهڭ اچیسیدر. اوڭا یاپیلان حيله اللهه راجعدر. اللهه یاپیلان حيله ایسه محالدر. محالی طلب ایتمک حماقتدر. بویله حیوانجه سنه حماقت، تعجی موجبدر.

﴿وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾ یعنی، اونلر آنجق نفسلرینه حيله یاپیورلر، زیرا فعللرنده نفع دگل ضرر واردر. بو ضرر ده نفسلرینه راجعدر. نفسلرینه ضرر ویرن، آنجق سفها طاقمیدر.

﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ یعنی، نفع و ضرری تفریق ایده جک بر حسّه مالک دگلردر. بو ایسه جهالتک اُکّ الچاق و اُکّ آشاغی بر درکه سینه دوشدکلرینه إشارتدر.

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ یعنی، نفاق و حسددن قبلرنده، روحلرنده اويله بر مرض واردر که؛ حقّی باطل، حقیقتی خرافه تلّقی ایتمگه سبیدر. ذاتاً فاسد بر قبلدن، بوزوق بر روحدن بویله رذالتلرک چیقماسی طبعیدر.

﴿فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ یعنی، اگر اونلر یاپدقلری فنالقله غیظ و حسدلرینی إزاله ایچون بر دوا، بر علاج طلبنده ایسه لر؛ او ظن ایتدیکلری علاج قبلرینی، روحلرینی بوزان بر زهردر. زهر ایله تداو یسنه چالیشان، اُلبته ذلیلدر. اوت قیریق و یاره لی بر اُل ایله إنتقامنی آلق ایسته ین، یاره سنک آرتماسنه خدمت ایدن بر مسکیندر.

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ یعنی، اگر اونلر بر ذوق، بر لذّت طلبنده ایسه لر شو نفاقلرنده پک چوق معاصی اولدیغی گبی، موّقّت بر لذّت بیله یوقدر. آنجق دنیا ده شدید بر اُلمی، آخرته ده اُکّ شدید بر عذابی إنتاج ایده جک بر ضالالتدر.

﴿بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ یعنی، یاپدقلری کذبدن پشیمان اولوب، ندامت

ایتمدکلی تقدیرده، بین الناس یالانجیقله تشهیر و بر علامتله توسیملری لازمدر که، باشقهلر اولنره إعتماذ ایدوب، مرضلرینه معروض قالماسینلر.

مذکور جملهلرک أجزاءلری آراسنده بولنان إرتباط و إنتظامک بیاننه گلهلم:

منافقلرک یاپدقلری حیلهدن تعقیب ایدیلن غایهنگ محال اولدیغنه و او محالیتی گوز ئوکنه گتیروب، چرکین بر شکله گوستریلمسینه تصریح ایدیلیمک اوزره ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ جمله سنده منافقلرک عملندن (مشارکت باندن) مضارع صیغه سیله خداع عنوانیله تعبیر ایدیلمشدر.

و کذا مقامک إقتضاسی خلافتنه ﴿النَّبِيِّ﴾ یه بدل ﴿اللَّهِ﴾ و ﴿الْمُؤْمِنِينَ﴾ یه بدل ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ ذکر ایدیلمشدر. چونکه ﴿يُخَادِعُونَ﴾ ننگ ماده سندن نفرت چیقار. صیغه سندن دوام و إستمرار چیقار. باندن مشارکت چیقار. مشارکت ایسه، مشاکلتی، یعنی مقابله بالمشلی ایجاب ایدر. مشاکلت ایسه، اولنرک سیئه لرینه قارشى سیئه ایله مقابله ایدیله جگنی إستلزام ایدر. دیمک اولنرک دوام ایله یاپدقلری شو کوتو فعل، نفسلری تیتره تن بر نفرتی إنتاج ایتدیگی گبی، تعقیب ایتدکلی غرضک ده عقیم قالدیغنه دلالت ایدر.

﴿اللَّهِ﴾ کلمه سننگ تصریحندن ده، غرضلرینک محال اولدیغنه دلالت واردر. چونکه رسول اکرمه یاپیلان خداع، اللّٰهه راجعدر. معلوم یا، اللّٰهله پنجه لشمک ایسته یین دوشر.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾، ﴿الَّذِينَ﴾ ننگ إیهامنی إزاله ایتیمک ایچون صله اولارق ایمان صفتنک إختیار ایدیلمسى اولنرک ایمان جهتیله کندیلرینی سؤدییره رک مؤمنلردن

عدّ ایتمك ایسته مش اولدقلرینه إشارتدر. و کذا نور ایمانله عقللری منور اولان مؤمنلرک درایتندن، حیلەنک گیزی قالماسنه بر ایمادر.

﴿وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾ بو جملهده کی حصر، کمال سفاهتلینه

إشارتدر. زیرا مؤمنلره ضرر ویردیرمک ایچون، یاپدقلری معامله معکوسه اولوب، بالطهیی نفسلرینه وورمقله، صانکه او خداعی بالذات نفسلرینه یایمقله سفاهتلینی إعلان ایتمشلردر. ﴿يَخْدَعُونَ﴾ نك ﴿يَضُرُّونَ﴾ یه ترجیحی، ینه سفاهتلینه إشارتدر. چونکه أصحابِ عقول آراسنده قصداً نفسنه ضرر ویرن واردر. فقط عمداً کنديسیله خدعه یایان یوقدر. مگر که، انسان صورتنده بر أشک اوله...

﴿أَنْفُسَهُمْ﴾ بو عنوان اولره پک عزیز، سؤگیلی اولان نفسلرینی ممنون ایتمک

اوزره، بر حظّ نفسانی قزاق نیتیه یاپدقلری نفاق، عکس العمل قیلندن بر زقوم إثمار ایتمش اولدیغنه إشارتدر.

س - بو جملهده کی حصردن آکلاشیلیر که، اولنرک خداع و نفاقلری، اسلاميته و عالمِ اسلامه ضرر ویرمه مشدر. حالبوکه عالمِ اسلامک عنصرلرنده تولدیرچی زهرگی انتشار ایدن نفاق شُعبه لرندن گوردیگی ضررلری، هیچ بر شیدن گورمه مشدر؟

ج - عالمِ اسلامده گورونن ضرر آنجق اولنرک بوزولش طبیعتلرندن، تفسّخ ایتمش فطرتلرندن، تعفنّ ایتمش وجدانلرندن نشئت و انتشار ایتمشدر. یوقسه اولنرک آرزو و إختیار ایله یاپدقلری خداع و حیلەلرک نتیجه سی دکلدر. چونکه اولنرک حیلەلری جنابِ حقّه، پیغمبره، جماعتِ مسلمینه یاپیلان بر

معامله‌در. معلوم‌در که الله او معامله‌یه عالم‌در، پیغمبر ده وحی ایله واقف‌در. جماعتِ مسلمین‌جه ده ایمانی بر شدتِ ذکا سایه‌سنده او گبی حیل‌لر تستر ایدوب گیزلی قالاماز. دیمک اونلرک ووردقلری بالطه، دونوب باشلرینی قیرم‌شدر. چونکه آلدانان جماعتِ مسلمین دگلدر. آنجق آلداتان آلداناندر.

﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ یعنی، یاپدقلری حیل‌لرک نفس‌لرینه راجع اولدیغنی حسّ

ایتمیورلر. بو فذلکه اونلرک جهالتنی إعلان ایدیور. زیرا، عقلادن دگلدرلر. چونکه، اونلرک بو ایشلری عقلا ایشی دگلدر. و کذا حیوان صنفه ده بگزمیورلر. چونکه، حیوانلر ضررلی اولان شیلری حسّ ایتدکلرندن چکینیرلر. دیمک بونلر، حسّ حیوانیدن ده محروم‌درلر. اویله ایسه، اختیار و شعوری اولمیان جمادات نوعنه داخل‌درلر.

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ بو جمله‌نک ماقبليله وجهِ إرتباطی: وقتا که، اونلر

شعور حسّنی استخدام ایده‌رک محاکمه عقلیه ایله عمل ایتمدیلر. آگلاشیلدی که، روح‌لرنده بر مرض وارد. و لا أقل اونک ضررلی بر مرض اولدیغنی بیلمه‌لری لازم‌در که، او مرضدن صادر اولان حکملره اعتماد ایتمه‌سینلر. چونکه، او مرض حقیقتلری تغیر ایتمک ایله آجی‌بی طاتلی، چرکینی گوزل گوسترمک شاننده‌در. ظرفیتی إفاده ایدن ﴿فِي﴾ کلمه‌سندن آگلاشیلیر که، اونلرک مرضلری قلبک سطحنده دگلدر. آنجق قلبک ملکوتنده، یعنی ایچ یوزنده کائن بر مرضدر. ﴿قلب﴾ عنوانندن آگلاشیلیر که، قلبک سطحنده بولنان بر خسته‌لق بتون أعمال بدنییه سکتیه اوغراتدیغنی گبی، قلبک ایچ یوزی ده نفاق ایله خسته‌لاندیغنی زمان، أفعال روحیه تماماً إستقامت اوزرینه لازم اولان حرکتدن دوشرلر. چونکه حیاتک محوری و ماکینه‌سی، آنجق قلبدر.

﴿فِي قُلُوبِهِمْ﴾ كُ ﴿مَرَضٌ﴾ اوزرينه تقدیمی ایکی جهتله حصری إفاده

ایدر. بری: مرض باشقه عضولرده دگل، آنجق قلبله منحصردر. دیگری: او قلبلر ده آنجق منافقلاڭ قلبی اولوب، باشقه لرك قلبلری دگلدر. او ایکی حصردن تعریض صورتیله آڭلاشیلیر که، نور ایمان، إنسانك بتون أفعال و آثارینه صحت و إستقامتی ویرمك شانندهدر. وینه آڭلاشیلیر که، فساد قلبدهدر. معلوم یا، بر شیك أساسی، قلبی بوزوق اولورسه تفرعانی تعمیر ایتمك بر فائده بی تشکیل ایتمز. وینه آڭلاشیلیر که، فطرتدن حقیقت چیقار. و فطرت، حقیقتلره مرجع بر مصدردر. فساد و خراب ایسه، عارضی بر مرضدر. چونکه، أشیاده أصل صحتدر. مرض ایسه عارضیدر. بناءً علیه "نفاق و فسادیمز فطریدر. إختیاری اولمادیغندن موجب جزا دگلدر." دییه إعتذارده بولونمازلر.

تنکیری، مجهولیتی إفاده ایدن تنوین ایسه؛ مرضك پك گیزی اولدیغندن نه گورونمسی و نه تداویسی ممکن اولمادیغنه إشارتدر.

بشنجی جمله بی تشکیل ایدن ﴿فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ نك، ماقبیلله وجه إرتباطی ایله أجزاسی آراسنده کی جهت إنتظام:

أوت، وقتا که منافقلا یاپدقلاری عملدن بر مرض اولدیغی قناعتیله إجتنب ایتمدیلر. بالعکس او عمللرینی إستحسان ایدهرك فضلله جه طلبنده بولندیلر. جناب حق ده طلبلری اوزرینه آرتیردی.

س - ﴿فَزَادَ﴾ ده کی ﴿ف﴾ ماقبلنك مابعدینه سبب اولدیغنی إفاده ایدر. حالبوکه بوراده مرضك وجودی، مرضك زیاده سنه سبب دگلدر؟

ج - وقتا که اونلر، مرضلرینی تشخیص ایدوب تداویسی طلبنده بولونمادیلر. صانکه إهماللك یوزندن زیاده سنی طلب ایتمشلردر. جناب حق ده مؤمنلرک ظفریله اونلرک امیدلرینی یأسه چویرمشدر. و مسلمانلرک غلبه سیله، اونلرک خصومتلرینی حسد و کینه قلب ایتمشدر. سوگره ده، معروض قالدقلری او یأس و کیندن طوغان قورقو، ضعفیت و ذلت مرضلرینی قبلرینه إستیلا ایتدیرمکه مرضلرینی زیاده لشدیردی.

س - قرآن کریمک بو جمله ده مرض کلمه سنی مفعول دگل، تمیز شکلنده قوللانماسی نهیه إشارتدر؟

ج - منافقلرک باطنی و قلبی اولان مرضلری، صانکه ظاهره چیقمش و بتون عمللرینه، فعللرینه سرایت ایتمکه، وجودلری تامیله مرض کسيلمش اولدیغنی إفاده ایتمک ایچون، «مرض» کلمه سی تمیز اولارق قوللانيلمشدر. أوت «مرض» کلمه سی مفعول اولدیغی تقدیرده، بو معنایی إفاده ایده مز. چونکه او وقت زیاده، یالکز مرضه تعلق ایدر.

التنجی جمله یی تشکیل ایدن «وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» ک و جه إرتباطی:

أوت منفعتی إفاده ایدن «ل» دن آکلاشیلیر که، منافقلرک منفعتی یا دنیاده ألیم بر عذابدر ویا آخرته شدید بر ألدرد. بونلر ایسه منفعت دگلدر. اویله ایسه منفعتلری محالدر.

س - ألیم، متألم معناسنه در. متألم ایسه، شخصک صفتیدر. بناءً علیه عذابک، «ألیم» له وصفلاندیریلماسنده نه حکمت واردر؟

ج - عذاب اونلرک وجودلرینی اويله قاپلار و جسدلرینی اويله إحاطه ايدر و باطنلرینه اويله نفوذ ايدر که، صانکه وجودلری بر عذاب کولچه سی کسیلیر. عذابدن ماعدا بر شی گوروغمز. حتی او عذاب کولچه سندن فیشقیران آهلر، فیزارلر، تآلملر صانکه نفس عذابدن نشئت ایدرلر. یعنی، چاغیران، باغیران، متآلم اولان، عین عذاب اولدیغی صانیلیر.

یدنجی جمله یی تشکیل ایدن ﴿بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ نك، وجه إرتباطی:

أوت منافقلرک عذابلری، مذکور جنایتلری آراسنده یالکز کذب ايله وصفلانديريلماسی، کذبك شدت قبح و چرکینلگنه إشارتدر. و بو إشارت دخی، کذبك نه قدر تأثیرلی بر زهر اولدیغنه بر شاهد صادقدر.

زیرا، کذب کفرک اساسیدر. کذب، نفاقك برنجی علامتیدر. کذب، قدرت إلهیهیه بر إفتراذر. کذب، حکمت ربّانییه ضددر. أخلاق عالییهی تخریب ایدن کذبدر. عالم اسلامی زهرلندیرن آنجق کذبدر. عالم بشرک أحوالی فساده ویرن کذبدر. نوع بشری کمالاتدن گری بیراقان کذبدر. مسیلمه کذاب ايله أمثالنی علمده رذیل و رسوای ایدن کذبدر. ایشته بو سببلردن طولاییدر که، بتون جنایتلر ایچنده تلعینه، تهدیده تخصیص ایدیلن کذبدر. بو آیت إنسانلری بالخاصّه مسلمانلری دقته دعوت ايدر.

س - بر مصلحته بناء کذبك جائز اولدیغی سویله نیلمکدهدر. اويله میدر؟

ج - أوت، قطعی و ضروری بر مصلحت ایچون مساع شرعی واردر. اما حقیقته باقیلیرسه، مصلحت دیدکلری شی باطل بر عذردر. زیرا اصول شریعتده تقرّر ایتدیگی وجهله، مضبوط و مقداری معین اولمیان بر شی،

حکملره عّلت و مدار اولاماز. چونکه مقداری بر حدّ آلتنه آیینمادیغندن سوء استعماله اوغرار. مع هذا بر شیئك ضرری منفعتنه غلبه ایدرسه، او شی منسوخ و غیر معتبر اولور. مصلحت، او شیئی ترك ایتمکده اولور. أوت عالمده گورونن شو قدر إنقلابلر، قریشیققلر، ضررک عذر تلقی ایدیلن مصلحته غلبه ایتمسنه بر شاهددر. فقط کنایه ویا تعریض صورتيله یعنی غیر صریح بر کلمه ایله سویله نیلن یالان، کذبدن صاییلماز.

خلاصه: یول ایکیدر: یا سکوتدر. چونکه سویله نیلن هر سوزک طوغری اولماسی لازمدر. ویا صدقدر. چونکه اسلامیتك اساسی، صدقدر. ایمانك خاصّه سی، صدقدر. بتون کمالاته ایصال ایدیچی، صدقدر. أخلاقِ عالیهنك حیاتی، صدقدر. ترقیاتك محوری صدقدر. عالمِ اسلامك نظامی، صدقدر. نوع بشری کعبه کمالاته ایصال ایدن، صدقدر. أصحابِ کرامی بتون انسانلره تفوّق ایتدیرن صدقدر. محمد هاشمی یی (علیه السلام) مراتبِ بشریه نك اُك یوکسگنه چیقاران، صدقدر.

نورک بکجیی

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾
﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾

بو آيتك اولكى آيتله وجه إرتباطى:

أوت وقتا كه، منافقلىرك نفاقندن نشئت ايدن جنائتلرك برنجيسىنى تشكيل ايدن نفسلىرىنه ظلم ايتمكله حقوق اللهه تجاوزلى اولان جنائت ذكر ايدىلدكدن صوگره، مذكور جنائتلرك ايكنجيسىنى تشكيل ايدن حقوق عباده تجاوز ايله آرارلىنه فسادى إلقا ايتمك اولان جنائت دخى موقع مناسبنده ذكر ايدىلمشدر.

صوگره ﴿وَإِذَا قِيلَ﴾ جملهسى منافقلىرك قصهسنه و حكايهسنه داخل اولدىغى جهتهله ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ﴾ ده كى ﴿يَقُولُ﴾ يه باغلىدر، معنا و مثالجه ﴿يُخَادِعُونَ﴾ يه ناظردر. حد ذاتنده دخى ﴿يَكْذِبُونَ﴾ يه مربوطدر. أسلوبك تغييرى ايسه، يعنى قضيه حمله يرينه، قضيه شرطيهك ايرادى ﴿يَكْذِبُونَ﴾ ايله ﴿وَإِذَا قِيلَ﴾ آراسنده بر قاچ جملهك مقدر اولدىغنه بر أمارهدر. تقدير كلام شويله اولسه گركدرد: يالان سويله دكلرى زمان، فتنه يي ايقاع ايدىيورلر. فتنه يي ايقاع ايتدكلرى زمان، إفساد ايدىيورلر. نصيحت ايدىلدكلرى وقت، قبول ايتمىيورلر. فسادى ياپمايك دىنلدىكى زمان، "بز آنجق إصلاحه چاليشىيورز" دىيورلر.

بو آيتك إحتوا ايتدىكى مذكور و غير مذكور جملهلر آراسنده كى وجه

إرتباط، بر مثال ایله ایضاح ایدیله جکدر.

شویله که: بر انسان، تهلکه لی بر یوله سلوک ایتدیگی زمان اُكْ اُول "سنك بو یولك سنی فلاکته گوتورور، او یولدن واز گچ!" دییه نصیحت یاپیلیر. او انسان واز گچمدیگی تقدیرده، شدت ایله زجر و نُهی ایدیلیر. و عین زمانده "عموم خلقك نفرت و قهرینه اوغرارسك" دییه تهدید ایدیلدیگی گبی "أبنای جنسكه ظلم ایتمش اولورسك" دییه شفقت جنسیهیه ده دعوت ایدیلیر.

اگر او انسان، سرخوشلر گبی عنادلی و قفاسز ایسه، کندیسنه یاپیلان نصیحت و زجر و نُهیلى مدافعه ایله مقابله ایدر و "بنم مسلگم حقدر، نه سنك حقّ إعتراضك وار و نه بنم سنك نصیحتلریكه إحتیاجم وار" دییه سرکشلگه باشلار. اگر او انسان ایکی یوزلی ایسه، طبعی بر جهتن نصیحت ایدنلری قاندریر و الزامنه چالیشیر. دیگر جهتن ده "بن إصلاح ایدیچی بر إنسانم" دییه مسلگنی حق گوسترمکله دوام ایدر. و عین زمانده "إصلاح بنم حقیقی بر صفتم اولوب، بالآخره حاصل اولمش بر صفت دگلدر" دییه دعواسنی تأکید و تأیید ایدر. بوندن صوگره اگر او انسان مسلگنده إصرار ایله نصیحتلری قبول ایتمسه آکلاشیلیر که، اونك إصلاحنه هیچ بر چاره و بر دوا یوقدر. یالکز اونك فسادى خلقه سرايت ایتمه مك ایچون مسلگنك مضر و فنا اولدیغنی إعلان ایتمك لازمدر که هرکس اوندن تحفظ ایتسین. زیرا عقلنی چالیشدیرمیور، شعورینی إستخدام ایتمیور که، بویله ظاهر اولان بر شیئی حسن ایده ییلسین.

ایشته بو مثالده کی جمله لرك آراسنده کی مناسبتلره دقت ایدیلیرسه، مذکور آیتك جمله لری آراسنده بولنان مناسبت حلقه لری گوزلجه گورونه جکدر. اوت آرالرنده اویله فطری بر نظام واردر که، ایجاز و إختصارندن إعجازك

يوكسك سسلرى ايشيديلير.

مذكور آيتك هر بر جمله سنك هيئتنده كى وجه إنتظام:

أوت قطعتى إفاده ایدن **﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾** ده كى **﴿إِذَا﴾** كوتو و فنا شيلرى منع و نهي ايتمك لازم و واجب اولديغنه إشارتدر. فاعلك تركيله صيغهُ مجهول ايله ذكر ايديلن **﴿قِيلَ﴾** كوتو بر شئى نهي ايتمك، فرض كفايه اولديغنه إشارتدر. منفعت و لطفى إفاده ایدن **﴿لَهُمْ﴾** ده كى **﴿ل﴾** يايلاجق نهيلىك تحقير و تحكم صورتيله دكل، آنجق نصيحت طرزى ايله لازم اولديغنه إشارتدر.

﴿لَا تُفْسِدُوا﴾ شويله بر قياس إستثنائى يه إشارتدر كه: "بويله ياپمايك، عكسى تقديرده قرشيقلقلر ميدانه گلير. انسانلر آراسنده إطاعت رابطه سى كسيلير. عدالت إختلاله إنقلاب ايدر. إتفاق و إتحدك ايلرى قيريلير. فساد طوغمغه باشلار. اويله ايسه بويله ياپمايك كه، فساد اولماسين."

﴿فِي الْأَرْضِ﴾ نهي يي تأكيد، زجرى إدامه ايتديرييور. چونكه نصيحت موقت اولديغى ايچون، إنزجارك دوامى لازمدر. بو ده، وجدانك هيچانه گتيريلمسيه اولور. بو دخى يا شفقت جنسيه نك اويانديريلماسيله و يا نفرت عموميه معروض قالمق قورقوسيله اولور. أوت **﴿فِي الْأَرْضِ﴾** كلمه سى هر ايكى جهتى ده تأمين ايدر. زيرا **﴿أَرْض﴾** كلمه سى لسان حاليله: "سزك بو فساديكز نوع بشره سرايت ايدر. نوع بشرك بالخاصه فقير، فقرا، معصوملك سزله كوتولكى نهدر كه، اونلره قارشى بويله فنالقه بولونورسكز؟ شفقت جنسيه كز يوق ميدر؟ نه ايچون مرحمت ايتميورسكز؟ پك أعلا، تسليم ايتدك

كه، شفقتِ جنسيه كُز يوقدر. "هيچ اولماسه نفرتِ عموميه دن قورقوڭز" ديه اونلري ايقاظ ايدييور.

س - اونلرڭ مقصدلري عموم انسانلر دگلدر. نه ايچون اونلرڭ فسادی بتون انسانلره سرايت ايتسين؟

ج - اوت، سياه بر گوزلگي طاقان آدم هر شيئي سياه و چركين گورور. كذالك بصيرت گوزي ده نفاق ايله پرده لنيرسه و قلب كفر ايله پيچهليرسه بتون اشيا چركين و كوتو گورونور. و بتون انسانلره بلكه كائناته قارشى بر بغض، بر عداوته سبب اولور. هم ده كوچك بر ديشك قيريلمه سيله بيوك بر ماكينه نڭ متأثر اولديغي گبي، بر شخصك نفاقيه هيت بشريه نڭ انتظامى متأثر اولور. زيرا عدالت، انتظام، اسلاميت اطاعتله اولور. مع الأسف اونلرڭ سريدكلري زهرلر طبقه دن طبقه يه انتقال ايده ايده، بو ذلت، سفالتى اثمار ايتمشدر.

﴿قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ يعنى، "خلقى افساد ايتمه يڭ" دينلديگي زمان "بزلر آنجق اصلاح ايديجي انسانلرز" اِدْعاسنده بولنديلر.

﴿إِنَّمَا﴾ ده ايكي خاصيت واردر. برنجيسى: داخل اولديغي حكمك حقيقه ويا اِدْعاء معلوم اولماسى لازمدر. بو خاصيتدن نصيحت ايدنلري تزييف ايتمگه و جهالتلرينه اولان ثباتلريني اظهار ايتمگه بر رمز واردر. يعنى: "بزم اصلاح ايديجي اولديغمز معلومدر، بناءً عليه مسلگمزده ثبات ايدرز، نصيحتلره قولاق آسان دگلز."

ايکنجى خاصيت، حصردر. بو حصردن دخى اونلرڭ صلاحلرينه، هيچ بر فسادك قاريشمامش اولديغنه بر رمز واردر. و بو رمزدن مؤمنلره بر تعريض

وارد رکە؛ اونلرک صلاحلرینه فساد قاریشیور. ثبات و دوامی إفاده ایدن اسم فاعل صیغه سیله «مُضْلِحُونَ» نڭ «نُضْلِحْ» یه ترجیحًا ذکر ایدیلمه سی، صلاحلرینک ثابت و دائمی بر صفت اولدیغندن، شیمدیکی حاللری ده عین صلاح اولدیغنه إشارتدر. صوڭره اونلر، بو کلاملرندە منافقلق ایدیورلر. زیرا باطنًا فسادلرینی صلاح عدّ ایتدکلری گبی، ظاهرًا "بو عملمز مؤمنلرک صلاح و منفعتلری ایچوندلر" دییه مرئیلک یاپیورلر.

﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ بو آیتک ماقبیلله وجه إرتباطی: أوت اولکی آیتده منافقلردن حکایه ایدیلن بعض معنالر، إدعالر واردلر. مثلاً: مسلکلرینی ترویج و تشویق ایتمشلردلر. صلاحی کندیلرینه إثبات و صلاحک دائمی بر صفتلری اولدیغنی إدعا ایتمشلردلر. و عمللرینک صلاحه منحصر اولدیغی و صلاحلرینه هیچ بر فسادک قاریشمامش اولدیغی و بو حکمک معلوم حکملردن بولوندیغی إدعاسنده بولونمشلردلر. و مؤمنلره تعریضده بولونه رق، نصیحت ایدنلری تجهیل ایتمشلردلر. قرآن کریم ده منافقلرک شو مذکور إدعالرینی جرح و عکسلرینی إثبات ایتمک اوزره، شو جمله ده بعض حکملر سرد ایتمشدر.

أز جمله: فساد، منافقلره إسناد و إثبات ایدیلمشدر. و اونلرک، مفسدلرک حقیقتیله إتحاد ایتدکلرینه إشارت ایدیلمشدر. و فسادک منافقلره منحصر اولدیغنه و بو حکمک ثابت بر حقیقت بولندیغنه إشارتلر یاپیلمشدر. و اونلرک مضر اولدقلرینه خلق ایقاظ ایدیلمشدر. و حسلرینی نفی ایتمکله تجهیل ایدیلمشلردلر. أوت فنا بر شیئه دوشمه مک ایچون قوللانیلمقده اولان ایقاظ آلتی دینلن ﴿أَلَا﴾ ایله، اونلرک دعوالری خلقلک نظرندە تزییف و إبطال ایدیلمشدر. تحقیقی إفاده

ایدن ﴿ان﴾ ایله دعوالرنده إدعا ایتدکلری حَقَّانیت و معلومیت ردّ ایدیلمشدر. حصری إفاده ایدن ﴿هُم﴾ اونلرک ﴿انَّمَا﴾ و ﴿نَحْنُ﴾ ایله مؤمنلره قارشى یاپدقلری تعریضه جرح ایدیجی بر مقابلهدر. جنس و حقیقتی إفاده ایدن ﴿الْمُفْسِدُونَ﴾ ده کی حرفِ تعریفدن آکلاشیلیر که، اونلر مفسدلرک حقیقتیله اِتِّحَاد ایتمشلردر. شعوردن محروم اولدقلرینی إفاده ایدن ﴿وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ جمله سی، اونلرک زعملرنجه دعوالرینک معلومیتی طولاییسيله، نصیحتہ اِحتیاجلری اولمادیغنه و نصیحت ایدنلری تزییف ایتدکلرینه قارشى بر مدافعهدر.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنْتُمُ كَمَا
آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

يعنی، "خلاق ایمانه گلدکلی گی، سز ده ایمانه گلیگز" دییه ایمانه دعوت
ایدیلدکلی زمان، "سفها طاقمنک ایمانه گلدیگی گی، بز ده می ایمانه
گله جگز؟" دییه جوابنده بولنورلر. فقط سفها طاقمی، آنجق و آنجق اونلردر.
لکن بیلمیورلر.

بو آیتی ماقبیلله ربط و نظم ایدن جهتلر:

أوت بو ایکی آیت منافقلرک جنایتلرینی حکایه ایتدکلی گی؛ اونلره
نصیحت و إرشاد وظیفه سنی ده گوروپورلر. بناءً علیه بو ایکی آیتک آراسنده کی
عطف، یا مؤمنلره إسناد ایتدکلی سفاهت جنایتی، أرضه یاپدقلی إفساد
جنایتنه عطفدر. ویا أمر بالمعروفی تضمّن ایدن ایکنجی آیت، نهي عن المنکر
إفاده ایدن برنجی آیت عطفدر. دیمک بو ایکی آیت آراسنده جهت الوحدت، یا
جنایتدر ویا إرشاددر.

بو آیتده کی جمله لرک آراسنده کی جهت إرتباط:

أوت وقتا که ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ جمله سیله فرض
کفایه اولان نصیحت وظیفه سی ایفا ایدیلیمک اوزره، کامل إنسانلردن عبارت
جمهور ناسه إتباعاً خالص بر ایمانه دعوت ایدیلدکلی زمان، أنانیت جاهلیه لری

هیجانه گله‌رك ﴿قَالُوا أَتُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ﴾ دیوب غرور و عنادلرینه
 إصرار ایتمکله "دعوامز حقدور و بزلر حق اوزره‌یز" دییه باطل و عنادجیلرک
 عادت‌ی گبی باطل دعوالرینی حق و جهالتلرینی علم إدعا ایتدیلر. چونکه نفاقله
 قبلری فساد اوغرامشدر. طبعی فاسد اولان بر قلب غرورلی اولور و إفساداته
 میل ایدر. بناءً علیه قبلرینک فاسد اولماسندن تمرد و عناد ایدیورلر. و هدف
 إتحاذ ایتدکلری إفساد إقتضاسیله، یکدیگرینه خلقی إضلال ایتمه‌ی توصیه
 ایدیورلر. و غرورلرینک حکمیله دیانت و ایمانی سفاهت و سفالت تلقی
 ایدیورلر. و نفاقلرینک ایجابیله، بو سوزلرنده ده منافق‌لق یاییورلر. زیرا بو
 سوزلرینک ظاهرندن "بز، دیوانه دگلز، ناصل سفیهلرگی اولاجغز" گبی بر معنا
 چیقار. باطنندن ایسه، "ناصل اکثریسی فقرا و نظریزده سفیه اولان مؤمنلرگی
 اولاجغز" گبی دیگر بر معنا چیقیور.

صوگره قرآن کریم اونلرک مؤمنلره آتدکلری سفاهت طاشنی ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ
 السُّفَهَاءُ﴾ جمله‌سیله إعاده ایتمکله کندیلرینه یوتدیرمشدر. چونکه عناد و
 جهالتلری بو درجه‌یه واصل اولانک حق و مستحقّی، بین الناس تشهیر ایتمکله
 سفاهتک کندیسنه منحصر اولدیغنی إعلان ایتمکدر. صوگره ﴿وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾
 جمله‌سیله اونلرک جهل مرگبله جاهل اولدقلرینه إشارت ایتمشدر که، بو گبی
 جاهللره نصیحت تأثیر ایتمدیگندن اونلردن تمامیله إعراض ایتمک لازمدر.
 چونکه نصیحتی دیگله‌ین، آنجق جهلنی بیئلردر. بونلر جهللرینی ده بیئلزلر.

بو آیتک إحتوا ایتدیگی جمله‌لرک أجزاسی آراسنده بولنان وجه إرتباط:

أوت ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ جمله‌سنده کی ﴿إِذَا﴾
 قطعیتی إفاده ایتدیگندن، أمر معروف ایله خلقی إرشاد ایتمک لزومنه إشارتدر.

صيغهُ مجهول ايله ذکر ایدیلن «قِيلَ» نصیحتك على سبيل الكفایه واجب اولدیغنه إشارتدر.

و «أَخْلَصُوا فِي إِيْمَانِكُمْ» گبی، إخلاص لفظنی إحتوا ایدن بر جمله یه بدل «أَمِنُوا» لفظنك ذکر ایدیلمه سی؛ إخلاصی اولمیان ایمانك، ایماندن عدّ ایدیلمه مسنه إشارتدر.

و «كَمَا أَمَنَ النَّاسُ» لفظیله گوزل بر مثال، بر نمونه، بر ثورنك گوستریلمشدر كه، اوڭا إتباع ایدهرك، إخلاصی بر ایمانه گلسینلر. «نَاسُ» لفظنده ایکی نكته واردر. و او ایکی نكته، وجدانلری أمر معروفه إجبار ایدن عامللردندر.

برنجیسی: «نَاسُ» عنوانی هرکسی، جمهور ناسه تابع اولمغه دعوت ایدر. چونكه جمهوره مخالفت اویله بر خطادر كه، او خطایی إرتکاب ایتمك؛ قلبك، وجدانك شانندن دگلدر.

ایکنجیسی: «كَمَا أَمَنَ النَّاسُ» تعبیرندن آڭلاشیلیر كه؛ ایمانی اولمیان، ناسدن عدّ ایدیلمه مسی لازمدر. آنجق «نَاسُ» تعبیری مؤمنلره مخصوصدر. بو ده یا ایمانك خاصیتيله إنسانیتك حقیقتی مؤمنلره منحصردر و یا ایمانسز اولانلر إنسانیتك مرتبه سندن سقوط ایتمشلردر.

«قَالُوا أَوْفُوا بِوَعْدِكُمْ لَا يَكُونُ خِشْيَاكُمْ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يُدْخِلُ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالًا وَعِزًّا وَيُدْخِلُ السُّفَهَاءَ فِي الْأَخِلَّاءِ» یعنی: "بز نصیحتلری قبول ایتمیورز.

شو مسكينلرڭ جماعتنه ناصل گيره جگز؟ بزم گي اَصحابِ جاه، مرتبه اونلره قياس ايديله مز."

﴿قَالُوا﴾ نفسلريني تزكيه، مسلكلريني ترويج، نصيحتدن إستغنا، مغرورانه دعوا شكلنده مدافعه ايتمه لرينه إشارتدر.

إنكاري بر إستفهامي إفاده ايدن ﴿أَتُؤْمِنُ﴾ كلمه سي اونلرڭ جهالته گوستردكلري تمرد و عناده إشارتدر. صانكه إستفهام ايله نصيحت ايدنه صوريورلر كه: "مسلگمزي ترك ايتمه مزه، وجدانڭ راضي اولوب، إنصافڭ قبول ايدر مي؟"

س - اونلر او سوزلرنده، كيملري مخاطب ايتمشلردر؟

ج - اَوَّلَا، نفسلرينه؛

ثانيًا، اُبنای جنسلرينه؛

ثالثًا، نصيحت ايدنلره توجيه خطاب ايتمشلردر.

أوت، بريسنه نصيحت ياپيلير ايكن او آدم اَوَّلَا نفسنه مراجعت ايدر. صوڭره آرقداشلىيله قونوشور. صوڭره نصيحت ايدنه دونر. ياپديغي مراجعتلرڭ نتيجه سنى اوڭا سويلر. بوڭا بناءً وقتا كه منافقلىر ايمانه دعوت ايديلديلر. فساد او غرامش قبلرينه، تفسخ ايتمش وجدانلرينه ياپدقلى مراجعتده إنكار جوابنى آلارق قبلرنده كى شئى طيشارى يه ويرديلر. صوڭره إفساد آرقداشلىينه مراجعت ياپار. ينه إنكار جوابنى آلارق، گيزلى گيزلى قونوشمالره باشلارلر. صوڭره إعتذار شكلنده نصيحت ايدنه دونه رك شويله بر سفسطه ده بولنورلر: "ياهو آرامزده چوق فرق واردر. بز اونلره قياس ايديله مه يز. چونكه بز زنگين، اونلر

فقيردرلر. اونلر مجبوريت سائقه سيله ايمانه گلمشلردر. اونلرڭ ديانتي
إضطرايدر. بز ايسهك أصحاب عزّت، ثروت إنسانلرز."

خلاصه: اونلر غرورلرينڭ حكميله مرشدى إنصافه دعوت ايتديلر.
خداع و حيله لريله ايكي يوزلى بر قونوشمه ده بولنديلر. شويله كه: "أى مرشد!
بزلرى سفها ظن ايتمه! بزلر سفها گي اولاماز. آنجق خالص مؤمنلرڭ ياپدقلىرى
گي ياپيورز." ديه مرشدى قانديرمق ايستديلر. حالبوكه قبلرنده "بو فقير و
قيمتدن سقوط ايدن مؤمنلر گي دگلز." گي باشقه بر معنایي إضمار ايتمشلردر.

خلاصه: ﴿أَتُؤْمِنُ﴾ لفظنده اونلرڭ فسادينه، إفسادينه، غرورلرينه، نفاقلرينه
گيزلى برر رمز واردر.

﴿كَمَا أَمَّنَ السُّفَهَاءُ﴾ يعنى، كامل ظن ايتديگن مؤمنلر، نظريمزده ذليل،
فقير بر جماعتدر. هر بريسى بر قومك سفيهيدر.

اونلرڭ تجويز ايتمديگي قياسده بر قاچ إشارت واردر:

۱ - مجمع المساكين، ملجأ الفقرا، حقى حمايه، حقيقتى محافظه، غرورى
منع، تكبرى دفع ايدن يگانه اسلاميتدر. أوت كمال و شرفك مقياسى
إسلاميتدر.

۲ - نفاقى إنتاج ايدن غرض، غرور، تكبردر.

۳ - إسلاميت، أهل دنيا، أصحاب مراتب أللرنده تحكّم و تغلبه وسيله
اولاماز. آنجق سائر دينلر خلافنه، أهل فقر و حاجت ألنده إحقاق حق ايچون
قيريلماز ألماس بر قلنجدر. بو حقيقته تاريخ گوزل بر شاهددر. ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ

السُّفَهَاءُ بیلینمسی لازمدر که، قرآن کریمک کثرتله نفاقک علیه یاپدیغی شدتلی تهدیدلر و تقبیحلرک سبی، آنجق و آنجق عالم اسلامک نفاق شُعبه لرندن معروض قالدیغی ضربه لردر. **﴿الْأَلَاءُ﴾** ایفاظ آلتی اولوب، سفاهتلینی تشهیر و افکار عامه یی سفاهتلینه إستشهاد ایتمک ایچون ذکر ایدیلمشدر. حقیقتی گوسترمک ایچون بر آیینه و حقیقته دلالت ایچون بر دلیل وظیفه سنی گورن **﴿إِنَّ﴾** لسان حالیه "حقیقته باقئز" دییه اونلرک ظاهری سفسطه لرینک اصلی یوقدر، آلدانمهیگز دییور.

حصری إفاده ایدن **﴿هُمُ﴾** کلمه سی نفسلرینه إدعا ایتدکلری تزکیه یی ردّ و مؤمنلره إسناد یاپدقلری سفاهتی دفع ایدر. یعنی، بر لذت فانیه ایچون آخرتی ترک ایدن سفیهدر. باقی بر ملکی، هوسات فانیه سنک ترکیله صاتون آلان سفیه دگلدر.

﴿السُّفَهَاءُ﴾ ده کی، ألف و لام؛ حکمک معلومیتنه و کمالنه إشارتدر. یعنی اونلرک سفاهتی معلومدر. و سفاهتک صوئ سیستمی اونلردهدر.

﴿وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ جمله سنده اوچ إشارت واردر:

۱ - حقّی باطلدن، ایمان مسلگنی، نفاق مسلگندن تمییز ایتمک، آنجق علم و نظر ایله اولور. فقط یاپدقلری فتنه و فسادلری ظاهر اولدیغی ایچون أدنا بر شعوری اولان فرقنده اولور. بوئکا بناء قرآن کریم برنجی آیتی **﴿وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾** ایله ذیلندیرمشدر.

۲ - ﴿لَا يَعْلَمُونَ﴾ گبی، آیتلرک صوکنده ذکر ایدیلمن **(أَفَلَا يَعْلَمُونَ)** و **(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ)** و **(أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ)** گبی جملهلر ایله اسلامیته عقل، حکمت، منطق اوزرینه مؤسس اولدیغنه إشارتدرکه، هر بر عقل سلیم قبول ایتمک شانندهدر.

۳ - اونلردن إعراض ایتمک و اونلره إعتماذ ایتمه مک لازمدر. چونکه جهللرینی بیلمدکلرندن، نصیحتک اونلره تأثیری اولمایور.

نورک بکجی

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزُونَ ۗ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾

إستهزا و إستخفاف گبی، منافق‌لرڭ دردنجی جنایتلرینی بیان ایدن شو آیتك فساد، إفساد، تسفیه گبی سبقت ایدن جنایتلرینه عطفنی إقتضا ایدن عین مناسبتله بو آیتك مثاليله ماقبلنك مثالی آراسنده إرتباط و إنتظام حاصل اولمشدر.

بو آیتك جمله‌لری آراسنده کی وجه إرتباط ایسه:

أوت إنسانك مصیبت و ألمره قارشى نقطه إستنادی و إحتیاج و أمللرینی تسویه ایچون نقطه إستمدادی اولان ایمانك اوچ خاصه‌سی واردر:

۱ - نقطه إستناددن نشئت ایدن عزت نفسدر. عزت نفسی اولان، باشقه‌لره کنديسنى ذلیل گوسترمگه تنزل ایتمز.

۲ - شفقتدر. شفقتی اولان، کیمسه‌بی تحقیر و تذلیل ایتمز.

۳ - حقیقتلره إحترام ایتمک و یوکسک شیلرڭ قیمتنی بيلمکله إستخفاف ایتمه‌مکدر.

کذالك، ایمانك ضدی اولان نفاقك ده اوچ خاصه‌سی واردر:

۱ - ذلتدر.

۲ - إفساداته میل ایتمکدر.

۳ - باشقهلری تحقیر ایتمکله غرورلانونب ذوق آلمقدرد.

بناءً علیه ایمان عزّت نفسی إنتاج ایندیگی گبی، نفاق ده اونك عکسنه ذلّتی إنتاج ایدر. ذلّتی اولان، هرکسه قارشی کندیسینی ذلیل گوسترر. بو ایسه ریادر. ریا ایسه مداهنه در. مداهنه دخی کذبدر. قرآن کریم شو سلسله لی کذبّه **﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا﴾** ایله إشارات ایتمشدر. یعنی مؤمنلره راست گلدکلری زمان، "بز ده ایمانه گلدک" دیورلر.

صوگره نفاق، ایمانك خلافتنه قلبلری إفساد ایدر. قلبك فسادی ایسه یتیمگی إنتاج ایدر. یعنی بوزوق اولان بر قلب کندیسینی صاحبسر، مالکسر، یتیم بیلیر. بوندن قورقو نشئت ایدر. قورقو ده اوئی قاچوب، گیزلنمگه إجبار ایدر. قرآن شو حاللرینه **﴿وَإِذَا خَلَوْا﴾** ایله إشارات ایتمشدر. یعنی، "قاچوب خلوتلره گیتدکلری زمان."

صوگره نفاق، ایمانك عکسنه أقربا و سائرلر آراسنده کی صلّه رحمی قطع ایدر، کسر. بو ایسه شفقتی إزاله ایدر. شفقتك زوالی ایسه إفساداته سبب اولور. إفساددن فتنه چیقار. فتنه دن خیانت طوغار. خیانت دخی، ضعفیتی موجبدر. ضعفیت ده حمایه ایده جك بر ظهیره، بر آرقه یه إلتجا ایتمگه إجبار ایدر. قرآن کریم بوگا **﴿إِلَى شَيَاطِينِهِمْ﴾** ایله إشارات ایتمشدر. یعنی، شیطانلرینه قاچوب حمایه لرینه گیر یورلر.

صوگره، ایمانك خلافتنه، نفاقدّه تردّد واردر. یعنی، منافق اولان کیمسه قطعی بر حکم صاحبی دگلدرد. بو ایسه ثباتسزلگی إنتاج ایدر. بو ده مسلکسزلگی، بو دخی امنیتسزلگی تولید ایدر. بو ایسه (قانوناً مظنونلرک هر

گون اثبات وجود ایتمه‌لری لزومی گئی) دائما شیطانلرینه گیدوب کفرلرینی، عهدلرینی تازه‌له‌مه‌لرینی ایجاب ایتدیرر. قرآن کریم بو سلسله‌یه **﴿قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾** ایله إشارت ایتمشدر. یعنی، "بزلر سزگله برابرز" دییه عهدلرینی تجدید ایدیورلر.

صوگره مؤمنلره گیدوب، گلدکلرندن حاصل اولان شبهه‌یی إزاله ایچون عذر دیله‌مگه مجبور اولدیلر. و ایمانک خلافتنه حقیقتلره عدم حرمت و إستخفافده بولونه‌رق قیمتلی شیلره إهانت ایتدیلر که، اولره عطف ایدیلن إتهاملری دفع ایتسینلر. ایشته قرآن کریم بوکا **﴿قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤْنَ﴾** ایله إشارت ایتمشدر. یعنی: "بزم مؤمنلر ایله اولان إختلاطمز إستهزا ایچوندر. آرامزده صمیمیت یوقدر. آنجق یوزلرینه گولویورز."

صوگره، منافقلرک شو‌گیدیش و دییشلرینی دیگله‌ین سامعک مؤمنلرک ده مقابله‌ده بولنمالرینی إنتظار ایتمکده بولوندیغی، سیاق کلامدن آکلاشیلدی. بونک ایچون قرآن کریم ده مؤمنلره بدل **﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾** دییه مقابله‌ده بولونمشدر. یعنی، جناب حق اونلرک إستهزالری اوزرینه أشد جزا ایله دنیا و آخرته تجزیه ایدر و ایده‌جکدر.

جناب حَقّ شو مقابله‌سی، مؤمنلرک تشریفنه و منافقلرک یاپدقلری إستهزانک جناب حَقّ تجزیه‌سنه قارشى عدم حکمنده قالدیغنه و اونلرک حماقتلرینه إشارتدر.

صوگره قرآن کریم **﴿وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾** جمله‌سیله جزالرینی إستهزا صورتیله تصویر ایتمشدر. یعنی، اونلر ضلالت و طغیانى إنتاج ایدن

أسبابه سوء إختيار و آرزولریله توسّل ایتمکله صانکه لسان حال ایله ضلالتک طلبنده بولوغشلردر. جناب حق ده اونلرک طلبی اوزرینه ایستکلرینه یاردیم ایتمشدر.

بو آیتک تضمن ایتدیگی جملهلرک هیئتلی آراسنده إنتظام جهتی:

أوت داخل اولدیگی حکمک قطعیتی إفاده ایدن **﴿إِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾** ده کی **﴿إِذَا﴾** اونلرک مؤمنلره اولان ملاقاتلرینی عمدًا و قصدًا جزم ایتدکلرینه إشارتدر.

على الأكثر یوللرده راست گلمک معناسنی إفاده ایدن **﴿لَقُوا﴾** اونلرک یوللرده خلق ایچنده مؤمنلره ملاقاتلرینی تعمّد ایتدکلرینه إشارتدر. **﴿الْمُؤْمِنِينَ﴾** کلمه سنه ترجیحًا **﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾** کلمه سنک ذکر، اونلرک مؤمنلر ایله جهت إرتباطلری، یالکز ایمان صفتی حسیبله اولدیغنه و بتون صفتلر ایچنده اُک ممتاز و مدار نظر یالکز ایمان صفتی اولدیغنه ایمادر. **﴿قَالُوا﴾** بو عنوان، اونلرک سوزلریله قبلری بر اولمادیغنه و سویله دکلی سوزلر محضًا ریا و مداهنه پرده سی آلتنده کندیلرینه یاپیلان إتهاملری دفع و مؤمنلردن جلب منافع ایله سرلرینه واقف اولمق عزمنده بولوندقلرینه إشارتدر. **﴿أَمَنَّا﴾** مقامک إقتضاسیله بو کلمه نک تأکیدلر ایله مؤکد اولارق ذکر ایدیلمه سی لازم ایکن، تأکیدسز ذکر، قبلرنده تحریک ایدیجی بر شوقک، بر عشقک بولنمدیغندن، سوزلرینی شدّتسز و تأکیدسز سرسریانه سویله مش اولدقلرینه إشارتدر.

و كذا اونلرڭ تأكیدلری، عدم حکمنده اولوب، مؤمنلره اینانديره مدقلرينه
 إشارتدر. و كذا ﴿أَمَّا﴾ كلمه سیله؛ نفاقلرينه ئورتدكلری پرده پك ضعیف
 اولدیغندن، تأکید و تشدید ایدیلدیگی تقدیرده ییرتیلماسی احتمالی اولدیغنه
 إشارتدر. چونكه تأکید، تشدید، شبهه یه داعیدر. شبهه ایسه، تحقیقاته باعثدر.
 تحقیقات یاپیلدیغی تقدیرده، بویالری میدانه چیقار. ﴿أَمَّا﴾ نڭ جمله فعلیه ایله
 ذکری ایسه ایمانلرینڭ ثابت و دواملی اولدیغنی، مؤمنلره اینانديرمق ایمکانی
 بولامدقلرينه؛ یالڭز منفعتلری جلب، أصراره مطّلع اولمق مقصدیله مؤمنلره مداهنه
 و تصنّع یایمقله إحداثِ ایمان ایتدكلرينه إشارتدر.

﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾ أولکی آیتله بو آیتڭ بربرینه
 اولان عطفلری، اونلرڭ مسلکسز و ثباتسز اولدقلرينه إشارتدر.

﴿إِذَا﴾ نڭ إفاده ایتدیگی جزمیت، إعتیاد ایتدكلری فساد و إفساد
 إقتضاسیله، شیطانلرينه گیتمه لرینی ضروری بر وظیفه بیلدكلرينه إشارتدر.

﴿خَلَوْا﴾ تعبیری، جنایتلرندن قورقدقلرندن تستّر و گیزلنمك ایستدكلرينه
 إشارتدر.

﴿إِلَى﴾ كلمه سنڭ ﴿خَلَوْا﴾ كلمه سیله داها اویغون اولان ﴿مَعَ﴾ كلمه سنه
 ترجیحًا ذکر ایدیلمه سی، ایکی شی ایچونددر. بریسی: عجز و ضعفلری یوزندن
 إلتجا ایتمگه مجبور اولمالیدر. ایکنجیسی: فتنه و إفساد إقتضاسیله، مؤمنلرڭ
 سرلرینی کافرله ایصال ایتمکدر. بو ایکی معنایی ﴿مَعَ﴾ إفاده ایده مز.

﴿شَيَاطِينِهِمْ﴾ بو عنوان رئیس لرینڭ شیطانلر گگی گیزلنوب و سوسه لری إلقا

ایتدکلرینه و شیطانلر قدر مضر اولدقلرینه و شیطانلرگی شردن ماعدا بر شی تصور ایتدکلرینه إشارتدر.

﴿قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾ یعنی، "سزگله برابرز." بو جمله ایله نفسلرینک تزکیه سنه، عهدلرینک تجدیدینه، مسلکلرنده ثابت قالدقلرینه إشارت ایتمشلردر. یالکز بو جمله ناک مخاطبلرنده منافقلرک منکرلری بولنمدیغی حالده تأکیدلشدیریلمشدر.

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا﴾ جمله سنک مخاطبلری هپ منکر اولدقلری حالده تأکیدسز بیراقلیمشدر. بونک أسبابی ایسه، برنجی جمله ی شوقسز، عشقسز؛ ایکنجی جمله ایسه عشق و شوقله سویله دکلرینه إشارتدر.

شیطانلرینه سویله دکلری جمله یی اسمیه شکلنده، مؤمنلره قارشى سویله دکلرینی، جمله فعلیه صورتنده ذکر ایتمه لری؛ مقصدلرینک بوراده عهدلرینه ثابت و دواملی قالدقلرینی إثبات؛ اوراده ایسه یالکز ایمانه گلدکلرینی إحداث ایتدکلرینه إشارتدر.

﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُنَ﴾ یعنی، "بزلر مؤمنلره قارشى، آنجق إستهزا ایدیجی إنسانلرز."

بو جمله ناک اولکی جمله یه عطف ایدیلمه دیگنک أسبابی:

أوت ایکی کلمه ویا ایکی جمله آراسنده یا کمال إتصال و إتحاد واردر ویا کمال إنقطاع، إنفصال واردر. بو ایکی صورتده، بربرینه عطفلری جائز دگلدرد. آنجق آرالرنده اورته درجه بر إنقطاع و بر إتصال اولان یرلرده عطفلری

جائزدر. بو جمله ایسه **﴿إِنَّا مَعَكُمْ﴾** جمله سنه بر جهتن تأکیددر، بر جهتن ده بدلدرد. بو ایکی صورتده، هر ایکی جمله نك آراسنده کمال إتصال واردرد. دیگر بر جهتن دخی مقدّر بر سؤاله جوابدر. بو صورتده ده آرالنده کمال إنقطاع واردرد. چونکه علی الأكثر سؤال إنشا، جواب إخبار اولور. ایشته بونك ایچون آرالنده عطف یاپیلماشدر.

س - بو جمله نك **﴿إِنَّا مَعَكُمْ﴾** جمله سنه تأکید ویا بدل اولدیغك توجیهی؟

ج - أوت **﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُنَ﴾** جمله سی گرک حق و حقیقته گرک أهل حق و هدایتیه إهانتیه دائردرد. معلوم یا، بوندن ضلالت و أهل ضلالتیه تعظیم چیقیور. بو ایسه **﴿إِنَّا مَعَكُمْ﴾** جمله سنك مثالیدرد. دیمك هر ایکی جمله نك مثالری بررد ویا بربرینی تأکید ایدرد.

مقدّر بر سؤاله جواب اولدیغك توجیهی ایسه:

أوت صانکه شیطانلری طرفندن شویله بر سؤال وارد اولمشدر که: "یا هو، اگر بزمه برابر و بزم مسلگمزده اولمش اولسیدیگز، مؤمنلره موافقت ایتزدیگز. یا سز اونلرک مذهبلرینه گچمشسگز ویا سزک ایچون معین بر مذهب یوقدر." بو سؤاله قارشى **﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُنَ﴾** دییه مسلمانلردن اولمادقلرینی صراحة سویله دکلیر گبی، حصری إفاده ایدن **﴿إِنَّمَا﴾** ایله معین بر مذهبی اولیانلردن اولمادقلرینه إشارت ایتمشلردرد. و کذا دوامی إفاده ایدن اسم فاعل صیغه سیله **﴿مُسْتَهْزَؤُنَ﴾** دیمه لری، مؤمنلره قارشى یاپدقلری إستهزانك دائمی بر صفتلری اولوب، بالآخره عارض اولان بر صفتلری اولمادیغنه إشارتدر.

﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ یعنی، الله اونلره إستهزا ایدیور. بو جمله نك اوكی

جمله لره عطف ایدیلیمیه رك، عطفسز ذكر ایدیلیمه سنك أسبابی:

أوت عطف ایدیلیمش اولسیدی یا ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ جمله سنه
عطف اولوردی. بو ایسه بو جمله نك ده ﴿إِنَّا مَعَكُمْ﴾ جمله سنه تأکید اولماسنی
ایجاب ایدر. ویا ﴿إِنَّا مَعَكُمْ﴾ جمله سنه عطف اولوردی. بو دخی بو جمله نك
اونلرك سوزلرندن بری اولدیغنی إقتضا ایدر. ویاخود ﴿قَالُوا﴾ یه عطف
اولاجقدی. او وقت اللهك اونلره اولان إستهزاسی، خلوت زمانیله مقید
اولاجقدی. حالبوکه اللهك إستهزاسی دائمیدر. ویا ﴿إِذَا لَقُوا﴾ جمله سنه عطف
یاپیلاجقدی. بو ایسه هر ایکی طرفدن، یعنی معطوف و معطوف علیهدن
مقصدك بر اولدیغنی إستزام ایدر. حالبوکه برنجی جمله، عمللرینی بیان ایدر.
ایکنجی جمله ده، جزالری حقنده در. دیمك محذورسز، مناسب بر معطوف علیه
بولنمدیغندن مستأنفه اولارق، یعنی ماقبیلله باغلی اولمیه رق مقدر بر سؤاله
جواب قیلنمشدر.

أوت منافقرك فنالغی، کوتولگی اویله بر درجه یه بالغ اولمشدر که،
حالترینه واقف اولان هر روح "عجبا بویله فنا اولانلرك جزاسی نه در؟ و جزالری
ویریله جك می؟" دییه صورمغه مجبور اولور.

ایشته قرآن کریم ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ جمله سیله شو مقدر سؤاله جواب

ویرمشدر.

دیمك بو جمله نك إستینافی، عطفندن داها مهمدر.

صوگره مقامك إقتضاسی ايله، اونلرك إستهزالينه قارشى مؤمنلرك مقابلهده بولنمالرى ايجاب ايدر ايكن، جناب حقك مقابلهده بولنماسى مؤمنلرك تشريف و ترخملرينه إشارت اولديغى گي، منافقلىرى إستهزا ايتمكدن زجر و منع ايتمك ايچوندور. زيرا إستنادلرى علام الغيوبه اولانلر، إستهزا ايديله مزلر.

صوگره، جناب حقك تنكيل و تعذيلرندن إستهزا ايله تعبير ايتمك، شأن الوهيته ياقيشماديغندن؛ إستهزانك لازمى اولان تحقير إرادة ايديلمشدور.

س - منافقلرك إستهزاسى دوامى إفاده ايدن اسم فاعل صيغه سيله اولديغى حالده، جناب حقك مقابل إستهزاسى تجددى إفاده ايدن فعل مضارع صيغه سيله ياپيلديغنده حكمت نه در؟

ج - تعذيب، تحقيرلر تبدل و تجدد ايله تأثيرلى چوغالير. زيرا بر چشيد اوزرينه دوام ايدن بر ألمك تأثيرى گيتدكجه آزالير. تازه لندكجه تأثيرى چوق اولور. بو معناني إفاده ايدن، آنجق فعل مضارعدر. اسم فاعل ايسه يالكز دوامى إفاده ايدر.

﴿وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ يعنى، ضلالت أسبابنه توسل ايتمكله، ضلالتك طلبنده بولونمشلردور. الله ده اونلره ضلالت ويرمشدور. الله طرفندن يارديمك ياپيلماسنى إفاده ايدن ﴿يَمُدُّ﴾ كلمه سى (عبدك خالق أفعال اولديغنى إدعا ايدن) اعتزال مذهبك ردينه إشارتدر. و اونلرك لسان حال ايله ايستكلرى اوزرينه اللهم اونلره يارديم ايتديگنه دلالت ايدن ﴿يَمُدُّ﴾ نك تضمّن ايتديگى ﴿يَسْتَمِدُّ﴾ جمله سى (عبدك أئنده بر شى يوق. هپ اللهم اولديغنى إدعا ايدن) مذهب جبرك ردينه إشارتدر. زيرا اونلر سوء إختيار و آرزوليله ايسته مشلر،

الله ده اونلرڭ ايستكلرينى ويرمشدر. ﴿طُغْيَانٌ﴾ كلمه سنڭ ﴿هُمْ﴾ ضميرينه
إضافه سى؛ طغيان جنائيتى اونلرڭ إختياريله حصوله گلوب، جبر ايله علاقه دار
اولماديغندن، "بزلر اللهڭ جبريله بو طغيانى ياپيورز" ديه معذرتلرينڭ ردّينه
إشارتدر.

﴿طُغْيَانٌ﴾ عنوانى ايسه اونلرڭ ضررى، طوفان گي بتون محاسن و
كمالاتى تخريب ايتديگنه ايمادر.

﴿يَعْمَهُونَ﴾ يعنى، طغيان و ضلالتلرنده متحير و متردد شخصلردر. نه
مسلكلرى وار و نه معين بر مقصدلى واردر.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى
فَمَا رَبَحَتِ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾

یعنی اونلر هدایتی و یروب ضالاتی صاتون آلان بر طاقم قفاسزلردر که، تجارتلرندن بر فائده گوره مدکلری گبی، او ضرردن قورتولق ایچون یول ده بولامیورلر.

بو آیتک ماقبیلله جهت ارتباطی:

أوت بو آیت گچن تفصیلره بر فذلکه، بر خلاصه در. و او تفصیللری یوکسک و مؤثر بر أسلوب ایله تصویر ایتمشدر. لکن مخاطبلرینک صفِ اَوَّل و طبقه اولی سنده کیلر قیشک یمن جهتنه، یازک ده شام جهتلرینه گیدوب یاپدقلری تجارتک کار و ضررینی، لذت و المنی گوردکلرندن تصویر ایچون تجارت اسلوبی انتخاب ایدیلمشدر. شویله که:

نوع بشرک دنیایه گوندریلمه سی دائمی بر توطن ایچون دگلدر. آنجق سرمایه سی اولان استعداد و قابلیتلرینی تنمیه و انکشاف ایتدیرمک اوزره تجارت ایچون گلمشدر. فقط منافقلر بو تجارتلرنده سرمایه لرینی باتیروب، عالمه رذیل اولدیلر.

صوگره بو آیتک جمله لری آراسنده جهت نظم و انتظام:

أوت بو آیتک جمله لری آراسنده تجارت اسلوبلرنده کی ترتیبلر گبی غایت فطری، سلیس، منتظم بر ترتیب واردر. شویله که:

بر تجاره يوكسك بر سرمايه ويريلير. او ده او سرمايه ايله ضررلى، زهرلى شيلرى آلير، صاتارسه، صوگنده آليش وپريشندن نه بر فائده گورور و نه بر كار گورور. بالعكس خسارت ايچنده بوغولمقله قاچمق ايچون يولى ده غيب ايدر. ايشته منافقلرڭ ده ياپدقلرى معامله عيّنًا بوڭا بڭزهيور.

صوڭره مذکور آيتده كى جمله لرك هيتلرى ايسه:

﴿أُولَئِكَ﴾ كلمه سى، اوزاقلرده بولنان شيلرى إحضار ايدهرك محسوس و مشهود اولارق گوسترمك ايچون قوللانيلان بر إشارت آلتيدر.

س - منافقلرڭ ﴿أُولَئِكَ﴾ ايله إحضارلرنده نه فائده واردر؟

ج - اونلرڭ مذکور جنایتلرینی ایشیدن سامعڭ قلبنده حاصل اولان نفرت و عداوت اويله بر درجهيه بالغ اولمش كه، اونلری گوز ايله گوره جگى و يوزلرينه توكوره جگى گلیر كه، يوزلرينه توكورمكله قلبى راحت اولسون. ايشته بونڭ ايچون، اونلر ﴿أُولَئِكَ﴾ دوريبى ايله إحضار ايديلمشلردر كه، سامع يوزلرينه توكورسون.

س - منافقلرڭ (محسوس و مشهود اولما دقلرى حالده) ﴿أُولَئِكَ﴾ ايله محسوس اولارق گوستريلمه لرى نه صورتله اولور؟ و نه گبى بر فائده سى واردر؟

ج - منافقلرڭ مذکور جنایت و عجيب صفتلر ايله إتصافلرى اونلرى اويله تجسم ايتديرمشدر كه، خيالجه محسوس و مشهود و حاضر گورونغكده درلر. و شو محسوسيتلرندن اونلره إسناد ايديلن حكمڭ علّتى ده

آڭلاشيلير. اوت هدايتي ويروب، ضالتي آلق گبي بر حكمة البته بر علت و بر سبب لازمدر. او علت ايسه اونلرڭ سبقت ايدن جنائيت و صفتلريدنر. ايشته قرآن كريم اونلري، او صفتلر ايله متصف اولارق ﴿أُولَئِكَ﴾ ايله إحضار ايتمشدر كه، بو آيتده اونلره يوكله تيلن حكمة علت و سببي سامعجه معلوم اولسون.

س - اوزاقلق جهتنى ده إفاده ايدن ﴿أُولَئِكَ﴾ ايله منافقلى اوزاق گوسترمكدن مقصد نه در؟

ج - اونلرڭ طريق حقندن اوزقلاشمه لرينه و بر داها طوغرى يوله رجوعلى ممكن اولماديغنه إشارتدر. چونكه گيتمك، اونلرڭ أَلنده ايسه؛ گلكم اونلرڭ أَلنده دكلدر.

يڭى إنعقاد و تشكّل ايتمگه باشلايان حقيقتلر حَقّنده قوللانيلان ﴿الَّذِينَ﴾ عنوانى، هدايتى صاتوب ضالتي آلق گبي شو پيس معامله نڭ (بر نوع تجارت اولمقله) زمانڭ انسانلري ايچون أساسلى بر مسلك اولمغه باشلامش اولديغنه إشارتدر.

﴿اَشْتَرُوا﴾ عنوانى ايسه منافقلرڭ "هدايتى ترك، ضالتي آلديغمز، فطرتكڭ إقتضاسيدر، إختيارمز ايله دكلدر" ديهه ياپاجقلى معذرتك ردّينه إشارتدر. اوت صانكه قرآن كريم اونلره دييور كه: جناب حق رأس المال اولارق سزه اوزون بر عمر ويرمشدر. و روحلريڭزده ده كمالات إستعداديني بيراقمشدر. و هدايت فطريه نڭ چكردگى ده وجدانڭزده ديكيلمشدر كه، سعادتى آلاسڭز.

حالبوکه سعادتہ بدل، لذائذِ فانیہ و منافعِ دنیویہ یی آلیورسکڑ. دیمکِ سوءِ اختیارِ یگز ایله ضلالتِ مسلگنی، هدایتِ مسلگنه اختیار و ترجیحِ ایتمکله هدایتِ فطریه‌گزیِ فساد و رأسِ المالگزی ده ضایعِ ایتمشسکڑ.

﴿الضَّلَالَةُ بِالْهُدَى﴾ منافق‌لرک ایکی خسرانه معروض قالدق‌لرینه إشارت‌در.

بریسى: ضلالتِ خسرانیدر. ایکنجیسی: هدایتِ گبی بیوک بر نعمتی غیبِ ایتمکدر.

﴿فَمَا رِبَحَتْ تِجَارَتُهُمْ﴾ یعنی، تجارت‌لرینکِ کارى اولمادی.

س - منافق‌لرک بو تجارت‌لرنده رأسِ المال ده ضایع اولدیغی حالده، یالکڑ کارک اولمامسندن بحثِ ایدیلمه‌سی نه‌یه إشارت‌در؟

ج - عقلی بر تجارت‌کِ کارى اولمیان بر آلیش ویریشه‌گیریشمه‌مسی لازم اولدیغنه، کارى اولمامسیله برابر رأسِ المالك ده ضیاعِ إحتمالی اولان تجارت‌لره‌گیریشمه‌مسی‌الزم و اولی اولدیغنه إشارت‌در.

س - ربحِ فعلی حقیقه‌ منافق‌لرکِ فعلی اولدیغی حالده، بو جمله‌ده تجارت‌ه‌إسنادِ ایدیلش اولدیغی نه‌یه إشارت‌در؟

ج - اونلرک بو تجارت‌لرنده، نه‌أجزاسنده و نه‌أحوالنده و نه‌وسائطنده نه‌جزئی و نه‌کلی بر فائده‌بولونم‌دیغنه إشارت‌در. أوت بعض تجارت‌لرده‌مطلوب کار اولماسه‌ده، أحوالنده ویا وسائطنده آز چوق بر فائده اولابیلیر. بو تجارتِ ایسه‌شرِّ محضدر. فائده‌لردن محروم بر ضرر‌در.

﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ یعنی، رَأْس المَاللَرِیْنِ ضایع ایتمکله خسرا نه معروض
 قالدقلى گې، یوللرینی ده غیب ایتمشلردر. بو جمله ده سورهنڭ باشنده کی
 ﴿هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ جمله سنه گیزلی بر رمز واردر که، قرآن کریم هدایتی ویرمه مش
 دگلدر. هدایتی ویرمه ده، بونلر قبول ایتمه مشلردر.

نورک بکجی

﴿مَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٦٠﴾ صُمُّ بَكْمٌ عُمَىٰ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٦١﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٦٢﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

بو اوزون آيتله ماقبلى آراسنده و جملهلى آراسنده و جملهلىرىنىڭ
 كىفەتلىرى بولان جەھت إرتباط، إنتظام:

أوت قرآن كريم أولًا منافقلىڭ حاللىنى؛ ثانيًا، جنائىلىرىنى صراحةً قىد
 ايتىدىكى گىي، معاملەلىرىنىڭ كوتولگىنى عقلە قبول ايتىدىرىدىكىڭن صوڭرە خياله، وهمە،
 حسّە دە گوستروب، اولنرە دە قبول ايتىدىرىلمىسىنى بو تمثىل ايله تامين ايتىمشدر.
 أوت عقلى شىلردن فضلە؛ تمثىللر ايله خيالى شىلرى قبولە، خيال داها ياقىندىر.
 و كذا عقلە مخالف اولان و هم غير مألوف بولان بر شىئڭ مأنوس بر شكىلدە
 گوسترىلمەسىلە چابوق قبول ايدىر. و كذا غائب بر شىئى حاضر گوسترمىكلە
 عقل ايله حسّ آراسنده مطابقت حاصل اولور. حسّ دە قبول ايدىر.

خلاصه: منافقلىڭ كوتولگى، شو تمثىل ايله عقلە تصديق ايتىدىرىلدىكى
 گىي، خياله، وهمە، حسّە دە قبول ايتىدىرىلمىسى تامين ايتىلمىشدر. و ايضاً

منافقلرڭ آیری آیری جنایتلری و مختلف صفتلری آراسنده حقیقی بر إرتباطڭ بولنماسی شو تمثیل ایله گوستریلمشدر. و ایضاً منافقلرڭ معامله سنی خیالڭ گوزی ئوکنه شو تمثیل ایله گتیرمکدن مقصد، لسانڭ سویله یه مدیگی اینجه جهتلری بالذات خیال باقسین، گورسون، آلسین که، بر إعتراضی قالماسین.

صوڭره بو تمثیلڭ جمله لرینڭ مثالی هیئت مجموعیه سیله منافقلرڭ حکایه لرینڭ مثالنه موافق گلدیگی گبی، آیری آیری ده حکایه لرینڭ جمله لرینه اویغون گلیر.

أوت منافقلرڭ حکایه سی بویله در: ظاهرًا ایمانه گلمشلردر، صوڭره قلبًا کفر و إنکار ایتمشلردر. صوڭره حیرت و تردد ایچنده قالمشلردر. صوڭره حقّی طلب ایتمه مشلردر. صوڭره او ضلالتدن رجوعه قادر اولمامشلردر که، حقّی آراسینلر.

تمثیلڭ مثالی ایسه: اولّا آتش یاقمشلردر. صوڭره او آتشی محافظه ایده مه مشلردر، صوڭره آتشلری سوغمشدر. صوڭره ظلمت ایچنده قالمشلردر، صوڭره هر شی اونلره گورونمز اولمشدر. گیجه وقتی سس صدا اولمادیغندن صانکه صاغیر اولمشلردر. آتشلری سوندیگندن اعمی گبی اولمشلردر. بر مخاطب ویا بر یاردیمچیلری بولنمدیغندن صانکه لال اولمشلردر. و او ظلمتدن چیقوب رجوعه قادر اولما دقلرندن صانکه روحسز، هیکل کسيلمشلردر. ایشته تمثیلده کی جمله لر ایله، حکایه ده کی جمله لر آراسنده موافقت تبارز ایتمکه آرالرنده بر مخالفت قالمادیغی تبیین ایتدی.

إخطار: تمثیلده کی ظلمت، حیرت، آتش؛ حکایه ده کی کفر، عدم ثبات، فتنه لرینه إشارتدر.

س - تمثیلده "نور" دن بحث ایدیلمشدر. منافقلرڭ نوری نره ده؟

ج - کندیسنده نور اولمیان بر انسان، محیطنده بولنان نوردن استفاده ایدر. محیطنده بولنماسه قومنده، قومنده بولنماسه نوعنده، نوعنده بولنماسه فطرتنده، فطرتنده ممکن اولماسه دنیا منفعتلری ایچون لساننده واردر. بو ده اولماسه اولجه ایمان ایدوب، صوگره یرتداد ایدنلرک اولکی نورلرینه یشارتدر. بو ده اولماسه، دنیایه عائد گوردکلری استفاده لرینه یشارتدر. (ناصلکه آتش فتنه لرینه یشارتدر.) بو ده اولمادیغی تقدیرده، دائره امکانده اولان نورلری وجود دائره سینه ایندیریلمشدر. **﴿اِشْتَرَوْا الضَّلَالَةَ بِالْهَدٰی﴾** ده کی هدایت گبی.

صوگره جمله لرینک آراسنده کی جهت انتظام:

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ یعنی، اونلرک مسئله سی آتش یاقان آدمک مسئله سی گبیدر. بو جمله نك موقع و مقامه اولان مناسبتی، شویله تصویر ایدیه بیلیر که: آیتده بیان ایدیلدیگی شکل اوزرینه، آتش یاقان آدمک حالی جزیره العربده ساکن قرآنك مخاطبلرندن برنجی طبقه ده کی آدملرک حالرینه تطابق ایدیور. زیرا او طبقه ده کی آدملر، بو آتشی یاقان آدمک حالنی یا بالذات گورمشلر ویا ایشیتمشلردر. و او حالك نه درجه مؤثر و فجیع اولدیغی حس ایتمشلردر. زیرا اونلر ده چوق دفعه گونشك ظلمندن، گیجه نك ظلمتنه قاچارق، گیجه سریننده یوللرینه دوام ایتدکلری صیراده شدتلی یاغمورلره راست گله رك چوق زحمتلره دوشمشلردر. و کذا چوق دفعه یوللرینی غیب ایده رك مضر حیوانلر ایله طولو مغاره لره گیرمشلردر. و آرقداش لرینی گوروب، اونلر ایله فرحلائق و اشیالرینی گوروب محافظه ایتمک ویا مضر حیوانلری گوروب اونلردن تحفظ ایتمک ایچون آتش یاقمشلردر. آتشك ضیاسندن استفاده ایدرلر ایکن سماوی بر آفت ایله آتشلری سونر. و رجا، امیدلری تمامًا یأسه، خسرانه انقلاب ایدر.

ایشته قرآن کریم اونڭ بو دورومنه ﴿فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ جمله سیله إشارت ایتمشدر. یعنی، وقتا که او آتش اطراف ایشیقلا ندیردی. بردن بره جناب حق نورلرینی سوندیره رک ضیالرینی ظلمته چویردی.

﴿فَلَمَّا﴾ ده کی ﴿ف﴾ کلامڭ سیاقی، کلامڭ شو شکلده اولدیغنی إقتضا ایتدیگنه إشارتدر که: ضیاسندن إستفاده ایچون، آتش یاقدیلر. آتش اونلری ضیالاندیردی. اونلر ده مطمئن و مفرح اولدیلر. صوڭره بر خسرانه اوغرایوب یوزی قوین یره دوشدیلر. صوڭره بو جمله شرطیه نڭ شرط و جزا دینلن هر ایکی جمله سی آراسنده لزومڭ وجودی لازم ایکن إضائه ایله نورڭ ذهابی آراسنده هیچ بر لزوم گورونمور. بناءً علیه بو گیزلی لزومی طیشاری یه چیقاروب گوسترمک ایچون، بعض مقدر جمله لره إحتیاج واردر. شویله که: وقتا که آتش ایشیقلا ندیردی. اونلر ده ایشیقلا ندیلر. فقط آتشه اُهمیت ویروب، محافظه ایتمدیلر. و او نعمتڭ قدرینی بیلوب دوام ایتدیرمه دیلر. او ده سوندی گیتدی. اوت ضیایی محافظه ایتمکدن غفلت، عدم دوامنی إستلزام ایدر. عدم إدامه ایسه إنطفاسنی، یعنی سونمه سنی إستلزام ایدر. نورلرینڭ سونمه سیله اوغراقلری خسrandن صوڭره ﴿وَتَرَكُكُمْ فِي ظُلُمَاتٍ﴾ جمله سیله ظلماته دوشمک گبی ایکنجی بر خسرانه معروض قالدقلرینه إشارت ایدیلمشدر. ﴿لَا يُبْصِرُونَ﴾ جمله سی ایسه اوچنجه بر خسrandلرینه إشارتدر. چونکه انسان ظلمته دوشمکله یولنی غائب ایتدیگی زمان، آرقداش لرینی و اشیاسنی گورمکله بر درجه متسللی اولور. فقط بونلری ده گورمدیگی گبی، اونڭ او قراڭلقده طورماسی، یورومسی گبی بر مصیبت و بر وحشتدر.

﴿صُمُّ بَكْمٌ عُمَىٰ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ (یعنی، صاغیر، لال، کور اولوب

دونه مزلر.) بر انسان بویله بر بلایه دوشدیگی زمان، درت جهته امیدوار و متسلّی اولاییلیر:

برنجیسی: کویلر خلقدن ویا گچن یولجیلردن بر سس گلیر ده او سس واسطه سیله بر آیدینلق یولنی گورمک امیدنده اولاییلیر. حالبوکه گیجه سی ساکت و ساکن، سسسز صداسز بر گیجه اولدیغندن او آدمله بر صاغیرک آراسنده فرق قالماز. بو جهندن امیدینک کسینک اولدیغنه إشارة قرآن کریم ﴿صُم﴾ کلمه سنی دیمشدر.

ایکنجیسی: اگر چاغیروب یاردیم ایسترسه، اولور که ایشیدن اولور ده اونک قورتاریلماشنه گلن اولور امیدینی بسله یه بیلیر. فقط گیجه سی صاغیر اولدیغی ایچون دیللی، دیلسز بر اولور. بو رجاسنی ده کسمک ایچون ﴿بُکْم﴾ دینلمشدر.

اوچنجیسی: گیده جگی جهتک یولنی تخمیناً تعین و گورمک ایچون بر علامت، بر آتش، بر ییلدیزی آرار، متسلّی اولور. حالبوکه گیجه سی او یله بر ظلمتیدر که، گوزلی، گوزسز بر اولور. او آدمک بو املنی سوندیرمک ایچون ﴿عُمَى﴾ دینلمشدر.

دردنجیسی: او بلادن قورتولوب، رجوع ایتمک ایچون وار قوتیله چالیشمقدن ماعدا بر چاره قالمدیغنی گورور گورمز قوتنه گووه نیر و امیدوار اولور. حالبوکه ظلمت هر طرفدن او یله آبلوقه ایتمشدر که، قوتیله، چالیشماسیله قورتولوش امکانی بولاماز. کندی سوء اختیار یله بر باتاقلغه گیردکن صوگره بر داها چیقماسی ممکن اولمیان بر آشک گی ایچنده قالیر. اوت چوق شیلر وار

که؛ انسان إختیاريله گیرر، اما چیقماسی ممتنع اولور. انسان اونی بیراقیر، او
 إنسانی بیراقماز. ایشته اونلرک شو وضعیتلرینه قارشى **﴿فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾**
 دینلمشدر که، او مصیبتدن قورتولوب رجوعلرینه بر چاره قالمادیغنه و صوڭ
 امیدلرینک ده کسیدلیگنه بناءً وحشت، یأس، قورقور ایچنده قالدقلرینه
 إشارتدر.

جمله لرک هیئتلرینه گلنجه:

أوت **﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾** جمله سی نکته لره بر دینه
 حکمنده در. شویله که: لسانلر اوستنده دوران ایله بین الناس غریب و عجیب
 شیلرده قوللانیلان و "حکمت العوام"، "فلسفة العموم" ایله آڭیلان **﴿مَثَل﴾**
 کلمه سی منافقلرک وضعیتلری (بر أغروبه) و قصه لری (بر اعجوبه) اولدیغنه
 إشارتدر. و بو إشارتدن اونلرک صفتلری نفرت، لعنت لسانلری اوستنده
 إلى الأبد (ضربِ مَثَل) گبی دوران ایتمک شاننده اولدیغنه بر رمز واردر.

س - تشبیهی إفاده ایدن هر ایکی مَثَل آراسنده کی **﴿ك﴾** نڭ حذفی
 بلاغتجه داها مقبول اولدیغی حالده، نه ایچون حذف ایدیلیمه مشدر؟

ج - بو مقامده أدات تشبیهک ذکرى، حذفندن داها بلیغدر. زیرا سامع
 تشبیه أداتی گورور گورمز تشبیه ایله علاقه دار اولور، مُشَبَّهْ بهُده اولان هر
 نقطه دن مشبّهده کی نظیرینه تطبیق ایدر. فقط أدات تشبیهک محذوف تقدیرنده
 تشبیهدن غفلت ایله هر ایکی طرفی بربرینه تطبیق ایتمک فکرینه گلمز إحتمالی
 واردر. ایکنجی "مَثَل" کلمه سی ایسه آتش یاقان او آدمک وضعیتى، افکارِ

عامّه جه بر ضربِ مثل حکمنه گچمش اولدیغنه إشارتدر.

س - آتش یاقانلر بر جماعت ایکن، مفرد إشارتی اولان ﴿الَّذِي﴾ ایله

إشارت یاپیلدیغی نه یه بناءدر؟

ج - فردك یاپاجغی بر ایشه جماعتك إشتراکیله بر زیاده، نقصانلق حاصل

اولمادیغی تقدیرده؛ فرد، نوع، جزء، کلّ بر اولور. مع هذا ﴿الَّذِي﴾ نك إفرادی،

اونلردن هر بر فردك دهشتی تمثّل و قباحتی تصویر ایتمکده مستقل اولدیغنه

إشارتدر. مع هذا ﴿الَّذِي﴾ نك ﴿الَّذِينَ﴾ دن إختصار ایدیلدیگی إحتمالی

واردر.

﴿اِسْتَوْقَدَ﴾ ده کی ﴿س﴾ آتش یاقمالرینك کلفت و آراشدیرمقله حصوله

گلدیگنه إشارتدر. ﴿اِسْتَوْقَدَ﴾ نك إفراد صیغه سیله ﴿نُورِهِمْ﴾ ده کی جمع

ضمیری بر جماعت ایچون بر فردك آتش یاقمه سی عادت اولدیغنه إشارتدر.

لامبه و سائره گی آلاتِ تنویریه آراسنده ﴿نَار﴾ ك إنتخاب ایدیللمسی، تکلیفك

پك شدتلی بر نور اولدیغنه و اونلرك إظهار ایتدکلری ظاهری نور آلتنده فتنه

آتشی یاقدقلرینه إشارتدر.

إخطار: نکره اولارق ﴿نَار﴾ کلمه سنك ذکر، اونلرك شدتِ لزومندن

طولای هر هانگی و ناصل بر آتش اولورسه همان یاقمق إحتیاجنده اولدقلرینه

إشارتدر.

﴿فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ تعقیبی إفاده ایدن ﴿فَلَمَّا﴾

ده کی ﴿ف﴾ اونلرک یاسدن صوگره اُمید و رجا زمانلری گلدیگنه إشارتدر.

﴿لَمَّا﴾ ایسه قیاسِ إستثنائی ایله آکیلان داخل اولدیغی جملهلردن برنجی جملهنک تحقّق و وجوده گلدیگنه دلالت ایتمکله، ایکنجی جملهنک ده وجوده گلدیگنی إنتاج ایتدیگنه و اونلرک تسلی و امیدلرینک تماميله کسيلمش اولدیغنه إشارتدر.

﴿أَضَاءَتْ﴾ کلمهسی، اونلرک ایصینمغه دگل، آیدینلانمغه إحتیاجلری اولدیغنه إشارتدر که، أطرافنده بولنان ضررلی شیلری گوروب، اونلردن تحقّظ ایتسینلر.

﴿مَاحَوْلَهُ﴾ دهشتک هر درت طرفدن إحاطه ایلدیگنه و ضیا ایله جهات ستّهدن هجوم ایدن ضررلردن تحقّظ ایتمک لزومنه إشارتدر.

﴿ذَهَبَ﴾ بونک ایله ﴿أَضَاءَتْ﴾ آراسنده کی لزوم مسئلهسی گچمشدر. اورایه باقیلسین.

﴿ذَهَبَ اللَّهُ﴾ ذهابک اللهه إسنادی، ایکی جهتدن رجا و امیدلرینک کسپک اولدیغنه إشارتدر. برنجیسی: آفت، سماوی اولدیغندن دفعی ممکن دگلدر. ایکنجیسی: او آفت، قصورلرینک جزاسی اولدیغندن جنابِ حقّدن مرحمت ده رجا ایديله مز. چونکه إبطالِ حق ایچون چالیشان آدم، حقّدن یاردیم، مرحمت طلب ایده مز.

﴿بُنُورِهِمْ﴾ ده کی حرفِ جر اولان ﴿ب﴾ نور و ضیآنک بر داها عودت ایتمه مسنه إشارتدر. چونکه ﴿ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ معناسی؛ الله، اونلرک نورلرینی گوتورمشدر. معلوم یا، اللهک آلدیغی بر شیئی کیمسه ردّ ایده مز.

﴿نُور﴾ عنوانی ایسه صراط اوستنده کی حالرینی آگدیرر. إختصاصی و حصری إفاده ایدن ﴿نُور﴾ كُ ﴿هُم﴾ ضمیرینه اولان إضافهسی، اونلر كُ شدّت تأثرلرینه إشارتدر. زیرا خلقكُ آتشلری یانار ایكن إنسانكُ آتشی سونرسه، إنسان چوق متأثر اولور.

﴿وَتَرْكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ حرفِ عطف اولان ﴿و﴾، اونلر كُ ایکی ضرری جمع ایتمش اولدقلرینی إفاده ایدیور. بریسی: ضیالرینكُ سلب و سوندیریلمه سیدر. ایکنجیسی ایسه: ظلمتكُ اونلره إلباس و گیدیریلمسیدر.

﴿تَرَكَ﴾ عنوانی اونلر كُ روحسز بر جسد، ایچسز بر قابوق حکمنده اولدقلرندن بو گبیلر كُ شانی علاقهبی کسوب، بتون بتون ترك ایتمگه دلالت ایدر.

﴿فِي﴾ أداتكُ إفاده ایتدیگی ظرفیتدن آكلاشیلیر كه، ظلمتكُ شدّتندن، اونلر كُ نظرنده هر شی عدمه گیتمش، یالکز ظلمت قالمشدر. اونلر ده دهشتلرندن، او ظلمتی کندیلرینه قبر یاپوب ایچنه گیروب گیزلنمشلردر.

﴿ظُلُمَاتٍ﴾ جمعی ایسه؛ گیجهنكُ قراكلغی ایله بولوتلر كُ ظلمتندن، اونلر كُ روحلرنده یأس و خوفكُ، یرلرنده وحشت و دهشتكُ، زمانلرنده ده سکون و سكوتكُ ظلمتلری گبی، درلو درلو ظلمتلر وجوده گلمشلردر.

﴿ظُلُمَاتٍ﴾ کلمه سنده کی تنکیر ایسه، او گبی ظلمتلر كُ أمثالی گورمدکلرندن، کندیلرنجه مجهول، الفت ایدیلمه مش بر طاقم ظلمتلر اولدقلرینه إشارتدر.

﴿لَا يُبْصِرُونَ﴾ جملہ سی، مصیبتلرک اُک بیوگنی گوسترر. زیرا گوزی گورمه یں آدم، داها چوق بلالری گورور. گوزلری غائب اولانلر اُک گیزلی مصیبتلری گوروپورلر.

﴿لَا يُبْصِرُونَ﴾ صیغۂ مضارع ایله ذکر، اولنرک وضعیتلرینی تصویر ایله، خیالک گوزی ئوکنه گتیروب، إحضار ایدر که، سامع خیالیله دهشتلرینی گورسون، وجدانیله بر عبرت آلسین. ﴿لَا يُبْصِرُونَ﴾ نک مفعولسز بیر اقیلماسی، تعمیم ایچوندلر. شویله که: اولنر منفعتلرینی گورمیپورلر که، جلب و محافظه ایتسینلر. تهلکهلری گورمیپورلر که، إجتنب ایتسینلر. آرقداشلرینی گورمیپورلر که، بر پارچه فرحلانسینلر. صانکه هر بریسی کندی باشنه تک او ظلمت ایچنده قالیر.

﴿صُمُّ بُكْمٌ عُمًى فَمَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ یعنی: صاگیر، لال، کور شخصلر گی او ظلمتدن چیقوب، قورتولامازلر.

بو جمله ده بولنان صفات اربعه منافقلر ایله آتش یاقانلر آراسنده مشترک اولوب، هر ایکی طرفدن خبر ویرر. و شانلرینی بیلدیرر. و آیینه گی حاللرینی گوسترر.

أوت آتش یاقانلره قارشى إشاراتى شویله در که: بویله بر ظلمت مصیبتنه دوچار اولان بر آدم اولاً قورتاریجی بر سس دیگله مک اوزره اطرافى دیگئر. لکن گیجه نك سسسز، لال اولماسى اونك صاگیرلغى إنتاج ایتمشدر. صوگره یاردیمنه گله جک بر آدمى چاگیرمق ایستر. لکن گیجه نك ساکت و صاگیرلغى، اونك لالغنه سبب اولمشدر. صوگره یولنى بولق امیدیله بر علامت، بر نشان

آرار. فقط گيجهنڭ ضياسز و كورلگى اونڭ كورلگنى موجب اولمشدر. صوڭره
أولكى يرينه عودت ايستر. فقط قپولر باغلانمش، رجوعه إمكان يوقدر. باتاقلغه
دوشن گى تېرشدكجه باتار.

منافقلره ناظر جهت ايسه: أوت منافقلر كفر و نفاق ظلمتنه دوشدكلرى
زمان، درت جهته قورتولوشلرى ممكن ايدى. زيرا او نفاقدن باشلرينى
قالديروب، حقى ديڭله مك، قرآنڭ إرشادينه قولاق ويرمك ايله نجاتلرى ممكن
ايدى. فقط نفسلرينڭ شيطانى اولان هواسى قرآنڭ صداسنى قولاقلىغنه
ايريشديره جك هوايى قاريشديرمقله مانع اولمشدر. قرآن كريم بو جهتدن اميدلرى
إنقطاع ايتمش اولديغنه إشارة ﴿صُم﴾ ديمشدر. و بو إشارتدن، صانكه
قولاقلىرى كسيلمش، قولاقلىرى كسيك ايتلرڭ قولاقلىرى آڭديران پك چركين
دليكلر قالديغنه بر رمز واردر.

ثانيًا: باشلرينى آشاغى يه اينديروب، وجدانلريله مشاوره ايتمكله، طوغرى
يولى، حقى سؤال ايتمكدن نجات جوابنى آلمق إمكانى وار ايكن، قبلرندىكى
عناد، ذبح ايديلن طاووق گى، ديللرينى ايچرى طرفه چكهرك، قونوشمه لرينه و
ندامت ايله توبه ايتمه لرينه مانع اولمشدر. قرآن كريم بو قپونڭ قپالى اولديغنه
إشارة ﴿بُكْم﴾ ديمشدر. و بو إشارتدن، ديللرى چكيلوب آتيلمش و آغزلرى
سينك يوواسى گى قوقولى چركين بر دليك گى صورتلرندى قالمش اولديغنه بر
رمز واردر.

ثالثًا: عبرت نظريله داخلى و خارجى ديلللىر گورمكله، حقّه رجوعلرى
ممكن ايكن، غفلتلىر گوزلرينه أل باصارق كورلك ده قپاقلرى قپاتمقله ينه

نجاتدن محروم قالمشلردر. قرآن کریم بوڭا إشارة ﴿عَمَى﴾ ديمشدر. يعنى، شيطانلره بر يووا انشا ايديلمک اوزره گوزلری اويولمش شيطانلرک باشلرینی آڭديران، باشلرنده چرکين و قورقونج ايکی دانه مغاره شکلنی خياله عرض ايدیورلر.

رابعاً: پیس و چرکين وضعيتلرینه باقوب ده نادم اولارق توبه ایتمه لری ممکن اولدیغی حالده نفسلرینک هواسنه، بوزوق فطرتلرینک إقتضاسنه انضمام ایدن شیطانک اغواسيله ياپدقلى او چرکين حاللر گوزلرینه گوزل گورونديگندن، ترك ایده مدیلر. ايشته قرآن کریم بوڭا ده ﴿فَهُمْ لَا يَرْجُمُونَ﴾ ديمکله، اونلرک صوڭ اميدلرینک ده صويه دوشديگنه و قوم درياسنه إختياريله گيروب بر داها إختياريله چيقاميان بدبخت انسانلر اولديغنه إشارت ایتمشدر.

ايکنجی بر تمثيل:

﴿أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابَهُمْ فِي أَذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ۖ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

ياخود منافقلرک مسئله سى؛ سمدان ياغان شدتلى، فورطنه لى بر ياغموره طوتولان يولجیلرک مسئله سى گبیدر. او ياغمورك شدتنی آرتیران ظلمتلىر، گورولتیلر، شمشکلر ایچنده واردر. شمشکلرک چاقماسيله ئولومک قورقوسندن پارمقلرینی قولاقلرینه صوقارلر. جناب حق قدرتيله کافرلى إحاظه ایتمشدر. کفر جزاسندن قورتولان يوقدر. چاقان شمشکلر شدتيله همان همان گوزلری کور

ایده جك شاننده در. شمشكلرڭ چاقماسيله اطراف آیدینلاندیغی زمان یورورلر. قراڭلقلر چوكدیگی وقت طورویورلر. اگر جناب حَقَّك مشیئتی اولسیدی، قولاق و گوزلرینی گوتورور ایدی. جناب حق هر شیئه قادردر.

بو آیتده بیان ایدیله جك اوج نقطه واردر:

برنجیسی: بو آیتك ماقبلیله وجه إرتباطی.

ایکنجیسی: جمله لری آراسنده جهت إنتظام.

اوچنجیسی: جمله لرك هیئت لرنده، أجزاسنده، کلمه لرنده کی نظام.

أوت بو آیتك جمله لری آراسنده کی نظام، إرتباط عیناً ثانیه، دقیقه، ساعت لری صایان میللر آراسنده کی إرتباط گبیدر.

أولا بو آیتی، أولکی آیتله ربط ایدن جهت :

قرآن کریم منافقلرڭ وضعیتینی تصویر ایچون إطناب و تطویل ایله (یعنی اوزون عباره لری حاوی) مثال و تمثیل لری تکرار ایتمشدر. بو ده منافقلرڭ وضعیتلرینه ترتب ایدن دهشت و حیرتک ایکی قسمه آیریلدیغندن ایلری گلمشدر. زیرا برنجی تمثیلک خلاصه سنه گوره منافق اولان کیمسه، کندیسنی وجود صحراسنده آرقداشلردن آیریلمش، تک قالدیغنی و کائنات جمعیتندن طرد ایدیلمش صاحبسز قالدیغنی بیلدیگی گبی، هر شیئی ده معدوم بیلیر. و وحشته ابلوقه ایدیلمش سکون و سکونت ایچنده بتون مخلوقاته أجنی نظریله باقییور.

منافقك شو باقیشيله، مؤمنك باقیشی آراسنده طاغیر واردر. زیرا مؤمن اولان ذات نور ایمان ایله بتون موجودلری، کندیسنه دوست و آشنا بیلیر. و کائنات ایله توحش دگل، تام انسیتی، معارفه سی واردر.

ايکنجی تمثیلک خلاصه سنه گوره؛ منافق اولان آدم، عالمی مصیبتلری ایله ئولدیریجی، بلالریله تهدید ایدیجی، حادثاتیله نعره آتیجی، شدائدیله إحاطه جی بر شکلده گورمکله بتون دنیانک أنواعیله برابر عداوتنه إتفاق ایتدکلرینی ظن ایدر. اونک بو ظننه گوره عالمده اوکا بر منفعت ویره جک بر شی یوقدر. بتون أشیاء اونک علیهنده اولورلر. حالبوکه مؤمن اولان ذات، ایمانک إقتضاسیله کائناتک یاپدیغی تسبیحلری، تبشیرلری بیله ایشیدیور.

و کذا قرآن کریم تمثیل خصوصنده یاپدیغی تکرار، منافقلرک ایکی قسمه آیریلمش اولدقلرینه إشارتدر.

بریسى: سفلى، عامى اولان طبقه در. بو طبقه نك حالنه اويغون برنجى تمثیلدر.

ايکنجیسی: کبرلى، مغرور، گویا یوکسک طبقه سیدر. بوکا مناسب ایکنجی تمثیلدر. دیمک تمثیللرک تکراری، قسملرک تعددینه إشارتدر.

صوگره شو ایکنجی تمثیلک منافقلرک نظرینه گوره، بو مقام ایله مناسبتی نه در؟

أوت قرآن کریمک مخاطبلرندن طبقه اولی ویا صف اول آدملىرى، دائما صحرالرده گزن چول آدملىرىدر. بونلر بالعموم بو حادثه یی یا گورمش ویا أبناء جنسندن اشیتمشدر. حتى بویله آتش یاقمق مسئله سی، أفکار عامه ایله علاقه داردر. و بو حادثه اونلره بر ضرب مثل قدر تأثیر ایدر. صوگره ایکنجی تمثیلک، برنجی تمثیل ایله مناسبتی پک آشکاردر. زیرا، او اوکا إکمال ایدیجی بر تتمه در. حتى چوق نقطه لرده ده إتحادلری واردر.

صوگره بو ایکنجی تمثیلک منافقلرک حالنه بش جهتدن مناسبتی واردر:

۱ - هر ايکي طرف ده اويله بر حيرته دوشمشلردر که، کنديلرينه قورتولوش يوللري تامما قپاغمش، نجات وسيله لري غائب اولمشلردر.

۲ - هر ايکي طرف ده قورقو شدتندن، بتون موجوداتک دشمن اولدقلىنى ظن ايدر. بر دقيقه بيله ئولوم تهلکه سندن آمين اولمازلر.

۳ - هر ايکي طرف ده دهشتک شدتندن عقللريني غائب ايتمش دليلر گي اولورلر. حتّي قيلنجلرک پارلتيسنى گورروب، گوزيني يومقله ويا تفنکلرک سسنى ايشيدوب قولاقلىنى طيقامقله ئولومدن تحفظ ايتمک ايسته ين ويا گونشک غروبى ايسته مديگندن ساعتک زنگنى قيئه لتان احمقلر گي بر دوروم گوسترلر. حالبوکه قولاغک طيقاماسيله ويا گوزک يومماسيله گوک گورولتيسندن ويا شمشک چاقماسندن قورتولمازلر.

۴ - گونش، ياغمور، صو، ضيا چيچکلره إصابت ايدرلرسه، حيات ويررلر. نباتاته اولورسه تربيه و تنميه ايتديرلر. پيس شيلره إصابت ايدرلرسه، کوتو کوتو قوقولرى إحدات ايدرلر. موات و ئولولره باقارلرسه عفونت توليد ايدرلر. کذالك رحمت و نعمت دخى لايق و اونلرى إنتظار ايدوب قيمتلىنى بيلمه ين موقعلره إصابت ايدرلرسه، زحمته و نقيمه إنتقلاب ايدرلر.

۵ - ايکنجى تميلک مثاليله منافقلرک قصّه سنک مثالى آراسنده أجزالرينه باقيلمقسزين مناسبت اولديغى گي، هر ايکي طرفک أجزالرى آراسنده ده مناسبتلر واردر. أزمله: ﴿صَيِّب﴾ نباتاته حيات ويرديگى گي، إسلاميت ده ارواحه حيات ويربيور. شمشک، گوک گورولتيسى، (وعد، وعيد) يعنى، خيرلى ضررلى اللهک آمرلرينه، ظلمات ده کفرک شبهه لرينه، نفاقک شکلرينه إشارتدر.

صوگره بو تمثیلک جمله لری آراسنده کی مناسبتلر:

أوت قرآن کریم ﴿أَوْ كَصِيبٍ مِّنَ السَّمَاءِ﴾ جمله سیله منافق لر؛ ایصسر، قورقونج، وحشتلی بر صحراده، قراکقلی بر گیجه ده هر بر قطره سی بر مرمی گبی شدتلی بر یاغموره طوتولان یولجیلر گبیدر، دیدیگی زمان سامع درحال آییلدی و سؤاله گلدی که: "یا هو یاغمورلر مرغوب و مطلوب بر رحمت ایکن نه ایچون اولره قورقونج بر مصیبه دوغمشدر؟" قرآن کریم او سؤاله قارشسی، او یاغمورک دهشتنی تصویر ایتمکله ﴿فِیْهِ ظُلُمَاتٌ﴾ دیمشدر. و ﴿ظُلُمَاتٌ﴾ ک جمعیه بولوتلرک ظلمتنه و یاغمورک کثافتندن حاصل اولان ظلمته و إحاطه لی، کثرتلی اولدیغندن، صانکه گیجه ده بولوت گبی بولوتک یاغدی ریغی سیاه سیاه قطره لرک ظلمتنه ظرف اولدیغنی بیلدیرمشدر.

صوگره ظلمتلی، یاغمورلی گیجه لر علی اکثر گورولتولی اولورلر. سامع ینه سؤاله گلدی: "عجبا اولرک ده بو گیجه لرنده گورولتی وار میدر؟" قرآن کریم بوکا ده جواباً: ﴿وَرَعْدٌ﴾ دییه وضعیتک دهشت و قورقولی اولدیغنه إشارت ایتمشدر. صانکه موجوداتک بر ظاهری پادشاهی اولان سما اولری فلاکته، هلاکته سَوق ایتمک ایچون چاغیروب، باغیریور. زیرا دهشتلی بر مصیبه اوغرایان آدم، سکونی ایچنده کائناتک هر طرفندن ضرری حرکتلری و سکوتی ایچنده هر طرفدن قورقونج صیحه لری تحیل ایدیور. مع هذا رعد سسنی ایشیتدیگی وقت، اونک صیحه لرینی کندینه قارشسی نعره لر اولدیغنی ظن ایدر. زیرا قورقان و خائن بر آدم، هر صیحه یی علیه ظن ایدر.

صوگره، رعد، برق آراسنده بر رفاقت ذکریه بولندیغندن، بریسندن بحث ایدیلدیگی زمان ثوته کیسی ده وکؤ طفیلی یعنی، دعوتسز اولسون ذهنه گلیر.

اوندن ده بحث ايديلير. ايشته بو مناسبتله قرآن كريم **﴿رَعْدٌ﴾** دن صوڭره **﴿وَبَرْقٌ﴾** ديمش. و تنكيريله برقك پك غريب و عجيب اولديغنه إشارت يپمشدرد. أوت برقك چاقماسيله ظلمات عالمى ئولور. اورته دن قالديريله رق، عدم درياسنه آتيلير. و آنى اولارق برقك ئولوميله ده ظلمات عالمى ديريلير. ميدان حشره گلير. صانكه برق سونديكى زمان عالمى تمامًا دومانيله طولديران حقيقتى مجهول بر آتشدر كه گورن آدم سطحى بر نظر دگل، إمعان ايله دقتى لازمدر كه؛ قدرتك آثار عظمتنى گورسون. صوڭره سامع منافقلىك شو مصيبتك چيقماز صوقاغنه گيردكلرنده نه گي بر تدبيرده بولنديلر ديهه كندى كندينه دوشونمگه باشلار ايكن، قرآن كريم دوشونمهنه إحتياج بيراقمه دن **﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾** ديهه اونلره بر ملجأ، بر قورتولوش چاره سى قالماديغنه إشارت ايتمشدرد. حتّى بوغولان آدم دكزك اورته سنده بر اوت پارچه سنه إلتجا ايتديكى گي، بونلر ده شاشقينلقلرندن پارمقلىك اوجنى دگل، پارمقلىرىنى تمامًا قولاقلىرینه صوقويورلر. صانكه مصيبتلىرى، دهشت قيرباجيله اونلك آلرینی ووريور. اونلر ده آجيسندن پارمقلىرىنى جيليرينه دگل، شاشقينلقدن قولاقلىرینه صوقويورلر.

خلاصه: صاعقه نك إصابتندن قورتولمق ظنيله ياپدقلىرى شو أبلهانه حركتلردن اونلك نه اولدقلىرى آڭلاشيلير.

صوڭره سامعك ذهننه گلدى كه، "عجبا بو مصيبت عمومى ميدر، يوقسه اونلره مى مخصوصدر؟" بوڭا قارشى قرآن كريم **﴿وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾** ديمشدرد. يعنى: بو مصيبت، اونلك نعمتله قارشى ياپدقلىرى كفران جزاسيدرد.

اونلری بو مصیبتله تجزیه ایدر. چونکه اونلر جمهور ایچون وضع ایدیلن قانون
إلهیدن خروج ایتمشلدر.

صوڭره سامع رعدك شدتنه مقابل برقك اونلره بر فائده سی اولمادی می؟
دیهه نفسیله قونوشور ایکن قرآن کریم ﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ جمله سیله
برقك اونلره بر فائده سی دگل، بالعكس ایشیغیله اونلرك گوزلرینی همان کور
ایده جك شاننده بر شدت گوسترمکده در، دیهه سامعه جواب ویرمشدر. عادتاً
رعد قولاقلرینه، برق ده گوزلرینه إعلان خصومت ایتمشلدر.

سامع باقدی که، رعد و برق و سائره گی کائنات أجزاسی متفقاً
اونلرك علیهنده اولوب، اونلری إتلاف ایتمك ایچون بربرینه یاردیم
ایدیورلر. بوڭا قارشى اونلرك نه یاپاچقلرینی دوشونمگه باشلادی. قرآن کریم
﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا﴾ جمله سیله اونلرك حیرت
دائره سنده تردّد ایچنده شاشقین بر وضعیتده یوللرینی گوروب، یوله دوام ایتمك
ایچون جزئی بر فرصت بکله مکده اولدقلرینه و برقك ضیاسیله یول گوروندیگی
زمان دوامندن امیدسز مذبحانه بر حرکت گچهرک بر ایکی آدیم آتدقلرینه، فقط
ظلمت بردن بره إستیلا ایتدیگنده یلرلنده إنجماد ایتمش گی بر وضعیتده
قالدقلرینه إشارتله جواب ویرمشدر.

سامع بو وضعیتی گورونجه، سؤاله گلدی: "یا هو بو قدر تعذیلر آلتنده
أزیلمکدن ایسه بردن بره ئولوب گیتمه لری ویا بتون بتون صاغیر و کور اولمالری
داها ای دگل میدر؟" دیهه صورمشدر. قرآن کریم ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ

﴿وَأَبْصَارِهِمْ﴾ جمله سیله اونلرڭ ئولوم ايله عذابدن، إضطرابدن قورتولمغه إستحقاقلری یوقدر. بونڭ ایچون مشیئتِ إلهیه اونلرڭ ئولومنه تعلّق ایتمه مشدر. تعلّق ایتمه ایتسه گوزلرینی کور، قولاقلرینی صاغیر ایتمگه تعلّق ایدر. بوڭا ده تعلّق ایتمیور. چونکه قانونِ إلهیدن خارج قالان بو گبی درزیرڭ گوزلری، قولاقلری دائما صاغ قالسین که، عذابلری ایشیتمکدن و عقابلری گورمکدن ذوق آلسینلر دییه سامع أفندییه جواب ویرمشدر.

صوڭره بو قصّه نڭ إحتوا ایتدیگی عظمت و قدرتِ إلهیه ايله جنابِ حقّ عموم کائناتده تصرّف صاحبی اولدیغی (و بِالْخَاصَّةِ آثارِ قدرتندن رعد، برق، سحاب معجزه لری گورونوب) سامعجه تحقّق ایدنجه کائنات هیئتندن بر تجلّی و بو مصیبتلر ده غضبڭ بر قهری اولان ذاتڭ قدرتی نه قدر بیوکدر، ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ﴾ دییه تسبیحاته باشلامشدر. قرآن کریم ده اونی تصدیقاً ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ دیمشدر.

مذکور آیتڭ إحتوا ایتدیگی جمله لرڭ هیئتلرنده کی مناسبتلر:

أوت ﴿أَوْ كَصَيِّبٍ﴾ ده کی ﴿أَوْ﴾ سفلی و غیر سفلی منافق لرڭ ایکی قسمه منقسم اولدقلرینه إشارتدر. و هر ایکی تمثیلڭ بربرینه مناسب و منافق لرڭ حالنه اویغون بولندیغنه رمزدر. و آرالرنده مشابّهتڭ بولنماسی معلوم و مسلّم اولدیغنه ایمادر. و کذا حروفِ عاطفه دن ترقّی یی إفاده ایدن ﴿بَلْ﴾ کلمه سنڭ معناسنه متضمّندر. چونکه ایکنجی تمثیل، برنجی تمثیلدن داها شدیددر.

﴿كَصِبٍ﴾ ده كى ﴿ك﴾ منافقلى ياغموره تشبيه ايتمك ايچوندر. حالبوكه بربرينه مشابه دگلدر. آرالرنده مطابقت يوقدر. اويله ايسه مُشَبَّهٌ به اولاجق شى مقدردر. ذكر ايديلمهسى، لفظك ايجاز و إختصارى ايچوندر. لفظنده كى ايجاز ده معنائى اِطْناَب و اوزاتيلمسى ايچوندر. معنائك بو اوزاتيلمسى ده سامعك وسعت خيالنه حواله ايديلير كه، مقامه مناسب جمله لرى تعين ايتسين. مثلاً، ﴿أَوْ كَالَّذِينَ سَافَرُوا فِي صَحْرَاءٍ خَالِيَةٍ وَلَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ فَاصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِصِيبٍ﴾ گى، منافقلى مُشَبَّهٌ به اولمغه اويغون و اوزون بر جمله يي تقدير ايدىيلير. يعنى، منافقلى خالى بر صحراده، ظلمتلى بر گيجه ده چيقوب ياغمور مصيبتنه طوتولان يولجىلر گييدر.

إخطار: هر كسك بيلديكى ﴿مطر﴾ كلمه سنه، مألوف اولميان ﴿صيب﴾ كلمه سنك ترجيحاً ذكر ايديلمهسى، او ياغمورك قطره لرى گويا برر مصيبت اولوب، اونلك روح و جانلرينه مرمى گى قصداً آتيلديغنه إشارتدر.

صوگره، ياغمورك چيلاق سما جهتندن ياغديغى هر كسجه معلوم اولديغى حالده ﴿مِنَ السَّمَاءِ﴾ قيديله تقييد ايديلمسى، إطلاق ايچوندر. يعنى، سما قيديله ياپيلان تخصيص تعميم ايچوندر. أوت سمانك قيدندن آكلاشيلير كه، او ياغمور بتون سمانك أفقنى طومش، عمومى بر شكلده ياغيور. هيچ برر اوندن خالى قالدغي يوقدر. أوت ﴿مَآئِنُ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ﴾ ﴿وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ﴾ جمله لرنده دخى ﴿دَابَّةٍ﴾ كُ ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ ايله ﴿طَائِرٍ﴾ كُ ﴿يَطِيرُ﴾ إى آخر ايله تقيدلرى، إطلاق و تعميم ايچوندر.

مفسّر عنوانی طاشییان بعض آدم‌لر یاغمور و سائره گبی یاغان شیلرک
سمانک جرمندن یاغدیغنه ذهاب ایتمشدر و قوجه‌مان بر دکزک ده سماده
بولوندیغنی علاوه ایتمشدر. اولری بو ذهابه سۆق ایدن قرآن کریمک بر قاچ
یرنده «مِنَ السَّمَاءِ» کلمه‌سنک بولونماسیدر. حالبوکه أصحاب تحقیق و ارباب
بلاغتجه اُک اویغون معنا، «مِن» ایله «سَمَاء» آراسنده «جَهَة» لفظنک تقدیريله؛
یاغمورلرک سما جرمندن دگل، سما جهتدن نازل اولدیغنه حکم ایتمکدر.

مع هذا سما کلمه‌سنک یوقاریده بولنان هر شیئه إطلاق ایدیله بیلدیگنه بناءً،
بولوته ده سما دینله بیلیر. و بولوت ده سما کلمه‌سنک شمولنه داخلدر.

بو مقامک تحقیقی شویله ایضاح ایدیله بیلیر: اُگر قدرتِ إلهیه‌نک عظمتنه
باقیلیرسه، جهتلر هپ بردر. هانگی جهتدن و هانگی شیدن اولورسه اولسون
یاغمورک یاغماسی ممکندر. اُگر حکمتِ إلهیه‌یه باقیلیرسه یاغمورک نزولی آنجق
کُرّه هوائیه‌ده منتشر و کُرّه هوائیه‌نک اونده بر جزئی تشکیل ایدن بخار مائینک
تکاثفندن حصوله گلیبور.

زیرا حکمتِ إلهیه بتون اُشیاده اُک گوزل بر نظام تأسیس ایتمشدر. بو
نظام اُشیاده کی موازنه عمومیه‌نک محافظه‌سنه خدمت ایدر. بو موازنه‌نک
محافظه‌سی ده اُک یاقین، قولای، قیصه یوللری ترجیح ایتمگه باقار.

یاغمور مسئله‌سی حَقْنده اُک قیصه یول شویله تعریف ایدیله بیلیر:

طبقه هوائیه‌ده منتشر بخار مائینک ذره‌لرینه إرادة إلهیه امر ایتدیگی وقت،
هر طرفدن "البّیک" دییه‌رک طویلانمغه باشلار. و بولوت شکلنده، إرادة إلهیه‌یه
أمربر اولارق حاضر طورورلر. ینه إرادة إلهیه‌نک أمری ایله بر قسم ذره‌لر شدّت

تضييق و تكاثفدن قطره‌لره انقلاب ايدر. صوگره قانونلر ممثلى، نظامات معكسلى دينلن، (او قطره‌لره مناسب ياراديلان) ملائكه واسطه‌سييله او قطره‌لر مزاحمتسز، مصادمه‌سز نزول ايدر، يره دوشرلر. لکن جوّ هواده موازنه‌نكّ محافظه‌سى ايچون ياغان قطره‌لردن بوش قالان يرلر، دگزلردن، يرلردن قالقان بخارلر ايله طولديريلر.

إِخْطَار: سماده بيوك بر دگژك بولنديغنه ايديلن ذهاب، مجازى حقيقت ظن ايديلديگندن ايلرى گلمشدر. اوت جوّ هوا، دگژك رنگيني آكديرر. و كُرّه هوائيه‌ده منتشر بحر محيطدن فضله صو واردر. بناءً عليه جوّ هوايي دگژه تشبيه ايتمك بعيد دگلدردر. فقط معنای حقيقى ايله باقيليرسه خطادر.

س - ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ﴾ آيت كريمه‌نكّ ظاهرينه گوره ياغموركّ نزولى، طولودن متشكّل سماده بولنان طاغلردندر. بونكّ ايضاحي؟

ج - بر كلامك نه بلاغته اويغون و نه عقله موافق و نه منطقّه مطابق معنای ظاهرينه ياپيشوب، ظاهرندن آيريلماق بر جمود و بر سونوكلكدر. زيرا جَنَّتْكَ يَمَكّ قابليتكّ وصفلى حَقْنده **﴿قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ﴾** جمله‌سى بر إستعاره بديعيه‌يي تضمّن ايتديگي گي، **﴿مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ﴾** دخي بر إستعاره بديعيه‌يي إحتوا ايتمكده‌در. شويله كه: جَنَّتْكَ قابلى نه شيشه‌دن و نه گوموشدن اولمادقلردن بو جمله‌نكّ معنای ظاهرينه حملى جائز دگلدردر. چونكه او قابله گوموشدن ياپيلمش شيشه‌لردر دينله‌مز. زيرا هر ايكي عنصر آراسنده مطابقت يوقدر. آنجق **﴿قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ﴾** دن معنای مجازيله شيشه‌نكّ شفافيتي، گوموشكّ بياضلغي

قصد ایدیلمشدر. یعنی، او قابلر شیشه لر گبی شفاف، گوموش گبی بیاضدر لر.

كذلك ﴿مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ﴾ جمله سی ده، ایکی إستعاره یی تضمّن

ایتمشدر. بو إستعاره لر سامعك شاعرانه بر خیالنه مؤسسدر. بو خیال ده عالم سفلی ایله عالم علوی آراسنده بر نوع مشابّهت و مماثلتی ملاحظه ایتمگه مبنیدر. یعنی، عالم سفلی دینلن أرض مواسم اربعه ده بالخاصّه بهار موسمنده ناصل درلو درلو شکلره گیر و انواعاً زینتلی، نقشلی ألبسه لری گیه ر، آیری آیری منظره لری گوسترر. عالم علوی اولان سماوات دخی بالخاصّه بولوطرله پك غریب، عجیب کیفیتلره، صورتلره، رنگلره گیرر چیقار. عادتاً هر ایکی عالم بربرینه رقابت ایدیور لر. بو ایکی عالم آراسنده شویله جه بر مشابّهت و مماثلتک دوشونلمسی ده، آرالنده بر مسابقه و رقابتی تحیل ایتمکدن نشئت ایدر. شویله که: أرض، سما گوزللك مسابقه سنه گیرمک ایچون لازم گلن توالیتلری یاپوب حاضرقلرده بولندقلری زمان أرض قیش موسمنده قاردن معمول بیاض ألبسه لرینی گیه ر. بهار موسمنده زمرد گبی یشیل خالیلری صحرالینه سره ر. یشیل کورکلری طاغلرینه گیدیرر. باشلرینه بیاض صاریقلری باغلار. و بو گوزل إنقلاب و منظره لرله قدرت إلهیه نك معجزه لرینی، حکمت إلهیه نك نظرینه عرض ایدر.

بوگنا قارشى جوّ سما دخی عظمت إلهیه یی إظهار ایتمک ایچون قوجه مان طاغلری، تپه لری، دره لری و سائره غریب، عجیب شیلرک شکلرینی و بیاض، سیاه، قیرمزی گبی بویالر ایله بویالانمش پاموق ییغلرینی آکدیران بولوت قافله لرینی ایلری یه سورهرک نظر حکمته تقدیم ایدر. ایشته بو ایکی عالم آراسنده کی خیالی مشابّهتدن طولای بالخاصّه یاز موسمنده کی بولوتلری، عربلر طرفندن طاغلره، گمیلره، بوستانلره، دره لره، دوه لرك قافله لرینه یاپیلان تشبیهلر، اُسلوبلر نظر بلاغته پك گوزل گورو نور.

بناءً عليه عالم علوی ایلہ عالم سفلی آراسنده و طولایسیله بولوتلر ایلہ طاغلر آراسنده کی مشابحت و مناسبتہ بناءً ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ﴾ آیت کریمہ نك معنای بلیغانہ سی، "طاغلر ك بیوكلگنده، دولونك رنگنده بولنان سماده کی بولوتلردن یاغمورلری إنزال ایدیورز" دیمكدن عبارتدر.

بو گوزل و بلاغتجه مقبول، عقل و منطقہ مطابق معنا طورور ایکن آیتك ظاهرینه یاپیشوب، بش یوز سنه لك بر مسافدهه ایکی دقیقهلق بر زمان ظرفنده یاغموری جرم سمادن یر یوزینه ایندیرمك گبی سقط بر معنایه ذهاب ایتمك كار عقل دگلدر. حکمت و إقتصاد و عدم عبثیت رد ایدر. یولجیلرك گيجه سنی قورقونج گوسترمك ایچون ذکر ایدیلن ﴿فِيهِ ظُلُمَاتٌ﴾ ده کی ﴿فِيهِ﴾ نك تقدیمی، او مصیبتلی گيجه نك شدت ظلمتندن دهشت آلانلرجه گویا چوق گيجهلرك ظلمتلری طویلانونب، او گيجه نك ظلمتنه انضمام ایتمش اولدقلرینه إشارتدر.

س - ﴿فِيهِ﴾ ده کی ضمیرك صیبه راجع اولدیغندن یاغمورك ظرف، ظلمتك مظلوف اولدیغی آكلاشیلیر. حالبوکه قضیه معکوسه در. یاغمور ظلمتك ایچنده در؟

ج - یاغمورك کثرتندن دهشت آلان یولجیلرك ظنیه گویا شو بوشلق، یاغمور ایلہ طولو بر حوضدر. و ظلمتك ذره لری ده، او یاغمورك قطره لری آراسنه طاغیلمشلردر. ایشته بویله بر ظنه بناءً یاغمور ظرف، ظلمت مظلوف اولاییلیر.

﴿ظلمات﴾ ك جمع صیغه سیله ذکر ی ایسه، بولوتلرك قراكلقلرندن،

کثافتندن و عام اولدیغندن و یاغمور قطره‌لرینک کثافتندن حاصل اولان متعدد ظلمتله إشارتدر.

تنکیر و مجهولیتی إفاده ایدن **﴿ظلمات﴾** ده کی تنوین، یولجیلرجه حقیقتلری مجهول بر طاقم ظلمتله اولدیغنه إشارتدر. دیمک او تنوین، یولجیلرک علمنه پرده اولارق بر ظلمتی داها علاوه ایتمشدر. او حالدده بو تنوین، یولجیلرک گوزلرینه پرده اولان ظلماته بر تأکیددر.

﴿وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ﴾ یعنی، گوک گورولتیسيله شمشک، جنابِ حقّک عظمتنه، قدرتنه دلالت ایدن پک آشکار ایکی آیتدر که؛ عالم غیبندن، بولوتلرک إداره و تدویرلرینه مؤکّل و نظام، إنتظام قانونلرینک ممثللری و مأمورلری اولان ملکلرک یدِ صلاحیتلرینه ویرلشددر.

صوگره مسبباتک أسبابله ظاهرده باغلی اولدیغنه بناءً هواده منتشر اولان بخار مائیدن بولوتلرک اذنِ إلهیله تشکّل ایدرلر. بو بولوتلرک حکمت ربّانیله بر قسمی منفی الکتریقی حاملدر. بر قسمی ده مثبت الکتریقه حاملدر. بو قسملر بربرینه یاقلاشوب، آرالرنده تصادم اولدیغنده إرادۀ خالقله برق تولّد ایدر. بر قسمی هجوم، بر قسمی ده فرار ایتدکلری زمان آرالرنده هواسز قالان یرلری طولدیرمق ایچون امر ربّانیله طبقاتِ هوائیه حرکت و هیجانه گلدیگنده رعد صداسی، یعنی گوک گورولتیسى میدانله گلیر. فقط بو حاللرک جریان بر نظام، بر قانون آلتنده اولور که، او نظامی، او قانونی تمثیل ایدن رعد و برق ملکلیدر.

س - رعد و برقک ظلمات کلمه‌سنه عطفلرندن آکلاشیلیر که، بونلرک ظرفی یاغمورددر. حالبوکه ظرفلری بولوتدر. یاغمور دگلدر؟

ج - دهشتدن بایلمش اولان سامعجه، او یاغمورک هر شیئی إحاطه ایتمش اولدیغی ظن ایدیلدیگنه گوره، رعد و برق ده یاغمورک ایچنه آلدیغی شیلره داخلدرلر.

س - ظلماتک عکسنه رعد و برقک مفرد صیغه سیله ذکرلری نهیه إشارتدر؟

ج - یولجیلرک اُک چوق نظر حیرتلینی جلب ایدن، سماواتک باغیرماسیله موجوداتی آنی اولارق ایشیقلا ندیرمقدر. بونلر ایسه معنای مصدریدر. معنای مصدری مفرد اولور و إفراد ایله إفاده ایدیلیر.

و کذا رعد اولسون، برق اولسون، سماوی آیتلردن أفرادی چوق برر نوعدرلر. بوراده اونلردن مقصد نوعلریدر، أفرادلری دگلدر. اونک ایچون إفراد ایله ذکر ایدیلمشلدر.

س - رعد و برقه کی تنوین نهیه إشارتدر؟

ج - یا محذوف بر صفته عَوْضدر. تقدیر کلام **﴿رَعْدٌ قَاصِفٌ﴾** **﴿بَرْقٌ خَاطِفٌ﴾** در. یاخود رعد و برقک نکره و مجهولیتلرینی إفاده ایچوندر. چونکه یولجیلر گوزلرینی یومش، قولاقلرینی طیقامش اولدقلرندن اونلری گورمش و ایشیتمش دگلدر که اونلری ییلسینلر.

﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ بو جمله مستأنفه در. یعنی، ماقبلیله باغلی دگلدر. آنجق مقدر بر سؤاله جوابدر. شويله که:

وقتاً که سامع شو ایکنجی قصّه تمثیلیه یی ایشیتدی. طبیعی، مصیبتک کیفیتنی آکلامق ایچون شدتلی بر میلی اویاندی. وقتاً که، قرآن کریمک تصویرندن معلومات آلدی. مصیبتزده اولان یولجیلرک ده حاللرینی و او مصیبتیه قارشى نه یاپدیقلرینی آکلامق ایستدی. قرآن کریم **﴿يَجْعَلُونَ أَصَابَهُمْ فِي أَذَانِهِمْ﴾** إلخ... دیمکله اونلری قورتاره جق بر ملجأ قالمادیغنه (و نجات بولمق خولیا سیله دگزه آللرینی اوتلره اوزاتان، بوغولانلر گبی) سماوی طوب و منجینقلردن قورتولمق ایچون قولاقلرینی طیقماقدن ماعدا بر چاره لری قالمادیغنه إشارت ایتمشدر.

س - مقامک إقتضاسی خلافه **﴿يَدْخُلُونَ﴾** نك یرینه **﴿يَجْعَلُونَ﴾** نك قوللانیلماسی نهیه بناءدر؟

ج - یولجیلرک نجاتلرینی إنتاج ایده جک حقیقی سبیلری آرایوب بولمقدن مایوس اولدقدن صوگره قولاق طیقماق گبی جعلی و ظنی شیلره مراجعت ایتمک مجبوریتنده قالدقلرینه إشارتدر.

س - گچن وقعه لری زمان حاله إحضار ایچون قوللانیلان مضارع صیغه سیله **﴿يَجْعَلُونَ﴾** نك ذکرى نهیه إشارتدر؟

ج - حیرتلی آرتیران شو مقامک سامعه ویردیگی دهشتدن طولای، یولجیلرک حادثه سنی وکؤ خیالی اولسون گورمک آرزوسنده بولنان سامعک آرزوسنی تطمین ایچون (صیغه مضارعله) گچن او وقعه زمان حاله گتیریلهرک سامعک خیالنه تصویر ایدیلمشدر. و کذا مضارع صیغه سی ایکیده بر کسیلوب تازه لنمکله برابر إستمرار و دوامی إقتضا ایدر. و بونک إستمرارندن بولوتک

گورولتيسنڭ ده دوامنه ايما واردر.

﴿أَصَابِعُهُمْ﴾ قولاكلره صوقولايلن آنجق پارمق اوچلری ايکن، بوراده پارمق معناسنه اولان أصابعك قوللانیلماسی، اونلرك حیرت و دهشتلرندن طولايی درجه شاشقینلقلرینه إشارتدر.

﴿فِي أَذَانِهِمْ﴾ رعدك صداسندن اوغرادقلری اویله بر شدت خوفه إشارتدر که، اگر رعد قولاكلرينك پنجره سندن ایچرییه گیرهك اولورسه درحال روحلری آغزلرينك قپوسندن طیشارییه قاجاجقدر.

و کذا بو قیدده چوق گوزل و لطیف بر ایما واردر که، وقتا که اونلر ایدیلن نصیحتلری، ندای حقّی، قولاكلرینی آچوب، ایچریسنه آلمادیلر. سموات جهتندن قولاكلر جبهه سی رعد و برقك طوپ و منجیقلرینه طوتولدی. اونلر او زمان خیر ایچون طیقادقلری قولاكلرینی، شیمدی ده شر و عذاب ایچون طیقامغه مجبور اولدیلر. ﴿الْجَزَاءُ مِنْ جَنْسِ الْعَمَلِ﴾

أوت آل ایله سرقت یاپیلدیغندن آل کسیلیر. فنا سوزلر آغز ایله سویلندیگندن آغزه وورولور. او ده ندامت ایچون صاغ آلنی آغزینه، خجالت ایچون ده صول آلنی گوزلرینه قویار.

﴿مِنَ الصَّوَاعِقِ﴾ رعد و برقك یولجیلره ضرر ویرمکده متّحد اولدقلرینه إشاره، یالکز برقك صفتی اولان صاعقهك ذکريله إکتفا ایدیلهرك، رعدك صفتی ترك ایدیلمشدر. مع هذا صاعقه، شدتلی بر صوت ایله یاقیجی بر آتشدن

عبارت اولدیغی جهته، رعدك گورولتیسنی ده تضمّن ایتمش بولنویور. بو إعتبار ايله، رعدك صفتی ده ذکر ایدلمش دیمکدر.

﴿حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ یعنی، یولجیلرک صاعقهله قارشى پارمقلریله یاپدقلری او گولنج مدافعهلری مال، اولاد و سائره اشیانك قورقوسندن دگلدر. آنجق جانلرینی جهنّمه تسلیم ایدهجك ئولوم قورقوسندندر. چونکه مصیبتك بیچاغی کمیگه طیاغمشدر. باشقه شیلرک کدرنده، مراقنده اولامایوب یالکز ئولوم و حفظ حیاتی دوشونورلر.

﴿وَاللهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ بو جمله ده بولنان کلمهلرک بربرلریله مناسبتلری و إفاده ایتدکلری نکتهلر:

أوت ﴿و﴾ آرالرنده مناسبت بولنان ایکی شیئی بربرینه عطف ایدن بر آلتدر. بوراده ماقبليله مابعدی آراسنده بر مناسبت گورونمیور. یالکز برنجی تمثیل ايله ایکنجی تمثیلک آراسنده کی مناسبتیه باقهرق، شویله سلسله لی بر قاچ جمله یی إخطار ایدیور:

اونلر شنلکلی یرلردن فرار، شهرلیلکدن نفرت، گیجه نك إستراحت زمانی اولدیغنه دائر قانونه مخالفت ایتدکلری گبی، نصیحتلره إطاعت ایتمیهرک، صانکه نجاتلری چوللرده ایمش گبی صحرالره دوشدیلر. النهایه خیبت و خسرانه اوغرایه رق اللهك بلاسنه محاط و معروض قالدیلر.

﴿الله﴾ بو کلمه مبارکه، اونلرک صوڪ اُمید و رجالرینك کسيلمه سنه إشارتدر. چونکه مصیبتزده اولان بر آدم، أول و آخر اللهك مرحمتنه إلتجا ایتمکله

متسلّی اولور. بناءً عليه اللّٰهك قهر و غضبه مستحق اولانك، ألبته و ألبته نجاتندن
أُمید و رجاسی كسیلیر.

﴿مُحِيطٌ﴾ كلمه سی اونلری آبلوقه ایدن مصیبتلرك، اللّٰهك آثارِ عظمتی

اولدیغنه إشارتدر. یعنی گوكلرك، بولوتلرك، یاغمورلرك، گيجهلرك اونلره جهاتِ
ستّهدن هجوم ایتدكلری گبی؛ اللّٰهك ده غضب و بلیاتی هر طرفدن اونلری إحاطه
ایتمشدرك. و كذا اللّٰهك بتون كائناتی إحاطه ایدن علم و قدرتی و بتون ذرّاته
شامل اولان أمرلری گوز ئوگنه گتیریلیرسه ﴿مُحِيطٌ﴾ كلمه سندن شویله بر إخطار
فیشقیرمغه باشلار:

"أی كافرلر! سماوات و أرضك طیشاریسنه چیقمازسكز. داخلده ایسه هر
نرهیه قاچه جق اولورسه كز اوراده الله علم و قدرتیله حاضر و ناظردر."

﴿بَالْكَافِرِينَ﴾ بو كلمه یی ﴿مُحِيطٌ﴾ لفظنه باغلايان ﴿ب﴾ حرفِ جَرّی،

اللّٰهك غضبندن قاچان كافرلر ینه اللّٰهك غضبه راست گلوب مصیبت اوقلرینه
هدف اولدقلرینه إشارتدر.

﴿كَافِرِينَ﴾ عنوانی ایسه اوچ إشارتی طاشیور:

۱ - تمثیل ایچرسنده ممثلی، یعنی منافقلری گوسترمكله سامعك تمثیل ایله
مشغول اولوب ده ممثلدن، مقصددن غافل اولماسنی تأمین ایتمك ایچوندرك.

۲ - تمثیل ایله ممثّل؛ یعنی، یولجیلرك دوروميله منافقلرك دورومی آراسنده
صوڪ سیستمده بولنان مشابّهتك قوّتندن طولای، بری برینك صفتنی، یكدیگرینك
لقبنی، صوی آدینی طاشییه بیلمه لرینه إشارتدر.

۳ - كافرلۇڭ قلىڭى، اونلۇڭ دە قىللىرى ظلمت و عذاب ايچىندە بولىدىغىنە ئىشارتلىرى. زىرا ياپىدقلىرى جىنايت و قصورلىرىدىن، وجدانلىرى دىخى اونلىرى تەزىب ايتىمكىدىن گىرى قالمىيور. اوت بالذات ياپىدىغى جىنايتىڭ جىزاسىنى گورن بر آدمىڭ وجدانى مستريح اولاماز.

﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ بو جملەدەكى كىلمەلرۇڭ ئىشغال ايتىدكلىرى

يىرلر ايله مناسبتلىرى و هر بىرىنىڭ تاشىدىغى ئىشارتلىرى:

اوت اولاً بو جملە مستأنفەدر. يعنى ماقبلىلە باغلى دگلدەر. إستينافى ايسە، مقدر بر سؤالە جوابدر:

س - برق، ظلمتلىرى طاغيدان ضيادار بر آتشدەر. اونلر اونىڭ ضياسىدىن إستفادە ايتىمدىلر مى؟

ج - بر فائىدە و بر منفعت گورمەلرى شويىلە طورسون، برقنىڭ ضررىدىن، بلاسىدىن قورقيدىلر دىيە قرآن كرىم بو جملە ايله او مقدر سؤالە جواب وىرمىشدر.

قرىيت و ياقىنلىغى إفادە ايدىن ﴿يَكَادُ﴾ كىلمەنىڭ بو جملەدە دلالت ايتىدىگى معنا شوندىن عبارتدر كە: گوزلىرىنى خطف و كور ايدەجك اسباب موجود اولدىغىنە رىغماً، هر ناصلىسە بر مانعدىن طولايى ھىوز كور اولمامشلىرىدر.

قايدىرىمق معناسىنى إفادە ايدىن ﴿يَخْطَفُ﴾ كىلمەسىندە پىك گوزل و لطيف

بر بلاغت واردەر. شويىلە كە: اشيانىڭ صورتلىرىنى آلوب گىتىرىمك ايچون گوزىڭ گوندردىگى ضيا اثنائى راھدە اشيائە يتىشمىزدىن اول بىردىن بىرە شمشىك چاقار، قايدىرىجى بر قوش گىي او ضيائى آلىر، گوتورىر ويا گوزىڭ شىعائى اشيانىڭ

شکللرینی آلوب گتیرر کن گيجه نڭ گوزی حکمنده اولان شمشك کمال سرعتله هجوم ایدهرک ألدن او شکللری آلیر، گوتورور. صانکه ظلمتی قالدیرمقله أشیایي گوسترن شمشك، او درزیرك أشیایي گورمه لرینه راضی اولمادیغدن، گوزك شعاعندن او شکللری قاپدیریور.

﴿عُيُون﴾ کلمه سنه ترجیحًا ذکر ایدیلن ﴿أَبْصَارُهُمْ﴾ عنوانی، قرآنك بیان ایتدیگی قطعی برهانلرینه قارشى کورلك گوسترن منافقلرك بصیرت و قبلرنده کی کوتو نیتلرینی، عمللرینی آکدیرمقله تشهیر ایتمك ایچوندیر. زیرا گوز قلك آیینه سیدر. قلك مضمراتی گوزده گورونور.

﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا﴾ بو آیتی تشکیل ایدن کلمه لرك إشارتلی:

أوت أولًا بو جمله ینه مستأنفه اولوب، ماقبلیله علاقه دار دگلدر. آنجق سامعك خاطرینه گلن شو سؤالی جوابلاندیریور:

س - اونلرك مصیبتی تبدل و تعدد ایتمشدر. عجا هر ایکی حالتده حالری نه اولدی؟

ج - شمشك ضیاسیله یوللری گوروندیگی زمان یورورلر ایمش. ظلمت ده چوکدیگی وقت طورورلر ایمش، دییه قرآن کریم شو جمله ایله سامعك او شبهه سنی إزاله ایتمشدر.

س - ﴿كُلَّمَا﴾ إستغراق و إستمراری، یعنی عمومیت و دوامی إفاده ایدن بر أداتدر. ﴿إِذَا﴾ ایسه، نه عمومیتی و نه دوامی إفاده ایتمز، بو إعتبار ایله

شمشگك ضيالانديريلمسندە **﴿كُلَّمَا﴾** نك، ظلمتك چوكديگندە **﴿إِذَا﴾** نك قوللانيلماسى نەيە بناءدر؟

ج - اونلرك ضيايە فضلەجە حرص و احتياجلرى اولديغى ايچون، اُك آز بر ضيايى بيلە فرصت بيلوب قاچيرتمق ايستەمدكلرينە إشارة، ضيا اوزرنده **﴿كُلَّمَا﴾** استعمال ايديلمشدر.

سببیت و منفعتە دلالت ایدن **﴿أَضَاءَ لَهُمْ﴾** دەكى **﴿ل﴾** حرفندن آكلاشيلير كه، باييلمق درجەسندە بر مصيبتزده نفسنە عائد شيلردن ماعدا هيچ بر شى دوشونميور. حتى قدرتِ إلهيەنك بيكلرجە حكمتلر ايچون كائناثە نشر ايتديگى ضيانك منفعتى تامما كنديسنە عائد اولديغى و اونك ايچون گوندريلديگى ظن ايدر.

ضيانك عدمِ دوامى يوزندن سرعتلى بر يورويشله يوللرينە دوام ايتمهلى مقتضايِ حال و مقام ايكن سرعتسز، عادى بر يورويش إفاده ایدن **﴿مَشَوْا﴾** تعبيرى، مصيبتك شدتندن نشئت ایدن ضعيفت يوزندن سرعتِ سيره قادر اولماقلرينە إشارتدر.

س - انسانلر يردە يورودكلرى گى، اونلرك دە يورومەلى يردە اولمايدر. حالبوكة **﴿فِيهِ﴾** دەكى ضميرك ضيايە راجع اولماسى جهتيله اونلرك يورومەلى ضياده اولديغى آكلاشيلير؟

ج - اونلرك ضيا خارجنده يورومەلى ممكن اولماديغى ايچون، صانكه مسافه و مدارِ حركتلى يالكر ضيايە منحصردر. **﴿وَإِذَا﴾** دەكى **﴿و﴾** يولجيلرك اُولجە گوردكلرى ظلمت مصيبتنى تازەلەمك ايچون ايكنجى بر ظلمت داها

عطف و علاوه ایدیلدیگنه إشارتدر. ﴿إِذَا﴾ نك إفاده ایتدیگی جزئیت و قلت ایسه، یولجیلرک ظلمته قارشى بسله دکلى نفرت و گوستردکلى کورلک شدتندن فکرلرینه ظلمتی گتیرمدکلىنه، آنجق على الدوام ضیا ایچون بر فرصت بکلرلر ایکن بردن بره ظلمتک هجومه معروض قالدقلىنه إشارتدر.

﴿أَظْلَمَ﴾ نك برقه اولان إسنادی، برقك ضیاسندن صوگره هجوم ایدن ظلمتک باشقه ظلمتلردن شدید اولدیغنه إشارتدر.

و کذا مصیبتزده اولان یولجیلرک تحیللرینه گوره گویا برقك ضیاسندن صوگره شو بوشلغى طولدیران ظلمتلر، هپ برق آتشنك سونمىندن میدانه گلن دومانلر اولدیغنه ده خیالی بر ایمادر.

ضرر ایچون قوللانیلان ﴿عَلَيْهِمْ﴾ ده کی ﴿عَلَى﴾ کلمه سی ظلمت مصیبتک تصادفی اولمایوب، آنجق اونلرک جزاء عمللری اولدیغنه إشارتدر. و مصیبتزده اولان یولجیلرک، شو بوشلغى طولدیران ظلمتلر بتون انسانلر ایچریسندن اونلری قصد و اونلره ضرر ویرمک ایچون گوندریلمش اولدقلىرینی تحیل ایتدکلىنه بر رمزدر.

ظلمت چوکدیگی وقت سکونتله طوروب تیرشمه ملری ایجاب ایدر ایکن آیاهه قالدیلر، معناسنى إفاده ایدن ﴿قَامُوا﴾ تعبیری مصیبتک شدتندن و مصیبتله چوق اوغراشدقلىرندن رکوع وضعیتی آکدیران بللرنده بر تقوس پیدا اولدیغنه و ظلمتک آنی هجومندن دیسکینه رک آیاهه قالقوب قاچانلر گبی، بللرینی دوزلتمه لرینه إشارتدر.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ﴾ بو جمله ده کی کلمه لرڭ

إشارت لری: اوت اولکی جمله لرده گوزلرینی کور، قولاق لرینی صاغیر ایتمک شاننده بولنان أسباب ذکر ایدیلدکدن صوڭره بو جمله ده مسبباتی مشیعتِ إلهیه ایلده باغلا دقدن صوڭره اولکی جمله لره عطف ایدن ﴿و﴾ حرفی أسباباڭ پرده سی آلتنده تصرّف ایدن آنجق ید قدرت و بتون أسباب و علت لر اوزرنده مراقبه ایدن نظر حکمت اولدیغنه إشارتدر.

﴿لَوْ﴾ بو کلمه نڭ تضمّن ایتدیگی (قیاسِ إستثنائی) شویله تصویر

ایدیله بیلیر: مشیعتِ إلهیه نڭ اولمامسی؛ ذهاب، سمع و بصرک اولمامسنه علتدر. ذهاب، سمع و بصرک اولمامسی ده، مشیعتک اولمامسنی بیلدیرمگه بر دلیل و بر علتدر.

و کذا مشیعتِ إلهیه دن ماعدا بتون أسباباڭ تکمّل ایتمسنه و یالڭز مشیعتِ إلهیه نڭ تعلّیله گوز و قولاق لرینڭ ایشی بیتمش اولاجغنه إشارتدر.

﴿شَاءَ﴾ تعبیری مسبباتی أسبابله باغلا یان مشیعت و إرادۀ إلهیه اولدیغنه

دلالت ایدر. او یله ایسه تأثیر قدرتکدر. أسباب ایسه، یدِ قدرتک نظر ظاهریده امورِ خسیسه ایلده مباشرتی گورونمه مک ایچون وضع ایدیلیمش پرده لردر.

﴿اللَّهُ﴾ لفظه جلالک صراحتله ذکر؛ خلقی فضله جه أسبابه أهمّیت

ویرمکدن زجر و منع ایتمکله، أسباباڭ پرده سی آلتنده تصرّف ایدن یدِ قدرتی گورمگه فکرلری دعوت ایدر.

﴿شَاءَ﴾ فعلنك بر مفعول ايله تقييد ايديلميهرك مطلق بيراقيلماسى؛ مشيئت و إرادۀ إلهيهنك، كائناتك أحوالندن متأثر اولماديغنه و موجوداتك صفات إلهيه تأثيرلى بولوغديغنه إشارتدر. يعنى، بشرك إرادہ سى و سائر صفتلى موجوداتك حسن، قبح، بيوكلك، كوچكلك گي أحوالندن متأثر اولديغى گي صفات إلهيه متأثر اولاماز. صفات إلهيه گوره هپسى متساويدر.

گوتورمك معناسنى إفاده ايدن ﴿ذَهَبَ﴾ دن آكلاشيلير كه؛ أسباب، مسببات اوزرينه مسلط و مستولى دگلدرد. يعنى أسبابك إرتفاعى زماننده، اونلر ايله قائم و باغلى اولان مسبباتك عدم درياسنه دوشمه سى إحتمالى يوقدر. آنجق أسبابك آرقه سنده حاضر بولنان يد قدرت او مسبباتى حفظ ايدر. و حكمت إلهيه موازنه و نظام قانونى موجبجه باشقه موقعلره گوندرير، إهمال ايتمز. أوت حرارت صويي قايناتمقله، بُنيه سنى تخریب ايتديگى زمان، ايچنده كى بخار عدمه گيتمز، بلكه نظامات هوائيه موجبجه معین بر مجراده معین بر موقعه سوق ايديلير.

و كذا، ﴿ذَهَبَ﴾ تعبيرندن آكلاشيلير كه، "حواس خمسہ" دينلن طويغولر؛ طبيعتدن نشئت ايتمش دگلدرد. و قولاق، گوز عضولرينه ده لازم دگلدردلر. آنجق او طويغولر، جناب حقدن إحسان ايديلن هديه لرذر. شو قولاق، گوز اُتلى ده عادى شرطلرذر.

و كذا، ﴿ذَهَبَ﴾ نك حرف جر اولان ﴿ب﴾ ايله برابر كلمه سندن آكلاشيلير كه، مسببات أسبابدن آيريلديغى زمان باشى بوش بيراقيلميهرق، ينه بر نظام آلتنه آلينير. چونكه ﴿ذَهَبَ به﴾ برابرجه گوتورمك معناسنى إفاده ايدر.

معلوم یا برابر گوتوریلن بر شی صاحبسز، باشی بوش بیراقیلاماز.

إخطار: سمعك مفرد اولارق، بصرک جمع اولارق ذکرلری؛ ایشیدیلن بر، گورونن چوق اولدیغنه إشارتدر. أوت سویله نیلن سوزلر، برر برر قولاغه گیرر، ایشیدیلیر. اما چوق شیلر دفعةً گوزه گورونه بیلیر.

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بو جمله ده کی نکته و إشارتلر:

أوت أولا بو جمله منافق و یولجیلری إستیلا ایدن دهشتك تحقیقی ایچون بر فذلکه و بر خلاصه در. و بو خلاصه دن آکلاشیلیر که؛ یولجیلرک أحوالی، منافقلرک أحوالی تمامیله تمثیل ایتدکلری و هر بر حاللری یولجیلرک حاللرنده گوروندیگی گبی، هر بر ذرّه ده و هر بر حالده قدرت إلهیه نك ده تصرفی گورونور.

تحقیقی إفاده ایدن ﴿إِنَّ﴾ داخل اولدیغی حکمك ثابت و صارصیلماز حقیقتلردن اولدیغنه دلالت ایتدیگی گبی، مسئله نك عظمتنه، وسعتنه، دقّته و نوع بشرک ده بو گبی مسئله لرده عاجز، ضعیف، قاصر اولدیغی رمزاً گوستریور. چونکه بو گبی یقینی مسئله لرده ترددی إنتاج ایدن وهملردر. وهملری تولید ایدن ضعفیت، عجز، قصوردر. بونلر ده إنسانك طینتیه یوغرولمش صفتلردر.

﴿اللَّهُ﴾ لفظه جلالك بوراده صراحةً ذکر ایدیلمه سی، بو جمله ده کی حکمی إثبات ایدن دلیله إشارتدر. چونکه بتون موجودات تحت تصرفنده و دائرة شمولنده بولنان قدرت، سائر صفتلر گبی الوهیتك لازمه سیدر.

﴿عَلَى﴾ کلمه سندن آڭلاشیلیر که، عدمدن اشیایی چیقارتان قدرت، او اشیایی مهمل و باشی بوش بیراقماز. آنجق حکمتک مراقبه و نظارتی آلتنده تربیه ایتدیرر.

﴿کُلِّ﴾ اُداثدن آڭلاشیلیر که، اُسبابک بتون اثرلری و حاصلِ بالمصدر دینلن اُفعالِ اختیاریهیه ترتب ایدن اثرلر تماماً قدرته باغلیدر. موجود و موجوداته شیء و اُشیا دینلمسی، مشیئتِ إلهیهنک تعلقندن نشئت ایتدیگنه نظرًا؛ ﴿شَیْء﴾ تعبیرندن آڭلاشیلیر که، اُشیا وجوده گلدکدن صوگره ده، صانعدن علاقه لری کسيلمه یور. وجودک تکررندن عبارت اولان بقالری ایچون دائما صانعه محتاجدرلر.

﴿قَادِر﴾ کلمه سنه بدل ثبوت و دوامی إفاده ایدن ﴿قَدِير﴾ صیغه سندن آڭلاشیلیر که؛ قدرت، مقدورات نسبتنده اولمایوب، دائره تصرفی پک گنیشدر. و قدرت ذاتیهدر، تغیری قبول ایتمز. و قدرت لازمهدر، زیاده و نقصانه قابلیتی یوقدر. و قدرت؛ رزاق، غفار، محیی، ممیت گبی صفاتِ فعلیهنک مرجع و میزانیدر.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢﴾

يعنی: "اى انسانلر! سزى و سزدن اولكيلرى يارادان ربكزه عبادت ايدىكز كه، تقوا مرتبه سنه واصل اولاسكز. و ينه ربكزه عبادت ايدىكز كه؛ ارضى سزه دوشك، سمايى بناكزه دام ياپمش و سمان صولرى اينديرمش كه، سزله رزق اولق اوزره يردن ميوه و سائر غدالرى چيقارتسين. اويله ايسه، اللهه مثل و شريك ياپمايكز. بيليرسكز كه، اللهدن باشقه معبود و خالقكز يوقدر."

مقدمه

عقائدى و ايمانى حكملرى قوى و ثابت قيلمقله ملكه حالنه گتيرن آنجق عبادتدر. اوت اللهك املرلنى ياپمقدن و نھيلرندن صاقينمقدن عبارت اولان عبادتله، وجدانى و عقلى اولان ايمانى حكملر تربيه و تقويه ايديلمزسه، اثرلرى و تأثيرلرى ضعيف قالير. بو حاله، عالم اسلامك حال حاضرده كى وضعيتى شاهدر. و كذا عبادت، دنيا و آخرت سعادتلرينه وسيله اولديغى گي، معاش و معاده، يعنى دنيا و آخرت ايشلرينى تنظيمه سببدر و شخصى و نوعى كمالاته واسطه در و خالق ايله عبد آراسنده پك يوكسك بر نسبت و شرفلى بر رابطه در.

عبادتك دنيا سعادتنه وسيله اولديغى ايضاح ايدن جهتدر:

بريسي: انسان، بتون حيوانلردن ممتاز و مستثنا اولارق، عجيب و لطيف بر مزاج ايله ياراديلمشدر. او مزاج يوزندن، انسانده چشيد چشيد ميللر، آرزولر ميدانه گلمشدر. مثلاً: انسان اُكُ منتخب شيلري ايستر، اُكُ گوزل شيلره ميل ايدر، زينتلي شيلري آرزو ايدر، انسانيته لايق بر معيشت و بر شرفله ياشامق ايستر.

شو ميللر اُكُ اقتضاسي اوزرينه ييه جك، گيه جك و سائر حاجتلريني، ايستديگي گي گوزل بر شكلده تداركنده چوق صنعتلره احتياجى واردر. او صنعتلره وقوفي اولماديغندن، اُبناي جنسييله تشريك مساعى ايتمگه مجبور اولور كه؛ هر بريسي، ثمره سعييله آرقداشنه مبادلّه صورتيله يارديمده بولونسون و بو سايله احتياجلريني تسويه ايده بيلسينلر.

فقط انسانده كي قوه شهويه، قوه غضبيه، قوه عقليه صانع طرفندن تحديد ايديلمه ديگندن و انسانك جزء اختياريسييله ترقيسي تأمين ايتمك ايچون بو قوتلر باشى بوش بيراقيلديغندن، معاملاتده ظلم و تجاوزلر وقوعه گلير. بو تجاوزلري ئوگله مك ايچون، جماعت انسانيه چاليشمالرينك ثمره لريني مبادلّه ايتمكده عدالته محتاجدر. لکن هر فردك عقلى، عدالتى إدراكدن عاجز اولديغندن، كلّى بر عقله احتياج واردر كه؛ فردلر، او كلّى عقلدن استفاده ايتسينلر. اويله كلّى بر عقل ده آنجق قانون شكلنده اولور. اويله بر قانون، آنجق شريعتدر.

صوگړه او شريعتك تأثيريني، اجراسنى، تطبيقى تأمين ايده جك بر مرجع، بر صاحب لازمدر. او مرجع و او صاحب ده، آنجق پيغمبردر. پيغمبر اولان ذاتك ده، ظاهرًا و باطنًا خلقه اولان حاكميتنى دوام ايتديرمك ايچون، مادى و معنوى بر علويته و بر امتيازّه احتياجى اولديغى گي، خالق ايله اولان درجه

مناسبت و علاقه‌سنی گوسترمك ايچون ده، بر دليله إحتياجی واردر. بويله بر دليل ده آنجق معجزه‌لردر.

صوگره جنابِ حَقِّكْ أَمْرلینه و نھیلرینه إطاعت و إنقیادی تأسیس و تأمین ایتمك ايچون، صانعكْ عظمتنی ذهنلرده تثبیت ایتمگه إحتياج واردر. بو تثبیت ده آنجق عقائد ايله، یعنی أَحكام ايمانيه‌نكْ تَحْلِيسيله اولور. ایمانی حکملركْ تقويه و إنكشاف ایتدیريلمسی، آنجق تکرار ايله تجدد ایدن عبادتله اولور.

ایکنجیسی: عبادت، فکرلری صانع حکیمه چویرتدیرمك ايچوندر. عبدكْ صانع حکیمه اولان توجّهی، إطاعت و إنقیادینی إنتاج ایدر. إطاعت و إنقیاد ايسه، عبدی إنتظام اُكمل آلتنه إدخال ایدر. عبدكْ إنتظام آلتنه گیرمه‌سیله و نظامه إتباع ایتمه‌سیله، حکمتكْ سَرّی تحقّق ایدر. حکمت ايسه، کائنات صحیفه‌لرنده پارلایان صنعت نقشلریله تبارز ایدر.

اوچنجیسی: انسان سانترال گبی، بتون خلقتكْ نظاملرینه و فطرتكْ قانونلرینه و کائناتده کی نوامیس اِلهیه‌نكْ شعاعلرینه بر مرکزدر. بناءً علیه انسانكْ او قانونلره إنتساب و إرتباط ایتمه‌سی و او ناموسلركْ اُتکلرینه یاپیشوب تمسك ایتمه‌سی لازمدر که، عمومی جریانِ تأمین ایتسین. و طبقاتِ عالمده دوران ایدن دولابلركْ حرکتلرینه مخالفتله او دولابلركْ چرخلری آلتنده ازیلمه‌سین. بو ده آنجق، او أمر و نواهیدن عبارت اولان عبادتله اولور.

دردنجیسی: أمرلری إمتثال، نھیلردن إجتنب ایتمك سایه‌سنده بر فرد، هیئتِ اجتماعیده چوق مرتبه‌لرله نسبت پیدا ایدر و علاقه‌دار اولور. بِالْخاصّه أَحكام دینیّه و مصالحِ عمومیّه خصوصنده بر فرد، بر نوع حکمنه گچر. یعنی پكْ چوق حقوقلر، حیثیتلر، إرشادلر، تعلیملر، إصلاحلر گبی وظیفه‌لر بر شخصه یوکلر نیر.

اگر او امری إمتثال، نواهیدن إجتناّب ایدن او شخص اولماسه؛ او وظیفه‌لر تماماً پایمال اولور.

بشنجیسی: انسان اسلامیت سایه‌سنده، عبادت سائقه‌سیله بتون مسلمانلره قارشی ثابت بر مناسبت پیدا ایدر و قوی بر إرتباط و باغلیق اُلدۀ ایدر. بونلر ایسه صارصیلماز بر اخوْتَه، حقیقی بر محبّتَه سبب اولور. ذاتاً هیئتِ اجتماعیّه‌نک کمالنه و ترقّیسنه ایلک و اُکُ برنجی باصامقلر، اخوْت ايله محبّتدر.

عبادتک شخصی کمالاته سبب اولدیغنک ایضاحی:

انسان جسمًا کوچک، ضعیف و عاجز اولمقله برابر، حیواناتدن عدّ ایدیلدیگی حالده، پک یوکسک بر روحی طاشیور و پک بیوک بر إستعداده مالکدر و حصر ایدیلیمیه‌جک درجه‌ده میللری وارد و غیر متناهی اُمملر صاحبیدر و عدّ ایدیلیمز فکرلری وارد و غیر محدود شهویه و غضبیه‌گی قوه‌لری وارد و اویله عجائب بر یارادیلیشی واردر که، صانکه بتون اُنواع و عالمله فهرسته اولارق یارادیلمشدر.

ایشته بویله بر انسانک او یوکسک روحی اینبساط ایتدیرن، عبادتدر؛ إستعدادلرینی إنکشاف ایتدیرن، عبادتدر؛ میللرینی تمییز و تنزیه ایتدیرن، عبادتدر؛ اُمملرینی تحقّق ایتدیرن عبادتدر؛ فکرلرینی توسیع و إنتظام آلتنه آلان، عبادتدر؛ شهویه و غضبیه قوه‌لرینی حدّ آلتنه آلان، عبادتدر؛ ظاهری و باطنی عضولرینی و طویغولرینی کیرلتن طبیعت پاصلرینی إزاله ایدن، عبادتدر؛ انسانی مقدّر اولان کمالاتنه یتیشدیرن، عبادتدر؛ عبد ايله معبود آراسنده اُکُ یوکسک و اُکُ لطیف اولان نسبت، آنجق عبادتدر. اوت کمالاتِ بشریه‌نک اُکُ یوکسگی، شو نسبت و مناسبتدر.

إِخْطَار: عبادتُك روحی، إِخْلاصِدر. إِخْلاصِ ایسه، یاپیلان عبادتُک یالْکُز
أمر ایدیلدیگی ایچون یاپیلما سیدر. أَکْز باشقه بر حکمت و بر فائده عبادته
عَلَّتْ گوستریسه، او عبادت باطلدر. فائدهلر، حکمتلر یالْکُز مرجَح اولاییلرلر،
عَلَّتْ اولامازلر.

قرآن کریم وقتاکه **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا﴾** آمریله إنسانلری عبادته
دعوت ایتدی؛ صانکه لسانِ حال ایله: "نه ایچون عبادت یاپالم، عَلَّتْ نه در؟"
دییه صورولان سؤالی، قرآن کریم **﴿رَبِّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾** إلخ.. جمله لریله
جوابلاندیرمق اوزره صانعُک وجود و وحدتنه دائر برهانلری ذکر ایتمگه
باشلادی.

مقدمه

آتشُک دومانه اولان دلالتی گبی، مؤثردن أثره یاپیلان إستدلّاله "برهانِ لمّی"
دینلدیگی گبی؛ دومانُک آتَشه اولان دلالتی گبی، أثردن مؤثَره اولان إستدلّاله ده
"برهانِ إِيّی" دینیر. برهانِ إِيّی، شبهه لردن داها سالمدر.

بو آیتُک، صانعُک وجود و وحدتنه إشارات ایدن دلیللرندن بری ده،
"عنایتِ دلیلّی"در. بو دلیل؛ کائناتی و کائناتُک أَجْزاسنی و أنواعنی إختلالدن،
إختلافدن، طاغیلمقدن قورتاروب بتون خصوصاتنی إنتظام آلتنه آملقه کائناته
حیات ویرن نظامدن عبارتدر. بتون مصلحتلرُک، حکمتلرُک، فائدهلرُک،
منفعتلرُک منشئی، بو نظامدر. منفعتلردن، مصلحتلردن بحث ایدن بتون آیاتِ
قرآنیّه، بو نظام اوزرینه یورو یور و بو نظامُک تجلّیسنه مظهردر. بناءً علیه بتون

مصالحت، فوائدك و منافعت مرجعی اولان و كائناته حیات ویرن بر نظام؛ البته و البته بر ناظمك وجودینه دلالت ایتدیگی گبی، او ناظمك قصد و حکمتنه ده دلالت ایتمکله، کور تصادفك و هملرینی نفی ایدر.

أی انسان! اگر سنك فكرك، نظرك شو یوكسك نظامی بولمقدن عاجز ایسه و إستقراء تام ایله، یعنی عمومی بر آراشدیرمه ایله ده او نظامی آلدۀ ایتمگه قادر دگلسهك، انسانلرك تلاحق أفكار دینلن فكرلرینك برلشمه سندن طوغان و نوع بشرك حواسی (طویغولری) حکمنده اولان فنون ایله كائناته باق و صحیفه لرینی او قوکه، عقللری حیرتده بیراقان او یوكسك نظامی گوره سك.

أوت كائناتك هر بر نوعنه دائر بر فن تشكّل ایتمش ویا ایتمكده در. فن ایسه قواعد كلیه دن عبارتدر. قاعده نك كلیتی ایسه، نظامك یوكسكلگنه و گوزللگنه دلالت ایدر. زیرا نظامی اولمیه نك كلیتی اولاماز. مثلا: هر عالمك باشنده بیاض بر عمامه وار. كلیتله سویله نیلن شو حکم، علما نوعنده إنتظامك بولماسنه باقار. او یله ایسه، عمومی بر تفتیش نتیجه سنده فنون کونیۀ دن هر بریسی، قاعده لرینك كلیتی ایله كائناتده یوكسك بر نظامك بولماسنه بر دلیلدر. و هر بر فن نورلی بر برهان اولوب، موجوداتك سلسله لرنده صالحیملر گبی آصیلوب صاللانان مصلحت ثمره لرینی و أحوالك دگیشمه سنده گیزی اولان فائده لری گوسترمکله صانعك قصد و حکمتنی إعلان ایدیورلر. عاداتا وهم شیطانلرینی طرد ایتمك ایچون هر بر فن، برر نجم ثاقبدر. یعنی باطل و هملری دلوب یاقان برر ییلدیزدرلر.

أی آرقداش! او نظامی بولمق ایچون عموم كائناتی آراشدیرمقدنسه، شو مثاله دقت ایت، مطلوبك حاصل اولور: گوز ایله گورونمۀ ین بر میقروب، بر

حيوانجق، كوچكلگيله برابر پك اينجه و غريب بر ماكينه اِلْهيه ي حاويدر. او ماكينه ممكنا تدن اولديغندن، وجود و عدمي متساويدر. علتسز وجوده گلمسي محالدر. او ماكينه نك بر علتدن وجوده گلديكي ضروريدر. او علت ايسه، اسباب طبيعیه دگلدرد. چونكه او ماكينه ده كي اينجه نظام، بر علم و شعورك اثريدر. اسباب طبيعیه ايسه علمسز، شعورسز، جامد شيلردر. عقللري حيرتده بيراقان او اينجه ماكينه نك اسباب طبيعیه دن نشئت ايتديگني ادعا ايدن آدم، اسبابك هر بر ذره سنه افلاطونك شعوريني، جالينوسك حكمتني اعطا ايتمكله برابر؛ او ذرات آراسنده بر مخبره نك ده موجود اولماسني اعتقاد ايتمليدرد. بو ايسه، اويله بر سفسطه و اويله بر خرافه دركه، مشهور سوفسطائي بي بيله اوتاندير ييور. مع هذا اسباب ماديّه ده اساس اِتْخا ذ ايديلن قوّه جاذبه ايله قوّه دافعه نك، انقسامه قابليتي اولميان بر جزءده برلكده اجتماعلري ايتزام ايديلمشدر. حالبوكه بونلر بربرلرينه ضد اولدقلرندن، اجتماعلري جائز دگلدرد. فقط جاذبه و دافعه قانونلرندن مقصد، "عادات الله" ايله تعبير ايديلن قوانين اِلْهيه ايسه و طبيعتله تسميه ايديلن شريعت فطريّه ايسه، جائزدر. لكن قانونلقدن طبيعتّه، وجود ذهني دن وجود خارجي يّه، امور ايتباريه دن امور حقيقيّه يّه، آلت اولمقدن مؤثر اولمغه چيقمه مق شرطيله مقبولدر. عكسي تقديرده جائز دگلدرد.

أي آرقداش! مثال اولارق گوسترديگم او كوچك خرده بيني حيوانجغك يعنى ميقروبك بيوك فابريقه سنده كي نظام و انتظامي عقلك ايله گوردیگك تقديرده باشكي قالدير، كائناته باق! أمين اول كه، كائناتك وضوح و ظهوري نسبتنده او يوكسك نظامي، كائناتك صحيفه لرنده پك ظاهر و اوقوناقلي بر شكلده گوروب اوقوياجقسك.

أى آرقداش! كائناتك صحيفه لرنده "دليل العنايه" ايله آڭيلان نظامه عائد آيتلرى اوقويامادى ايسهك، صفتِ كلامدن گلن قرآن عظيم الشانك آيتلرينه باق كه؛ انسانلرى تفكره دعوت ايدن بتون آيتلرى شو دليل العنايه يي توصيه ايديورلر. و نعمتلرى و فائدهلرى صايان آيتلر دخى، دليل العنايه دينلن او يوكسك نظامك ثمره لرندن بحث ايديورلر. أزمله: بحثنده بولونديغمز شو آيت

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ﴾ جمله ليله، او نظامك فائدهلرينى و نعمتلرينى قوپاروب انسانلره ويريورلر.

دليلِ اختراعى: مذكور آيتك صانعك وجود و وحدتنه إشارت ايدن دليل لرندن برى ده، ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ جمله سيله إشارت ايتديگى "دليلِ اختراعى" در. دليلِ اختراعينك خلاصه سى شويله ايضاح ايديله بيلير:

جناب حق خصوصى اثرلرينه منشأ و كنديسنه لايق كمالاتنه مأخذ اولمق اوزره، هر فرد و هر نوعه خاص و مستقل بر وجود ويرمشدر. أزل جهتنه صوگسز اولارق اوزانوب گيدن هيچ بر نوع يوقدر. چونكه بتون أنواع، إمكنادن وجوب دائره سنه چيقمامشدر. و تسلسلك ده باطل اولديغى ميدانده در. و عالمده گورونن شو تغير و تبدل ايله بر قسم أشيانك حدوثى، يعنى يڭى وجوده گلديگى ده گوز ايله گورونويور. بر قسمك ده حدوثى، ضرورت عقليه ايله ثابتدر. ديمك هيچ بر شيك أزليتى جهتنه گيديله مز.

و كذا علم الحيوانات و علم النباتاتده إثبات ايديلديگى گي، أنواعك صاييسى ايكى يوز بيگدن زياده در. بو نوعلر ايچون برر آدم و برر أول بابا

لازمدر. بو اَوَّل بابلرک و آدملرک دائره و جوبده اولمايوب آنجق ممکناتدن اولدقلرينه نظرًا، بهمه حال واسطه سز قدرت إلهيه دن وجوده گلدکلری ضروريدر. چونکه بو نوعلرک تسلسلی، یعنی صوگسز اوزانوب گيتمه لری باطلدر. و بعض نوعلرک باشقه نوعلردن حصوله گلمه لری توهمی ده باطلدر. چونکه ايکی نوعدن طوغان نوع، علی الأكثر یا عقيمدر و یا نسلی إنقطاعه اوغرار. تناسل ایله بر سلسله نك باشی اولاماز.

خلاصه: بشریت و سائر حیواناتك تشكيل ايتدکلری سلسله لرك مبدئي اُكُ باشده بر باباده کسيلديگی گبی، اُكُ نهایتی ده صوگ بر اوغولده کسيلوب بيته جکدر.

أوت شعورسز، إختيارسز، جامد، بسیط اولان أسباب طبيعیه نك، بتون عقللری حیرته بیراقان او انواع سلسله لرینك ایجادینه قابلیتی اولدیغی دائره إمکاندن خارجدر. و کذا قدرت معجزه لرندن برر نقش غریب و برر صنعت عجیب طاشییان او انواعك إحتوا ايتدکلری أفرادك ده إختراع و یارادیلیش لرینی او أسبابه إسناد ایتمك، یالکز بر محالك دگل، محالاتك اُكُ خرافه سیدر. بناءً علیه او سلسله لری تشكيل ایدن انواع ایله أفراد، حدوث و إمکان لسانيله، خالق لرینك وجوب وجودینه قطعی بر شهادتله شهادت ایدیورلر.

سؤال: بتون سلسله لرك خالقك وجوب وجودینه قطعی شهادت لری گوز اوگنده اولدیغی حالده، بعض إنسانلرك ماده ایله ماده نك حرکتك ازلیتی جهتنه ذاهب اولمقله ضالته دوشدکلرینك أسبابی نه دندر؟

جواب: قصد و دقتله دگل، سطحی و دقتسز بر نظرله، محال و باطله، ممکن نظریله باقیله بیلیر. مثلاً:

بر بايرام آقشامی، گوکده آی و هلالی آرایانلر ایچنده إختیار بر ذات ده بولونور. بو ذات، گوکده کی هلالی گورمک ایچون بتون قصد و دقتیله نظرینی گوگه توجیه ایدوب هلالی آراشدیرمقله مشغول ایکن، گوزینک کیرپیکلرندن اوزانان و گوزینک حدقه سی اوزرینه اگیلن بیاض بر قیل ناصلسه گوزینه ایلشیر. او ذات درحال "هلالی گوردم" دیر. "ایشته بو گوردیگم آیدر" دییه حکم ایدر.

ایشته سطحی و دقتسز نظرلر بو گی خطالره دوشدکلری گی، یوکسک بر جوهره و مکرم بر ماهیته مالک اولان انسان، قصدی و دقتی ایله دائما حق و حقیقی آرارکن، بعضاً سطحی و دقتسز بر نظرله باطله باقار. او باطل ده إختیارسز، طلبسز، دعوتسز فکرینه کلیر. فکری ده چار ناچار آلیر صاقلار، یواش یواش قبول و تصدیقنه ده مظهر اولور. فقط اونک او باطلی قبول و تصدیقی، بتون حکمتلرک مرجعی اولان نظام عالمدن غفلت ایتمه سندن و ماده ایله حرکتک ازلیمه ضد اولدیغنه کورلک گوستردیگندن ایلری گلمشدر که، شو غریب نقشلری و عجیب صنعت اثرلرینی أسباب جامده یه إسناد ایتمک مجبوریتیه او ضلالتلره دوشمشلردر.

حسین جسرینک دیدیگی گی، آثار مدنیتله مزین و بتون زینتله مشتمل بر اوه گیرن بر آدم، او صاحبنی گوره مدیگندن او زینتی، او أساساتی، تصادفه و طبیعته إسناد ایتمکه مجبور اولمشدر.

کذالك نظام عالده کی بتون حکمتلرک، فائده لرک تام بر إختیاره و شامل بر علمه و کامل بر قدرته یاپدقلری شهادتدن غفلت ایدن غافلر، سطحی نظرلرنجه، تأثیر حقیقی یی أسباب جامده یه ویرمکه مجبور قالمشلردر.

أى آرقداش! جنابِ حقّك پك اينجه آثارِ صنعتندن و پك يوكسك عجائبِ قدرتندن صرفِ نظر ايدهرك، يالگز طبيعت دينلن شو آثار و أسبابدن، اُكّ ظاهر اولان إنعكاس و إرتسام كيفيتنه باق. مثلاً: بر آيينه‌ي سمايه قارشى طوتديغك زمان سمايى إرتفاعيله، نقشلريله، ييلديزلريله جلب ايدوب آيينه‌ده إنعكاس و إرتسام ايتدين علّت مؤثره‌نك، آيينه‌نك يوزنده كى خاصيت اولديغنه قناعت حاصل ايدهبيلير ميسك؟ حاشا! وياخود حقيقتده بر أمر وهميدن عبارت اولان جاذبه عموميه‌نك، أرض ايله ييلديزلرى شو بوشلقده منتظم تحريك و تدبيرينه علّت مؤثره اولارق تلّقى و قبول ايدهبيلير ميسك؟ حاشا! بونلر آنجق شرط و سبب اولاييليرلر، علّت مؤثره اولامازلر.

خلاصه: إنسان سطحى و غير قصدى بر نظرله باطل و محال بر شيئه باقديغى زمان، حقيقى علّتنى بولاماديغى تقديرده، چار ناچار صحتنه ويا إنكارينه قائل اولمقله قبول ايتمه‌سى احتمالى واردر. فقط طالب و مشترى صفتيله قصدًا و بالذات دقتله باقه‌حق اولورسه، اونلرك حاكميات ديدكلرى او باطل مسئله‌لردن هيچ بريسنى ده قبول ايتمز. آنجق بتون سياسيلرك حكمةنى و حكمانك عقللرينى ذره‌لرده فرض ايتمكله ابلهانه قبول ايدر.

س - اونلرك دائما إفتخارله بحث ايتدكلرى طبيعت، نواميس و قوى نهدركه، كنديلرينى اونلرله إقناعه چاليشيورلر؟

ج - طبيعت ديدكلرى شى، بر مطبعه‌در، طابع دگلدر. طابع، آنجق قدرتدر. قانوندر، قوّت دگلدر. قوّت آنجق قدرتده‌در. ياخود ناصلكه بيلديگمز شريعت، إنسانلردن صدور ايدن أفعال إختياريه‌يى بر نظام و بر إنتظام آلتنه ألوب تحديد ايدن قاعده‌لرك خلاصه‌سيدر ويا دولتك ايشلرينى تنظيم ايدن

نظاملرک، دستورلرک، قانونلرک مجموعه سیدر. کذالك طبیعت دینلن شی ده، عالم شهادتک عضولرندن و أجزالرندن صدور ایدن أفعال آراسنده بر نظام و بر إنتظامی ایقاع ایدن إلهی بر شریعت فطریه در. بناءً علیه شریعت ايله دولت نظامی، معقول و إعتباری أمرلردن اولدقلری گبی؛ طبیعت دخی إعتباری بر أمر اولوب، خلقتده یعنی یارادیلیشده جاری اولان عادت اللهدن عبارتدر. اما طبیعتک بر موجود خارجی اولدیغنی توهم ایتمک، بر فرقه عسکرک، إدمان و تعلیم أثناسنده یاپدقلری او منتظم حرکتلرینی گورن بر وحشینک، "آرالرنده کی او نظامی إدارة ایدوب بربريله باغلایان ایپ گبی بر شی موجوددر" دییه وحشیجه ایتدیگی وهمه بکزر. بناءً علیه وجدانی و عقلی وحشی اولان بر آدم، سطحی و تبعی بر نظرله، دوام و إستمرارینی محافظه ایدن طبیعتک مؤثر بر موجود خارجی اولدیغنه إحتمال ویره ییلیر. خلاصه: طبیعت، اللهک صنعتی و شریعت فطریه سیدر. نوامیس ایسه، اونک مسئله لیدر. قوی دخی، او مسئله لرک حکملریدر.

توحیده گیچیورز. قرآن کریم، صانعک وحدتنه دائر دلیللردن هیچ بر شی ترک ایتمه مشدر. بالخاصّه "أرض و سماده اللهدن باشقه إلهلر اولمش اولسه ایدیلر، شو گورونن إنتظام فسادده اوغراردی" معناسنده اولان ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ آیتک تضمن ایتدیگی (برهان التمانع)، صانعک واحد و مستقل اولدیغنه کافی بر دلیلدر. و إستقلالیت، الوهیتک ذاتی بر خاصّه سی و ضروری بر لازمی اولدیغنه نورلی بر برهاندر.

ای آرقداش! بحثنده بولوندیغمز آیتک أولنده بولنان ﴿أَعْبُدُوا﴾ آمری، ابن عباسک تفسیرینه نظرًا، انسانلری توحیده دعوت ایدن بر آمردر. و عین زمانده

بو آیت، هیئتِ مجموعه سیله توحیده إشارت ایدن پک لطیف و گوزل بر برهانی تضمّن ایتمشدر. شویله که:

نوع بشر ایله سائر حیواناتک مدارِ معیشتلری اولان ثمراتک تولیدی ایچون، ارض ایله سما آراسنده کی معاونت و مناسبتلری و آثارِ عالمک بربرینه مشابحتلری و أطرافِ عالمک بربريله قوجاقلاشمالری و بربرینک ألنی طوتوب احتیاجلرینی تأمین ایتمه لری و یکدیگرینک سؤالنه جواب ویروب یاردیمنه قوشمه لری و تماميله بر نقطه واحده یه باقمه لری و بر نظام واحدک محوری اوستنده حرکت ایتمه لری گبی حاللری حاوی اولان بویله غریب بر ماکینه، صاحب و صانعک بر اولدیغنی قطعی بر شهادتله إعلان ایتمکله، "هر بر شیده، صانعک وحدتنه دلالت ایدن بر آیت و بر علامت واردر" معناسنده اولان شو بیتله طنین انداز اولویورلر: ﴿وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ﴾

أی آرقداش! صانع ذو الجلال، واحد و واجب الوجود اولدیغی گبی، بتون صفات کمالیه ایله ده متّصفدر. زیرا عالمده و مصنوعاتده بولنان کمالات، تماميله صانعک کمالندن تجلّی ایدن گولگه دن مُقْتَبَسْدر. اويله ايسه صانعه بولنان جمال، کمال، حُسن؛ عموم کائناتده بولنان عموم جمالردن، کمالردن، حُسنلردن غیرِ متناهی درجه لرله یوکسکدر. زیرا إحسان، إنعام ایدنک ثروتندن طوغار و ثروتنه دلیلدر. ایجاد، ایجاد ایدنک وجودینه دلالت ایدر. ایجاب، موجبک وجوبینه برهاندردر. ویریلن حُسن، ویرنک حُسنه دلیلدر. و کذا صانع ذو الجلال، بتون نواقصدن پاك و منزهدر. چونکه نقصانیت، مادّیاتک ماهیتلرنده کی إستعدادک قَلْتندن ایلری گلیر. حالبوکه جنابِ حق مادّیاتدن دگلدر. و کذا صانع قدیم اُزلی، کائناتک إحتوا ایتدیگی اشیانک جسمیت، جهتیت، تغیر، تمکّن گبی إستلزام ایتدکلری لوازم و أوصافدن بری و منزهدر. قرآن کریم شو ایکی حقیقته

"اللّٰهُ مِثْلُ يَإِمْبَايْكَ" معناسنده اولان ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اُنْدَادًا﴾ آیتيله إشارت ایتمشدر.

دلیل امکانی: بو آیتک، صانعک وجودینه إشارت ایدن دلیللردن بریسی ده "دلیل امکانی" در که، ﴿وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَ اَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ﴾ آیتيله إشارت ایدیلیمشدر. بو دلیلک خلاصه سی: کائناتک إحتوا ایتدیگی ذره لردن هر بریسنک گرک ذاتنده، گرک صفاتنده، گرک أحوالنده و گرک وجودنده غیر متناهی امکانلر، إحتماللر، مشکلاتلر، یوللر، قانونلر وارکن؛ بردن بره او ذره، غیر متناهی یوللردن معین بر یوله سلوک ایدر. و غیر محدود حاللردن، بر وضعیته گیرر. و غیر معدود صفتلردن بر صفتله و صفلا نیر و طوغری بر قانون اوزرینه مقدر بر مقصده حرکتله باشلار و وظیفه اولارق عهده سنه ویریلن هر هانگی بر حکمت و بر مصلحتی در حال إنتاج ایدر که، او حکمت و او مصلحتک حصوله گلمسی، آنجق او ذره نك او چشید حرکتیله اولابیلیر. عجباً او قدر یوللر و إحتماللر آراسنده او ذره نك ماجراسی، لسان حاليله، صانعک قصد و حکمتنه دلالت ایتمز می؟

ایشته هر بر ذره، (مستقلاً) کندی باشیله صانعک وجودینه دلالت ایتدیگی گبی، کوچک بیوک هر هانگی بر تشکله گیررسه ویا هانگی بر مرکبه جزء اولورسه، گیردیگی و جزء اولدیگی او مقاملرده قزاندیگی نسبتله گوره صانعنه اولان دلالتی محافظه ایدر.

بو آیتک ماقبیلله جهت إرتباطنه گلنجه:

وقتا که قرآن کریم: برنجیسی، متقی مؤمنلر؛ ایکنجیسی، عنادلی کافرلر؛ اوچنجیسی، ایکی یوزلی منافقلر اولمق اوزره انسانلری اوچ قسمه آیردی و

آرالرنده تقسیمات و تشکیلات یاپدی. و هر بر قسمك صفاتی و عاقبتی بیان ایتدی. صوگره ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا﴾ آیتله هر اوچ قسمه توجیه خطاب ایدهرک اونلری عبادته أمر و دعوت ایتدی. دیمك بو آیتك اۆلکی آیتلره ترتبی و اونلری تعقیب ایتمه سی؛ خانه و بنانك مهندسك قروکیسنه، عملك علمه، قضانك قدره ترتبی و بربرینی تعقیب ایتمه لری گبیدر. اوت اۆلکی آیتلرده یاپیلان تشکیلات و تقسیمات، قروکی و پلانندن صوگره بو آیتده، عبادت بناسنك یاپیلمسنه أمر ایدیلمشدر. و او آیتلرده ویریلن بیلگی و معلوماتدن صوگره، بو آیتده عمل و عبادته أمر ایدیلمشدر. و اونلرده یازیلان صفت و إستحقاقلره گوره، بوراده أمر و نھیلر ایله حکمر ویرلمشدر. و کذا اۆلکی آیتلرده إنسانلرک تقسیماتی، أحوال و صفاتی ذکر ایدیلدکدن صوگره، مقامك إقتضاسیله، بو آیت اونلری تعقیب ایتمشدر.

وقتاکه قرآن کریم إنسانلرک هر اوچ فرقه سندن بحث ایتدی و هر بر فرقه نك صفتی و عاقبتی سویله دی؛ سامعك آرزوسی و مقامك إقتضاسی اوزرینه، قرآن کریم غیبدن خطابیه إنتقال ایدهرک اونلره قارشى شو خطابده بولندی. اوت بعض آدملر حقنده غائبانه قونوشانلرک بالآخره قونوشمالرینی خطابیه چویرمه لرنده سویله جه بر نکتة عمومیه واردر:

مثلا: بر شخصك اییلگندن ویا فنا لگندن بحث ایدیلیرکن گرک قونوشانده، گرک دیگله ینده، یا تحسین ویا تلعین ایچون بر میل اویانیر. صوگره گیت گیده او میل اویله کسب شدت ایدرکه، صاحبی او شخصله گوروشدیروب شفاهًا قونوشمغه قوتلی بر آرزو اویانیدیر. بوراده سامعلرک او میللرینی تطمین ایتمکله، مقامك إقتضاسی اوزرینه قرآن کریم اونلری سامعلرک حضورینه گوتوروب کندیلرینه خطاب ایله توجیه کلام ایتمشدر. بو آیتده غیبدن خطابیه ایدیلن

إلتفات و إنتقالده خصوصی بر نکته ده واردر که؛ عبادتله یاپیلان تکلیفدن حاصل اولان مشقّت، خطاب إلهیدن نشئت ایدن ذوق و لذّتله قارشیلانیر و إنسانلره آغیر گلمز. و کذا خطاب صورتیله عبادتی تکلیف ایتمک، عبد ایله خالق آراسنده واسطه اولمادیغنه إشارتدر.

أی آرقداش! بو آیتک جمله لیرینی بربریه نظم ایدن مناسبتلر ایسه:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا﴾ جمله سنده أمر و خطاب، گچن هر اوچ فرقه یی تشکیل ایدن مؤمن، کافر و منافق لارک ماضی، حال و إستقبالده وجوده گلمش و یا گله جک بتون أفرادینی إحتوا ایدن طبقه لره خطابدر. بناءً علیه ﴿اعْبُدُوا﴾ و اوینک مرجعنده داخل اولان کامل مؤمنلره گوره ﴿اعْبُدُوا﴾، عبادته دوام و ثبات ایتمگه أمردر. اورته درجه ده کی مؤمنلره نظرًا، عبادتک آرتدیریلماسنه أمردر. کافرله گوره، عبادتک شرطی اولان ایمان و توحید ایله عبادتک یاپیلماسنه أمردر. منافق لره نظرًا، إخلاصه أمردر. بناءً علیه ﴿اعْبُدُوا﴾ نك إفاده ایتدیگی عبادت کلمه سی، مکلفینه گوره مشترک معنوی حکمنده در.

﴿رَبِّكُمْ﴾ یعنی: سزی تربیه ایدن و بیوتن اودر. و سزک مربّیکز اودر. اویله ایسه سز ده، اوگا عبادت ایتمکله عبد اولکز!

أی آرقداش! وقتا که قرآن کریم عبادتی أمر ایتدی. عبادت ایسه اوچ شیدن صوگره اولابیلیر. برنجیسی: معبودک موجود اولماسیدر. ایکنجیسی: معبودک واحد اولماسیدر. اوچنجیسی: معبودک عبادته إستحقاقی بولونماسیدر. قرآن کریم او اوچ مقدّر سؤاله إشارت ایتمکله برابر شرطلرینک دلیللرینی ده ذکر ایدرکن، معبودک وجودینه دائر اولان دلیللری ایکی قسمه آیرمشد:

بررسی: خارجدن آیینان دلیلردر که، بوگا آفاقی دینلیر.

ایکنجیسی: انسانلرک نفسلرندن آیینان برهانلردر. بوگا آنفسی تسمیه ایدیلیر. آنفسی اولان قسمنی ده، بری نفسی دیگرى اصولی اولمق اوزره ایکی قسمه تقسیم ایتمشدر.

دیمک، معبودک وجودینه اوچ درلو دلیل واردر: آفاقی، نفسی، اصولی. اولا، اُک ظاهر و اُک یاقین اولان نفسی دلیلہ ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ جمله سیله، اصولی دلیلہ ده ﴿وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ جمله سیله إشارت ایتمشدر. صوگره، عبادت انسانلرک خلقت و یارادیلیشه تعلیق ایدیلمشدر.

عبادتک خلقت بشره ترتبی ایکی شیدن ایلری گلییور: یا انسانلر ایلک یارادیلیشنده عبادته إستعدادلی و تقوايه قابیلیتی اولارق یارادیلمشلردر. و او إستعدادی و او قابیلیتی اونلرده گورن، اونلرک عبادت و تقوا وظیفه لرینی گوره جکلرینی قویا اُمید ایدر. و یاخود انسانلرک خلقتندن و مأمور اولدقلری وظیفه دن و توجه ایتدکلری کمالدن مقصد، عبادتک کمالی اولان تقوادر. ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ شو جمله، هر ایکی نقطه یه ده تطبیق ایدیله بیلیر. یعنی إستعداد و قابلیتک زده اکیلن و یا وظیفه و خلقتک زدن قصد ایدیلن تقوانک قوه دن فعله چیقاریلماسی لازمدر.

صوگره قرآن کریمده معبودک وجودینه عائد آفاقی دلیللرک اُک قریبینه ﴿جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا﴾ جمله سیله إشارت ایدیلمشدر. و بو إشارتدن، ارضک بو شکله گتیریلمسيله نوع بشره و سائر حیواناته قابل سکنا اولارق

حاضر بولونديريلماسى، آنجق اللّٰهك جعليه (ياپماسيله) اولوب طبيعتك و اسبابك تأثيريله اولماديغنه بر رمز واردر. چونكه تأثير حقيقتك اسبابه ويريلمسى، بر نوع شركدرد.

﴿وَالسَّمَاءِ بَنَاءً﴾ جمله سيله، صانعك وجودينه اولان آفاقى دليلردن اُك بسيط و اُك يوكسگنه إشارت ايديلمشدرد.

صوكره مركبات و مواليذك وجود صانعه وجه دالترلينه، ﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ إلخ.. جمله سيله إشارت ايديلمشدرد.

صوكره گچن دليلرك هر بريسى على الإنفراد، يعنى برر برر صانعك وجودينه دلالت ايتديكى گي، هيئت مجموعه سى ده صانعك وحدته إشارتدر. صوكره نعمتلك منشئى و منبعى اولان عالمك نظامنه إشارت ايدن او جمله لك صورت ترتيبى ﴿رِزْقًا لَّكُمْ﴾ ك دالتيله برابر، معبودك عبادته مستحق اولديغنه دلالت ايدر. چونكه عبادت، شكردر. شكر، منعمه ايديلير؛ يعنى نعمتلى و يرن ذاته شكر ايتمك واجبدرد.

صوكره ﴿رِزْقًا لَّكُمْ﴾ جمله سندن، أرض و أرضدن چيقان مواليذ، يعنى أرضك ثمره لرى إنسانلره خادم اولدقلى گي، إنسانلر ده اولرك صانعنه خادم اولمالرى لازم اولديغنه بر رمز واردر.

﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ أَنْدَادًا﴾ جمله سى ايسه، گچن جمله لك هر بريسيله علاقه داردرد. يعنى: ربكزه عبادت ياپديغكزه شريك ياپمايكلز. زيرا ربكز آنجق اللّٰهدر. سزى، نوعكز ايله برابر خلق ايدن اودرد. و أرضى سزه مسكن اولارق

حاضرلايان اودر. سماي سزك بناكزه طام اولارق يارادان اودر. و سزك رزق معيشتكزي تدارك ايچون صولرى گوندرن اودر. خلاصه، بتون نعمتلىر اونكدر؛ اويله ايسه بتون شكرلر و عبادتلىر ده آنجق اوڭادر.

آرقداش! بو آيتك تضمّن ايتديگى جملهلك كيفيت و نكتهلرینه گلهلم:

أولاً: قرآن كريمده كثرته ذكر ايديلن ﴿يَا أَيُّهَا﴾ ايله ايديلن خطاب و ندا، اوچ وجهله و اوچ أداتله تأكيد ايديلمشدر. بريسى: ايقاضى إفاده ايدن و ايقاظ ايچون قوللانيان ﴿يَا﴾ حرفيدر. ايكنجيسى: علامتلى آرامقلى بر شيئى بولق ايچون قوللانيان ﴿أَيُّ﴾ كلمه سيدر كه، تور كجه ده "هانگى" كلمه سيله ترجمه ايديلير. اوچنجيسى: غفلتدن آييلتمق ايچون قوللانيان ﴿هَا﴾ حرفيدر. بو تأكيدلردن آڭلاشيلير كه، بوراده شو طرز ايله ياپيلان ندا و خطاب، چوق فائدهلره و نكتهلره إشارتدر.

أز جمله، برنجيسى: إنسانلره عبادتلك تكليفندن حاصل اولان مشقّتك، خطاب إلهى يه مظهريتدن نشئت ايدن ذوق و لذّته تخفيف ايديلمسيدر. ايكنجيسى: إنسانك غائبانه اولان آشاغى مرتبه سندن، حضورك يوكسك مقامنه چيقماسى آنجق عبادت واسطه سيله اولديغنه إشارتدر. اوچنجيسى: مخاطبك اوچ جهتدن عبادته مكلف اولديغنه إشارتدر. قليبلى تسليم و إنقياده، عقليلى ايمان و توحيد، قاليبلى عمل و عبادته مكلفدر. دردنجيسى: مخاطبك مؤمن، كافر، منافق اولمق اوزره اوچ قسمة آيريلمى اولديغنه إشارتدر. بشنجيسى: إنسانلك يوكسك، اورته، عوام طبقه لرینه خطابك شامل اولديغنه إشارتدر. آلتنجيسى: إنسانلر آراسنده ياپيلان ندا و خطابلرده عادت ايدينمش اولان

شیلره إشارتدر که؛ انسان اؤلا گوردیگی آدمی چاغیرر و طور دیرر. صوگره کیم اولدیغنی آڭلامق ایچون علامتلینه دقت ایدر. صوگره مقصدینی آڭلاتیر. خلاصه: مذکور خطاب، گچن اوچ جهتدن تأکید ایدیلیمش شو نکته لره إشارتدر.

﴿يَا﴾ ایله ندا ایدیلن إنسانلر غافل، غائب، حاضر، جاهل، مشغول،

دوست، دشمن گبی چوق مختلف طبقه لره شاملدر. بو مختلف طبقه لره گوره ﴿يَا﴾ نڭ إفاده سی دگیشیر. مثلاً: غافله قارشی تنبیهی إفاده ایدر، غائبه إحضاری، جاهله تعریفی، دوسته تشویقی، دشمنه توبیخ و تقریعی گبی هر طبقه یه مناسب بر إفاده سی واردر. صوگره مقام قری إقتضا ایتدیگی حالده، اوزاقلره مخصوص اولان ﴿يَا﴾ أداتنڭ قوللانیلماسی بر قاچ نکته یه إشارتدر:

۱ - تکلیف ایدیلن أمانت و عبادتڭ پڭ بیوک بر یوک اولدیغنه،

۲ - درجه عبودیتڭ، مرتبه الوهیتدن پڭ اوزاق اولدیغنه،

۳ - مکلفلرڭ، زمان و مکانجه خطابڭ وقت و محلندن عراق بولندیغنه،

۴ - إنسانلرڭ درجه غفلتلینه إشارتدر.

مضاف إلیه سز ذکر ایدیلدیگندن عمومی بر توسمی إفاده ایدن ﴿أَيُّ﴾

کلمه سی؛ خطابڭ عموم کائناته شامل اولوب، یالڭز فرض کفایه صورتیله حمل أمانته و عبادته إنسانلرڭ تخصیص ایدیلیمش اولدقلرینه إشارتدر. او یله ایسه عبادته إنسانلرڭ قصورلری، عموم کائناته تجاوزدر.

صوگره ﴿أَيُّ﴾ کلمه سنده بر إجمال و بر إهام واردر، چونکه إضافه سز

ذکر ایدلمشدر. اونڭ او إبهام و إجمالی، ﴿ناس﴾ کلمه سیله إزاله و تفصیل ایدیلدیگندن، آرالرنده بر إجمال و تفصیل جزالتی میدانه گلمشدر.

﴿ها﴾ : ﴿أَيُّ﴾ نڭ مضافٌ إِلَیْهِنَّ عَوْضٌ اولمقله برابر، ﴿يَا﴾ أداتيله چاغیریلانلری تنبيه ایچوندر.

﴿ناس﴾ أصلنده نسیاندن آیینمش بر إسمِ فاعلدر، وصفیتِ أصلیه سی ملاخظه سیله إنسانلره بر عتابه إشارتدر. یعنی: آی إنسانلر! نه ایچون میثاقِ ازلی یی اونوتدیڭز... فقط بر جهتدن ده إنسانلره بر معذرت یولنی گوسترییور. یعنی: سزڭ او میثاقی ترك ایتمڭز عمدًا دگل، بلکه سهو و نسیاندن ایلری گلمشدر.

﴿أَعْبُدُوا﴾ ندایه جوابدر. مؤمن، کافر، منافق اولان گچن طبقه لر ندا ایله چاغیریلدقلرندن؛ ﴿أَعْبُدُوا﴾ امری دوام، إطاعت، إخلاص، توحید گی هر طبقه یه مناسب بر معنایی إفاده ایدر.

﴿رَبَّكُمْ﴾ : ربّ عنوانی ﴿أَعْبُدُوا﴾ ایله تکلیف ایدیلن عبادته بر علّت و بر سببه إشارتدر. یعنی: سزڭ تربیه ڭز ربّڭزڭ أَلَنده اولدیغندن، دائما اوڭا محتاجسڭز. و تربیه ڭزه لازم اولان بتون لوازماتی ویرن اودر. اونڭ او نعمتترینه شکر لازمدر. شکر ایسه آنجق عبادتدر.

﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ : ﴿الَّذِي﴾ أسماءِ مبهمه دن اولدیغی ایچون، مرجع و مدلولی آنجق صله دینلن داخل اولدیغی جمله ایله معلوم اولور. مثلاً: ﴿الَّذِي

جَاءَكَ دینلیدیگی زمان، گلن آدمك یالکز سکا گلمکله معلومیتی وار، باشقه جهتدن معلومیتی یوقدر. بناءً علیه بوراده **رَبِّ** کلمه سنك **الَّذِي** ایله وصفلانديريلماسی جنابِ حقك معرفتی، حقیقتیله اولمایوب آنجق افعال و آثاریله اولدیغنه إشارتدر.

ایجاد، إنشا ویا باشقه بر کلمه یه ترجیحًا یارادیلیشك گوزل شکلنی إفاده ایدن "خلق" تعبیری، إنسانلرده کی إستعدادك سداد و إستقامتجه عبادته آلویزشلی اولدیغنه إشارتدر. و کذا عبادت، یارادیلیشك اجرتی و نتیجه سیدر. بو إعتبارله ثواب، عبادتک اجرتی اولمایوب، آنجق جنابِ حقك کرمندن اولدیغنه إشارتدر.

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ: مرجع و مدلولنك عدم معلومیتنه دلالت ایدن **الَّذِينَ** أولکی إنسانلرك ئولوم ایله محو اولوب گیتدکلرینه و اونلرك احوالی بیلدیره جك بر بیلگی اولمادیغنه و یالکز سنك گبی بر قسم مخلوقلر اونلرك یرلرینه گلمکله، او محو اولان إنسانلرك تعریفلری ممکن اولدیغنه إشارتدر.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ: **لَعَلَّ** کلمه سی اُمید و رجایی إفاده ایدیور. فقط بو معنا، (حقیقتیله) جنابِ حق حَقْنده إستعمال ایدیلهمز. بناءً علیه یا مجازًا إستعمال ایدیلهمز. ویا مخاطبلره ویاخود سامع و مشاهدلره إسناد ایدیلهمز. معنای مجازی ایله جنابِ حق حَقْنده إسناد ایدیلهمسی شوپله تصویر ایدیلیر: ناصلکه بر إنسان بر ایش ایچون بر آدمی تجهیز ایتدیگی زمان، او ایشك او آدمدن یاپیلهمسنی اُمید ایدر. کذالك (بلا تشبیه) جنابِ حق إنسانلره کمال ایچون بر إستعداد، تکلیف ایچون بر قابلیت و بر إختیار ویرمشد. بو

إعتبارله جنابِ حقِ إنسانلردن او ایشلرک یاپیلماسنی إنتظار ایتمکدهدر، دینله بیلیر. بو تشبیه و إستعارهده، خلقتِ بشرده کی حکمتک تقوا اولدیغنه و عبادتک ده نتیجه سی تقوا اولدیغنه و تقوانک ده اُک بیوک مرتبه اولدیغنه إشارت واردر.

رجا معناسنک مخاطبلره عطف ایدیلمه سی شویله ایضاح ایدیلیر:

أی مخاطب اولان إنسانلر! خوف و رجا اورته سنده بولونمقله، تقوای رجا ایدهرک ربّکزه عبادت ایدیگز. بو إعتبارله إنسان، عبادتنه إعتقاد ایتمه ملیدر و دائما عبادتک آرتماسنه چالیشمالیدر.

رجا معناسی، سامع و مشاهدله گوره اولورسه شویله تأویل ایدیله جکدر:

أی مشاهدلر! آرسلانک پنجه سنی گورن آدم، او پنجه نک إقتضاسی اولان پارچه لامای آرسلانندن اُمید و رجا ایتدیگی گی؛ سز ده إنسانلری عبادت تهیزاتيله مجهز اولدقیرنی گوردیگکزدن، اولردن تقوای رجا و إنتظار ایدیه بیلیرسکز. و کذا عبادتک فطری بر إقتضا نتیجه سی اولدیغنه إشارتدر.

﴿تَتَّقُونَ﴾: تقوا، طبقاتِ مذکوره نک عبادتلیرینه ترتب ایتدیگندن، تقوانک

بتون قسملرینه، مرتبه لیرینه ده شاملدر. مثلاً: شرکدن تقوا، کبائرден ماسواء اللّهدن قلبی حفظ ایتمکله تقوا، عقابدن إجتنب ایتمکله تقوا، غضبدن تحفّظ ایتمکله تقوا. دیمک ﴿تَتَّقُونَ﴾ کلمه سی بو گی مرتبه لری تضمّن ایدر. و کذا عبادتک آنجق إخلاص ایله عبادت اولدیغنه و عبادتک محضاً وسیله اولمایوب مقصود بالذات اولدیغنه و عبادتک ثواب و عقاب ایچون یاپیلمامسی لزومنه إشارتدر.

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾: قرآن کریم، بو جمله ایله

بیان ایتدیگی قدرتِ إلهیه‌نڭ عظمتیله انسانلری عبادته تشویق ایدوب هیجانه گتیریور. شویله که:

أی انسانلر! أرض و سمایی سزلره مطیع و خدمتکار یاپان ذات، یاپدیغی شو اییلگه قارشى عبادته مستحقدر؛ عبادتنی ایدیڭز. و کذا انسانلرڭ فضیلتنه و یوکسک بر قیمته مالک اولدیغنه و عند الله مکرم بولندیغنه بر ایمادر. صانکه بشره أمر ایدیور: أی بشر! یوکسک و آلچاق بتون أجرامی سزڭ إستفاده‌کزه تخصیص ایتمکه سزلره بو قدر إعزاز و إکراملرده بولنان جناب حقّه عبادت ایدیڭز! و سزلره یاپدیغی کرامته قارشى لیاقتڭزى إظهار ایدیڭز.

و کذا أسباب و طبیعته تأثیرڭ ویریلمه‌سنی ردّ ایدیور. شویله که:

أی انسان! شو گوردیگڭز یرلر، گوکلر؛ صفتلریله برابر، بر خالقڭ خلقیله، قصدیله، تخصیصیله و بر ناظمڭ نظمیه حصوله گلوب بو إنتظامی بولمشلردر. کور طبیعتڭ بو قدر بیوک شیلرده یری اولمادیغی گبی أڭ کوچک شیلرده ده یری یوقدر. و کذا صفتلر ده ممکناتدن اولدقلری جهته، صانعه دلالت ایتدکلرینه إشارتدر. زیرا جسملری تشکیل ایدن ذره‌لر، بیوکلک کوچکلک، چرکینلک گوزللک گبی غیر متناهی أحوال و کیفیتلری قبول ایتمکه مساویدرلر. یعنی بر ذره‌نڭ، یڭ کیفیتى قبول ایتمگه قابلیتی واردر؛ و بر حالت، بیڭلرجه ذره‌لره حال اولایلیر. بناءً علیه گوزللک گبی بر صفت، بیڭلرجه ذره‌لره و طولاییسیله جسملره صفت اولایلدیگی حالده، او قدر امکانات و إحتماللر ایچنده معین بر جسمه تعیین ایدیلدیگی زمان؛ هر حالده بر قصد ایله، بر حکمت آلتنده،

بر ذاتك إرادة و تخصیصیله، بیگلرجه جسملر آراسنده او جسم، او صفته موصوف قیلنمشدر.

﴿لَكُمْ﴾: بو ﴿ل﴾ اختصاص ایچون دگلدر، آنجق سببیتی إفاده ایدیور.

یعنی أرضك تفریشنه سبب یعنی وسیله، إنساندر. بو مسافرخانهده کی ضیافت اونك نامنه ویریلدی. فقط إستفاده، إنسانلره مخصوص و منحصر دگلدر. اويله ایسه إنسانلرك إحتیاجندن، إستفاده سندن فضله قالانه عبث دینله مز.

﴿فَرَاشًا﴾: بو تعبیر، غریب بر نکتۀ بلاغته إشارتدر. چونکه أرضك

ثقلندن طولای صویه باتوب غیب اولماسی طبیعتك إجاباتندن اولدیغی حالده، جناب حق مرحمتیله بر قسمی طیشاریده بیراقه رق، إنسانلر ایچون بر مسکن و نعمتلیینه بر مائده، یعنی بر سفره اولق اوزره تفریش ایتمشدر. و کذا "فراش" تعبیرندن آکلاشیلیور که: أرض، بر خانهك طبانی گیی إنسان و حیوانلره فرش و بسط ایدیلمشدر. اويله ایسه أرضده کی نباتات و حیوانات، خانهده کی أفراد عائله ایله أرزاق و سائر گیی لوازم بیتیه حکمنده در. و کذا ﴿فراش﴾ تعبیرندن آکلاشیلیور که، أرض طاش گیی قاتی و سرت دگلدر که قابل سکنا اولماسین و صوگی مایع ده دگلدر که، زراعت و إستفادهیه قابل اولماسین. بلکه اورته بر وضعیتده یاپیلمشدر که، هم مسکن، هم مزرعه اولسون. بو ایکی فائدهك تحت تأمینۀ آیینمه سی، ألبته و ألبته بر مقصد، بر حکمت و بر نظام ایله اولاییلیر.

﴿وَالسَّمَاءَ بَنَاءً﴾: سمانك إنسانلره بر سقف، بر طام گیی یاپیلماسی،

ییلدیزلرك او طامده آسیلی قنديلر گیی اولمالرینی إستلزام ایدر که، تشبیه تمام

اولسون. اویله ایسه غیر متناهی شو بوشلقده طاغنیق بر شکله ییلدیزلرک بولنماسی، عقللری حیرته بیراقان نظام و إنتظاملی وضعیتلری، کور تصادفه إسناد ایدیلهمز.

سؤال: انسان، أرضه نسبةً بر ذره در؛ أرض ده، کائناته نظرًا بر ذره در؛ و کذا انسانک بر فردی، نوعه نسبةً بر ذره در؛ نوعی ده، سائر اورتاقلری بولنان انواع ایچنده بر ذره گبیدر. و کذا عقلک دوشونه ییلدیگی غایه لر، فائده لر حکمت ازلیه و علم اهلیده کی فائده لره نسبةً بر ذره دن داها آشاغیدر. بناءً علیه بویله بر عالمک انسانک استفاده سی ایچون یارادیلمش اولدیگی عقله گیره مز؟

جواب: اوت ظاهره باقیلیرسه انسان بر ذره حکمنده در. فقط انسانک طاشیدیگی روحه، قفاسنه طاقدیگی عقله، قلبنده بسله دیگی إستعدادلره نظرًا بو عالم شهادت طاردر، إستیعاب ایده مز. آنجق او روحک آرزولرینی و او عقلک فکرلرینی و او إستعدادلرک میللرینی تطمین و تأمین ایده جک، عالم آخرتدر. و کذا استفاده خصوصنده مزاحمه، ممانعه و تجزی یوقدر؛ بر کلینک جزئیاتنه نسبتی گبیدر. ناصلکه بر کلی بتون جزئیاتنده موجود اولدیگی حالده، نه او کلیده تجزی و إنقسام اولور و نه ده جزئیاتنده مزاحمه و مدافعه اولور. گره أرضدن ده بیگلرجه مستفید اولسه، نه آرالرنده بر مزاحمه اولور و نه گره أرضده بر نقصانیت پیدا اولور. یالکز انسانک عند الله کرامتی اولدیگی ایچون، عالم شهادتک یارادیلیشنده انسان، علّه غائییه منزله سنده گوستریلمشدر. و انسانک خاطری ایچون، بتون آنواعه بر عمومی ضیافت ویرلمشدر. بو ایسه، بتون عالمک فائده لری إنسانه منحصر اولوب باشقه لره هیچ بر فائده سی یوقدر دیمک دگلدردر.

﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ﴾: إنزالک جناب

حقّه اولان إسنادندن آکلاشیللیور که، یاغمورک قطره لری باشی بوش دگلدر؛ آنجق بر حکمت آلتنده و بر نظام قصدی ایله اینرلر. چونکه او مسافه بعیده دن گلمک ایله برابر؛ روزگار و هوا ده مصادمه لرینه یاردمجی اولدیغی حالده، قطره لرک آرالرنده مصادمه اولمایور. او یله ایسه او قطره لر باشی بوش اولمایوب، گملری، اونلری تمثیل ایدن ملک لرک آلتنده در.

﴿مِنَ السَّمَاءِ﴾: سما کلمه سنک ذکر ی گچدیگنه نظرًا، مقام ضمیرک یری

اولدیغی حالده اسم ظاهر ایله ذکر ایدیلمه سی، یاغمور لرک سما جرمندن دگل سما جهتندن گلدیگنه إشارتدر. چونکه سبقت ایدن سما کلمه سندن مقصد، جرمدر.

﴿مَاءٍ﴾: سمدن گلن قارلر، دولولر، صولر اولدیغی حالده یالکز صولرک

ذکر ایدیلمه سی، آک بیوک إستفاده یی تأمین ایدن، صو اولدیغنه إشارتدر. ﴿مَاءٍ﴾ کلمه سنده تنکیری إفاده ایدن تنوین ایسه، یاغمور صوینک عجیب بر صو اولوب، نظامی غریب، إمتزاجات کیمیویه سی سزه مجهول اولدیغنه إشارتدر.

﴿فَأَخْرَجَ﴾ ده کی ﴿ف﴾، مدّت و مهلت اولمق سزین تعقیبی إفاده ایدر.

بوکا بناء ثمراتک إخراجی، یاغمورک إنزالی عقبنده بر مدّت آرا ویرمه دن حصوله گلمسی لازمدر. حالبوکه إخراج ایله إنزال آراسنده خیلی بر زمان واردر. او یله ایسه ﴿أَخْرَجَ﴾، ﴿أَنْزَلَ﴾ یه عطف دگلدر. آنجق إنزالی تعقیب ایدن فعل لرک

سلسله سی اورته دن قالدیر یلار ق، او فعل لرک نتیجه سی حکمنده اولان ﴿أَخْرَجَ﴾،

﴿أَنْزَلَ﴾ یه عطف ایدلمشدر. تقدیر کلام شو یله اولسه گرکدر:

﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاهْتَزَّتِ الْأَرْضُ وَرَبَّتْ وَ أَخْضَرَتْ
وَأَنْبَتَتْ فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾

بو إعتبارله إنزالی تعقیب ایدن ﴿اهْتَزَّتْ﴾ فعلیدر. ﴿ف﴾ نك ده أصل موقعی، ﴿اهْتَزَّتْ﴾ در.

﴿به﴾ ده کی ﴿ب﴾ حرفی، سببیت ایله قاریشق إصاق معناسنه در. یعنی: صو، ثمراتك حصوله سبب اولدیگی گبی، ثمراته مُلْصَقْ، قاریشق، یاپیشیق اولدیغندن ده، ثمراتك طراوت و تازه لگنی محافظه و سیله در.

﴿مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ ده کی ﴿مِنْ﴾ ، بیان ایله قاریشق إبتدایی إفاده ایدر. بو إعتبارله ﴿أَخْرَجَ﴾ یه مفعول اولاماز. آنجق سامعك فهمنه گوره تعیین ایدیلن مفعولی مقدردر. ﴿مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ ایسه، او مفعوله بیاندر. تقدیرِ کلام ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ أَنْوَعًا مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ شکلنده در.

نکره اولارق ﴿رِزْقًا﴾ نك ذکر ایدیلمه سی، بو رزقك نره دن و نه ایله حصوله گلدیگی سزه مجهول اولدیغنه إشارتدر.

﴿لَكُمْ﴾ ده کی ﴿ل﴾ ، أجلیت و سببیت ایچوندر. یعنی: سز رزقك گلمسنه سبب سگزر اما، إستفاده سی سزه مخصوص و منحصر دگلدر و باشقه لر ده تبعاً إستفاده یه شریکدرلر. و کذا جناب حق سزله نعمت لرینی تخصیص ایتدیگی گبی، سزك ده شکر یگزی اوکا تخصیص ایتمه گز لازم گلدیگنه إشارتدر.

﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا﴾ : باشد بولنان ﴿ف﴾ ، گچن درت فقره به

باقیور. یعنی: اودر معبود، شریک یاپمایگز. اودر قادر مطلق، شریکی اعتقاد ایتمه یگز. اودر منعم، شکرند شریک یاپمایگز. اودر خالق، باشقه بر خالق تحیل ایتمه یگز.

﴿تَجْعَلُوا﴾: بو تعبیرك ﴿تَعْتَقِدُوا﴾ تعبیرینه ترجیحی، اونلرك اللهه إسناد

ایتدكلری شریكلرك و مثللرك اصلی و حقیقتی اولمادیغی ایچون او اویدورما شریكلرك اعتقاد ایدیله جك شیلر اولمادیغنه، آنجق اویدورما، جعلی شیلر اولدقلرینه إشارتدر.

﴿لله﴾: لفظه جلالك ﴿أَنْدَادًا﴾ اوزرینه تقدیمی، اللهك دائما حاضر

اولدیغنی دوشونمك لزومنه؛ و نهیك منشئ، شریكك الله ایچون یاپیلیشی اولدیغنه إشارتدر.

﴿أَنْدَادًا﴾: أنداد، "نَدَّ" ك جمعیدر. "نَدَّ" ایسه، "مِثْل" معناسنه در. حالبوکه

جناب حقه یاپیلان مِثْل، اونك ضدی اولور. بر شی هم ضد، هم مِثْل اولاماز و بر شیك ضدی، اوکامِثْل اولاماز. اویله ایسه مِثْلک بولنماسی، مِثْلک محالیتنی إستلزام ایدر. "أنداد" ك صیغه جمع ایله ذکر، مشرکلك جهالتنه إشارتدر. یعنی: "هیچ بر جهتدن بر بگزری اولمیان جناب حقه ناصل بر سوری مِثْل و ضد یاپیورسگز؟" و کذا بتون أنواع شرکك ردینه إشارتدر. یعنی: "نه ذاتنده و نه صفاتنده و نه أفعالنده شریکی، شبیهی یوقدر." و کذا وثنی، صابئی، أهل تثلیث، أهل طبیعت گبی فِرَق ضالّه نك توهم ایتدكلری شریكلرك طبقه لرینه إشارتدر.

إِخْطَار: وثنی مذهبىڭ منشئى؛ يىلدىزلىرى إله إعتقاد ايتىمىڭ، حلولى تخیل ايتىمىڭ، جسمىتى توهم ايتىمىڭ گىي گولنج شيلردر.

﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾: بو جمله ايله آيتلرڭ صوڭنده ذكر ايدىلن أمثالى جملهلر، إسلاميتىڭ منشئى علم، أساسى عقل اولدىغىنه إشارت ايدر. بناءً عليه إسلاميتىڭ حقيقتى قبول و سفسطهلى أوهامى رد ايتىمىڭ، شاندىلر.

﴿تَعْلَمُونَ﴾ يه بر مفعولڭ تركى، چوق مفعوللرڭ تقديرينه سبب اولمشدر. ديمىڭ ايجاز و إختصارى ياپمقله إطناب و اوزاتمقدن قاچار ايكن، داها زياته إطنابه، تطويله سبب اولمشدر. يعنى: اللّٰهَدين باشقه معبوديڭز اولماديغنى، خالقڭزڭ بولنماديغنى، باشقه بر قادر مطلق اولماديغنى و منعمڭزڭ بولنماديغنى بيليرسڭز. كذا بيليرسڭز كه، اونلرڭ اويدوردقلى آله و أصنام، بر شئيه قادر اولمايوب، اونلر ده مخلوق و مجعول شيلردر.

نور ك بلكجى

نبوت حَقْنده

﴿وَأِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۖ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأْزَنُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾

غایت قیسه بر مثالی: یعنی "عبدیمز اوزرینه انزال ایتدیگمز قرآنده بر شبهه گز وارسه، قرآنک مثلندن بر سوره یاپیگز؛ هم ده اللهدن باشقه، ایشلریگزه کندیلرینه مراجعت ایتدیگگز شهدا و معینلریگزی ده چاغیریگز، یاردیم ایتسینلر. اگر سوزیگزه صادق ایسه گز هپگز برابر چالیشگز، قرآنک مثلندن بر سوره گتیریگز. اگر بر مثل گتیره مدیگگز تقدیرده، ذاتا گتیره مزسگز یا، او یله بر آتشدن صاقینگز که؛ اودونی، انسانلر ایله طاشلردر."

مقدمه

کتابک اولنده بیان ایدیلدیگی گبی، قرآن کریمک تعقیب ایتدیگی اساس مقصد درتدر. برنجی مقصدی اولان "توحید"، اولکی آیتله بیان ایدیلمشدر. بو آیتله ده، ایکنجی مقصد اولان "نبوت" بیان و ایضاح ایدیلمشدر. یالگز بر شی وار که، بو آیت نبوت محمدیه نك (عصم) اثباتی حَقْنده در؛ نبوت مطلقه حَقْنده دگلدر. حالبوکه مقصد، مطلق نبوتدر. فقط کلی، جزئیده داخلدر. جزئینک اثباتیله کلی ده اثبات ایدیلمش اولور. بو آیت، حضرت محمد علیه الصلاة والسلامک نبوتنی، اُک بیوک معجزه سی اولان إعجاز قرآندن بحثله اثبات ایدیور. او ذاتک (عصم) نبوتنه دائر دلائل، باشقه رساله لریمزده بیان

ایدیلمشدر. بوراده یالکز بر قسمی خلاصه آلتی مسئله ضمننده بیان ایده جگز:

برنجی مسئله: انبیاء سالفینده نبوته مدار و اساس طوتولان نقطه لر و اولنرک ایتلریله اولان معامله لر ی حقیقده (یالکز زمان و مکانک تاثیریه بعض حصوصات مستثنا اولمق شرطیه) یایلاجق تام بر تفتیش و قونترول نتیجه سنده، حضرت محمد علیه الصلاة والسلامده داها اکمل، داها یوکسگی بولونمقده اولدیغی تحقّق ایدر. بناءً علیه نبوت مرتبه سنه نائل اولنرک هیئت مجموعه سی، معجزه لرله وسائر أحوالریله، لسان حال و قال ایله، نوع بشرک سنی کماله گلدیگنده استاد البشر عنوانی طاشییان حضرت محمد علیه الصلاة والسلامک صدق نبوته إعلان شهادت ایتمشلردر. او حضرت ده (عصم) بتون معجزه لرله صانعک وجود و وحدتی، نورلی بر برهان اولارق عالمه إعلان ایتمشدر.

ایکنجی مسئله: او ذاتک (عصم) اول و آخر بتون أحوال و حرکتی نظر دقتدن گچیریلیرسه، هر بر حرکتی، هر بر حالی خارق العاده دگلسه ده اونک صدقنه دلالت ایدر. أز جمله: غار مسئله سنده، أبو بکر الصدیق ایله برابر خلاص و قورتولوش امیدی تمامیه کسیددیگی بر آنده، **﴿لَا تَخَفُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾** "قورقمه، الله بزمه برابردر" دییه أبو بکر الصدیقه ویردیگی تسلی و طوق بشرک فوقنده بر جدّیتله، بر متانتله، بر شجاعتله، خوفسز، تردّدسز گوستردیگی وضعیت؛ البته صدقنه و نقطه استنادی اولان خالقنه اعتماد ایتدیگنه گونش گبی بر برهاندر. کذالك سعادت دارین ایچون تأسیس ایتدیگی اساسلرده إصابت ایتمش اولدیغی و إظهار ایتدیگی قواعدک حقیقته متصل و حقانیتله یاپیشیق اولدیغی، بتون عاجله مظهر قبول و تصدیق اولمش و اولمقدهدر.

إِخْطَار: او ذاتك (عصم) أحوال و حرکاتی برر برر، یعنی تك تك اونك صدق و حقانیتنی گوسترر ایسه؛ هیئتِ مجموعه سی، اونك صدقِ نبوتنه او یله بر دلیل اولور که، شیطانلری بیله تصدیقه مجبور ایدر.

اوچنجی مسئله: او ذاتك (عصم) صدقِ نبوتنی یازوب تصدیق ایدن بر قاچ صحیفه واردر. شیمدی او صحیفه لری اوقویاجغز:

برنجی صحیفه: او حضرتك ذاتیدر. فقط بو صحیفه یی مطالعه دن اُول، درت نکته یه دقت لازمدر:

برنجی نکته: ﴿لَيْسَ الْكُحْلُ كَالْتَّكْحُلِ﴾ یعنی: فطری قره گوزلیلک، صنعی (یایمه) قره گوزلیلک گبی دگلدر. یعنی یایمه و صنعی اولان بر شی نه قدر گوزل و نه قدر کامل اولورسه اولسون، فطری و طبعی اولان شیلرک مرتبه سنه یتیشه مز و اونك یرینه قائم اولاماز. هر حالده صنعیلگک یا گلیشلقلری، اونك احوالندن، اطوارندن بللی اولاجقدر.

ایکنجی نکته: أخلاقِ عالییه یی و یوکسک خویلری حقیقته یاپیشدیران و او أخلاقی دائما یاشاتدیران، جدیت ایله صدقدر. اگر صدق قالقوب آرایه کذب گیرسه، روزگارلره اویونجق اولان یایراقلر گبی، او آدم ده انسانلره اویونجق اولور.

اوچنجی نکته: متناسب اولان اشیا آراسنده میل و جذبه واردر. یعنی، بربرینه تمایل ایدرلر و یکدیگرینی جلب ایدرلر. آرالرنده اتحاد اولور. فقط بربرینه ضد اولان اشیانك آرالرنده نفرت واردر، چکه مه مزلك اولور.

دردنجی نکته: جماعتده اولان قوّت، فردده یوقدر. مثلاً چوق ایپلرک هیئت مجموعه سنک تشکیل ایتدیگی اورغانده کی قوّت، ایپلر بربرندن آیری اولدیغی زمان بولنماز.

بو نکته لر گوز اوکته گتیرلمکله او حضرتک صحیفه سی اوقومغه لیدر. اوت او ذاتک بتون آثاری، سیرتلی، تاریخچه حیاتی وسائر احوالی اونک پک بیوک، عظیم أخلاق صاحبی اولدیغنه شهادت ایدیورلر. حتی دشمنلری بيله اونک أخلاقجه پک یوکسکلگندن طولای کندیسنی محمد الامین ایله لقبلا ندیرمشلردر.

معلومدر که، بر ذاتده اجتماع ایدن أخلاق عالیهنک امتزاجندن عزّت نفس، حیثیت، شرف، وقارگی؛ خسیس، آلقاق شیلره تنزل ایتمگه مساعده ایتمین یوکسک حاللر حصوله گلیر. اوت ملائکه علو شانلرندن، شیطانلری رد ایدر، قبول ایتملر. کذالک بر ذاتده اجتماع ایدن أخلاق عالیهنک کذب، حيله گبی آلقاق حاللری رد ایدر. اوت یالکز شجاعته اشتهار ایدن بر ذات، قولای قولای یالانه تنزل ایتمز. بتون أخلاق عالیهنی جمع ایدن بر ذات، ناصل یالانه و حيله تنزل ایدر؛ امکانی وار میدر؟

خلاصه: حضرت محمد علیه الصلاة والسلام کندی کندی نه گونش گبی بر برهاندر. و کذا او ذاتک (عصم) درت یاشندن قرق یاشنه قدر گچیرمش اولدیغی گنجلک دوره سنده بر حيله سی، بر خیانتی گورولمه مش و بر یالانی ایشیدیلیمه مشدر. اگر او ذاتک یرادیلشنده، طبیعتده بر فنالق، بر کوتولک حسّی و میلی اولمش اولسیدی؛ همه حال گنجلک سائقه سیله طیشاری یه ویره جکدی. حالبوکه بتون یاشنی، عمرینی کمال استقامتله، متانتله، عفتله، بر اطراد و انتظام اوزرینه گچیرمش، دشمنلری بيله حيله یه اشارت ایدن بر حالنی گورمه مشلردر.

و كذا ياش قرقه بالغ اولديغنده ابي اولسون، كوتو اولسون و ناصل بر أخلاق اولورسه اولسون رسوخ پيدا ايدر، ملكه حالنه گلير، داها تركي ممكن اولماز. بو ذاتك تام قرق ياشنك باشنده ايكن ياپديغي او إنقلاب عظيمي، عالمه قبول و تصديق ايتديرين و عالمي جلب و جذب ايتديرين، او ذاتك (عصم) أول و آخر هر كسجه معلوم اولان صدق و أمانتي ايدى. ديمك او ذاتك (عصم) صدق و أمانتي، دعوای نبوتنه اُك بيوك بر برهان اولمشدر.

دردنجي مسئله: ايكنجى صحيفه يي اوقوياجغز. بو صحيفه، ماضى يعنى زمان سعادتن اولكى زماندر. شو صحيفه نك حاوى اولديغي أنبياء سالفينك أحوال و قصه لري، او ذاتك صدق نبوتنه برر برهاندر. يالكز درت نكته يه دقت لازمدر:

برنجي نكته: انسان بر فنك اساسلريني و او فنك حياتنه تعلق ايدن نقطه لري بيلمكله، يرلي يرنجه قوللانماسنه واقف اولدقدن صوگره دعواسني او اساسلره بنا ايمه سي، او فنده ماهر و متخصص اولديغنه دليلدر.

ايكنجى نكته: فطرت بشريه نك إقتضاسندندر كه؛ عادى بر انسان ده اولسه، حتي چوجوق ده اولسه، حتي كوچك بر قوم ايچنده ده بولونسه، پك قيمتسز بر دعوا خصوصنده جمهوره مخالفت ايدوب يالان سويله مگه جسارت ايده مز. عجباً پك بيوك بر حيثيت صاحبي، عالم شمول بر دعواده، پك عنادلى و كترتلى بر قوم ايچنده، أمى يعنى اوقور يازار صنفندن اولماديغي حالده، عقلك تك باشنه إدراكدن عاجز اولديغي بعض شيلردن بحث ايدوب كمال جدّيتله عالمه نشر و إعلان ايمه سي اونك صدقنه دليل اولديغي گي، او مسئله نك اللهدن اولديغنه ده بر برهان اولماز مي؟

اوچنجی نکته: معلومدر که، مدنی انسانلرجه معلوم و مألوف پک چوق علملر، صفتلر، فعللر واردر که، بدویلرجه مجهول اولور و او گبی شیلردن خبرلری یوقدر. بناءً علیه بالخاصّه گچمش زمانلرده کی بدویلرک احوالندن بحث ایتمک ایستهین بر آدم، خیالاً او زمانلره، او چوللره گیدوب اونلر ایله گوروشمیلیدر. زیرا اونلرک احوالی اُزبردن، اونلری گورمه‌دن محاکمه ایتمکه ایستدیگی معلوماتی آله ایده‌مز.

دردنجی نکته: اُمّی بر آدم، بر فنّک علماسیله مناقشه‌یه گیریشه‌رک، بین العلما إتّفاقلی اولان مسئله‌لری تصدیق و إختلافلی اولانلری ده تصحیح ایدرسه؛ او آدمک بو خارقه اولان حالی، اونک پک یوکسکلگنه و اونک علمنک ده وهبی اولدیغنه دلالت ایتمز می؟

بو درت نکته‌یی گوز اوکته‌گتیر، محمد عربی علیه الصلاة والسلامه باق که: او ذات هرکسجه مسلم اُمّیلگیله برابر، گچمش انبیا ایله قوملرینک احوالرینی گورمش و مشاهده ایتمش گبی قرآنک لسانیه سویله‌مشدر. و اونلرک احوالی، سرلرینی بیان ایده‌رک عالمه نشر و إعلان ایتمشدر. بالخاصّه نقل ایتدیگی اونلرک قصّه‌لری، بتون ذکیلرک نظر دقتنی جلب ایدن دعواي نبوتنی إثبات ایچونددر. و نقل ایتدیگی اساسلری، بین الأنبیا إتّفاقلی اولان قسمی تصدیق، إختلافلی اولانی ده تصحیح ایدوب دعواسنه مقدّمه یاپمشدر. صانکه او ذات، وحی إلهینک معکسی اولان معصوم روحیه زمان و مکانی طیّ ایده‌رک، او زمانک اُک درین دره‌لرینه گیرمش و گوردیگی گبی سویله‌مشدر. بناءً علیه او ذاتک بو حالی اونک بر معجزه‌سی اولوب نبوتنه دلیل اولدیغی گبی، اولکی انبیانک ده نبوت دلیللری معنوی بر دلیل حکمنده اولوب، او ذاتک نبوتنی إثبات ایدر.

بشنجی مسئله: عصرِ سعادت و بالخاصّه جزیره العرب مسئله سنه دائر در.

بونده ده درت نکته واردر.

برنجی نکته: عالجه معلومدر که، آز بر قومك عادتلرندن حقیر، اُهمیتسر بر عادتی قالدیرمق ویا ذلیل، مسکین بر طائفه‌نك جزئی، ضعیف خویلرینی رفع ایتمك؛ بیوك بر حکمداره، اوزون بر زمانده بیله چوق زحمتلره باغلیدر. عجا حاکم اولماقله برابر، آز بر زمانده، نهایت درجه‌ده عادتلرینه متعصب، عنادجی و کثرتلی بر قومده رسوخ و قوّت پیدا ایتمش اولان عادتلری رفع و قبلرده إستقرار پیدا ایدن و زمانلرجه دوام و إستمرار ایدن أخلاقلرینی ترك ایتدیرن؛ هم یرلرینه غایت یوکسك عادتلری، گوزل أخلاقلری تأسیس ایدن بر ذات، خارق العاده اولماز می؟

ایکنجی نکته: ینه عالجه معلومدر که، دولت بر شخص معنویدر. (چوچق گبی) تشکلی، بیومسی تدریجیدر. و کذا یثی تشکل ایدن بر دولتك، بر ملتك روحنه قدر نفوذ ایدن اُسکی بر دولته غلبه ایتمه‌سی ینه تدریجیدر، زمانه متوقّفدر. عجا محمد عربی علیه الصلاة والسلامك بتون اساساتِ عالییه‌ی حاوی اولان و مادی معنوی بتون ترقّیات و مدنیتِ اسلامیّه‌نك قپوسنی آچان، قیصه بر زمانده دفعه تشکیل ایتدیگی بر دولته، دنیانك بتون دولترینه غلبه ایدوب مادی معنوی حاکمیتنی محافظه و إبقا ایتدیرن، خارق العاده‌لگی دگل میدر؟

اوچنجی نکته: اوت قهر و جبر ایله ظاهری بر حاکمیت، سطحی بر تحکّم، قیصه بر زمانده إبقا ایدیله‌بیلیر. فقط بتون قبلره، فکرلره، روحلره اجرای تأثیر ایده‌رك، ظاهرًا و باطنًا بگندیرمك شرطیله وجدانلر اوزرینه حاکمیتنی محافظه و إبقا ایتمك، (اُك بیوك خارقه اولمقله) آنجق نبوتك خاصّه‌لرندن اولابیلیر.

دردنجی نکتہ: اوت تھدیدلرله، قورقورلرله، حیلهلرله افکار عامّہ یی باشقه بر مجرایه چویرتمک ممکن اولور. فقط تأثیری جزئیدر، سطحیدر، موقت اولور. محاکمہ عقلیہ یی آز بر زمانده قیاته بیلیر. اما إرشادیلہ قلبلرک درینلکلرینه قدر نفوذ ایتمک، حسیاتک اؤ اینجه لرینی هیجانه گتیرمک، إستعدادلرک إنکشافنه یول آچمق، أخلاق عالیہ یی تأسیس و آلچاق خویلری إحا و إزاله ایتمک، جوهر إنسانیتدن پردہ یی قالدیروب حقیقتی تشهیر ایتمک، حریت کلامه سربستی ویرمک، آنجق شعاع حقیقتدن مقتبس خارق العاده بر معجزه در.

اوت عصر سعادتن اؤلکی زمانلرده قلب قاتیلغی و مرحمتسزلک اویله بر حدّه بالغ اولمشدی که، قوجه یه ویرمکدن عار ایدهرک قیزلرینی دیری دیری طوپراغه گومرلردی. عصر سعادته إسلامیتک طوغوردیغی مرحمت، شفقت، إنسانیت سایه سنده، اؤلجه قیزلرینی گومرلرکن متأثر اولمیانلر، اسلامیت دائره سنه گیردکدن صوگره قرینجه یه بیلہ آیاق باصماز اولدیلر. عجا بویله روحی، قلبی، وجدانی بر إنقلاب هیچ بر قانونه تطبیق ایدیلہ بیلیر می؟

بو نکته لری جیب قلبنه صوقدقن صوگره، بو نقطه لره ده دقت ایت:

۱ - تاریخ عالمک شهادتیلہ ثابتدر که؛ پارمقله گوستریلن اؤ بیوک بر داهی، آنجق عمومی بر إستعدادی إحیا و عمومی بر خصلتی ایقاظ و عمومی بر حسّی إنکشاف ایتدیره بیلیر. اگر بویله بر حسّی ده ایقاظ ایدهمه مش ایسه سعی هپ هبا اولور.

۲ - تاریخ بزه گوستریور که؛ اؤ بیوک بر إنسان، حمیت ملیه، حسّ اخوت، حسّ محبت، حسّ حریت گبی حسیات عمومیه دن بر ویا ایکی ویا خود اوچ حسّی ایقاظ ایتمگه موقت اولور. عجا اؤلکی زمانلرک جهالت، شقاوت،

ظلم ظلمتلى آلتنده گيزلى قالان بيگلرجه حسياتِ عاليه، جزيرة العرب مملكتنده، بدوى و طاغنيق بر قوم ايچنده إنكشاف ايتديرمك خارق العاده دگل ميدر؟ أوت شمس حقيقتك ضياسندندر.

بو نقطه لرى عقلنه صوقاميانك، جزيرة العربى بز گوزينه صوقارز. أى معنّد! جزيرة العربيه گيت، اُك بيوك فيلسوفلردن يوز دانه يي ده إنتخاب ايت، برابر گوتور. اونلر ده اوراده أخلاقك و معنوياتك إنكشافى خصوصنده چاليشسينلر. محمد عرينك او وحشتر زماننده او وحشى بدويلره ويرديگى جلايى، سنك او فيلسوفلرك شو مدنيت و ترقّيات دورنده يوزده بر نسبتنده ويره بيليرلر مى؟ چونكه او ذاتك ياپديغى او جلا؛ إلهى، ثابت، لايتغير بر جلادر و اونك بيوك معجزه لرندن بريدر.

و كذا بر ايشده موقّيت ايستهين آدم، اللهك عادتلىنه قارشى صفوت و موافقتى محافظه ايتسين و فطرتك قانونلىنه كسبِ معارفه ايتسين و هيئتِ اجتماعيه رابطه لرينه مناسبت پيدا ايتسين. عكسى تقديرده فطرت، عدم موافقتله جواب ويره جكدرد.

و كذا هيئتِ اجتماعيه ده، عمومى جريانه مخالفت ايتمه مك لازمدر. مخالفت ايديلديگى تقديرده، دولابك اوستندن دوشر، آلتنده قالير. بناءً عليه او جريانلرده، توفيقِ إلهيك مساعده سنه مظهرى طولاييسيله، او دولابك اوستنده محمد عربى عليه الصلاة والسلامك حق ايله متمسك اولديغى ثابت اولور.

أوت حضرت محمد عليه الصلاة والسلامك كتيرديگى شريعتك حقائقى، فطرتك قانونلرنده كى موازنه يي محافظه ايتمشدر. اجتماعياتك رابطه لرينه لازم گلن مناسبتلى إخلال ايتمه مشدر. زمان اوزادقجه، آرالرنده إتّصال پيدا اولمشدر.

بوندن آځلاشيلير كه؛ اسلاميت، نوع بشر ايچون فطري بر ديندر و اجتماعياتي تزلزلدن وقايه ايدن يگانه بر عاملدر.

بو نکته لر ايله شو نقطه لري نظره آل، محمد هاشمي عليه الصلاة والسلامه باق. او ذات، اُميلگيله برابر، بر قوّته مالك دگلدی. نه اونك و نه ده اجدادينك بر حاكميتلري سبقت ايتمه مشدی؛ بر حاكميته، بر سلطنته ميللري يوقدی. بويله بر وضعيته ايكن مهم بر مقامده، تهلکه لي بر موقعده، کمال وثوق و اطمئنان ايله بيوك بر ايشه تشبث ايتدی. بتون افکار عامه يه غلبه چالدي، بتون روحلره کنديسني سؤديردي، بتون طبيعتلرک اوستنه چيقدی. قبلردن بتون وحشت عادتلريني، چرکين اخلاقلري قالدیره رق، پک يوکسک عادات و گوزل اخلاقي تأسيس ايتدی. وحشتک چوللرنده سوغش اولان قبلرده کي قساوتي، اينجه حسياتله تبديل ايتديردي و جوهر انساني اظهار ايتدی. اونلري او وحشت کوشه لرندن چيقاره رق، اوج مدنيت يوکسلتدي و اونلري او زمانه، او عالمه معلّم ياپدي. و اونلره اويله بر دولت تشکيل ايتدي که، ساحرلرک سحرلريني يوتان عصاي موسي گبي، باشقه ظالم دولتلري يوتدي و نوع بشري استيلا ايدن ظلم، فساد، اختلال، شقاوت رابطه لريني ياقدي، ييقدي و آز بر زمانده، دولت اسلاميه يي شرقدن غربه قدر توسيع ايتديردي. عجا او ذاتک شو ماجراسي، اونك مسلگي حق و حقيقت اولديغنه دلالت ايتمز مي؟

آلتنجي مسئله: بو مسئله، استقبال صحيفه سنه باقار. بو صحيفه ده دخي درت نکته واردر:

برنجي نکته: بر انسان، نه قدر يوکسک اولورسه اولسون، آنجق درت بش فنده متخصص و ملکه صاحبي اولاييلير.

ایکنجی نکته: بعضاً اولور که، ایکی آدمک سویله دکلی بر سوز، بر کلام متفاوت اولور؛ برینک جهلنه سطحیلگنه، اوته کیسک علمنه مهارتنه دلالت ایدر. شویله که:

بر آدم دوشونمەدن، غیر منتظم بر صورتده سویلر؛ ئوته کیسی او سوزک اؤل و آخینه باقار، سیاق و سباقی دوشونور و او سوزک باشقه سوزلر ایله مناسبتلرینی تصوّر ایدر و مناسب بر موقعده، منبت بر یرده زرع ایدر. ایشته بو آدمک شو طرز حرکتندن، درجه علم و معرفتی آکلاشیلیر. قرآن کریمک فنلردن بحث ایدرکن آلدیغی فذلکهلر، بو قبیل کلاملردندر.

اوچنجی نکته: بو زمانده وسائط، آلات و ادوات، صنایعک تکمیلله چوجقلرک اویونجقلری گبی عادیلشمش اولان چوق شیلر واردر که، اگر اونلر بوندن ایکی اوچ عصر اؤل وجوده گلمش اولسیدیلر، خارقهلردن عدّ ایدیله جکدی. کذالك کلاملرده، سوزلرده ده زمانک تأثیری واردر. مثلاً بر زمانده قیمتلی بر سوزک، باشقه بر زمانده قیمتی قلماز. بناءً علیه شو قدر اوزون زمانلر، عصرلر بویجه گنجلگنی، گوزللگنی، طاتیلغنی، غرابتنی محافظه ایدن قرآن، آلبته و آلبته خارقهدر.

دردنجی نکته: إرشادک تام و نافع اولماسک برنجی شرطی، جماعتک إستعدادینه گوره اولماسی لازمدر. جماعت، عوامدر. عوام ایسه حقائقی چیپلاق اولارق گوره مز، آنجق اونلرجه معلوم و مألوف أسلوب و آلبسه آلتنده گوره بیلیرلر. بونک ایچوندر که قرآن کریم یوکسک حقائقی، متشابهات دینلن تشبیهلر، مثاللر، إستعارهلر ایله تصویر ایدوب، جمهوره یعنی عوام ناسک فهملرینه یاقینلاشدیرمشدر. و کذا تکمّل ایتمهین عوام ناسک تهلکهلی غلطره دوشمه مسی ایچون، حسّ ظاهری ایله گوردکلری و إعتقاد ایتدکلری گونش، أرض گبی

مسئله‌لرده إجمال و إبهام ایتمش ایسه ده، ینه حقیقتلره إشارهٔ بعض أماره‌لر، قرینه‌لر وضع ایتمشدر.

بو نکته‌لری عقلنه قویقدن صوگره، شو گلن فذلکه‌یه دقت ایت: شریعتِ اسلامیّه، عقلی برهانلر اوزرینه مؤسسدر. بو شریعت، علومِ أساسیه‌نک حیاتی نقطه‌لرینی تمامیه تضمّن ایتمش اولان علوم و فنوندن مُلخصدر. أوت تهذیب الروح، رياضة القلب، تریبة الوجدان، تدبیر الجسد، تدویر المنزل، سياسة المدنیّه، نظامات العالم، حقوق، معاملات، آدابِ اجتماعیّه و سائرّه و سائرّه‌گی علوم و فنونک إحتوا ایتدکلری أساساتک فهرسته‌سی، شریعتِ اسلامیّه‌در. و عین زمانده، لزوم گورولن مسئله‌لرده، إحتیاجه گوره ایضاحاتده بولونمشدر. لزوملی اولمیان یرلرده ویا ذهنلرک إستعدادی اولمیان مسئله‌لرده ویاخود زمانک قابلیتی اولمیان نقطه‌لرده، بر فذلکه ایله إجمال ایتمشدر. یعنی أساسلری وضع ایتمش، فقط او أساسلردن آینه‌حق حکملری ویا أساساته بنا ایدیله‌جک فروعاتی عقللرک مشورتنه حواله ایتمشدر. بویله بر شریعتک إحتوا ایتدیگی فنلرک اوچده بری بیله؛ شو زمان ترقیده، اک مدنی یرلرده، اک ذکی بر انسانده بولوناماز. بناءً علیه وجدانی إنصاف ایله مزین اولان ذات، بو شریعتک حقیقتنک بتون زمانلرده، بالخاصّه أسکی زمانده، طاقتِ بشریه‌دن خارج بر حقیقت اولدیغنی تصدیق ایدر. أوت ظاهرًا اسلامیّت دائره‌سنه گیرمه‌ین دشمن فیلسوفلری بیله، بو حقیقتی تصدیق ایتمشلردر. أزجمله، آمریقالی فیلسوف قارلایل (آلمان أدیب شهیری گوته‌دن نقلًا) قرآنک حقائقنه دقت ایتدکدن صوگره، "عجبا اسلامیّت ایچنده عالم مدنیّتک تکمّلی ممکن میدر؟" دییه صورمشدر. ینه بو سؤاله جوابًا دیمشدر که: "أوت محققلر، شیمدی او دائره‌دن إستفاده ایدیورلر." ینه قارلایل دیمشدر که: "حقائق قرآنیّه، طلوع ایتدیگی زمان آتش‌گی بتون دینلری یوتدی. ذاتًا

بو اونك حَقّی ایدی. چونكه نصارا و يهودیلرڭ خرافه لرندن بر شی چیقمدی. "
 ایشته بو فیلسوف، ﴿فَاتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ... فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا
 النَّارَ﴾ إلی آخر اولان آیت کریمه نڭ مئالنی تصدیق ایتمشدر. (حاشیه)

س - گرڭ قرآن کریم اولسون، گرڭ تفسیری اولان حدیث شریف اولسون؛
 هر فندن، هر علمدن برر فذلکه آملشدردر. بر کتاب ویا بر شخصڭ یالڭز
 فذلکه لری إحاطه ایتمکله خارقه اولماسی لازم گلمز. بر شخص، پڭ چوق
 فذلکه لری إحاطه ایده ییلیر؟

ج - بحث ایتدیگمز فذلکه، سَلَمَةُ السَّلَام فذلکه لر دگلدر. آنجق حسن
 إصابتله مناسب بر موقعده و منبت بر یرده، ایشیدیلمه مش چوق إشارتلری
 تَضَمَّن ایتمکله إستعمال و زرع ایدیلن فذلکه لردر. قرآن ویا حدیثڭ آلدقلى
 فذلکه لر، بو قبیل فذلکه لردر. بو قبیل فذلکه لر، تام بر مَلکه و إطلاعدن صوڭره
 حاصل اولاییلیر که، هر بر فذلکه، مأخذی اولان فن ویا علمڭ حکمنده اولور.
 بو ایسه، بر شخصده اولاماز.

عزیز آرقداش! بو مسئله لرده یازیلان محاکمه لرڭ نتیجه سی اولارق شو گلن
 قاعده لری ده قوینڭه قوی، سڭا لازم اولور.

۱ - بر شخص، چوق فنلرده إختصاص صاحبی اولاماز.

۲ - ایکی شخصدن صدور ایدن بر سوز، إستعدادلرینه گوره تفاوت
 ایدر. یعنی بریسنه گوره آلتون، اوته کیسنه نظرًا کومور قیمتندده اولور.

(حاشیه): قرق سنه صوڭره نشر اولان رساله نوردده قارلایل، گوته و بیسمارق گبی قرق
 مشهور فیلسوفلرڭ تصدیقلری بیان ایدیلمش. إن شاء الله بو کتابڭ ذیلنده دخی یازیلاجق.

۳ - فنون؛ فكرلرڭ برلشمه سندن حاصل اولوب، زمانڭ گچمه سيله تكامل ايدر.

۴ - أسكى زمانده نظرى اولوب، بو زمانده بديهي اولمش اولان چوق مسئله لر واردر.

۵ - زمان ماضى، بو زمانه قياس ايديله مز؛ آرالرنده چوق فرق واردر.

۶ - صحرا و چول آدملى بسيط و صاف انسانلر اولديغندن، مدنلرڭ مدنيت پرده سى آلتنده گيزليه بيلدكلرى حيله و دسيسه لرى بيلمزلر و گيزليه مزلر. هر ايشلى مردانه در، قىللى و لسانلى بردر.

۷ - چوق علم و فنلر واردر كه؛ عادتلرڭ تلقينيله، وقوعاتڭ تعليميله و زمانله، محيطڭ يارديميله حصوله گلرلر.

۸ - بشرڭ نظرى إستقباله نفوذ ايدهمز، خصوصى كيفيات و أحوالى گوره مز.

۹ - بشر ايچون بر عمر طبيعى اولديغى گي، ياپديغى قانونلر ايچون ده بر عمر طبيعى واردر؛ اونڭ نھايى اولديغى گي، بونڭ ده نھايى واردر.

۱۰ - انسانلرڭ صفتلرنده، طبيعتلرنده، أحوالنده زمان و مكانڭ چوق تأثيرى واردر.

۱۱ - أسكى زمانلرده خارقه عدّ ايديلن چوق شيلر واردر كه، مبادى و وسائطڭ تكامليله عادى شيلر حكمنه گچمشلردر.

۱۲ - دفعةً بر فَنك ايجادينه و اِكمال ايديلمسنه، بر ذكاءِ خارقه اولسه بيله، مقتدر اولاماز. او فن، آنجق چوجق گي تدریجاً کماله اُرر.

عزیز قارداشم! بو قاعده‌لری برر برر صایوب قفاکه قویدقدن سوڭره، زمانک خیال و خولیلرندن، محیطک اوهام و خرافه‌لرندن تجرد ایت، چیپلاق اول؛ بو عصرک ساحلندن طال، جزیره العرب یارم آطه‌سنه چیق؛ او یاریم آطه‌نک محصولاتندن اولان انسانلرک قیلک و قیافتلرینه گیر، فکرلرینی باشک طاق، پک گنیش اولان او صحرايه باق. گوره‌جکسک که: بر انسان تک باشنه... نه معینی وار و نه یاردیم ایدنی؛ نه سلطنتی وار و نه دفينه‌سی. میدانه چیقمش، بتون دنیایه قارشى مبارزه ایدیور. و عموم انسانلره هجوم ایتمگه حاضرلانمشدر. و اوموزلرینه کُر ارضدن داها بیوک بر حقیقت آلمشدر. آئنده ده انسانلرک سعادتنی تأمین ایدن بر شریعت طوتمشدر که، لباسه بگزه‌میور؛ جلد و دری گي یاپیشیق اولوب، استعداد بشرک انکشافی نسبتنده توسّع و انکشاف ایتمکله، سعادت دارینی إنتاج و نوع بشرک احوالی تنظیم ایدر. او شریعتک قانونلری، قاعده‌لری نره‌دن گلمش و نره‌یه قدر دوام ایدر گیدر دییه صورولدیغی زمان، ینه او شریعت، لسانِ إعجازیله جواباً دییه‌جکدر که: بز کلام ازلیدن آیریلدق، نوع بشرک فکریله برابر أبده قدر دوام ایدوب گیده‌جگز. فقط نوع بشر دنیادن قطع علاقه ایتدکدن سوڭره، بز ده صورتاً تکلیف جهتیله انسانلردن آیريله‌جگز. فقط معنویاتمز و أسراریمزله نوع بشرک آرقداشلغنه دوام ایدوب، اولنرک روحلرینی غدالاندیرارق، اولنره دلیل اولمقدن آیريلمیه‌جگز.

أی آرقداش! بو گوردیگک غریب، عجیب صحیفه‌نک باشند نهایتیه قدر احتوا ایتدیگی حالر، انقلابلر، وضعیتلر؛ **﴿فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ﴾** ده کی أمر تعجیزی‌بی، نوع بشره تکرار تکرار إعلان ایدیورلر.

عزیز قارداشم! بر قپو داها آچیلدی، اورایه باقالم. ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ

مِمَّا نَزَّلْنَا﴾ إلى آخر اولان آیت کریمه نڭ اِشارت ایتدیگی گبی، جماعتنڭ اِستعدادینه گوره اِرشادنڭ یاپیلماسی لزومندن و شارعتنڭ جمهورى اِرشاد ایتمکده تعقیب ایتدیگی مقصددن غفلتلى و جهللى طولایسیله بعض اِنسانلر، قرآن حَقْنده چوق شك و شبهه لره معروض قالمشلردر. او شك و شبهه لرك منشئى اوچ اُمردر:

۱ - دیورلر که: قرآنده "متشابهات و مشکلات" دینلن، حقیقى معنالى آڭلاشیلیمان بعض شیلرك بولنماسى، اِعجازه منافیدر. زیرا قرآنڭ اِعجازه، بلاغت اوزرینه مؤسسدر؛ بلاغت ده، آنجق اِفاده نڭ ظهور و وضوحنه مبنیدر.

۲ - دیورلر که: یارادیلشه عائد مسئله لر، مبهم و مطلق بیراقیلمشدر. و کذا کائناته دائر فنوندن پک آز بحث ایدیلمشدر. بو ایسه، تعلیم و اِرشاد مسلکنه منافیدر.

۳ - دیورلر که: قرآنڭ بعض آیتلى ظاهرًا عقلی دلیلله مخالفدر. بوندن، او آیتلرك خلاف واقع اولدقلى ذهنه گلیور. بو ایسه، قرآنڭ صدقنه مخالفدر.

او حریفلرك زعملرنجه قرآنه بر نقیصه و شك و شبهه لره سبب عدّ ایتدکلى شو اوچ اُمر، قرآن کریمه بر نقیصه تشکیل ایتمز. آنجق قرآنڭ اِعجازه بر قات داها اِثبات ایتمگه و اِرشاد خصوصنده قرآنڭ اُك بلیغ بر اِفاده ایله اُك یوکسک بر اسلوبی اختیار ایتمسنه صادق شاهد و قطعی دلیلدر. دیمک قباحته، اولنرك فهملرنده در، حاشا قرآن کریمه دگلدر.

أوت ﴿وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا﴾ وَ أَفْتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ ﴿

شاعرڭ ديدىگى گې، فهملى خسته اولديغندن، صاعلام سوزلى تعيب ایدیورلر ویا آي گې آللى اوزوم صالحیمنه یتیشه مدیگندن، أكشیدر دیورلر. بولنڭ ده فهملى قرآنڭ او یوکسك إعجازینه یتیشه مدیگندن، تعيب ایدیورلر.

قرآن کریمده متشابهات واردر دیدکلى برنجى شبهه لینه جواب: أوت قرآن کریم، عمومی بر معلّم و بر مرشدر. حلقه درسند اوطوران، نوع بشردر. نوع بشرڭ أكثیری عوامدر. مرشدڭ نظرندة أقلّ، أكثره تابعدر. یعنی عمومی إرشادینی أقلّ خاطر ایچون تخصیص ایده مز. مع هذا عوامه یاپیلان قونوشمالردن خواص حصّه لینی آلیرلر. عکسی حالده عوام، یوکسك قونوشمالری آڭلایه مدیغندن محروم قالیر. و کذا عوام ناس، الفت ایتدکلى اسلوبلردن و افاده لرڭ چشیدلرندن و دائما خیال لرنده بولنان ألفاظ، معانی و عباره لردن فکرلینی آییرامدقلرندن، چیپلاق حقیقتلری و عقلیاتی فهم ایده مزلر. آنجق او یوکسك حقائقڭ، اونلرڭ الفت ایتدکلى إفاده لر ایله آڭلاتیلماسی لازمدر. فقط قرآنڭ بویله إفاده لرینڭ حقیقت اولدیغنه إعتقاد ایتمه ملیدرلر که؛ جسمیت و جهتیت گې محال شیلره ذاهب اولماسینلر. آنجق او گې إفاده لره، حقائقه گچمک ایچون بر وسیله نظریله باقیلمالیدر. مثلا جناب حقّ کائناتده اولان تصرّفنڭ کیفیت، آنجق بر سلطانڭ تحت سلطنتنده یاپدیغی تصرّفله تصویر ایدیله بیلیر. بوڭا بناءدر که؛ ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ ده کنایه طریقی إختیار ایدیلمشدر.

حسیاتی بو مرکزده اولان عوام ناسه یاپیلان إرشادلرده، بلاغت و

إرشادك إقتضاسنجه، عوامك فہملىرنه مراعات، حسىاتنه إحترام، فكرلىرنه و عقللىرنه گورہ يورومك لازمدر. ناصلكه بر چوجقله قونوشان، كندىسنى چوجقلشدير و چوجقلر گى چات پات ايدەرك قونوشور كە، چوجق آكلايەيىلسين. عوام ناسك فہملىرنه گورہ إفادە ايدىلن قرآن كريمك اينجہ حقيقتلى، ﴿التَّزَلَّاتُ إِلَهِیَّةُ إِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ﴾ ايلە آكيلمقدهدر. يعنى إنسانلرك فہملىرنه گورہ جناب حقك خطاباتندە ياپدىغى بو تنزلات إلهیہ، إنسانلرك ذہنلىرى حقائقدن تنغير ايدوب قاجيرتماق ايچون إلهى بر اوقشامەدر. بونك ايچون، متشابہات دىنلن قرآن كريمك اسلوبلى، حقيقتلرە گچمك ايچون و اُك درين اينجەلكلى گورمك ايچون، عوام ناسك گوزينە بر دوربين ويا نومرولى برر گوزلكدر. بو سَرە بناءدر كە؛ بلغا، بيوك بر ئولچودە اينجہ حقيقتلى تصوّر و طاغنيق معنالى تصوير و إفادە ايچون إستعارە و تشبيہلرە مراجعت ايدىيورلر. متشابہات دخى اينجہ و مشكل إستعارەلرك بر قسميدر. زيرا متشابہات، اينجہ حقيقتلرە صورتلردر.

قرآنده مشكلات واردر ديدكلرى برنجى شېهەنك ايكنجى قسمنە جواب: إشكال ديدكلرى شى يا اُسلوبك پك يوكسك و مختصر اولماسيلە معنانك چوق درين و اينجەلگندن ايلرى گلير، قرآنك مشكلاتى بو قبيلدندر. ويا عبارەدە قارىشق و دوگوملى نقطەلرك بولونماسندن نشئت ايدر؛ قرآن كريم، بو قسم مشكلاتدن مبرّا و منزهدر. عجباً جمهورك ذہنندن اوزاق و پك درين حقيقتلى قولاي و قيصه بر صورتلە عوام ناسك فہملىرنه ياقينلاشديرمق عين بلاغت دگل ميدر؟ بلاغت، مقتضاي حالى مراعاتدن عبارت دگل ميدر؟ هى گوزلرك كور اولسون حريف!

یارادیلشده و مادیاته دائر مسئلهلرده قرآن مبهم گچمشدر دیدکلی
ایکنجی شبهه لرینه جواب، شویله که:

شجره عالمده، میل الإستکمال واردر. یعنی کائناتک، بر آغاج گبی بتون
ذراتی و اجزاسی کماله میل ایدر و کماله طوغری یورومکده درلر. او عمومی
میل الإستکمالدن آیری اولارق، إنسانده ده میل الترقی واردر. بو میل الترقی
چکردک گبیدر؛ نشو و نماسی پک چوق تجربه لر واسطه سیله اولور؛ و چوق
فکرلرک محصولی اولان نتیجه لرک اجتماعیله تشکل و توسع ایتمکله فنونی إنتاج
ایدر. بو فنون ده، مرتبه در. یعنی هر ایکنجی فن، برنجیسنک نتیجه سیدر.
برنجیسی اولماسه، او اولاماز. برنجیسنک اوکا مقدمه و علوم متعارفه حکمنده
اولماسی شرطدر. بوکا بناء بوندن اون عصر اول گلن إنسانلره فنون حاضرهبی
درس ویرمک ویا غریب مسئلهلردن بحث ایتمک؛ اونلرک ذهنلربنی شاشیرتمقدن
و او إنسانلری سفسطه لره آتمقدن غیری بر فائده ویرمزدی. مثلا: قرآن کریم،
"ای إنسانلر! شمسک سکوننه، أرضک حرکتنه (حاشیه) و بر قطره صو ایچنده
بیگلرجه حیواناتک بولندیغنه دقت ایدیگز که عظمت إلهیه بی آکلایه سکز." دیمش

(حاشیه): خسته حاملده، نوم ایله یقظه آراسنده إخطار ایدیلن بر نکته در: شمسک یرنده
مولوی واری یاپدیغی سماوی حرکتی، قوه جاذبه بی تولید ایتمک ایچوندر. قوه جاذبه ده منظومه
شمسیه ایله آکیلان گونشه باغلی ییلدیزلری دوشمک تهلکه سندن قورتارمق ایچوندر. دیمک
شمسک محورنده دائره واری جریان و حرکتی اولماسه، ییلدیزلر دوشرلر.

سعید النورسی

محترم مؤلف، دیگر بر رساله سنده شویله دییور:

أوت گونش بر میوه داردر، سیلکینیر تا دوشمه سین سیار اولان یمیشلری
اگر سکونیه سکونت آیهسه، جاذبه قاچار، آغلار فضا ده منتظم مجذوبلری.

مترجم

اولسیدی، بتون او زمانلرک انسانلرینی تکذیبه سَوَق ایتمش اولوردی. چونکه حسّ ظاهری یه مخالفدر. مع هذا اون عصر دن بری گلوب گچن انسانلری شاشیرتمق، یالکز فنون جدیده نك ظهورندن صوگره گلن انسانلری ممنون ایتمک؛ مقام إرشاده مخالف اولدیغی گبی، روح بلاغتله ده قابل تألیف دگلدر.

سؤال: کشفیاتِ فنیّه و فنونِ حاضرّه اُسکی انسانلره مجهول و غیر مألوف اولدیغندن، اونلری اونلره درس ویرمک خطادر دییورسک. بالخاصّه آخرته عائد احوال گبی، مستقبلده کی نظریات ده بویله دگل میدر؟ اونلر ده بزه مجهول و غیر مألوفدرلر. اونلر دن بحث ایتمک نه ایچون خطا اولمایور؟

جواب: مستقبلده کی نظریات، بالخاصّه آخرته عائد احواله هیچ بر جهتله حسّ ظاهری تعلّق ایتمه مشدر که، او حسّک خلافتی سویله مک شاشیرتما اولسون. بناءً علیه او گبی شیلر، دائره اِمکانده درلر. اویله ایسه اونلره اعتقاد و اونلر ایله اطمینان پیدا ایتمک ممکندر. اویله ایسه او گبی شیلرک حقّ صریحی، اونلری تصریح ایتمکدر. لکن کشفیاتِ فنیّه؛ اُسکی انسانلره گوره، اِمکان و اِحتمال دائره سندن چیقوب، محال و اِمتناع درجه سنه گیرمشلدر. چونکه گوزلریله گوردکلری شیلر، اونلرجه بداعت درجه سنه گیرمکله، اونک خلافتی اونلرجه محالدر. اویله ایسه، اونلرک حسّیاته حرمة، او گبی مسئله لرده بلاغتک اِقتضاسی، اِهام و اِطلاقدر که، اونلره بر شاشیرتما اولماسین. فقط قرآن کریم، اِرشادینی نقصان بیراقمامشدر. بو زمانک فنجیلرینی ده اِستفاده دن محروم ایتمه مک اوزره، چوق قرینه و اُماره لرک وضعیله، حقیقتلره اِشارت لر یاپمشدر.

(حاشیه)

(حاشیه): معجزاتِ قرآنیّه رسالّه نوریه سی تمامیله بو حقیقتی اِثبات ایتمش.

أى إنصافسز! سنى إنصافه دعوت ایدیورم. بر کره ﴿كَلِمَ النَّاسِ عَلَى قَدَرٍ﴾

عُقُولِهِمْ اولان مشهور دستوری نظره المقله، زمانلریله محیطلرینک مساعده سزلگنی دوشونه رک، تلاحق ایدن بیگلرجه افکارک نتیجه لرندن طوغان شو کشفیات فیه یی او زمانلرده کی انسانلرک قفا معدله ری آلوب هضم ایده مدکلرینه دقت ایدرسه ک آکلایه جقسک که؛ قرآن کریمک او گبی مسئله لرده اختیار ایتدیگی إهام و إطلاق یولی، عین بلاغت اولدیغی گبی، یوکسک إعجازینی ده إثباته آشکار بر دلیل اولدیغنی گوزک کور دگلسه گوره جقسک.

قرآنده دلائل عقلیه یه و فنک کشفیاتنه مخالف بعض آیتلر واردر دیدکلری اوچنجی شبهه لرینه جواب:

قرآن کریمده تعقیب ایدیلن مقصد اصلی؛ إثبات صانع، نبوت، حشر، عدالت ایله عبادت اساسلرینه جمهور ناسی إرشاد و ایصال ایتمکدر. بناءً علیه قرآن کریمک کائناتدن یاپدیغی بحث تبعیدر، قصدی دگلدر. یعنی لغیره در، لذاته دگلدر. یعنی قرآن کریم جناب حقک وجود، وحدت و عظمتنه استدلال صورتیله کائناتدن بحث ایتمشدر. یوقسه کائناتک بالذات کیفیتنی ایضاح ایتمک ایچون دگلدر. چونکه قرآن کریم جغرافیا، قوزموغرافیا گبی قصدا کائناتک کیفیتندن معنای اسمیله بحث ایدن بر فن، بر کتاب دگلدر. آنجق کائنات صحیفه سنده یازیلان صنعت إلهیه نک نقشلری و قدرتک خلقت معجزه لری و قوزموغرافیا جیلری حیرته بیراقان نظام و إنتظامله، معنای حرفیله صانع و نظام حقیقی یه استدلال کیفیتنی اوگرمک ایچون نازل اولان بر کتابدر. بناءً علیه صنعت، قصد، نظام کائناتک هر ذره سنده بولونور، مطلوب حاصل اولور. تشکلی ناصل اولورسه اولسون، بزم مطلوبمه تعلقی یوقدر. فبناءً علی ذالك مادام که قرآنک کائناتدن بحثی استدلال ایچوندر و دلیلک ده مدّعادن اول معلوم

اولماسی شرطدر و دلیلک مخاطبلرجه وضوحی مستحسندر؛ بعض آیتلرک اونلرک حسّیاتنه و أدبی معلوماتلرینه إماله ایتمهسی و بگزتمهسی، مقتضای بلاغت و إرشاد اولماز می؟ فقط بو آیتلرک، حسّیاتلرینه إماله ایتمهسی مسئلهسی، او حسّیاته قصداً دلالت ایتمک ایچون دگلدر. آنجق کنایه قبیلندن او حسّیاتی اوقشامق ایچوندر. مع هذا حقیقته أهل تحقیقی ایصال ایچون، قرینه و أماره لر وضع ایدلمشدر. مثلاً اگر قرآن کریم، مقام إستدلّالده شویله جه دیمش اولسه ایدی که: "أی إنسانلر! گونشک ظاهری حرکتیه حقیقی سکوننه و أرضک ظاهری سکونیه حقیقی حرکتیه و ییلدیزلر آراسنده جاذبه عمومیه نك غریبه لرینه و الکتریک عجبیه لرینه و یتمش عنصر آراسنده حاصل اولان إمتزاجاته و بر آووج صو ایچنده بیکلر میقروبوک بولنماسنه دقت ایدیگز که، بو گی خارقه شیلردن جناب حقّ هر شیئه قادر اولدیغنی آکثالیه سکّز." دیسه ایدی؛ دلیل، مدّعادن بیکلرجه درجه داها خفی، داها مشکل اولوردی. حالبوکه دلیلک مدّعادن داها خفی اولماسی، مقام إستدلّاله اویماز. مع هذا اونلرک حسّیاتنه إماله ایدیلن آیتلر کنایه قبیلندن اولوب، إفاده ایتدکلری ظاهری معنالی صدق ویا کذبہ مدار اولاما. أوت گورمیور میسک ﴿قَالَ﴾ ده کی "ألف" خفتی إفاده ایدیور. اصلی "واو" اولسون، "یا" اولسون، نه اولورسه اولسون بزه تعلّق ایتمز.

خلاصه: مادام که قرآن، بتون زمانلرده کی بتون إنسانلره نازل اولمشدر، شو شبهه عدّ ایتدکلری امور ثلاثه، قرآنه نقیصه دگل، قرآنک یوکسک إعجازینه دلیللردر. أوت قرآن معجز البیانی تعلیم ایدن جناب حقّه قسّم ایدرم که؛ او بشیر و نذیرک (عصم) بصر و بصیرتی، حقیقتی خیالدن تفریق ایده مه مکدن منزهدر، جلیلدر، جلیدر ویا إنسانلری قاندریارق مغلطه لره دوشورتمکدن، مسلک عالیلری غنیدر، عالیدر، تمیزدر، طاهردر.

يدنجى مسئله: حضرت محمد عليه الصلاة والسلامك إظهار ايتديگى محسوس و ظاهرى و إنسانلرجه مشهور و معلوم اولان خارقه و معجزه لرينك أكثريسى، تاريخ و سير کتابلرنده مذکوردر و عين زمانده، محققين علما طرفندن ايضاح و بيان ايديلمشلدرد. بناءً عليه تفصيلاتنى او کتابلره حواله ايله يالکز او خارقه لرک نوعلرينى إجمالاً ايضاح ايدده جگز. أوت پيغمبر عليه الصلاة والسلامك ظاهرى خارقه لرينك هر بريسى آحادى اولوب متواتر دگلسه ده، او آحاديلرک هيئت مجموعه سى و چوق نوعلرى، متواتر بالمعنادر. يعنى لفظ و عباره لرى متواتر دگلسه ده، معنالى چوق إنسانلر طرفندن نقل ايديلمشدر. او خارقه لرک نوعلرى اوچدر:

برنجيسى: "إرهاصات" ايله آکيلمقده در که، حضرت محمد عليه الصلاة والسلامك نبوتندن أول ظهور ايدن خارقه لردرد. مجوسى ملتنيک طايدىغى آتشك سونمه سى، صاوه دگزينك صولرينك چکيلمه سى، کسرى سرائنيک ييقيلماسى و غائبدن ياپيلان تبشيرلرگى شيلردرد. صانکه او حضرتک (عصم) زمان ولادتى، حساس و کرامت صاحبي ايمش گى او ذاتک قدوم و گلمسنى شو گى حادثه لر ايله تبشيراته بولونمشدر.

ايکنجى نوع: إخبارات غيبیه در که، بالآخره وقوعه گله جک پک چوق غريب شيلردن بحث ايتمشدر. أز جمله؛ کسرى و قيصرک دفينه لرينک اسلام ألنه گچمه سى، روملرک مغلوب ايديلمسى، مگه نك فتحى، قسطنطينه نك آينمه سى گى حادثاتدن خبر ویرمشدر. صانکه او ذاتک جسندنن تجرد ايدن روحى، زمان و مکانک قيدلرينى قيرارق إستقبالک هر طرفنه اوچوب گزمش و گوردیگى وقوعاتى سويله مشدر و سويله دیگى گى ده وقوعه گلمشدر.

او چنجی نوع: حسّی خارقه لدر که، معارضه زمانلرنده کنديسندن طلب ايدیلن معجزه لدر. طاشك قونوشماسی، آغاجك يورومسی، آيكی ايکی پارچه يه بولنمه سی، پارمقلرندن صو آقماسی گبی... تفسير كشافك مؤلفی زمخشرينك دیديگنه گوره، او حضرتك بو نوع خارقه لری بيگه بالغ اولمشدر. و بر قسمی ده متواتر بالمعنادر. حتّی قرآنی إنكار ايدنلردن بر قسمی، إنشاق قمر معناسنده تصرّف ایتمه مشلردر. (*)

(*) : دیاربكرده وان والیسی جودت بگك أونده ۱۹/شباط/۱۳۳۱ تاریخنده جمعه گیجه سی بو تفسیرك ایلک عربی نسخه سنی تبیض ایدركن، شو شكل غریب، توافقا واقع اولمشدر. و او گیجه وقوعه گلن بیتلیك سقوطیله مؤلف بدیع الزمانك أسارتنه راست گلیر. صانکه شو شكل غریك، شو معجزه لر و خارقه لر بختنده او گیجه حصوله گلمسی، مؤلفك روسلره أسیر دوشدیگنه و برابرنده بولنان بعض طلبه لرنك شهید اولارق قانلرنك دوکوله سنه خارقه بر إشارتدر.

سعيدك كوچك قارداشی،
یگرمی سنه لك طلبه سی
عبد المجید

و كذا بو نقش، باشی
كسیلمش بر بیلانك قویروغنی مؤلف
بدیع الزمانه صارمش اولدیغنه و مؤلفك
یاره لی اولارق اوتوز ساعت ئولومه
منتظرًا صو آرقینك ایچنده قالدیغی یه
بگزه یور و او وضعیتی آتدیریور.

أسکی سعیدك أهیتلی
طلبه سی حمزه

س - إنشقاقِ قمر بتون إنسانلرجه کسبِ شهرت ایتمه سی لازم بر معجزه ایکن عاجله او قدر شهرت بولمامشدر. أَسبابی نه در؟

ج - مطلعلرکُ إختلافی و هوانکُ بولوتلی اولماسنکُ إحتمالی و او زمانده رصدخانهلرکُ بولونمامسی و وقتکُ اویقوگی غفلت زمانی اولماسی و إنشقاقکُ آنی اولماسی گبی أَسبابدن طولای، هرکسجه او وقعه نكُ گورونمسی و معلوم اولماسی لازم گلمز. مع هذا حجاز مطلعيله مطلعلری بر اولان یرلرده، او گیجه یوللرده بولنان کروان و قافله لردن نقلاً، إنشقاقکُ وقعه گلدیگی حَقْنده چوق روایتلر واردر.

اوچنجی نوع معجزه لرکُ رئیسِی و اُکُ بیوگی، قرآنِ عظیم الشاندر که، یدی وجهله معجزه اولدیغنه مذکور آیتله إشارت ایدیلیمشدر.

آرقداش! شو مسئله لری آز چوق فهم ایتدکُ. شیمدی بو آیتکُ ماقبیلله
اولان جهتِ إرتباطنه باقالم:

أوت ابن عبَّاسکُ (رض) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا﴾ آیتنده کی "عبادت" ی توحیدله تفسیر ایتدیگنه نظرًا، اُولکی آیت إثباتِ توحید حَقْنده در، بو آیت ده إثباتِ نبوّت حَقْنده در. نبوّتِ محمّديه (عصم) ایسه، توحیدکُ اُکُ بیوک بر دلیلدر. دیمک که بو ایکی آیت آراسنده جهتِ إرتباط، آرالزنده کی دالّیت و مدلولیت علاقه سیدر. یعنی بری دلیل، دیگرى مدلولدر. نبوّتکُ إثباتی، آنجق معجزه لر ایله اولور. اُکُ بیوک معجزه سی ایسه، قرآنِ کریمدر. أوت قرآنکُ معجزه اولدیغی، عالمِ اسلامجه قبول و تصدیق ایدیلیمش بر حقیقتدر. اَمّا محققین علما طرفندن، قرآنکُ وجوهِ إعجازی حَقْنده إختلاف واقع اولمشدر. یعنی إعجازینی

إنتاج ایدن جهتلر چوقدر. هر بر محقق، بر جهتی ترجیح و اختیار ایتمشدر؛
آرالرنده مخالفت، مصادمه یوقدر. إعجازك وجهلری:

۱ - غائبدن، إستقبالدن خبر ویرمه سی.

۲ - آیتلرنده تناقض، تخالف، خطا بولونمامسی.

۳ - نظم ایله نثر آراسنده، أدیلرجه غیر معلوم بر اسلوبی اختیار ایتمه سی.

۴ - اوقور یازار اولمیان بر ذاتدن صدور ایتمه سی.

۵ - طاقت بشریه فوقنده علوم و حقائقی إحاطه ایتمه سی گبی پك چوق
شیلردر. لکن إعجازینك اُك یوكسك وجهی، نظمنده کی بلاغتن طوغمشدر.
أوت قرآنك بو نوع إعجازی، بشرك طاقتندن خارج بر درجه ده در. بو حقیقتی
تفصیلاً اكلا یوب قناعت حاصل ایتمك ایستهین، بو تفسیری و أمثالی أثرلی
و "یگرمی بشنجی سوز"ی ذیلرله برابر مطالعه ایتسین. فقط إجمالی بر
معلوماتی ألد ایتمك ایستهینلر ده، بلاغتك إماملری بولنان عبد القاهر جُرجانی،
زمخشری، سگاکي، جاحظك بو قسم إعجاز حقّنده (اوج طریق ایله) بیان
ایتدكلری معلوماتدن، مقدار کافی معلومات ألد ایده بیلیر.

برنجی طریق: عرب قومی معارفسنز، بدوی بر ملت ایدی. محیطلری ده،
اونلر گبی بدوی بر محیط ایدی. دیوانلری، شعر ایدی. یعنی مدارِ إفتخار اولان
حالرینی، شعر ایله قید و محافظه ایدرلردی. علملری، بلاغت ایدی. مدارِ
إفتخارلری، فصاحت ایدی. سائر قوملردن فضله بر ذکایه مالک ایدیلر. باشقه
إنسانلره نسبتاً جوّال فکرلی واردی. ایشته عرب قومی بویله بر وضعیتده ایکن
و ذهنلری ده بهار چیچکلی گبی یثی یثی آچیلماغه باشلارکن، بردن بره قرآن
عظیم الشان یوکسك بلاغتیله، خارقه فصاحتیله ملأ أعلادن یر یوزینه ایندی.

عربلرڭ مدارِ إفتخارلری و تمثالِ بلاغتلی اولان و بالخاصّه کعبه دیوارنده تشهیر ایدیلرڭ اوزره آلتون صوبی ايله یازیلرڭ "معلقات سبعة" عنوانيله آڭیلان اڭ مشهور اديبلرڭ اڭ بلیغ و اڭ فصیح اثرلرینی إفتخار لیسته سندن سیلدیرندی. مع هذا حضرت محمد (ع ص م)، قرآنله معارضه یه و قرآنه بر نظیره یاپیلرڭ سندن اولرلی شدتله دعوت ایتمکدن گری طور میوردی، طمارلرینه طوقوندیریوردی، تجهیل و ترذیل ایدیوردی. او حضرتڭ یاپدیغی بویله شدتلی هجوملره قارشى، او أمراءِ بلاغت و حکام فصاحت عنوانيله آڭیلان عرب اديبلری، بر کلمه ايله دخی مقابله ده بولونامادیلر. حالبوکه کبر و عظمتلری، انانیتلری و گوکلره قدر چیقان غرورلری إقتضاسنجه، گیجه - گوندوز چالیشوب قرآنه بر نظیره یایمالی ایدیلر که، عالمه قارشى رذیل و رسوا اولماسینلر. دیمک بو مسئله نڭ عهده سندن گله مدکلرندن، یعنی قرآنڭ بر بڭزیرینی یایمقدن عاجز قالدقزلندن، سکوته مجبور اولمشلردر. ایشته اولرڭ بو إضطرابی سکوتلری عجزلرینی میدانله چیقاردی. و بولرڭ عجزلرندن ده، إعجاز قرآنڭ گونشی طلوع ایتمشدر.

ایکنجی طریق: کلاملرڭ خاصیتلرینی، قیمتلرینی، مزیتلرینی بیلوب آلتونلرینی باقیرندن تفریق ایدن بتون اهل تحقیقندن، تدقیقندن، تنقیدندن، دوست و دشمنلر طرفندن قرآن کریم سوره سوره، آیت آیت، کلمه کلمه محنک طاشنه ووریلار، آلتوندن ماعدا بر باقیر اثری گورولمه مشدر. بو آغیر إمتحاندن صوڭره، قرآن عظیم الشانڭ إحتوا ایتدیگی مزایا، لطائف، حقائقڭ هیچ بر بشر کلامنده بولومدیغنه شهادت ایتمشلردر. اولرڭ صدق شهادتلی شویله جه إثبات ایدیله بیلیر: قرآنڭ انسان عالمنده یاپدیغی بیوک إنقلاب و تبدل؛ و شرق و غربی ایچنه آلان تأسیس ایتدیگی دین، دیانت؛ و زمانڭ گچمه سیله گنجلك و شبایتنی و تکرر ایتدکجه حلاوتنی محافظه ایتمه سی گبی خارقه حاللری،

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ آيتنى اوقويوب إعلان ايدييورلر.

اوچنجى طريق: بلاغت إماملرندن مشهور جاحظك تحقيقاتنه گوره: عرب اديب و بليغلرينك حضرت محمد عليه الصلاة والسلامك دعواسنى قلم ايله إبطال ايتمگه، تعريفه گلمز درجه ده إحتياجلىرى واردى. و او حضرته قارشى اولان كين، عداوت و عنادلىله برابر؛ اُك قولاي، اُك ياقين، اُك سليم اولان قلم و يازى ايله معارضه يي ترك و اُك اوزون، اُك مشكل، اُك تهلکهلى و شبههلى سيف و حرب ايله مقابله يه مجبورًا إلتجا ايتديلر. صورت قطعیه ده بوندن آكلاشیلدی که، قرآنك بگزيرینی يایمقدن عاجز قالمشلردر. زیرا هر ايکى يولك آراسنده کى فرقى بيلمه ينلردن دگلديلر. بناءً عليه برنجى يول إبطال دعوا ايچون داها مساعد ايکن اونى ترك ايدوب، هم ماللرى، هم جانلرى تهلکه يه آتان باشقه بر يوله سلوک ايدن يا سفیهدر (حالبوکه مسلمان اولدقن صوگره سياست عالمى ألنه آلانلره سفیه دينله مز) ويا برنجى يوله سلوكدن کندیلرینی عاجز گورمشلردر. اونك ايچون قلم يرينه سيفه مراجعت ايتمشلردر.

س - قرآنه بر نظيره يایمق ممکناتدن ایمش، فقط ناصلسه يایيلمامشدر؟

ج - ممکناتدن اولمش اولسیدی، طمارلرينه طوقونديريلانلر، بهمه حال معارضه يي آرزو ايدرلردى. و معارضه آرزو سنده بولونمش اولسیدیلر، معارضه ياپاجقلردى. چونکه إبطال دعوا ايچون معارضه يه إحتياجلىرى پك شديد ایدی. معارضه ايتمش اولسیدیلر، گيزلى قالمازدى، تظاهر ايدردي. چونکه تظاهرينه رغبت چوق اولديغى گبی، أسباب دخى چوق ایدی. تظاهر ايتسه ایدی، عالمده شهرت بولوردی. شهرت بولمش اولسیدی، مسيلمه نك هذيانلری گبی بهمه حال تاريخده بولنه جقدی. مادام که تاريخده بولونمامشدر، ديمك

ياپيلماشدر. مادام ياپيلماشدر، ديمك قرآن معجزه در.

س - مسيلمه فصحاء عربدن اولديغي حالده، سوزلری نه ايچون عالمه مسخره اولمشدر؟

ج - چونكه اونك سوزلری، ييك درجه فوقنده بولنان سوزلره قارشى مقابله يه چيقديغندن چركين و گولنج اولمشدر. اوت گوزل بر آدم، حضرت يوسف (عس) ايله برابر گوزلكك امتحاننه گيررسه، البته چركين و گولنج اولور.

س - قرآن كريم حقّنده شك و شبهه لری اولانلر، قرآنك بعض تركيب و كلمه لری گويا نحو علمك قاعده لرينه مخالفت ايتمش گي شبهه اي قاع ايتمشلردر؟

ج - بو گي حريفلرک، علم نحوک قاعده لرندن خبرلری يوقدر. سگاکينک ديدیگی گي؛ أفصح فصحا اولان حضرت محمد عليه الصلاة والسلام، قرآن كريمی اوزون اوزون زمانلرده تکرار تکرار اوقودیگی حالده او خطالرك فرقنده اولماش ده بو جاهل حريفلر می فرقنده اولمشلردر؟ بو، هانگی عقله گیر و هانگی قفایه صیغار؟ سگاکي "مفتاح"نك صوکنده، بو گي جاهللی ای طاشلامشدر. اوت بر شاعرک ديدیگی گي، ﴿لَوْ كُلُّ كَلْبٍ عَوَى الْقَمْتَهُ حَجْرًا

﴿لَمْ يَبْقَ فِي هَذِهِ الْكُرَةِ أَحْبَارٌ﴾ هر ثورهن کلبك آغزینه بر طاش آتاجق اولسهك دنياده طاش قالماز.

بو آیتی ماقبیلله ربط ایدن ایکنجی وجه ایسه:

اولکی آیت وقتا که عبادتی امر ایتدی، صانکه عبادتک کیفیتی ناصلدر دییه سامعک ذهننه بر سؤال گلدی، "قرآنک تعلیم ایتدیگی گي" دییه جواب

ویریلدی. تکرار، قرآنك اللّٰهك کلامی اولدیغنی ناصل بيله جگز دییه ایکنجی بر سؤاله داها قیو آچیلدی. بو سؤاله جواباً ﴿وَأِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا﴾ إلخ.. آیتيله جواب ویریلدی. دیمك هر ایکی آیتك آراسنده کی جهت إرتباط، بر سؤال جواب و بر آلیش ویریشدر.

آرقداش! بو آیتك إحتوا ایتدیگی جمله لرك آراسنه گیرهلم، باقالم، آرالرنده نه گی مناسبتلر واردر؟

أوت ﴿وَأِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا﴾ جمله سی، مقدر بر سؤاله جوابدر. چونکه قرآن، أولکی آیتده عبادتی أمر ایتدیگی وقت، "عجبا عبادته اولان بو أمرك اللّٰهك آمری اولوب اولمادیغنی ناصل آکلايه جگز که إمتثال ایدهلْم؟" دییه بر سؤال سامعك خاطرنه گلدی. بو سؤاله جواباً دینلدی که: "اگر قرآنك و طولایسیله بو أمرك اللّٰهك آمری اولدیغنده شبهه كز وارسه، کندیكزی تجربه ایدیكز و شبهه كزی إزاله ایدیكز."

و أیضاً وقتا که قرآن، سورهنك أولنده ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ جمله سیله کندیسنی ثنا ایتدی، صوكره مؤمنلرك مدحنه، صوكره کافر و منافقلرك ذمّنه إنتقال ایتدی، صوكره عبادت و توحیدی أمر ایتدکن صوكره سورهنك باشنه دونه رك ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ جمله سنی تأکیداً ﴿وَأِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ إلی آخر جمله سنی ذکر ایتدی. یعنی "قرآن، شك و شبهه لره محل دگلدر. سزك شبهه لریكز، آنجق قبلریكزك خسته لغندن و طبیعتكزك سقامتندن نشئت ایدیور." أوت گوزلری خسته اولان، گونشك ضیاسنی إنكار ایدر؛ آغزی آجی اولان، طاتلی صوبه آجی دیر.

﴿فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ﴾ : یعنی "قرآنک مثلندن بر سوره گتیریگز."

آرقداش! بو جمله یی ﴿وَأِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ جمله سیله باغلايان ﴿إِنْ﴾
 أَدَاتِ شَرَطِدر. شرط أَدَاتِلَری دَائِمَا (حرارتله آتش گبی) بری سبب، دیگرى
 مَسَبَّبِ ایکی جمله یه داخل اولورلر. عِلْمِ نَحْوِجه بریسنه (فعل الشرط)، ایکنجیسنه
 (جزاء الشرط) دینیر. بو ایکی جمله آراسنده، حرارتله آتش آراسنده اولدیغی
 گبی، "لزوم" لازمدر. حالبوکه بو ایکی جمله آراسنده لزوم گورونمیور. بناءً علیه
 آیتک إختصاری طولایسیله، اورتهدن قالدیریلان جمله لره مراجعت لازمدر. مقدر
 جمله لر ایسه، ﴿تَشَبَّهُوا، وَجَبَ التَّشَبُّهُ، تَعَلَّمُوا، جَرَّبُوا﴾ أمرلیدر. بونلر صیره
 ایله، ایکنجیسی برنجیسنه لازمدر. یعنی إتیان (دلیل گتیرمک)، تجربه یه لازمدر؛
 تجربه تعلّمه، تعلّم وجوبِ تشبّه، وجوبِ تشبّه ده تشبّه، تشبّه ده ریه
 لازمدر. دیمک بو قدر لزوملرک تقدیری لازمدر که، "قرآنک بر مثلی گتیریگز"
 ایله "قرآنده شبهه گز وارسه" آراسنده لزوم تظاهر ایده بیلسین.

﴿وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ : بو جمله نك، اوچ وجهله ماقبلیله
 إرتباطی واردر.

برنجی وجه: "قرآنه معارضه ایتمکدن ظاهر اولان عجزمز، بتون إنسانلرک
 عجزینی إستلزام ایتمز. بز یاپامدق اما باشقه لر یاپه بیلیرلر" دییه ذهنلرینه گلن
 وسوسه یی دفع ایتمک ایچون، قرآن کریم بو آیتک لسانیه؛ بیوکلریگزى،
 رئیسلیگزى ده چاغیریگزى، سزه یاردیم ایتسینلر دییه اونلری إلزام ایتمشدر.

ایکنجی وجه: "اگر بز معارضه تشبّهنده بولونسه ق بزى دستکله یین،

مدافعه ایدن یوقدر" دییه ایلری سوردیکلری زعملرینی ده رد ایتمشدر که؛ هر هانگی بر مسلک اولورسه اولسون، متعصّبری چوقدر. معارضه ایتدیگنیز تقدیرده، سزی مدافعه ایدن چوق اولور، دییه اونلری إسکات ایتمشدر.

اوچنجی وجه: قرآن کریم صانکه اونلره استهزاء دییور که: "محمد علیه الصلاة والسلام، بتون انسانلره نبوتنی تصدیق ایتدیرمک ایچون اللّهندن یاردیم ایستدی. اللّهی ده، قرآننه سگّه إعجازی باصارق پک چوق انسانلره تصدیق ایتدیردی. سزک آلهلریگزدن بر فائدهگزارسه، سز ده اونلری چاغیریگنیز؛ سزه یاردیم ایتسینلر."

﴿فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا﴾ : یعنی "تجربه دن صوگره باقکیز. معارضه یه قادر اولمادیگنیز تقدیرده، عجزیگنیز ظاهر اولور و معارضه یی ده یاپمش اولمازسکیز."

﴿وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾ : یعنی: "ماضیده یاپامدیگنیزگی، بوندن صوگره ده قطعیتله یاپامیه جقسکیز. بناءً علیه "بزم ماضیده یاپاماماز، إستقبالده بشرک یاپامامسنی إستلزام ایتمز." دییه إظهار ایتدکلری او بهانه یی ده، ﴿لَنْ تَفْعَلُوا﴾ ایله دفع ایتمشدر. و عین زمانده اوچ وجهله إعجازه إشارت یاپمشدر:

برنجی وجه: غائبدن خبر ویرمشدر و إخبار ایتدیگی گبی ده معارضه واقع اولمامشدر. باقکیز میلیونلرجه عربی کتاب واردر و بتون مؤلفلر، دوست اولسون دشمن اولسون، قرآنک اُسلوبنی تقلید ایتمگه فوق العاده مشتاق اولدقلری حالده، هیچ بر مؤلف، هیچ بر کتابنده قرآن کریمک اُسلوبنی تقلید ایتمگه موفق اولامامشدر. صانکه قرآن معجز الیایان، ﴿نَوْعٌ مُنْخَصَرٌّ فِي الشَّخْصِ﴾ یعنی بر شخصده إحصار ایتمش بر نوعدر. بناءً علیه قرآن کریم یا

بتون كتابلرڭ آلتنده در (بو گولنج بر سوزدر) ويا بتون كتابلرڭ فوقنده (فوق الكل) بر نادره در.

ايكنجى وجه بويله بيوك بر دعواده و مشكل بر مقامده، اونلرڭ أعصابلرينى تحريك، عزّت نفسلرينى قيرمق صورتيله "ياپاميه جقسڭز" ديهه قطعيتله ويرديگى حكم؛ اونڭ أمين، مطمئن، إعتماڭلى اولديغنه بر دليلدر.

اوچنجى وجه: صانكه قرآن كريم دييور كه: "سزلى فصاحتڭ أمراسى و هر كسدن زياده فصاحته محتاج اولديغڭز حالده، معارضه يه قادر اولاماديڭز. بشر ده قرآنڭ معارضه سنه قادر اولاماز." و كذا قرآنڭ نتيجه سى اولان اسلاميته بر نظيره نڭ ياپيلمسنه زمان ماضى قادر اولماديغى گي، إستقبال زمانى ده اونڭ مثلىدن عاجز قالاغنه بر إشارتدر.

﴿فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ يعنى:

"كافرله حاضرلانا بر آتشدن صاقينڭز كه؛ اودونى، انسانلر ايله طاشلردر." ﴿فَاتَّقُوا﴾ جمله سى ﴿إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾ جمله سنه جزاء الشرط اولديغى جهته، آرالرنده لزومڭ بولنماسى لازمدر. حالبوكه معارضه نڭ ياپيلماسى، آتشدن صاقينمايى إستلزام ايتمز. بناءً عليه إختصار ايچون اورته دن قالديريلان جمله لره مراجعت ايتمكه، بو لزومى آرايوب بولا جغز. شويله كه:

۱ - معارضه نڭ ياپيلماسندن، قرآنڭ إعجازى لازم گلير.

۲ - قرآنڭ إعجازندن، اللهڭ كلامى اولديغى لازم گلير.

۳ - اللهڭ كلامى اولديغندن، أمرلرينه إمتثال لازم گلير.

۴ - أمرلرينه إمتثالدن، عبادتڭ ياپيلماسى لازم گلير.

۵ - عبادتک یاپیلماسی، آتسه گیرمه مگه وسیله در.

ایشته بو جمله لرك آراسنده بولنان لزوملرك سلسله سندن، **﴿فَاتَّقُوا﴾** ایله **﴿إِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا﴾** آراسنده کی او گیزی لزوم تظاهر ایدر. و بو یاپیلان ایجاز و إختصاردن، إعجازك بر شعاعی میدانه گلیر.

﴿الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ : قرآن کریم، اونلری **﴿فَاتَّقُوا النَّارَ﴾**

جمله سی ایله تهدید ایتدکدن صوگره، **﴿نار﴾** کلمه سنك بو جمله ایله وصفلاندیریلما سیله ده او تهدیدی تأکید و تشدید ایتمشدر. زیرا اودونی انسانلر ایله طاشلر اولان بر آتشك هیبتی، دهشتی و خوفی داها شدیددر. و کذا بو جمله ایله صنملره عبادت یاپانلری زجر و منع ایتمگه إشارت یاپیلمشدر. شویله که: "أی انسانلر! اللهك أمرلرینه إمثال ایتمه یوب، بالخاصه طاشلره و جامد شیلره عبادت یاپارسه كز، محقق بیلگیز که، طاپانلر ایله طاپدقلری شیلری ییوب یوته حق بر آتسه گیره جکسكز."

﴿أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ : بو جمله، **﴿فَاتَّقُوا﴾** ایله **﴿إِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا﴾** جمله لری

آراسنده کی لزومی ایضاح ایدر و قرارلاشدیرر. یعنی شو آتش عذابی، قرآنه إمثال ایتمه یین کافرله حاضرلانمشدر. هم بو آتش، طوفان و سائر مصیبتلرگی ای کوتی بتون انسانلره شامل مصیبتلردن دگلدر. آنجق بو مصیبتی جلب ایدن، کفردر. بو بلادن قورتولوش چاره سی، آنجق قرآن کریمه إمثالدر.

ماضی صیغه سیله ذکر ایدیلن **﴿أَعِدَّتْ﴾** کلمه سی، جهنمك الآن مخلوق و موجود اولوب، أهل إعتزالك بالآخره وجوده گله جگنه ذهابلری گی اولمادیغنه إشارتدر.

أى أرقداش! آتش عنصرى، كائناتك بتون قسملرينى إستيلا ايتمش پك
 بيوك بر عنصردر. بر طمارگى كائناتك ياراديليشندن باشلا يارق هر طرفه دال
 بوداق صالوب گلن شو شجره ناريه يه نظر حكمتله دقت ايديليرسه، بو شجره نك
 باشنده يعنى صوكنده بيوك بر ميوه نك بولونديغى آكلاشيلير. اوت طوپراغك
 ايچنده بيوك و اوزون بر طمارى گورن آدم، او طمارك باشنده قاوون گى بر
 ميوه نك بولونديغى ظن ايتمه سى گى، عالمك هر طرفنده طمارلرى بولنان شو
 شجره ناريه نك ده جهنم گى بر ميوه سنك بولنديغنه بالحدس يعنى سرعت إنتقال
 ايله حكم ايدهيلير.

س - جهنم شيمدى موجود اولديغى تقديرده، یرى نره ده در؟

ج - بز اهل سنت و الجماعت الآن جهنمك وجودينه اعتقاد ايديلير،
 اما يرينى تعين ايدهميورز.

س - بعض حديثلرك ظاهرينه گوره، جهنم تحت الأرضدر؛ يعنى یرك
 آلتنده در. و كذا بر حديثه نظرًا، جهنم آشنك دنيا آتشدن ايكي يوز درجه
 فضله حرارتى واردر. بو نقطه لرك ايضاحى؟

ج - كره نك تحتى، مركزندن عبارتدر. بوگا بناء أرضك تحتى، مركزيدر.
 نظريات حگميه جه ثابت اولديغى وجهله، أرضك مركزنده، حرارتى ايكي يوز
 ييك درجه يه بالغ بر آتش واردر. چونكه هر اوتوز اوچ ذراع درينلگنده، تخمينًا
 بر درجه حرارت آرتار. بوگا بناء مركزه قدر ايكي يوز ييك درجه لى بر حرارت
 ميدانه گلير. ايشته بو نظريه يه، مذکور حديثك مثالى مطابق گلير. بوگا بناء كره
 أرضك مركزنده بولنان ايكي يوز ييك درجه حرارتلى بر آتش، جهنمه بر چكردك
 حكمنده اولوب، قيامته قبوغى حكمنده بولنان طبقه ترابيه يي چاتلاتوب، بتون

دهشتيله چيقار، توسّع ايتمگه باشلار و تام تجهيزاتيله جهنّم ميدانه گلير، دينله بيلير. و کذا بر حديثه نظرًا، "زمهرير" نامنده، برودت ايله ياقان بر آتش واردر. بو حديث ده، او نظريه يه مطابقدر. زيرا مرکز ارضدن سطحه قدر درجه درجه آرتان ويا تناقص ايدن آتش، زمهرير ده داخل اولمق اوزره آتشك بتون مرتبه لرينه شاملدر. حکمت طبيعیه ده تقرر ايتديگی گبی، آتش بعضًا اویله بر درجه یه گلیر که، یاقینده بولنان شیلردن حرارتلری تمامًا جلب و جذب ایتمکله، اونلری برودت ايله یاقار و صوبی انجماد ایتدیرر.

س - مذکور حديثه گوره؛ جهنّم ارضك مركزنده در. حالبوکه ارض، جهنّمه نسبتاً بر يمحورطه قدردر. او قوجه مان جهنّم، ارضك قارنده ناصل يرلشير؟

ج - اوت عالم ملك يعنى عالم شهادت، يعنى بو گورمكده اولديغمز عالمه گوره، جهنّم ارضك ايچنده در ديه، جهنّمى كوچك گوسترييورز. اما عالم آخرته نظرًا، جهنّم اویله عظمت پیدا ایدر که، بيكلرجه ارضلری ايچنه آير، طوبماز. بو عالم شهادت، بر پرده گبی اونك توسّعه مانع اولمشدر. بناءً عليه ارضك ايچنده کی جهنّم دن مقصد، جهنّمك قلبی و جهنّمك چكردگيدر. و کذا جهنّمك ارضك آلتنده بولنماسی، ارضك قارنده ويا ارض ايله متّصل، ياپيشيق اولماسنی إستلزام ایتمز. زيرا شمس، قمر، ييلدیز، ارض گبی کره لر، هپ شجره خلقتك ميوه لريدر. معلومدر که، ميوه نك آلتی، بتون دالرك آرالرينه شمولی واردر. بناءً عليه اللهك ملكی پك گنیشدر. شجره خلقتك داللری ده، هر طرفه اوزانوب گیتمشدر؛ جهنّم نره یه گیدرسه یری واردر. و کذا بر حديثه گوره جهنّم مطویدر، يعنى بوكولمشدر، يعنى تام آچيق دگلدر. ديمك جهنّمك بر يمحورطه گبی ارضك مركزنده موجود و بالآخره تظاهر ایده جگی ممكنا تندر.

إِخْطَار: جَهَنَّمُكَ شِيمْدَى مَوْجُود اَوْلَمَادِيغْنَه مَعْتَزْلَه لَرى سَوَق ايدَن بُو
حَدِيث اُولسَه گَرَكْدَر.

آرَقْدَاش! بُو آيْتُكَ جَمْلَه لَرِي يُوْقْلَايَلَم، بَاقَالَم؛ اَوْ ظَرْفَلَر نَاصِل صَدْفَلَرْدَر،
اِيچَلَرْنَدَه نَه گِي جَوَهْرَلَر وَارْدَر:

أَوْت ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾ جَمْلَه سَنَكْ بَاشْنَدَه كِي
﴿و﴾ حَرْفِ عَطْفَدَر. مَعْلُوم يَا، بَر شَيْئُكَ دِيگَر بَر شَيْئَه عَطْفَى، آرَالَرْنَدَه بَر
مَنَاسِبَتُكَ بُولْنَمَاسَنَه مَتَوَقَّفَدَر. حَالِبُوكَه ﴿إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ اِيلَه ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ
اعْبُدُوا﴾ جَمْلَه لَرى آرَاسْنَدَه مَنَاسِبَت گُورُونْمِيُور. بُونَلَرُكْ آرَالَرْنَدَه كِي مَنَاسِبَت،
أَنْجَق اِيكِي سْؤَال وَ جَوَابُكْ تَقْدِيرِيلَه تَظَاهِر اِيْدَر. شَوِيلَه كَه:

أَوَّلُكِي آيْتَدَه عِبَادَتَه أَمْر اِيْدِيلْدِيگْنَدَه، "عِبَادَت نَاصِلْدَر؟" دِييَه وَارْد اَوْلَان
سْؤَالَه جَوَابًا: "قِرْآنُكَ تَعْلِيم اِيْتَدِيگِي گِي" دِيْنَلْدِي. "قِرْآنُكَ اللّٰهُكَ كَلَامِي مِيْدَر؟"
دِييَه اِيْدِيلَن اِيكَنْجِي سْؤَالَه جَوَابًا ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ اِلَى آخِر، دِيْنَلْدِي.
اِيَشْتَه هَر اِيكِي جَمْلَه آرَاسْنَدَه بُو صَوْرَتْلَه مَنَاسِبَت تَظَاهِر اِيْدَر وَ حَرْفِ عَطْفُكْ
دَه مَقْتَضَاسِي يَرِيْنَه گَلِيَر.

س - ﴿إِنْ﴾ شَكَّ وَ تَرَدَّدَى إِفَادَه اِيْدَر. ﴿إِذَا﴾ اِيْسَه، جَزْم وَ قَطْعِيْتَه
دَلَالَت اِيْدَر. اَوْنَلَرُكْ شَكَّ وَ رِيْلَرى، قِرْآن حَقْنَدَه قَطْعِيْدَر. بِنَاءٌ عَلَيْهِ مَقَامُكْ
إِقْتِضَاسِي خِلَافَنَه ﴿إِنْ﴾ كَلْمَه سَنَكْ ﴿إِذَا﴾ كَلْمَه سَنَه تَرْجِيحًا ذَكْرَنَدَه نَه گِي بَر
إِشَارَت وَارْدَر؟

ج - اوت اونلرڭ شك و ريليرنى ازاله ايدەجك اُسبابڭ ظهورندن طولاي، او گي شېهه لرك وجودينه قطعيتله حكم ايديله ميه جگنه، آنجق او شكلك وجودينه ينه شك و شېهه ايله حكم ايديله بيله جگنه اِشارتدر.

إخطار: ﴿إِنْ﴾ كلمه سنڭ إفاده ايتديگي شك و تردد، اُسلوبڭ اِقتضاسنه گوره در. حاشا متكلمه عائد دگلدر.

﴿إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ ايله ﴿إِنْ ارْتَبْتُمْ﴾ جمله لری بر معنای إفاده ایتدکلی و ایکنجی جمله، برنجی جمله دن قیصه اولماسی اسلوبه داها اویغون اولدیغی حالده، برنجی جمله نڭ ایکنجی جمله یه ترجیحاً ذکر، اونلرڭ ریلیرنڭ منشئ؛ خسته طبیعتلریله، کوتو وجودلری اولدیغنه اِشارتدر.

س - اونلر ریلره ظرف و محل اولدقلری حالده، اونلری مظروف، ریبی اونلره ظرف گوسترمک نه یه بناءدر؟

ج - اوت قبلرنده کی ریبڭ ظلمتی بتون بدنلرینه، قبلرینه اِنْتشار و اِستیلا ایتمش اولدیغندن، کندیلرینڭ ریب ایچنده بولندقلری صانیلمقده اولدیغنه اِشارتدر.

نکره اولارق ﴿رَيْبٍ﴾ كلمه سنڭ ذکر، تعمیم ایچونددر. یعنی هانگی ریبڭز وارسه، جواب بردر؛ هر بر ریبڭزه قارشى مخصوص بر جواب لازم دگلدر. هانگی چاره یه باش وورورسه کز، آلا جڭز جواب قرآنڭ اِعجازیدر. اوت بر چشمه باشنده صو ایچوب طاتلیلغنی آڭلایان بر آدم، بتون او چشمه دن تشعب ایدن آرقلری تجربه ایتمگه حقّی یوقدر؛ زیرا منبعی بردر. کذالك بر

سوره نځ معارضه سندن عاجز قالان آدمځ، بتون قرآنی تجربه یه حقّی یوقدر. چونکه کاتب بردر.

﴿مِمَّا﴾ ده کی ﴿مِنْ﴾ بیانی إفاده ایتدیگندن، ﴿فِي شَيْءٍ﴾ کلمه سنځ تقدیرینی ایستر. تقدیر کلام، ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ فِي شَيْءٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا﴾ اولسه ګرګدر.

﴿نَزَّلْنَا﴾ تعبیرندن آځلاشیلیر که؛ اونلرځ شبهه لرینځ منشئ نزول صفتی اولوب، قطعی جوابلری ده، إثبات نزولدر.

تدریجاً یعنی آیت آیت، سوره سوره، حادثه لره ګوره نزولی إفاده ایدن تفعیل بابندن ﴿نَزَّلْنَا﴾ کلمه سنځ، دفعهٔ نزوله دلالت ایدن افعال بابندن ﴿أَنزَلْنَا﴾ کلمه سنه ترجیحاً ذکر ایدیللمه سی؛ اونلرځ دعوالرنده "نه ایچون قرآن دفعهٔ نازل اولمامشدر؟" دییه دلیل ګتیردکلرینه إشارتدر.

﴿عَبَدْنَا﴾ : عبد لفظنځ نبی ویا محمد (ع صم) لفظلرینه جهتِ ترجیحی؛ عبد تعبیری، پیغمبر علیه الصلاة والسلامځ عظمتنه و عبادتځ علؤ درجه سنه إشارت اولدیغی ګبی، ﴿أَعْبُدُوا﴾ امرینی تأکیددر و رسول اکرم حقّنده وارد اولان وهملری دفع ایتمکدر که، او ذات بتون انسانلردن زیاده عبادت یاپمش و قرآنی اوقومشدر.

﴿فَاتُوا﴾ : بو امر، تعجیز ایچونددر. یعنی امردن مقصد، مخاطبدن بر شی طلب دګلدر. آنجق باشلرینه وورمقله معارضه یه، تجربه یه دعوت ایتمکدر که، عجزلری میدانه چیقسن.

﴿سُورَةُ﴾ إِلَى آخِر... بو تعبیردن آڭلاشیلیر که؛ اونلرڭ إلزاملری، عجزلری صوڭ حده بالغ اولمشدر. زیرا طوقوز درجهیه بالغ اولان تحدینڭ، یعنی معارضهیه دعوت ایتمه‌نڭ تعبیرلری، طبقه‌لری واردر.

۱ - یوکسک نظمیه، إخبارات غیبیه‌سیله، إحتوا ایتدیگی علومی و عالی حقائقیه برابر تام بر قرآنڭ مثلی، اُمّی بر شخصدن گتیریڭز.

۲ - اَگر بویله‌جه مثلی گتیرمک طاقتڭزڭ فوقنده ایسه، بلیغ بر نظمیه اویدورما شیلردن اولسون، گتیریڭز.

۳ - اَگر بوڭا ده قدرتڭز اولمازسه، اون سوره قدر بر مثلی یاپیڭز.

۴ - بو ده ممکن اولمادی ایسه، اوزون بر سوره‌نڭ مثلی یاپیڭز.

۵ - اَگر بو ده سزه قولای دگلسه، قیصه بر سوره‌نڭ مثلی اولسون.

۶ - اَگر اُمّی بر شخصدن إمكان بولامادی ایسه‌ڭز، عالم و کاتب بر آدمدن اولسون.

۷ - بو ده اولمادیغی تقدیرده، بربریڭزه یاردیم ایتمک صورتیه یاپیڭز.

۸ - بوڭا ده إمكان بولونامدیغی تقدیرده، بتون إنس و جنلردن یاردیم ایسته‌یڭز و بتون أفکارڭ نتیجه‌لرندن إستمدا ایدیڭز. نتیجه‌لری، تمامًا یانڭزده بولنان کتب عربیه‌ده موجوددر. بتون کتب عربیه ایله قرآن آراسنده بر مقایسه یاپیلیرسه، قرآن مقایسه‌یه گلمز. چونکه هیچ برینه بڭزه‌میور. اويله ایسه قرآن یا هپسندن آشاغیدر و یا هپسندن یوقاریدر. برنجی إحتمال باطل و محالدر. اويله ایسه هپسندن یوقاری، فوق الكل بر کتابدرد. اون اوچ عصردن بری مثلی وجوده گلمه‌مشدر، بوندن صوڭره ده وجوده گلمه‌میه‌جکدر والسلام.

۹ - "بزم شاهدلریمز یوقدر. اگر معارضه یه گیریشسهك، بزی دستکله یه جك کیمسه یوقدر." دییه گوستردکلری او بهانه یی ده دفع ایتمك ایچون، "شهادکزه ده مساعده ایدیلمشدر. اونلری ده چاغیرك، سزه یاردیم ایتسینلر."

ایشته بو طبقه لره دقت ایدیلیرسه، معارضه نك شو مرتبه لرینه إشارة، قرآن کریمك یاپدیغی ایجاز ایله گوستردیگی إعجازه بر شعاع گورونور.

آرقداش! قرآن کریمدن ائك قیصه بر سوره یه معارضه ایتمكدن بشرك عجزی، مذکور ایضاحات ایله ثابت اولدی. اما إعجازك لمیت جهتی قالدی. یعنی بشرك عجزینی إنتاج ایدن علت و سبب نه در؟ اوت قرآن ایله معارضه و مبارزه یه چیقان انسانلرك قوتی جناب حق طرفندن کورلشدیریلرک، معارضه یی یاپایله جك قابلیتدن سقوط ایتدیریلمشدر. فقط عبد القاهر جرجانی، زمخشری، سگاکی گبی بلاغت إماملرنجه بشرك قوتی قرآنك یوکسك اسلوب و نظمینه یتیشه مدیگندن، عجزی تظاهر ایتمشدر. بر ده سگاکی دیمشدر که: "إعجاز ذوقیدر، تعریف و تعبیر ایدیلهمز. ﴿مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَدْرِ﴾ یعنی فکری ایله إعجازی ذوق ایتمه یین، تعریف ایله واقف اولاماز.. بال گبیدر." لکن عبد القاهرک إلزام ایتدیگی وجهه گوره، إعجازی تعریف و تعبیر ایتمك ممکندر. بز ده بو وجهی قبول ایدیورز.

س - "طائفه" "نجم" "نَوَبَتْ" کلمه لری، "سوره" کلمه سنك وظیفه سنی ایفا ایده ییلرلر. "سوره" کلمه سنك اونلره ترجیحًا ذکرنده نه واردر؟

ج - اونلری شبهه لرینك منشئ ایله إلزام و بوغمقدردر. شویله که:

اونلری شهبهیه دوشورتن، گویا قرآنك دفعه نازل اولماسیدر. ديمك قرآن دفعه نازل اولمش اولسیدی، اللهك كلامی اولدیغنده شهبهلری اولمازدی. لکن پارچه پارچه نازل اولدیغندن، شهبهلرینه باعث اولمشدر كه؛ "بو بشرك كلامیدر، پارچه پارچه یاپیلیشی قولایدر، بز ده یاپاییلیرز." دییه شهبهیه دوشدیلر. قرآن کریم ده اونلرک قولای ظن ایتدیکلری یولی، ﴿سُورَةُ﴾ تعبیرله إخطار و "هایدی مثلی گتیریگز ده، سزک قولای ظن ایتدیگگز پارچه پارچه شکلنده اولسون" دییه، اونلری قولای عد ایتدکلری یولده بوغمشدر. و کذا زمخشرینک بیانی وجهیله، قرآن کریمک سورهلره تقسیم ایدیلمش بر شکلده نازل اولماسنده چوق فائدهلر واردر. اوت چوق غریب لطائفی حاوی اولدیغی ایچون، شو أسلوب غریب اختیار ایدیلمشدر.

﴿مِنْ مِثْلِهِ﴾ ده کی ضمیر یا قرآنه راجعدر، یعنی "قرآنك مثلی گتیریگز" ویا حضرت محمد (عصم) عائددر. یعنی بر سوره یی او ذاتك (عصم) مثلی اولان اُمّی بر شخصدن گتیریگز. لکن برنجی احتماله گوره عبارهنك حقی ﴿مِثْلُ سُورَةِ مِنْهُ﴾ ایکن، إقتضانك خلافنه ﴿سُورَةُ مِنْ مِثْلِهِ﴾ دینلمشدر. بونك أسبابی: چونكه برنجی احتمالده، ایکنجی احتمالك ده ملاحظه سی و رعایتی لازمدر. زیرا یالکز قرآنك مثلی گتیرمکله مسئله بیتمش اولمایور. آنجق اُمّی بر شخصدن گتیریلمسی لازمدر و معارضه نك تمامیتنه شرطدر. ایشته بونك ایچون هم ﴿مِنْ مِثْلِهِ﴾ ده کی ضمیرك قرآنه راجع اولماسی لازمدر، هم عبارهنك تبدیلی لازمدر كه، هر ایکی احتمال مرعی اولسون. و کذا معارضه نك تمامیتی، یالکز بر سورهنك مثلی گتیرمکله اولمایور. آنجق قرآنك تمامنه مثل اولاجق بر مجموعدن، بر کتابدن آلینان بر سورهنك مثلی گتیرمک شرط اولدیغنه إشارتدر. و کذا

نزولده قرآنك أمثالی اولان كتب سماویه ذهنلری چویرر كه، آرالنده یاپیلاجق موازنه ایله قرآنك علویتی آكلاشیلین.

﴿وَادْعُوا﴾ بو تعبیرك "إستعانه" ویا "إستمداد" كلمه لرینه جهت ترجیحی، "دعوت" كلمه سنك قوللانیش یرلرندن آكلاشیلدیغی وجهله؛ اولنری بلالردن، زحمتلردن قورتاروب یاردیم ایدنلر حاضر بولونوب، یالگز چاغیرمالری لازمدر، فضلہ بر زحمتہ احتیاج اولمادیغنه إشارتدر. "إستعانه و إستمداد" كلمه لری ایسه یاردیمجیلرک حاضر بولوندقلرینه دلالت ایتمزله.

﴿شُہَدَاءُ﴾ بو تعبیر، اوچ معنایه تطبیق ایدیلہ ییلیر:

برنجیسی: بیوک ا دیبلردر. بو معنایه گوره، اولنرک معارضه معناسنده "بزم قوتمز معارضه یه کافی دگلسه ده، بیوک ا دیب و خواجه لریمزک معارضه یه قدرتلری واردر" دییه سویله دکلیری یالانی ده، قرآن کریم ﴿وَادْعُوا﴾ آمریله کسوب آتمشدر.

ایکنجیسی: معارضه یی دستکله یوب شهادت ایدنلردر. بو إحتماله نظرًا، اولنرک "بز معارضه یه گیریشسه ک بزی دستکله یین، شهادت ایدن یوقدر" دییه گوستردکلیری بهانه یی ده قرآن کریم، مساعده ویرمک صورتیله "هایدی شاهدلریگزی ده چاغیریگز، سزی تقویه ایتسینلر" دییه او بهانه یی ده یالانه چیقارتمشدر.

اوچنجیسی: آلهه معناسنده. بو معنایه نظرًا، صانکه قرآن کریم اولنره قارشى "یا هو بو قدر طاپدیغکز إلهلریگز وارکن، بویله طار و صیقتیلی بر وقتگزده نه ایچون اولردن یاردیم ایسته میورسگز؟ اولنری چاغیریگز که، بو

معارضه بلاسندن سزى قورتارسينلر. " ديهه بو جمله ايله اونلره تهگم ايتمش، يوزلرينه گولمشدر.

﴿شَهَدَاءُكُمْ﴾ : إختصاصى إفاده ايدن شو إضافه، ﴿شَهَدَاءُ﴾ كلمه سنك

هر اوچ معناسنه ده باقار. شويله كه:

۱ - مادام كه بيوك اديب و خواجه لريگزر واردر، طبعى آراگزرده إرتباط، حرمت و محبت واردر و يانگزرده حاضر اولوب، غائب ده دگللردر. اگر اونلرك بو دهشتلى معارضه يه قدرتلى اولسيدى، هر حالده يارديم ايده جكلردى. ديمك اونلر ده سزلكى عاجزدرلر، قصورلرينه باقمه يگزر.

۲ - معارضه ده سزلى دستكله يه جك، شهادت ايده جك هر كيم اولورسه اولسون قبول ايدرز، چاغيريگزر. اما اونلر بويله بديه البطلان بر دعواده يالان شهادته جسارت ايده مزلر.

۳ - معبود إتحاذ اينديگكز آله لريگزر ناصل سزه يارديم ايتميورلر؟ اونلرى ده چاغيريگزر باقالم. فقط اونلرده جان يوق، شعورلى ده اولماديغى گي، هيچ بر شيئه ده قادر دگللردر. اونلرى ده معذور گوريگزر.

﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ يعنى: اللهدن ماعدا. بو قيد، شهدانك برنجى معناسنه

گوره تعميمى إفاده ايدر. يعنى: "اللهدن ماعدا، دنيا ده نه قدر ارباب فصاحت وارسه چاغيريگزر." شهدانك ايكنجى معناسنه نظراً، عجزلرينه إشارتدر. چونكه بر مسئله ده عاجز و مغلوب اولان، يمين ايدر، شاهدلى گوسترر. بو، عاجزلر ايچون بر اصولدر. شهدانك اوچنجى معناسنه گوره، اونلرك رسول اكرم ايله معارضه لرى، عاداتا شرك ايله توحيد و يا جمادات ايله خالق ارض و سموات

آراسنده بر معارضه اولديغنه إشارتدر.

﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾: بو جمله، "بز ايسترسهك قرآنك مثلى ياپارز" ديه

أولجه صرف ايتدكلرى سوزلرينه إشارتدر. و كذا اونلرك يالانجى اولدقلىرینه بر تعريضدر. يعنى: صادق أربابى دگلسكز، آنجق سفسطه جى آدملىرسكز. أوت سز حقى طلب ايدركن ريب، شبهه قويوسنه دوشمديكز؛ آنجق ريب، شك و شبهه لره قوشاركن ايچنه دوشمش قفاسز آدملىرسكز.

إخطار: ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ جمله سنك جزاء الشرطى، ماقبلنك

خلاصه سيدر. تقدير كلام: ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ تَفْعَلُوا﴾ يعنى: "سوزيكرده صادق اولسه ايديكز، ياپاجقديكز."

﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ﴾

آرقداش! ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ تَفْعَلُوا﴾ جمله سى، اونلرك عليهنه بر قياس

إستثنائى ي تضمّن ايتمشدر. او قياسك صورت تشكلى: "أكر صادق اولسه ايديكز ياپاجقديكز؛ لكن ياپامديكز، اويله ايسه صادق دگلسكز." فقط قرآن

كريم، مقدمه إستثنائيه يرنده، يعنى "لكن ياپامديكزه" بدل، ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾

إلى آخر جمله سنى، شكى إفاده ايدن ﴿إِنْ﴾ ايله سويله مشدر. بونك أسبابى ايسه،

اونلرك "ياپاجغز" ديه ايتدكلرى ظنى بر درجه اوقشامق ايچوندر. و كذا او قياسك نتیجه سى اولان "صادق دگلسكز" يرينه ده، او نتیجه نك اوچنجى درجه ده

لازمك علتى اولان ﴿فَاتَّقُوا النَّارَ﴾ سويله مشدر. تقدير كلام: "أكر صادق

اولسه ايديكز ياپاجقديكز، لكن ياپامديكز. اويله ايسه صادق دگلسكز. اويله

ایسه خصمگزار اولان رسول اکرم صادقدر. اویله ایسه قرآن، معجزدر. اویله ایسه ایمان و تصدیقگزار لازمدر که، آتشی دوشمیه سگزار. **﴿فَاتَّقُوا النَّارَ﴾** بو امرِ الهی، اولره یاپیلان تهدیدلری دهشتلندیریور.

﴿إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾ جمله سنده کی **﴿تَفْعَلُوا﴾** کلمه سی، فعل مضارعدر. بو فعل زمان حال ایله استقبال آراسنده مشترکدر. حروف شرطیه دن اولان **﴿إِنْ﴾** زمان حالدن استقبال طاغرینه آتیور. حروف جازمه دن اولان **﴿لَمْ﴾** استقبالدن ماضی دره لرینه فیرلاتیور. زواللی **﴿تَفْعَلُوا﴾** هر ایکی أداتک آلرنده طوپ گبی اویونج اولمشدر. بو أداتلرک بو وضعیتلری ذهنلری هم ماضی یه، هم استقباله گوندیریور که؛ ماضی یی سوسلندیرن بلیغ خطابه لری، آلتون ایله یازیلان معلقاتلری، قرآنک یاقیننه بیله گله مدکلرینی گورسونلر. او صحیفه یی گوردکدن سوگره، استقبال صحیفه سنی ده اوکا قیاس ایتسینلر.

﴿تَفْعَلُوا﴾ نك **﴿تَأْتُوا﴾** کلمه سنه ترجیحنده، ایکی نکته واردر:

بررسی: قرآنک إعجازی، اولرک عجزندندر. عجزلری ایسه، اُتردن اولمایوب فعلدن اولدیغنه إشارتدر. یعنی عجزلرینک منشئ؛ قرآنک مثلی دگلدر، او مثلی یایمقدندر.

ایکنجیسی ایسه: علم صرفده **﴿فعل﴾** بتون فعللرک ترازوسی اولدیغی گبی؛ اُسلوبلرده ده اوزون حکایه لری، ایشلری، واقعه لری، قصه لری بر لفظ ایله إفاده ایدن بر فذلکه در. صانکه کنایه قییلندن جمله لری تعبیر ایدن بر ضمیردر.

﴿وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾ ده کی ﴿لَنْ﴾ حروفِ ناصبه دن اولوب، داخل اولدیغی فعلی إستقباله نقل ایدر، مؤکد ویا مؤید اولارق إستقبالده نفی ایدر. دیمک بو جمله نڭ قائلی، پک بیوک بر إطمئنان و جدیت ايله، شک و شبهه ایتیمیه رک بو حکمی ویرمشدیر. بوندن آڭلاشیلیر که، او ذاتک ایشلرنده حيله یوقدر.

س - ﴿فَاتَّقُوا﴾ إتقا ايله تجنب، ایکیسی ده بر معنایی إفاده ایدر لر. إتقانک تجنبه جهت ترجیحی نه در؟

ج - أوت إتقا، ایمانه تابعدر. یعنی إتقا، ایمان اولدقدن صوڭره حصوله گلیر. تجنبده بو تبعیت یوقدر. بناءً علیه إتقا کلمه سی ایمانی آڭدیرر و إتقا لفظیله، ایمانه ایما و إشارت ایدیله بیلیر. فقط تجنب کلمه سی بو ایشی گوره مز. بونڭ ایچوندیر که، ﴿إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾ نڭ حقیقی جزاسی اولان ﴿أَمِنُوا﴾ نڭ یرنده ﴿تَجَنَّبُوا﴾ یه ترجیحًا ﴿فَاتَّقُوا﴾ اختیار و إقامه ایدیلیمشدیر.

﴿النَّارَ﴾: نارک ﴿ال﴾ ايله تعریفی، نارک معهودیت و معلومیتنه إشارتدر. چونکه أنبیاء عظامدن ایشیدیلیمک صورتیله، ذهنلرده معلومیتی تقرّر ایتیمشدیر.

س - ﴿الَّتِي﴾ أسماءِ موصوله دندر. "صله" داخل اولدیغی جمله نڭ أولجه معلوم اولدیغی إقتضا ایدر. حالبوکه صله سی اولان ﴿وَقُودَهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ أولجه مخاطبلره معلوم دگلمش؟

ج - ﴿نَارًا وَقُودَهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ آیتی بو آیتدن أول نازل اولدیغنه نظرًا مخاطبلر اوندن کسبِ معلومات ایتدکلرینه بناءً، بوراده ﴿النَّارَ﴾ ايله

﴿الَّتِي﴾ آراسنده توصیف معامله‌سی یاپیلمشدر.

﴿وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ : بو قیدلردن مقصد، تهدیددر. تهدیدلرک

تأکید و تشدید ایدیلدیگنه بناء، بوراده ﴿النَّاسُ﴾ کلمه‌سیله تأکید ایدیللمشدر؛

﴿حِجَارَةُ﴾ لفظیله ده تشدید و تویخ ایدیللمشدر. شویله که: "منفعت، نجات

امیدیه طاشدن معمول معبود إِتْخَاذ ایتدیگنز صنملر، سزه تعذیب آلتی، یعنی سزی یاندیروب یاقان آتسه اودون اولمشلردر. زواللیلر! نه ایچون بونی دوشونمیورسکمز؟"

س - ﴿أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ جمله‌ده مقامک إقتضاسی خلافه ﴿لَكُمْ﴾ یرینه

﴿لِلْكَافِرِينَ﴾ دینلمسی نه‌یه بناءدر؟

ج - أوت قرآن کریمک تعقیب ایتدیگی اصول، علی الأكثر آیتلرک صوگنده کلی قاعده‌لری، فذلکه‌لری سویله‌دیگنه گوره، قرآن کریم اونلرک جهنمک اولدقلرینی إثبات ایدن دلیلک ایکنجی مقدمه‌سنه إشارت ایتمک اوزره، إسم ظاهری ضمیر یرینه، یعنی ﴿لِلْكَافِرِينَ﴾ جمله‌سنی ﴿لَكُمْ﴾ یرینه إقامه ایله

تعمیم یاپمشد. تقدیر کلام: ﴿أَعِدَّتْ لَكُمْ لِإِنَّكُمْ مِنَ الْكَافِرِينَ وَالنَّارُ أَعِدَّتْ

لِلْكَافِرِينَ﴾ یعنی: "سز جهنمکسکمز، زیرا کافرلردن سکمز. جهنم ده کافرلر ایچوندلر."

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي
رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ
مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

يعنى: "ایمان ایدن و ایی ایشلر ایشلهین مؤمنلره بشارت ویر که، آلتنده
نهرلر آقان جنتلر اونلر کدر. او جنتلردن بر میوه ییدکلری زمان؛ بو، بوندن اول
ییدیکمز میوه در دیرلر. بربرینه بکزر بر صورتده رزقلری گتیریلوب ویریلیر. و او
جنتلرده اونلر ایچون تمیز قادینلر واردر. و اونلر او جنتلرده ده دائمی بر شکلده
قالا جقلردر."

آرقداش! بو آیتک اولاً ماقبلیله اولان إرتباطندن بحث ایده جگزر. شوپله که:

بو آیتک گچن آیتلر ایله متفاوت چوق إرتباطلری واردر. یعنی مذکور
جملهلره طوغری بو آیتدن اوزانوب گیدن مختلف خطلر واردر. باقکزر، قرآن
کریمک بو آیتله إشارت ایتدیگی نتیجه، ایمانله عمل صالحک ثمره سی، سوره نك
باشنده مؤمنلره یاپیدیگی مدح و ثنایه باقییور.

و ینه سوره نك باشنده، کافر و منافقلره یاپیدیگی ذم و تحقیرلردن صوگره
طوتدقلری یولک اونلری ابدی بر شقاوته سوق ایده جگنی بیان ایتمشدر. بو
آیتله تصریح ایتدیگی سعادت ابدیه نك نورینی گوستره رک، اونلرک بو بیوک
نعمتلری غائب ایتدکلرندن چکدکلری حسرتلری تزیید و آرتدیرمشدر.

و يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا ﴿١﴾ ايله أمر ايتديگی بر قسم دنيا لذتلىرىنىڭ
تركنه باعث اولان عبادتدن نشئت ايدن زحمت و مشقتلره قارشى، بو آيتله
جَنَّتْ قېوسنى آچارق، جَنَّتْ لڭاڭزىنى گوسترمكله مؤمنلرڭ قىلبرىنى تېمىن و
تأمین ايتمشدر.

و يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا ﴿١﴾ ايله أمر ايتديگی بر قسم دنيا لذتلىرىنىڭ
تركنه باعث اولان عبادتدن نشئت ايدن زحمت و مشقتلره قارشى، بو آيتله
جَنَّتْ قېوسنى آچارق، جَنَّتْ لڭاڭزىنى گوسترمكله مؤمنلرڭ قىلبرىنى تېمىن و
تأمین ايتمشدر.

و يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا ﴿١﴾ ايله أمر ايتديگی بر قسم دنيا لذتلىرىنىڭ
تركنه باعث اولان عبادتدن نشئت ايدن زحمت و مشقتلره قارشى، بو آيتله
جَنَّتْ قېوسنى آچارق، جَنَّتْ لڭاڭزىنى گوسترمكله مؤمنلرڭ قىلبرىنى تېمىن و
تأمین ايتمشدر.

و يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا ﴿١﴾ ايله أمر ايتديگی بر قسم دنيا لذتلىرىنىڭ
تركنه باعث اولان عبادتدن نشئت ايدن زحمت و مشقتلره قارشى، بو آيتله
جَنَّتْ قېوسنى آچارق، جَنَّتْ لڭاڭزىنى گوسترمكله مؤمنلرڭ قىلبرىنى تېمىن و
تأمین ايتمشدر.

و يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا ﴿١﴾ ايله أمر ايتديگی بر قسم دنيا لذتلىرىنىڭ
تركنه باعث اولان عبادتدن نشئت ايدن زحمت و مشقتلره قارشى، بو آيتله
جَنَّتْ قېوسنى آچارق، جَنَّتْ لڭاڭزىنى گوسترمكله مؤمنلرڭ قىلبرىنى تېمىن و
تأمین ايتمشدر.

شَقَى اولان جَنّتدن خبر ویرلمشدر. بو إعتبارله آخرتک هر ایکی شَقَى ده ذکر ایديلمش بولنویور.

آرقداش! جَنّت و جهنّم، شجره خلقتدن أبده طوغری اوزانوب گیدن ایکی دالدن تظاهر ایدن ایکی ثمره در و کائناتک تسلسلاً گلمکده اولان سلسله لرینک ایکی نتیجه سیدر و أبده طوغری آقوب گیدن کائنات سَیْنک ایکی مخزنی و ایکی حوضیدر. أوت جناب حق غیر متناهی حکمتلر ایچون بو عالمی، إمتحانه صحنه یاپدی؛ ینه صوڭسز حکمتلر ایچون تغیراته، تحولاته، إنقلابله محل اولماسنی إرادة ایتدی؛ و ینه صوڭسز غایه لر ایچون خیر ایلله شرّی، نفع ایلله ضرری، حُسن ایلله قبحی، خلاصه اییلکله کوتولگی قاریشق بر شکلده جَنّت و جهنّم تخم اولمق اوزره کائناتک شو مزرعه سنه سریدی. أوت مادام که بو عالم، نوع بشرک إمتحان میدانیدر و مسابقه یریدر؛ اییلکله کوتولگک بربرندن تفریق ایدیلهمیه جک درجه ده مختلط و قاریشق اولمالری لازمدر که، إنسانلرک درجه لری تظاهر ایتسین. إمتحان و تجربه زمانلری بیتدکدن صوڭره، کوتو إنسانلر: **﴿وَأَمْتَارُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمَجْرُمُونَ﴾** "ای مجرملر! بر طرفه چکیلکز" دییه اولان توی اورپریتیجی، صاعقه واری، شدّتی امرِ إلهی یه معروض قلاجقلری گبی؛ ایی إنسانلر ده **﴿فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾** "دائمی قالمق اوزره جَنّته گیریکز" دییه اولان جناب حَقّک منعمانه، شفیقانه، لطفکارانه أمرلرینه مظهر اولاجقلردر. إنسانلر بو ایکی قسمه آیرلقدن صوڭره، کائنات ده تصفیه عملیاتنه اوغرایه جق. کوتولگی، شرّی، ضرری تولید ایدن ماده لرک بر طرفه چکیلهمه سیله جهنّمک؛ اییلگی، خیری، نفعی طوغوران ماده لرک ده دیگر طرفه چکیلهمه سیله جَنّتک تجهیزاتلری إکمال ایدیلهمه جکدر.

مقدمه

بو آیت ماقبليله برابر قیامته، حشره إشارت ایدر. بناءً علیه بو مسئلهده نظره آینه‌جق درت نقطه واردر:

برنجیسی: عالمک امکان خراییتيله ئولومیدر. ایکنجیسی: خراییتک وقوعه کلمسیدر. اوچنجیسی: تعمیر و إحیاسیدر. دردنجیسی: تعمیرینک امکانی و وقوعیدر.

أولاً: خراییتِ عالم امکان دائره‌سنده اولوب اولمادیغندن بحث ایده‌جگز. أوت عالمده تکامل قانونی واردر. بو قانونه تابع اولان، نشو و نما قانوننه داخلدر. بو قانونه داخل اولانک بر عمرِ طبیعیسی واردر. عمرِ طبیعیسی اولانک، أجلِ فطریسی واردر؛ أجلک پنچه‌سندن قورتولاماز. أوت کائناتک إحتوا ایتدیگی أنواعک و بو أنواعک إحاطه ایتدیگی أفرادک قسم اکثریسی بو قانونلره تابعدرلر. بناءً علیه عالم صغیر دینلن انسان، ئولومدن و خراییتدن قورتولامدیغی گبی؛ انسان کبیر دینلن عالمک ده ئولومدن نجاتی یوقدر. و کذا کائناتک بر آعاجی ئولومدن، طاغیلمقدن خلاص اولمادیغی گبی، شجرهٔ خلقتدن اولان کائنات سلسله‌سنک ده خراییتدن قورتولوشی یوقدر. أوت اگر کائنات عمرِ فطریسندن أول خارجی بر تخریباته ویا صانعی طرفندن بر هدم و قیامته معروض قالماسه بيله، فنی بر حساب ایله کائناتک اويله بر گونی گله‌جکدر که؛ **﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ۖ إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۖ إِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ﴾** گبی آیتلره ماصدق اولاجقدر و انسان کبیر دینلن قوجه کائنات، شو بوشلغی سکرانتک باغیرتیلریله طولدیره‌جقدر.

ایکنجی نقطه: خرابیتِ عالمک و وقوعه گله جگیدر. اوت بتون سماوی دینلر، عالمک خراب اولاجغنده متفقدرلر. هم هر بر فطرتِ سلیمه، عالمک ئوله جگنه شهادت ایدر. و کائناتده گوزله گورونن شو قدر نوعی، فردی، یومی، شهری، سنوی تغیرات، تحولات، انقلابلرک یالکز اشارتلیله دگل، صراحتلریله، قیامتک گله جگی ثابتدر. اگر بو إجمال ایله قناعت حاصل ایده مدیسهک بر پارچه ایضاحات ویرهلم.

آرقداش! کائنات دیدیگمز شو آپارتمانِ إلهی اوילה علوی، یوکسک، درین، اینجه نظاملره تابع و اويله عجیب غریب رابطهلره باغلیدر که، اگر بر دیواری ویا بر طاشی، "یرندن چیق!" آمرینه هدف اولسه؛ درحال عالم، ئولوم خسته لغنه دوشر، سکراته باشلار؛ ییلدیزلر آراسنده مصادمه لر، أجرام آراسنده محاربه لر وقوعه گلیر. شو غیر متناهی بوشلق؛ پک شدتلی صیحه لر، پک دهشتلی صاعقه لر، پک قورقونج سسلر، صدالر، گورولتیلر و گومبورتولرله طولار. اوت انسان کبیرک ئولومی، کوچک بر ئولوم دگلدر. سکراته باشلادیغی زمان، میلیارلرجه کره لرک چارپیشماسندن حصوله گلن فورطنه نک نه تصویری و نه تعریفی و نه ده گورولمه سی امکان دائره سنده دگلدر.

ایشته بو شدتلی ئولوم ایله خلقت باییلیر، کائنات یاییلیر، خلقتک یاغی آیرانی بریرندن آیریلیر. جهنم ماده سیله، عشیرتیه بر طرفه چکیلیر؛ جنت ده لطافتیه، لذائذیه و بتون گوزل عنصرلیله تجلی و إنجلا ایدر.

س - کائنات ایلک یارادیلشنده أبده ألویزشلی اولارق ثابت بر شکلده یارادیلسه ایدی؛ بویله تغیراتلی، انقلابلی، مائل إندهام بر صورتده یارادیلوب، بالآخره تخریدن صوگره أبدیته قابل، متین بر شکلده یاپیلماسندن داها ای و داها قیصه اولماز می ایدی؟

ج - وقتا که جناب حق، حکمتِ اُزلیه ایله عنایتِ اُزلیه نڭ اِقتضاسنجه، انسانلرڭ قابیلیتلرینڭ تظاهرینی و اِستعدادلرینڭ نشو و نماسنی اِرادہ ایتمکله، نوع بشری اِمتحان و تجربه یه تابع طوتدی، ضررلری منفعتلره قاتدی، شرلری خیرلرڭ ایچنه آتدی، گوزللکلری چرکینلکلره جمع ایتدی؛ هپسینی بریرینه قاریشدیرارق کائناتڭ خموری ایله برابر یارادیلیش تکه سنده یوغوردقدن صوڭره، کائناتی تغیر، تبدل، تکامل قانونلرینه تابع طوتدی.

وقتا که اِمتحان پرده سی قیانیر و تجربه زمانی نهایت بولور و کائنات تارلاسنگ وقتِ حصادی حلول ایدر. صانع حکیم عنایتیله، بریریه قاریشق یوغوردیغی ضدلری تصفییه ایدر، ایچلرندن تغیری طوغوران اُسبابی آییرو و اِختلاف ماده لرینی تفریق ایدر. صوڭره جهنم اُبدہ اُلویزشلی اولارق متین و قوی بر جسمله تشکل ایدهرک، ﴿وَأَمَّا زُورًا﴾ خطابه هدف اولور. جنت ایسه اُساساتیه برابر اُبدی و محکم بر شکلده تجلی ایدر و منجلی اولور. اوت گرک جهنمی، گرک جنتی تشکیل ایدن اُجزا و ماده لر آراسنده مناسبت واردر، ضدیت یوقدر. مناسبت اِنتظامڭ شرطیدر، نظام ده دوامه سبیدر. و کذا بو ایکی منزلڭ خلقی ده اُبدی اولدقلری ایچون وجودلرینی تشکیل ایدن اُجزا، تغیره معروض دگلدر. چونکه دنیاده کی جسملرینڭ ترکیب و تحلیللری آراسنده موازنه یوقدر. یعنی جسم بُنیهلرینه گیرنلرڭ، چیقانلرڭ آراسنده نسبت یوقدر. اونڭ ایچون اِنحلاله یوز طوتارلر. فقط آخرتده کی جسملرڭ یاپیلیشی اویله دگلدر. اُجزالری آراسنده تام معناسیله موازنه واردر که؛ اِنحلاله محل قالماز.

اوچنجی و دردنجی نقطه لر: یعنی دنیانڭ ایکنجی تعمیریه حشرک وقوعیدر. اوت توحید و نبوتڭ اِثباتلری، یالڭز دلیلِ نقلی ایله صحیح دگلدر. چونکه دُور لازم گلیر. اوت قرآن و حدیثدن عبارت اولان نقلی دلیللرڭ

صحتی، نبوتك صحت و صدقنه باغلیدر. اگر نبوت ده دلیل نقلی ایله اثبات ایدیلیرسه، محال لازم گلیر. بونك ایچون قرآن کریم، توحید ایله نبوتی دلائل عقلیه ایله اثبات ایتمشدر. اما حشر مسئله سنك هم عقلی هم نقلی دلیللر ایله اثباتی صحیحدر.

دلیل عقلی ایله اثباتی، ﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ آیت کریمه سنك بحثده

بیان ایدیلیمشدر. خلاصه سی: وجودلرنده شك و شبهه اولمیان نظام، رحمت و نعمت، آنجق و آنجق حشرک گلمسیله و ایکنجی بر حیاتك تحقیقی ایله نظام، رحمت، نعمت اولایلیرلر. اگر حشر گلمزسه و ایکنجی بر حیات تحقیق ایتمزسه، بونلری أسماء الأضداددن عد ایتمك لازم گلیر.

دلیل نقلی ایسه: قرآن معجز البیان ایله بتون انبیا، حشرک گله جگنه اتفاق

ایتمشدر.

عقلی و نقلی دلیللر ایسه: فخر الدین الرازینك تفسیرنده بو قبیل دلیللری

بیلدیرن آیتلر بیان ایدیلیمشدر. خلاصه: بالخاصه حیوانات و نباتاتده دائما وقوعه گلن حشرلره دقت ایدوب تأمل ایدن آدم، آلدده ایدده جگی متفرق اماره لرله حشرک وقوعنه، حدس ایله یعنی بر سرعت انتقال ایله حکم ایدده جکدر.

شیمدی بو آیتك جمله لرینی بربرینه باغلایان مناسبتلره گله لم. اوت بو

آیتك جوهرلرینی نظم ایدن و جمله لرینك سلسله سنه مدار بحث اولان نقطه، سعادتدر. شویله که:

سعادت ابدیه ایکی قسمدر:

برنجی و أك برنجی قسمی: اللهك رضاسنه، لطفنه، تجلیسنه، قربیتنه مظهر

اولمقدر.

ایکنجی قسمی ایسه، سعادۃ جسمانیه در. بونک اساسلری؛ مسکن، اکل، نکاح اولق اوزره اوچدر. و بو اوچ اساسک درجه لینه گوره سعادۃ جسمانیه تبدل ایدر. و بو قسم سعادتی اِکمال و اِتمام ایدن، خلود و دوامدر. چونکه سعادۃ دوام ایتمزسه، ضدینه اِنقلاب ایدر.

برنجی قسم سعادۃک اَقسامی، تفصیلدن مستغیدر و یا غیر قابلدر.

ایکنجی قسم سعادۃک اَقسامی ایسه: اوت مسکنک اُک لطیفی، اُک جاذبه دار شکلی؛ اطراف اربعه سی درلو درلو گُل و چیچکلر ایله مزین، باغ و باغچه لرله محاط، آلتنده صولر، نهرلر آقان قصر و کوشکلردر. اوت جامد، قبلری عشق و شوقله اِحیا ایدن، سونمش اولان روحلری شن و شاد ایدن، شاعرلره سرمایه اولارق شاعرانه تشبیهلری، تمثیللری، اسلوبلری اِلهام ایدن؛ صولر ایله خضروات و نباتاتدر. سعادۃک ایکنجی اساسی اولان "اکل" ایسه، ماکولات (یه جک) قوت ویردیگی جهته، اُک اییسی، اُک لذیدی، مألوف اولان قسمدر. یعنی اِنسانه غریب، وحشی اولیان شیلردر. چونکه الفتله، او نعمتک درجه قیمتی بیلینیر؛ لذت ویردیگی جهته ده لذتک اُک بیوک لذتی، تجدد و تبدلنده در. و کذا اکل لذتی اِکمال ایدن اُسبایدن بری ده، او رزقک کندی عملنک اجرتی اولدیغنی بيلمکدر؛ ایکنجی بر سبب ده او رزقک منیعنک دائما گوز اوکنده حاضر بولونماسیدر که، قلبی مطمئن اولسون، رزق ایچون تلاش ایتمه سین. سعادۃک اساسلرندن "نکاح" ایسه: اوت اِنسانک اُک فضله اِحتیاجنی تطمین ایدن، قلبنه مقابل بر قلبک موجود بولونماسیدر که، هر ایکی طرف سَوَکیلرینی، عشقلرینی، شوقلرینی مبادلّه ایتسینلر و لذائده بربرینه اورتاق، غم و کدرلی شیلرده ده یکدیگرینه معاون و یاردیمجی اولسونلر. اوت بر ایشته متحیر قالان و یا بر شیئه طالارق تفکر ایدن آدم وکُو ذهنّا اولسون، ایستر که؛ بریسی

گلسین، کندیسيله او حیرتی، او تفکری پایلاشسین. قیلرک اُک لطفی، اُک شفیقی؛ قسم ثانی ایله تعبیر ایدیلن قادین قلبیدر. فقط قادین ایله روحی امتزاجی (گچیمی) اِکمال ایدن، قلبی اُنسیت و اُلفتی اِتمام ایدن، صوری و ظاهری اولان آرقداشلغی صمیمیلشدیرن؛ قادینک عفتیله، اُخلاق سیئنه دن تمیز و پاک بولنماسی و چرکین عارضه لردن خالی اولماسیدر.

س - ییه جک، ایچه جک شخصی وجودی ابقا ایتمک ایچوندور. چونکه وجوددن اریوب آیریلان شیلرک یرینی طولدیروب تعمیر ایتمک، یمک و غذا ایله اولور. نکاح ده، نوعک بقاسی ایچوندور. حالبوکه آخرته اَشخاص اُبدی اولدیغندن، وجودلرنده اریوب آیریلان بر شی یوقدر که غدایه اِحتیاج اولسون و آخرته تناسل یوقدر که نکاحه لزوم اولسون؟

ج - یمک، ایچمک و نکاحک فائده لری، یالکز بقایه و تناسله منحصر دگلدر. اوت شو اُمللی، کدرلی عالمده اونلرده پک بیوک لذت و فائده لر اولسون ده، لذت لر یری اولان عالم سعادتده نه ایچون داها نزیه لذت و فائده لری اولماسین؟

س - بو عالمده لذت، اُلمک دفعدن حاصل اولور. حالبوکه آخرته اُلم یوقدر؟

ج - اُلمک دفعی، لذتک سببلردن بریدر. یوقسه لذت، اوکا منحصر دگلدر. و کذا عالم اُبدینک بو عالمه بکزه تیلسمی، قیاس مع الفارقدر. یعنی، آرالرنده چوق فرقلر بولندیغندن، بربرینه بکزه مز. جنت ایله خورخور باغچه سنک (حاشیه) آراسنده نه نسبت وارسه، جنتک لذتلیله دنیا ناک لذتلی آراسنده ده عین او

نسبت واردر. جَنَّتْكَ خورخور باغچه سندن درجه لری نه قدر چوق یوکسک ایسه، اُخروی لَدَتَلر ده دنیا لَدَتَلرینه گوره اويله در. هر ایکی عالم آراسنده بو بیوک تفاوته، ابن عباس **﴿لَيْسَ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا أَسْمَاءُهَا﴾** جمله سیله إشارت ایتمشدر. یعنی "جَنَّتْده، دنیا میوه لَرینک یالکَز إسملری واردر." یعنی إسملری بردر، فقط لَدَتَلری آیریدر.

جَنَّتْده لَدَتْک دوامی مسئله سی ایسه: اوت لَدَتْک حقیقی لَدَت اولماسی، زوال گورمیوب دوام ایتمه سندن در. زیرا اَلْمَكْ زوالی لَدَت اولدیغی گبی، لَدَتْک زوالی ده اَلْمَدْر؛ حَتّی زوالنک تصوّری بیله اَلْمَدْر. اوت بتون مجازی عاشق لَرک اُنینلری، باغیروب چاغیرمالری، بو قسم اَلْمَدْنَدْر و بتون دیوانلریله یاپدق لری آغلامه لر، واویلار، هپ محبوب لَرک فراق و زوال لَرینک تصوّرندن نشئت ایدن اَلْمَدْنَدْر. اوت پک چوق موقت لَدَتَلر وار که، زوال لری دائمی اَلْمَلری إنتاج ایتدیگی گبی؛ چوق اَلْمَلْرک زوالی ده، لذیذ لَدَتَلره باعث اولور. لَدَت و نعمت ایسه، دوام ایتمک شرطیله لَدَت و نعمت صاییلایلیر.

خلاصه: انسان، ابد ایچون یارادیلمشدر. اونک حقیقی لَدَتَلری، آنجق معرفت الله، محبّت الله، علم گبی امور اُبدیه ده در.

بو آیتک جمله لری آراسنده کی رابطه لری گوردک. شیمدی جمله لَرینک إشغال ایتدکلری یرلر ایله مناسبتلرینه باقه جغز:

اوت **﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾** بو جمله نک، بو موقع ایله مناسبتی: اوت جناب حق عبادتی تکلیف ایتدی و نبوّتی إثبات ایتدی و پیغمبریمزی (عصم) تبلیغ اموره مأمور یاپدی و دنیوی بعض لَدَتَلره جواز

ویرمه‌ین و مشققلری تضمّن ایدن عبادته مؤمنلرک إمتثاللرینی تأمین ایتمک ایچون، مؤمنلره وعد بویوریلان تبشیرلری تبلیغ ایتمه‌یی رسول اکرمه (ع ص م) أمر ایتدی. چونکه او حضرت (ع ص م) إندار و تخويفه (قورقوتما) مأمور اولدیغی گبی؛ اللّهُک رضاسنی، لطفنی، قریتنی و سعادت ابدیه گبی تبشیراتنی ده تبلیغه مأموردر.

﴿أَنْ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي﴾ : إنسانک إحتیاجاتِ ضروریه‌سی ایچنده اُکْ اُول

لازم اولان، مکان و مسکندر. مکانک اُکْ گوزلی، نباتات و أشجاره مشتمل اولان یرلردر؛ و اُکْ لطیفی، نباتلری آراسنده صولرک مجراسی اولان باغچه‌لردر؛ و اُکْ کامل قسمی، آغاجلرینک آراسندن آقان نهرلرینک چوققلقه بولونماسیدر. قرآن کریم بو قسمه ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ جمله‌سیله إشارت ایتمشدر.

مسکندن صوگره إنسانک اُکْ فضله محتاج اولدیغی؛ جسمانی لذتلردن ییه‌جک، ایچه‌جکدر. بو قسمه ده، ﴿جَنَّةٍ، نَهْرٍ﴾ کلمه‌لریله إشارت ایدیلمشدر. صوگره رزقک اُکْ اُکملی، مألوف اولان قسمدر که، درجه‌ی قیمتی بیلینسین. میوه‌لرک لذتی، تجدد و تبدلنده‌در. لذتک اُکْ صافیسى، حاضر و یاقین اولانیدر و اُکْ لذیدی، عملنک اجرتی اولدیغی بیلمکدر. قرآن کریم بو قسمه ده ﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ جمله‌سیله إشارت ایتمشدر.

﴿مِنْ قَبْلُ﴾ : یعنی "بوندن ئوگجه ییدیگمز میوه‌لردر ویا دنیاده ییدیگمز

میوه‌لردر." چونکه جنتک میوه‌لری بربرینه بگزه‌دیگی گبی، دنیا میوه‌لرینه ده ظاهرًا بگزرلر.

﴿وَأَتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا﴾ : یعنی رزقلری بربرینه متشابه اولارق گتیریلیر. حدیثده ده وارد اولدیغنه گوره، جنتک میوهلری رنگجه بردر؛ اما طاتلری، طعملری بر دگلدر. بو جملهده مجهول صیغه سیله ذکر ایدیلن ﴿أَتُوا﴾ کلمه سندن آکلاشیلدیغی گبی، رزقک إنسانه گوتورولمه سی، بیوک بر شرف و کرامته دلالت ایتدیگندن، بیوک بر لذتی إنتاج ایدیور.

﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ : مسکن و ماکلدن صوگره إنسانک اُک زیاده محتاج اولدیغی، آشیدر. بو احتیاجنک جنتده تأمین ایدیلمش اولدیغنه، بو جمله ایله إشارت ایدیلمشدر. اوت إنسان بر رفیقه یه ویا بر رفیقه محتاجدر که، طرفین آرالرنده، حیاتلرینه لازم اولان شیلری معاونت صورتیله یاپایلسینلر و رحمتدن نشئت ایدن محبت إقتضاسیله، یکدیگرینک زحمتلرینی تخفیف ایتسینلر و غملی، کدرلی زمانلرینی، فرح و سروره تبدیل ایده یلسینلر. ذاتا دنیاده إنسانلرک تام انسیتی، آنجق رفیقه سیله اولور.

﴿وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ : إنسان بر نعمته ویا بر لذته مظهر اولدیغی زمان، اُک اول فکرینی بوزان، وسوسه ویرن؛ او نعمتک ویا او لذتک دوام ایدوب ایتیمیه جگی دوشونجه سیدر. بو وسوسه لی دوشونجه یه محل قلمه مق اوزره، قرآن کریم بو جمله ایله اونلرک أزواجیله، لذائذیله برابر جنتده علی الدوام قالاجقلرینی تبشیر ایتمکله، او کدرلی دوشونجه دن قورتارمشدر.

بو آیتده کی جمله لرک صدفلرنده بولنان جوهرلری گوستره جگر:

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ جمله سنک باشنده بولنان ﴿و﴾

حرفِ عطفدر. عطفكُ هر ايكي طرفي آراسنده مناسبت لازمدر. حالبوکه بوراده تبشير ايله ماقبلي آراسنده مناسبت گوروغميور. آنجق ماقبلنده إنذار واردر. اويله ايسه بو تبشير، او ماقبلندن ترشح ايدن إنذاره عطفدر.

﴿بَشِّرْ﴾ : "بشارت" تعبيری؛ جَنَّتْكَ، جنابِ حَقَّكُ فضلِ كرمندن بر هديه

إلهيه اولوب، عملكُ اجرتي مقابلنده واجب بر حق اولماديغنه إشارتدر. چونكه حق و اجرتكُ ويريلمسی، بشارتله تعبير ايديله مز. بوڭا بناءً ياپيلان عبادت، جَنَّتْ ايچون اولمامليدر. تبشيركُ صيغهُ أمر قيافتيه ذكری، تبليغكُ تقديرينه إشارتدر. چونكه رسولِ أكرم (عصم) تبليغه مأمورد، تبشيره مكلف دگلدرد. تقدیرِ كلام: "مژده ليه رك تبليغ ايت" ديمكدرد.

س - ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا﴾ بو صله و موصوله تعبيری، إسمِ فاعل

صيغه سی اولان ﴿الْمُؤْمِنِينَ﴾ دن داها اوزون اولديغی حالده نه يه إشارتدر؟

ج - سوره نكُ باشنده، تفصيلاً ذكر ايديلن ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ﴾ إلی آخر اولان

صله و موصوله إشارتدر كه؛ اوراده ياپيلان تفصيل، بوراده ياپيلان إجماله بيان اولسون.

س - سوره نكُ باشنده ﴿الَّذِينَ﴾ نكُ صله دينلن داخل اولديغی جمله،

مضارع صيغه سيله ذكر ايديلديگی حالده، بوراده ماضی صيغه سيله ذكر ايديلمشدرد. أَسْبَابِي نه در؟

ج - اوراده مقام، إيمان و عمله تشويق و مدح مقاميدر. بوڭا مناسب،

مضارع صيغه سيدير. بوراده مقام، مكافات و اجرتي ويرمك مقاميدر. بوڭا ده مناسب، ماضی صيغه سيدير. چونكه اجرت، خدمتدن صوڭره ويريلير.

﴿وَعَمِلُوا﴾ : بو "واو" حرفِ عطفدر. عطفكُ طَرْفَئِنِ آراسنده مناسبت لازم اولديغى گېي، مغايرت ده لازمدر. بوراده آرالرنده بولنان مغايرت، مذهبِ إعتزالكُ خلافيه، عملكُ ايمانه داخل اولماديغنه و عملسز ايمانكُ ده كافى گلمديگنه دلالت ايتديگى گېي؛ "عمل" تعبيرى ده، تبشير ايديلهكُ اجرت گېي اولديغنه إشارتدر.

﴿الصَّالِحَاتِ﴾ : بو كلمه، بر شى ايله تقييد و تخصيص ايديلميهرك، مطلق و مبهم بيراقيلمشدر. مصر مفتيسى شيخ محمد عبدهكُ تلقيسنه گوره: "اي شيلر معناسنده اولان "صالحات" كلمهسى، بين الناس مشهور و معلوم اولديغندن، مطلق بيراقيلمشدر." بن ده دييورم كه: سورهكُ باشنه إعتمادا بوراده مبهم بيراقيلمشدر. چونكه سوره باشنده ذكر ايديلن ﴿يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ آيتى، بوراده كى ﴿صَالِحَاتِ﴾ يي بياندر.

﴿أَنَّ لَهُمْ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ : بو آيتدن مقصد، مكافاتدن نشئت ايدن نشئهلى لذت و سروردردر. بو مقصدكُ تقويه سنه إشارت ايدن قيدلر:

۱ - ﴿أَنَّ﴾ نكُ تاكيدى.

۲ - ﴿ل﴾ كُ إختصاصى.

۳ - ﴿لَهُمْ﴾ كُ تقديمى.

۴ - ﴿جَنَّتِ﴾ كُ جمعيه تنكىرى.

۵ - ﴿جَرِيَانِ﴾ كُ ذكرى.

۶ - ﴿تَحْتَ﴾ ایله برابر ﴿مِنْ﴾ كُ ذکرى.

۷ - ﴿نَهْرٌ﴾ تعبیرله تعریفیدر.

بو قیدلرک او مقصدك تحقّقنه چالیشدقلىرینه بر پارچه ایضاحات ویره جگز. شویله که:

پك بیوك بر شی تبشیر ایدیلدیگی زمان، عقل تردد ایدر، ایناناما؛ ایناندىرمق ایچون تأکیده إحتیاج اولور. و كذا نشئه و سُورور مقاملىرى، أوهامدن خالى اولمالیدر. چونكه أدنا بر وهمله، سُورور زائل اولور. بوڭا بناءً بوراده او بیوك تبشیرات، ﴿أَنَّ﴾ ایله تأکید ایديلمشدر که؛ هم عقل اینانسين، هم او سرورى إزاله ایده جك هیچ بر أوهام قالماسين. و كذا بو تبشیراتك يالکُز بر وعددن عبارت اولمايوب، بر حقیقت اولدیغنه إشارتدر.

إختصاصى إفاده ایدن ﴿لَهُمْ﴾ ده کی "ل" تبشیر ایدیلن شیئك اونلره مخصوص و اونلرک ملکی و اونلرک فضلى إستحقاقلىرى اولدیغنه دلالت ایدر که؛ لذتلى تمام، سرورلى مزداد اولسون. و إلا بر پادشاه، بر فقیرى مسافر ایدرسه؛ مادام او مسافرك و او صحبت أبدى دگلدر، قیمتی یوقدر.

﴿لَهُمْ﴾ كُ تقدیمی حصرى إفاده ایتدیگندن، بین الناس جنتك اونلره تخصیص قیلندیغنه و طولایسیله أهل نارك ده پریشان حاللىرى اونلرک گوزلى ئوڭنه گتورمگه سبب اولدیغنه دلالت ایدر. و بو إعتبارله جنتك لذتی آرتار و قیمتی تظاهر ایدر.

جَنَّتْكَ جَمْعِي، جَنَّتْكَ تَعَدَّدِيْنَه و عمللره گوره جَنَّتْكَ مرتبهلرينه إشارتدر. و
 كَذَا جَنَّتْكَ هر بر جزئى، جَنَّتْ گيى بر جَنَّت اولديغنه و هر بر مؤمنه دوشن
 قسم، بيوكلگنه نظرًا تام بر جَنَّت گيى گورونديگنه إشارتدر.

جَنَّتْكَ تنكيري ايسه، گوزللگنك قابل تعريف و توصيف اولماديغنه ويا
 سامعلرك إشتها و إستحسانلرينك فوق العادهلگنه إشارتدر.

﴿تَجْرِى﴾ : باغچهلرك اُك گوزلى، ايچنده صوبى بولنانلردر. بونلرك ده
 اُك گوزلى، ايچلرندن صولرى آقانلردر. بونلرك ده اُك ايسى، آقنتيسى دواملى
 اولانلردر. ايشته جريانك صيغهُ مضارع قيافتنده ذكر ايديلمهسى، او جريانلرى
 تصوير ايتمكله، دواملى اولديغنه إشارتدر.

﴿مِنْ تَحْتِهَا﴾ : خضروات (يشيللك) و نباتات ايچنده جريان ايدن
 صولرك اُك ايسى؛ نبعان صورتيله باغچهنك ايچندن چيقمقله يوكسك كوشكلرك
 آلتدن كندينه مخصوص ترماتيله گچن، أشجار و نباتاته طاغيلان صولردر. ﴿مِنْ
 تَحْتِهَا﴾ كلمهسى، بو قسم صولره إشارتدر.

﴿الْأَنْهَارُ﴾ : صولرك چوقلغى، باغچهلره داها زياده منفعت، رونق و
 گوزللک ويرر. كذالك كوچك كوچك آرقلردن تَجَمَّع ايدن نهرلر، داها گوزل
 منظرهلى تشكيل ايدر. بِالْخَاصَّة صولرى بَرّاق، زلال، طاتلى، صوغوق اولورسه
 فوق العاده بر قيمت، بر لذت ويريور. ايشته ﴿الْأَنْهَارُ﴾ كلمهسى جمعيه،
 تعريفيله، مادهسىله بو چشيد صولره إشارت ايدر.

﴿كَلَّمَا رَزَقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ : بو

بيوك جمله، چوق كوچك كوچك جمله لری تَضَمَّن ایتمشدر. اوت بو جمله ماقبیلله باغلی دگلدر، مستأنفه در؛ وظیفه سی مقدر بر سؤالی جوابلاندیرمقدر. مقدر سؤال ایسه، سکر سؤالک ممزوج و معجونیدر. شویله که: وقتا که ایمان ایدنلر و عمل صالح ایشله ینلر، جنت گئی یوکسک بر مسکنله تبشیر ایدیلدیلر، بردن بره سامعک ذهنة گلدی: "عجبا او مسکنده رزق اولاجق بر شی وار میدر؟ وارسه، او رزق نرهدن حاصل اولور و نرهدن گلیر؟ او رزقلر او جنتدن حاصل اولدیغی تقدیرده، نه سندن نشئت ایدیور؟ ثمراتندن میدانه گلیرسه، دنیا ثمراتنه بگزدرلر می؟ بگزهدیگی تقدیرده، بربرینه ده بگزدرلر می؟ بربرینه مشابه اولورلرسه، طاتلری بر میدر، یوقسه آیری آیری میدر؟ طاتلری مختلف اولدیغی تقدیرده، قوپاریلدقلری زمان یلری بوش می قالیر، یوقسه درحال طولار می؟ تبدل ایتدکلی تقدیرده، دواملی میدرلر؟ دواملی ایسه لر، اونلری یینلر سَونیرلر می؟ سَونیدکلی زمان نه دیرلر؟"

آرقداش! بو سؤالری آووچنه قوی. بن ده بو جمله لری آچار، ایچلرینه باقارم. سن ده دقت ایت، باقالم مطابق اولاجق میدر؟

﴿كَلَّمَا﴾ کلمه سی، دوام و تحقیقه دلالت ایدر.

﴿رُزِقُوا﴾ صیغه ماضیسیله وقوعنک تحقیقنه دلالت ایتدیگی گئی، ماده سیله

ده دنیاده کی رزقلرینی إخطار ایدر. و بناء مجهول صیغه سیله ذکر، او رزقده مشقتک بولونمامسنه و اونلرک (آغالر و بگلر گئی) رزقلری آیاقلرینه گلدیگنه دلالت ایدر.

﴿مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ﴾ دینلمکدنسه ﴿مِنْ ثَمَرَاتِهَا﴾ دینلمش اولسیدی، داها مختصر و داها گوزل اولوردی. فقط مذکور سؤاللردن ایکی سؤاله جواب اولدیغندن، ﴿مِنْهَا﴾ آیری ﴿مِنْ ثَمَرَةٍ﴾ آیری سویله مک ایجاب ایتمشدر.

﴿مِنْ ثَمَرَةٍ﴾ ده کی تنکیر، تعمیمی إفاده ایتدیگی جهته، جنتک بتون ثمره لری رزق اولمغه شایان اولدیغنه إشارتدر.

﴿رِزْقًا﴾ کلمه سنک تنکیری ایسه، آجلغی گیدرمک ایچون یدیگکز گوردیگکز رزق اولمادیغنه إشارتدر.

﴿قَالُوا﴾ تفاعل بابنک معناسی اولان شرکتی آکدیریور. یعنی "او رزقک عجیب کیفیتندن ایتدکلری تعجب و إستغرابی بربرینه سویله مگه باشلادیلر."

﴿هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ : بو جمله ده مبهم بیراقیلوب، بیان ایدیلمه یین "رزق" کلمه سنک درت معنایه احتمالی واردر:

برنجیسی: رزقندن مقصد، عمل صالحدر. یعنی "بو دار دنیاده رزق اولارق بزه نصیب قیلینان عمل صالح، یعنی شیمدی ییدیگمز رزقلر دنیاده یاپدیغمز عمل صالحک نتیجه سیدر." یعنی عمل ایله جزا آراسنده او قدر إتصال (باغلیق) واردر که؛ صانکه دنیاده کی عمل، آخرتده تجسم ایدوب ثواب کسيلمشدر. اولنرک سَوینجلری، بو نقطه دن حاصل اولمشدر.

ایکنجیسی: رزقندن مقصد، دنیانک طعام و یمکلیدر. یعنی: "دنیاده رزق اولارق بزه ویریلن طعاملر، بونلردر. اما ذوقلری، طاتلری آراسنده طاغلر قدر فرق واردر." ایشته اولنرک إستغرابلری بو نقطه دندر.

اوچنجیسی: بو ثمره‌لر، برآز اول ییدیگمز ثمره‌لر گبیدر، اما صورتلری بر، معنالی، طاتلری آیریدر. دیمک صورتاً، شکلاً بر اولدقلرندن، الفت لذتی ویریور؛ طاتلرینک آیری اولماسیله ده تجدد لذتی حاصل اولویور. ایشته سونجلی بو نقطه‌دندر.

دردنجیسی: همان شیمدی ییدیگمز میوه‌لر، بو دالرده کی میوه‌لردر. دیمک بر میوه قوپاریلدیغی زمان، یری بوش قالمیور، درحال یرینه بر میوه پیدا اولور. ایشته بوندندر که، جتنک میوه‌لرنده نقصانیت اولمایور.

﴿وَأَتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا﴾: بو جمله، اعتراضیه‌در. یعنی یکی بر حکمی إفاده ایتمک ایچون ذکرینه لزوم اولمادیغی حالده، ﴿هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ جمله‌سنده کی حکمی تصدیق و علتنی بیان ایتمک اوزره، اولکی جمله‌یه بر ذیل و بر فذلکه اولارق ذکر ایدیلمشدر.

بناءً مجهول صیغه‌سیله ﴿أَتُوا﴾ نك ذکر ایدیلمه‌سی، اهل جتنک ایشلری، خدمه‌لری طرفندن گورولمکده اولدیغنه إشارتدر.

﴿مُتَشَابِهًا﴾: یعنی ظاهراً و شکلاً بر اولدیغندن، الفت لذتی ویریور؛ باطناً و طعماً ده آیری اولدیغی جهتله، تجدد لذتی ویریور. بو إعتبارله ﴿مُتَشَابِهًا﴾ کلمه‌سی، هر ایکی لذتی ایما ایدیور.

﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ﴾: بو جمله، ﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي﴾ إلی آخر جمله‌سنه عطفدر. عطفک طرفینی آراسنده لازم اولان مناسبتک إقتضاسنجه تقدیر کلام شویله اولسه گرکدر: "اونلر، کندی جسملری ایچون بر مسکنه محتاج اولدقلری گبی، قادینلری ایچون ده بر مسکنه محتاجدرلر."

﴿لَهُمْ﴾ کلمه سی إختصاصی إفاده ایتدیگی جهتله، او أزواجك اونلرك ملكی و اونلره مخصوص اولدقلرینه دلالت ایتدیگی گبی، دنیا قادینلرندن باشقه ﴿حُورٌ عَیْنٌ﴾ ایله تعبیر ایدیلن بر قسم قادینلر ده اونلر ایچون یارادیلمش اولدیغنی ایماء گوسترییور.

﴿فَیْهَا﴾ : جنت او قادینلره ظرف و مسکن اولدیغندن آکلاشیلیر که، او قادینلر او یوکسک جنته لایقدرلر و عین زمانده جنت درجه لرینک یوکسکلگی نسبتنده اونلرك حُسْنُلری ده یوکسه لییور. و کذا جنتك ده اونلر ایله مزین اولدیغنه گیزی بر ایما واردر.

﴿مُطَهَّرَةٌ﴾ تفعیل بابندن اسم مفعول اولدیغندن، هر حالده تطهیر ایدیچی بر فاعل واردر. او فاعل ده، آنجق یدِ قدرتدر. بناءً علیه یدِ قدرتك تطهیر و تنزیه ایتدیگی قادینلرك توصیف لری قابل دگلدر. و کذا ﴿مُطَهَّرَةٌ﴾ کلمه سی متعدی اولدیغنه نظرًا، او قادینلرك طهارت لری کندیلرندن اولمایوب، باشقه سندن اونلره سرایت ایتمش اولدیغی آکلاشیلیر. بناءً علیه دنیا قادینلری ده جنته گیردکن صوگره بر تطهر و تصفیه و تصیقل عملیاتیه گوزللکده حوریلرك درجه لرینه چیقه جقلرینه دلالت ایدر.

﴿وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ : یعنی: اونلر ده، أزواج لری ده، جنت ده، جنتك لذائذی ده هپ ابدیدرلر.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ * الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾

غایت قیصه حق بر مثالی: یعنی "جناب حق قولرینی إرشاد و ایقاظ ایتمک اوزره، سیوری سینک گبی حقیر، قیمتسز بر حیوانله ویا بر مخلوقله مثال گتیرمگی، کافرلرک کیفی ایچون ترک ایتمز. ایمانی اولانلر، اونک ربلرندن حق اولدیغنی بیلیرلر. اما کافرلر، الله بو گبی حقیر مثاللردن نه بی إرادة ایتمشدیر دیورلر. الله اونک ایله چوقلرینی ضالته آتار و چوقلرینی ده هدایتیه گوتورور. فقط فاسقلردن ماعدا ضالته آتدیغی یوقدر. فاسقلر ده اول آدملردر که؛ اللهک طاعتندن خروجله، میثاق ازلیدن صوگره عهدلرینی بوزارلر و اللهک اقربالر آراسنده ویا مؤمنلر بیننده امر ایتدیگی خطّ مواصله بی کسرلر؛ یر یوزنده ایشلری إفساددر؛ دنیا و آخرته ضرر و خسارانه معروض قالان آنجق اولندر."

بو آیتک ده سائر آرقداشلری گبی موضوع بحث اولاجق وجوه إرتباطی و جهات نظمیه سی اوچدر. مع هذا بو آیتک مثالی هم ماقبلنه، هم مابعدینه، هم قرآنک تمامنه باقییور.

مابعدینه اولان وجه إرتباطی: أوت وقتا که قرآن عظیم الشان سینکدن عنکبوتدن مثال گتیردی، قارینجه ایله بال آریسندن بحث ایتدی؛ مشرکلر،

منافقلر، يهوديلر إعتراض ايچون فرصت بولارق أحمقانه ديديلر كه:

"الله عظمتيله برابر، بويله خسييس، حقير شيلردن بحث ايتمگه تنزل ايدر مي؟
حالبوکه أصحاب کمال، بو گي قيمتسز شيلردن بحث ايتمگه تنزل ايتمزلر، حيا
ايدرلر." قرآن کریم بو آيتله آغزليڭني وورهرق قپاتدی.

ماقبلنه جهتِ نظم و ارتباطی: اوت قرآنك إحتوا ايتديگي صفات و مزايانك
هيچ بر كلامده، هيچ بر كتابده، هيچ بر شخصده بولنمديغي سوره باشنده
إثبات ايديلديگي گي، حضرت محمد عليه الصلاة والسلامك نبوتی ده قرآنك
إعجازيله إثبات ايديلدی. قرآنك إعجازی دخی تحدى ايله، يعنى مخالفلى
معارضه، مبارزه ميداننه دعوت ايتمكله إثبات ايديلدی. چونكه معارضهيه
ياپيلان دعوت، سكوت ايله جوابلانديريلدی. بويله جهان شمول بر إنقلابی
سونديرمك ايچون ياپيلان دعوت اوزرينه مبارزه ميداننه گيتمه يوب سكوت
ايتمك، ألبته أثر عجزدر. قرآن كريمك بو إثباتلرينه قارشى كافرلر حبط اولوب
آغزليڭني آچامدقلى گي، نبضلى بيله فلجه اوغرادى. يالگز قرآن هر
خصوصده حد كماله بالغ اولديغندن، اوزاقدن اوزاغه بعض اوافق إعتراض
طاشلرينى آتمشلردر. أز جمله: **﴿كَمَثَلِ الْآزَى اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ و **﴿أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَاءِ﴾** گي عادى، قيمتسز مثاللردن قرآنك گتيرديگي تمثيللر، يوكسك
كلاملك كمالنه ياقيشماز. بو گي تمثيللر، بين الناس ياپيلان مكالمه لره، قونوشمالره
بگزه يورلر، ديه مغالطه ايله خلط ايتمشلردر. قرآن كريم اونلك او خلطلرينى بو
آيتله باشلرينه وورمشدر.**

آرقداش! عجله ايتمه، بوراده بر پارچه طورمق ايجاب ايدر. اونلك پك

واهی و ضعیف شبهه‌لری واردر. بو شبهه‌لر، متسلسل بعض وهملردن نشئت ایتمشدر. او وهملر ده، بعض مغالطه‌لردن حصوله گلمشدر.

اونلرڭ قرآنڭ کمالنی تنزیل ایتمک ایچون، قرآنڭ تمثیلرینی انسانلرڭ تمثیلرینه قیاس ایتمه‌لری، "قیاس مع الفارق"در؛ آرالرنده دنیالر قدر فرق واردر. اونلری مغالطه ایله بو قیاسه سؤق ایدن نقطه‌لر:

۱ - اونلر هر شیئه، مألوفرینه باقدقلری نظر ایله باقیورلر.

۲ - اونلر انسانڭ ذهنڭ، فکرینڭ، لسانڭ، سمعنڭ جزئی اولدقلرینی و جزئی اولدقلرندن، قصدًا و بالذات ایکی شیئه برابر تعلق ایده‌مدکلرینی نظره آلمشدر.

۳ - همّتڭ یوکسک و آچاق قسملرینی تفریق ایدن مقیاسڭ، اشتغال و إهتمامدن عبارت اولدیغنی دوشونمشلدر. یعنی یوکسک شیلره إهتمام ایدنڭ همّتی یوکسکدر، آچاق ایشلرده اشتغال ایدنڭ همّتی آچاقدر.

۴ - قیمت و عظمتڭ، همّت نسبتنده اولدیغنی ظن ایتمشلدر. حتّی کوچک ویا آچاق بر شیئی، یوکسک و بیوک شخصلره إسمان ایتمز. گویا عظیم انسانلر، قیمتی اولمیان شیلره تنزل ایتمز و ضعیف، کوچک بر شی، او بیوک همّت و عظمتی تحمّل ایده‌مز.

ایشته او بوش قفالیر، بو نقطه‌لره إستنادًا جنابِ حقّی ده انسانلره قیاس ایده‌رک دیورلر که: "الله جلال و عظمتیله انسانلرڭ قونوشدقلری گبی ناصل انسانلر ایله تکلم ایتمگه تنزل ایدر؟ و بو جزئی و حقیر شیلردن ناصل بحث ایدر؟ عظمتنه یاقیشیر می؟" عجباً او سفها طاقمی؛ اللهڭ إرادة‌سی، علمی،

قدرتی گئی سائر صفتلرینک ده کَلّی، عمومی، شامل، محیط اولدقلرینی بیلملزلر می؟ وینه بیلملزلر می که؛ جنابِ حَقّک عظمتنه مقیاس، آنجق مجموع آثاریدر، یالکز بر اثر مقیاس اولاماز! وینه بیلملزلر می که؛ جنابِ حَقّک تجلیسنه میزان اولاجق، کافّه کلماتیدر که؛ أشجار قلم، دَکْزَلر مَرّگب اولسه، او کلماتی یازوب بیتیره مزلر. (حاشیه): مثلاً: شمس عاقل، اختیار و إرادة صاحبی فرض ایدیلسه، ضیاسنی بتون عالمه نشر ایتدیگی بر صیراده پیس، ملوْث بر ذره ده اونک ضیاسندن استفاده ایتدیگی وقت، شمس قارشى "نه ایچون بو پیس، بو ملوْث ذره ايله مشغول اولدی و نه ایچون اوکا ضیاسنی ویردی" دییه اعتراض ایديله بیلیر می؟ حاشا! شمسک عظمتنه بر نقیصه گلیر می؟ یوق. بناءً علیه غایت

(حاشیه): بو مثالده کی آیتده بر مبالغه، بر مزایده گورونور. فقط حقیقته، واقعه باقیلیرسه زیاده لک یوقدر. چونکه "کلمه"، بر معنای إفاده ایدن شیئه دینیر. اما نَحْوِیْلَرُکْ لفظ ايله تقیید و تخصیص ایتدکلری، اونلره مخصوص بر إصطلاحدر. اوت بری قال، دیگرى حال اولمق اوزره ایکی لسان واردر. لسان قالک کلماتی أَلْفَاظِ ایسه، لسان حالک کلماتی ده أحوالدر. بناءً علیه قدسی شاعرک ﴿وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَّهُ آيَةٌ تَذُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ﴾ دیدیگی گئی؛ کتاب کبیر کائناتده یارادیلان هر هانگی بر شی، خالقک عظمتنه دلالت ایدن بر کلمه حالیهدر. أشجار ايله دَکْزَلر، کائنات کتابنده موجود کلمات حالیهلرک یازیلماسنه کافی گلدیگی تقدیرده، او دَکْزَلرک قطرهلری، او آغاجلرک ذرهلری برر حالى کلمه اولدیغندن، اونلرک ده یازیلمسى ایچون مَرّگب، قلم لازمدر. اویله ایسه اونلر ایچون ده، اونلر قدر باشقه أشجار و دَکْزَلر لازمدر. و هکذا هر بر برنجینک قطرهلری و کلماتی یازیلدقدن صوْگْره، اوکا ده اونک قدر ایکنجی بر طاقم أشجار و دَکْزَلر لازمدر. حال بویله جه الی غیر النهایه تسلسل ایدر گیدر. جنابِ حَقّک کلماتی، یعنی جنابِ حَقّک عظمتنه دلالت ایدن کلمات حالیهسى بیتمز. دیمک حقیقتده ﴿أَن تَتَفَدَّ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا﴾ آیتک إفاده ایتدیگی معناده هیچ بر جهتله مبالغه، مزایده یوقدر، بلکه تناقص واردر.

بیوک اولان بو عالمی، بیوک بر صنعت ایله و بیوک بر إهتمامله خلق ایتدیگی گبی، جوهر فرد ایله تعبیر ایدیلن ذره ده اونك دستگاه قدرتندن چیقان بر اثر صنعتیدر. چونکه او بیوک قدرتك نظرده جواهر فرد، یعنی ذره لرله نجوم سیاره، یعنی گزیچی ییلدیزلر مساویدرلر. زیرا او بیوک اللهك قدرتی، علمی، إرادہ سی، کلامی، ذاتی صفتلریدر. ذات اقدسہ لازمدرلر. اونلرده تجدد یوق، زیاده و نقصان اولمغه قابلیت یوق، تغیرلری یوق که، مرتبه لری اولسون. مع هذا عجز بو صفتلرک ضدی اولدیغندن، اونلرک ایچنه گیروب اوطوراماز. بناءً علیه قدرت إلهیه ده ذره ایله شمس آراسنده فرق یوقدر. مثلاً ترازونك هر ایکی گوزنده ایکی گونش ویا ایکی ذره بولوندیغی فرض ایدیلسه، آرالنده مساوات و موازنه بولندیغندن خارجدن بر قوت بر گوزینه باvarsه، اوتہ کی گوز هوایه قالقار. ایستر او گوزده ذره اولسون، ایستر گونش اولسون، او قوته گوره فرقلری یوقدر؛ ایکیسی ده بردر. کذا لك ممکن اولان بر شیئک طرفینی، یعنی وجود و عدمی آراسنده، ترازونك گوزلری گبی مساوات اولدیغندن، قدرت ازلیه هانگی طرفه باvarsه، اوتہ کی طرف هبا گبی هوایه قالقار. گونش، سینک، ذره بو خصوصده هپسی ده بردر.

خلاصه: ذره گبی کوچک شیلر ویا عادی فعللر، خالقک خلقیله وجوده گلدکلری ایچون، اونك دائرة علمنده داخل اولدقلری بدیهیدر. بو إعتبارله اونلردن بحث ایتمکده بالبداهه مشاحت (مناقشه ایتمک) یوقدر. قرآن کریم ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ آیتیه بو سره إشارت ایتمشدر. یعنی خلق ایدن خالق، مخلوقنی بیلمز می و بیلمه مسنك إمکانی وار می؟ او یله ایسه مخلوقندن نه ایچون بحث ایتمه سین، نه ایچون مخلوقیله قونوشماسین؟

ایکنجی مغالطه: اونلر "قرآنک اسلوبلری و شیوه سی آلتنده بر انسانک تمثالی گورونور" دییورلر. چونکه قرآنده بحث ایدیلن عادی ایشلر و حقیر شیلر، انسانلرک آراسنده یاپیلان محاوره و قونوشمالر گبیدر. بو جاهل حریفلر بیلمزلر می که سویله نیلن بر کلام، بر جهتن متکلمنه باقارسه بر قاچ جهتن ده مخاطبنه باقار. چونکه مخاطبک أحوالی نظره آلمق لازمدر که، سویله نیلن سوز او أحوالک إقتضاسی اوزرینه سویلنسن. بناءً علیه قرآنک مخاطبی بشردر. قرآنک مقصدی ده تفهیمدر. یعنی بشرک بیلمدیگی شیلری بیلدرمکدر. بوکا بناءً در که، بلاغتک إقتضاسی اوزرینه قرآن بشرک حسیاتیه مزوج اولان أسلوبلرینی گیه ر و شیوه سیله سویلر که، بشرک فهمی سویله نیلن سوزدن توخش ایدوب نور کمه سین. أوت یوکسک بر انسان، بر چوجقله قونوشدیگی زمان چوجقلرک شیوه سیله قونوشورسه، چوجغک ذهننی اوقشامش اولور. چوجغک فهمی، اونک چات پات سویله دیگی سوزلر ایله أنسیت پیدا ایدر؛ سویله دکلینی دیکلر و آکلار. عکسی حالده او انسان ایله او چوجق آراسنده بر معلومات آیش ویریشی اولاماز. الله ایله بشر آراسنده کی أخذ و إعطالر ده بویه در. اگر جناب حق بشره إعطا ایده جگی معلوماتی بشرک ترازو سیله طارتوب ویرمزه، بشر قطعیا نه باقار و نه ده آلیر. چونکه بشر آنجق آلیشمش اولدیگی ترازینسک دیلندن آکلار، بو فنی ترازیلرک دیلندن آکلماز.

س - حقیقه آشیانک حقارتی، خستی؛ قدرتک عظمتنه، کلامک نراحت و نراکتنه منافیدر؟

ج - بعض شیلرده ویا ایشلرده گورونن حقارت، چرکینلک؛ آشیانک ملک جهتنه عائددر. یعنی طیش یوزینه ناظردر و بزم نظریزده او یله گورونور. و بونک ایچون، آشیا ایله ید قدرت آراسنه پرده اولارق أسباب ظاهریه وضع

ایدیلمشدر که، سطحی نظریمزده یدِ قدرتک او گبی اُشیا ایلہ مباشرتی گورونمسن. فقط ملکوت جهتی، یعنی ایچ یوزی ایسه شفاف و یوکسکدر. قدرتک تعلق ایتدیگی بو جهته، هیچ بر شی قدرتک تعلقندن خارج دگلدر. اوت عظمتِ إلهیه اُسابابِ ظاهریه‌نک وضعی إقتضا ایتدیگی گبی، وحدت و عزّتِ إلهیه ده قدرتک بتون اُشیایه شمولی و کلامک هر شیئه إحاطه‌سنی إقتضا ایدرلر. مع هذا بر ذره اوستنده ذره‌لر ایلہ یازیلان بر قرآن، صحیفهٔ سماءه ییلدیزلر ایلہ یازیلاجق قرآندن حُسن و گوزللکده آشاغی دگلدر. و کذا (حاشیه) بر سیوری سینگک یارادیلیشی، صنعتجه فیلک خلقتندن دون دگلدر. کلام صفتی ده عیناً قدرت صفتی گبیدر. بر چوجقله قونوشوب سوز آکلاتمق، بر فیلسوفله قونوشمقدن آشاغی دگلدر.

س - شو تمثیللرده گورونن حقارتِ ظاهریه نه‌یه عائددر؟

ج - او گبی حاللر تمثیل‌گتیرنه عائد دگلدر، آنجق ممثّل لهه عائددر. یعنی کیمه و نه شیئه تمثیل‌گتیریلمش ایسه، اوکّا عائددر. ذاتاً کلامک گوزللگی، بلاغتی؛ ممثّل لهه مطابقتی نسبتندهدر. اوت بر پادشاه بر چوبانه، چوبانلره مخصوص بر عبا، بر پالطو و کلبنه ده بر کمیک ویررسه، "پادشاه ایی یاپمدی" دییه کیمسه إعتراض ایده‌مز. چونکه هر شیئی لایقنه ویرمشدر. بناءً علیه ممثّل

(حاشیه): سیوری سینگک باشنده مزراق گبی بر خرطوم واردر. فیلک باشنه قونار، خرطومنی فیلک خرطومنه باتیریر، فیل قاچمغه باشلار، هیچ بر صورتله آلدن قورتولاماز. دیمک جنابِ حق، سیوری سینگکی فیله غالب و حاکم قیلمشدر. بناءً علیه خلقتجه دون ایسه ده، جسارت خصوصنده فائقدر.

مترجم عبد المجید

لَهُ نَهْ قَدْر حَقِير اولورسه، تمثیلی ده او قدر حقیر اولور و نه قدر بیوک اولورسه، تمثیلی ده او قدر بیوک اولور. اوت صنمِلر پک عادی، حقیر اولدقلرندن؛ جنابِ حق سینگِی (حاشیه) اونلره مسلط قیلمشدر؛ و عبادتلی ده او قدر چرکیندر که، نسج العنکبوت ایله یعنی ئورومجگک آغیله تعبیر ایدیلمشدر.

اوچنجی مغالطه: اونلر دیورلر که: "حقیقتی إظهار ایتمکده، عجزی ایما ایدن بو گئی تمثیلاته نه إحتیاج واردر؟"

الجواب: قرآنی إنزال ایتمکدن مقصد، جمهورِ ناسی إرشاد ایتمکدر. جمهور ایسه عوامدر. عوامِ ناس، چیپلاق اولان حقائقی گوره مز؛ الفت پیدا ایتمدکلری عقلیاتِ محضه یی و مجرداتی فهملری آلاماز. بونک ایچون جنابِ حق لطف و إحسانیه حقیقتلری اونلرک الفت ایتدکلری بر لباس ایله، بر شیوه ایله گوسترمشدر که، توخش ایدوب ئورکمه سینلر. بو بحث، متشابهات بحثده گچمشدر.

بو آیتک جمله لری آراسنده کی إرتباطه گله لم:

أوت ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ جمله سی
اونلرک ایراد ایتدکلری آشاغیده کی متسلسل إعتراضلری ردّ ایدیور.

(حاشیه): بر أعراینک طایدیغی بر صنمی وارمش. بر گون عبادته گیتمش. باقمش که، بر تیلکی صنمک باشنه بول ایتمش. بو حالی گورونجه، ﴿أَرَبُّ يُبُولُ الثَّعْلَبَانُ بِرَأْسِهِ﴾ دیمکله، صنمی قیرمش آتمش. دیمک صنملرک حقارتندن، یالکز سینکلر دگل، تیلکیلر ده باشلرینه چیقار، تلویث ایدر.

مترجم عبد المجید

۱ - اللَّهُاُك بئر ايله قونوشماسنده و اونلره قهر و عتاب ايتمكه و اونلردن شكائت ايتمكه نه حكمت واردر؟ حالبوكه بو گي شيلردن آكلاشيلير كه؛ علمده انسانك ده باشقه بر تصرفي، بر تاثيري واردر.

۲ - انسانلر آراسنده جريان ايدن قونوشمالر گي تمثيللرك گتيريلمسي... زيرا بو قرآنك بئر كلامي اولديغنه علامتدر.

۳ - كلامك آرقه سنده، اسلوبلرك آراسنده انسانك تمثالي گورونور.

۴ - حقائق، تمثيلاتله تصوير ايديليور. بو ايسه، حقيقتي اظهار ايتمكدن عاجز اولديغنه دلالت ايدر.

۵ - گتيريلن تمثيللر، عادي تمثيللردر. بو ايسه، متكلمك ذهني انحصار آلتنده اولديغنه اماره در.

۶ - حقير و قيمتسز شيلردن تمثيللر گتيريليور. بو ده متكلمك ضعيف اولديغنه دليلدر.

۷ - گتيريلن تمثيللره مجبوريت اولماديغندن، تركي ذكرندن اولادر.

۸ - بِالْخَاصَّةِ، أَهْلُ عَزَّتِكَ حَيَا اِيْدَهْرِكَ تَنْزِلُ اِيْتِمْدَكْلَرِي شِيلردن تمثيل گتيريلمشدر.

قرآن كريم بو اعتراض سلسله سني، **﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾** إلی آخر جمله سيله بر ضربه ده قيرمش و ييقمشدر.

۱ - أَشْيَانُك اِيچ يوزلري يوكسك و شفاف اولديغندن، بو يوزلردن بحث ايتمك عظمت و جلاله منافي اولماديغي گي، الوهيتك اقتضاسي اوزرينه طيش

یوزلری چرکین گورونلرک بحث ایدیلمکدن، ذکر ایدیلمکدن خارج طوتولملری، الوهیت قانوننه مخالفدر. چونکه بر حاکم، تبعه‌سندن چنگانه‌لری حقوق مدنیهدن إخراج ایتمز.

۲ - بلاغت و حکمتک إقتضاسی اوزرینه، حقیر معنالی إفاده ایچون حقیر تمثیلرک ذکرنده بر مخالفت یوقدر.

۳ - عادی تمثیلرده بر بأس یوقدر، تربیه و إرشاد اویله ایستر.

۴ - عنایت إلهیه‌نک إقتضاسی اوزرینه، حقائق تمثیلاتله تصویر ایدیلیر.

۵ - ربوبیت و تربیه‌نک إقتضاسنه بناءً، إنسانلری کندی آرالرنده جریان ایدن محاوره‌لری، اسلوبلری، شیوه‌لریله إرشاد ایتمک لازمدر.

۶ - حکمت و نظامک إقتضاسی اوزرینه، جنابِ حقّک إنسانلر ايله قونوشماسی ضروریدر.

خلاصه: جنابِ حقِ إنسانلره جزءِ إختیاری ویرمکله، اونلری عالمِ أفعاله مصدر یاپدی. او عالمِ أفعالی بر نظامِ آلتنه آلق اوزره کلامنی، یعنی قرآنی ده او عالمِ أفعاله گوندردی. بناءً علیه تنظیف و تنظیم ایچون یاپیلان إلهی بر پروگرام، إعتراضلره محل اولاماز.

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾

بو جمله‌بی اولکی جمله ايله باغلایان علاقه‌یه گلنجه: اولکی جمله‌ده کی حکمی إثبات ایچون بو جمله، بر دلیلک یولنی گوسترییور و ذهنه گلن وهملری ده دفع ایدیور. شویله که:

هر كيم عنايتِ اُزليه ايله ربوبيتِ إلهيه ي گوز اوڭنه گتيروب الله جانبدن، قدرتك عظمتي آلتنده باقارسه، ﴿بَعُوضَةٌ﴾ و أمثاليله گتيريلن تمثيللرك، بلاغت قانونلرينه موافق و جنابِ حقدن حق اولديغني تصديق ايدر. فقط هر كيم نفسنكُ امرى آلتنده ممكناتي نظره آلارق باقارسه، شبهه سز وهملر اونى هوالانديرير، ضلالتنكُ باتاقلغنه آتار. بو ايكي طائفه إنسانلرك مثلى، شويله ايكي شخصكُ مثلنه بگزر كه: اونلردن بريسي يوقارى يه، ديگرى آشاغى يه گيدر. هر ايكي سي ده يك چوق صو آرقلرينى گورورلر. يوقارى يه گيدن شخص، طوغرى چشمه نكُ باشنه گيدر، صويكُ منبعى بولور؛ طاتلى، تمیز بر صو اولديغني آڭلار. صوكره او چشمه دن تشعب ايدوب طاغيلان بتون آرقلركُ تمیز و طاتلى اولدقلرينه حكم ايدر و هانگى آرقه تصادف ايدرسه، طاتلى و تمیز اولديغنده تردد ايتمز. ايشته بو إعتبارله، كنديسنه وهملر تسلط ايتمز. آشاغى يه گيدن اوته كى شخص ايسه آرقلره باقار، صويكُ منبعى گوره مديگندن، هر راست گلدیگی آرق صوينكُ طاتلى اولوب اولماديغني آڭلامق ايچون دليللرى، أماره لرى آرامغه مجبور اولور. بوندن طولايى وهملره معروض قالير. أدنا بر وهم، او قفاسزى يولدن چيقارير. ياخود او ايكي طائفه نكُ مثالى، ألرنده بر آيينه بولنان ايكي شخصكُ مثالنه بگزر كه؛ بريسي آيينه نكُ شفاف يوزينه باقار، ايچنده كنديسنى گوردیگی گي چوق شيلرى ده گوره بيلير. اوته كى آدم ايسه، آيينه نكُ رنكلى يوزينه باقار، بر شى آڭلايه ماز.

خلاصه: اللّٰهكُ صنعنه، أفعالنه، كلامنه، تمثيلاتنه، أسلوبلرينه؛ عنايت و ربوبيتنى ملاحظه ايتمكله برابر اللّٰهكُ جانبدن باقمق لازمدر. بو باقىش ده آنجق نورِ ايمانله اولور. بو إعتبارله وهملر اولسه بيله، آنجق ئورومجكُ آغينكُ قيمت و قوتنده اولور. أكر ممكنات جهتندن جزئى فكريله، مشترى نظريه باقارسه،

ضعیف بر وهم اونڭ نظرده بر طاغ گبی اولور. جودی طاغنی گوزڭ
رؤیتندن منع ایدن سینگڭ قنادی گبی؛ ضعیف، کوچک بر وهم ده، حقیقتی
اونڭ گوزینڭ گورمسندن ستر ایدر.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ إلی آخر... بو جملهڭ اُولکی جمله ایله جهت

إرتباطی:

أوت تمثیلات قرآنیه ده کی حکمتی فهم ایتمک ایچون الله جانبندن نور
ایمانله باقمق لازم اولدیغنه اُولکی جمله ایله إشارت ایدیلمشدر. بو جمله ده ایسه،
مذکور تمثیلات ده کی حکمتک عدم فهمنی إنتاج ایدن و عین زمانده اوهام و
بهانه لر یوواسنه گیدن یول گوستریلمشدر. شویله که:

آلچاق نفس طرفندن هر شیئی قراڭقلی گوسترن کفر ظلمتیله تمثیلات
قرآنییه باقان اولورسه؛ طبیعی او تمثیلاتک حکمتنی آڭلایه ماز، اوهامه قاپیلیر.
قلبنده کی مرضک یاردیمیله، هر وهم اونڭ نظرده بر دیو کسیلیر، طریق حقی
غائب ایدر، ترددلره معروض قالیر. صوڭره إستفهامه، یعنی صوروب
سؤال ایتمگه باشلار؛ ایچندن چیقهماز، اڭ نهایت ایش إنکاره طایانیر،
إنکارک ایچنده قالیر. قرآن کریم إختصار و کنایه طریقیله اونلرک إنکاری
تضمن ایدن إستفهاملرینه، ﴿مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ جمله سیله إشارت

ایتمشدر. و بو إشارت ایچوندر که، اُولکی جمله ده مذکور اولان ﴿يَعْلَمُونَ﴾

یه مطابقت ایچون، بوراده ﴿لَا يَعْلَمُونَ﴾ نڭ ذکر ی لازم ایکن ﴿مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ

بِهَذَا مَثَلًا﴾ إلی آخر دینلمشدر.

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ : بو جمله، اونلرڭ تمثيلاتڭ سببى،

عَلَّهْ غائيه سنى آڭلامق اوزره ﴿مَاذَا﴾ ايله ياپدقلىرى إستفهامه جوابدر. فقط قرآن كريم اصول إتخاذ ايتديكى ايجاز و إختصاره بناءً، تمثيلاتڭ عاقبتنى يعنى تمثيلاتِه ترتب ايدن ضلالت و هدايتى، عَلَّهْ غائيه منزله سنده گوسترمشدر. أوت ضلالت و هدايت، تمثيلاتِه علّت اولاماز. أكر علّت اولسه، جبر اولور. آنجق تمثيلاتڭ سبب و عَلَّهْ غائيه سى، جمهور عوامى ايقاظ و إرشاددر. صانكه اونلر "نه ايچون بويله اولدى؟ نه ايچون إعجاز بديهى اولمادى؟ نه ايچون اللهڭ كلامى اولديغى ضرورى اولمادى؟ نه ايچون بو تمثيلات يوزندن وهملره ميدان ويريلدى؟" ديه بر چوق سؤاللى اورتيه چيقارديلر. قرآن كريم ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ جمله سيله، او سؤال كومه سنى طاغيتدى. شويله كه:

او تمثيلاتى نور ايمان ايله تفكر ايدنڭ نور ايمانى إنكشاف ايدر، قوّت بولور. كفر ظلمتيله و تنقيد حرصيله باقانڭ ده، ظلمتى زياده لشير و گوزى كور اولور. چونكه نظريدر، بديهى دگلدرد. أوت بو تمثيلات، تميز و يوكسك روحلى، ملوّث و آلچاق روحلردن تفریق ايچوندر. بو ده، يوكسك إستعدادلى نشو و نمالانديرمقله پيس إستعدادلردن تميز ايچوندر. بو دخى، صاغلام فطرتلى، مجاهده ايله بوزوق و خسته فطرتلردن آيرىمق ايچوندر. بونى ده، إمتحان بشر إستلزام ايدىيور. بونى دخى، سِرّ تكليف إقتضا ايتمشدر. تكليف ايسه سعادت بشر ايچوندر. سعادت ايسه تكمّلدن صوڭره در.

سؤال: ديورسڭ كه تكليف، سعادت ايچوندر. حالبوكه أكر ناسڭ شقاوتنه سبب، تكليفدر. تكليف اولماسه ايدى، بو قدر تفاوت شقاوت ده اولمازدى؟

جواب: جناب حق ویردیگی جزءِ اختیارِ ایلَه افعالِ اختیاریه عالمی کسبیلَه تشکیل ایتمگه انسانی مکلف قیلدیگی گی، روح بشرده ودیعه اولارق اکیلن غیر متناهی تخمیری صولامق و نشو و نمالاندیرمق ایچون ده بشری تکلیف ایلَه مکلف قیلمشدر. اگر تکلیف اولماسه ایدی، روحلرده کی او تخمیر نشو و نما بولامازدی. اوت نوع بشرک احوالنه دقتله باقیلیرسه گورولور که؛ روحک معنًا ترقیسنی، وجدانک تکاملنی، عقل و فکرک انکشاف و ترقیسنی تلقیح ایدن یعنی آشیلایان، شریعتلردر؛ وجود ویرن، تکلیفدر؛ حیات ویرن، پیغمبرلرک گوندیریلمسیدر؛ إلهام ایدن، دینلردر. اگر بو نقطه لر اولماسه ایدی، انسان حیوان اولارق قالاجقدی و انسانده کی بو قدر کمالات وجدانیه و أخلاق حسنه تمامًا یوق اولورلردی. فقط انسانلرک بر قسمی، آرزو و اختیاریلَه تکلیفی قبول ایتمشدر. بو قسم، سعادتِ شخصیه یی اَلده ایتدیگی گی نوعک سعادتته ده سبب اولمشدر. اما انسانلرک بیوک بر قسمی، اختیارِ ایلَه کفری قبول و تکالیفِ إلهیه یی رد ایتمشلرسه ده، تکلیفک بعض نوعلردن سوزولن تربیه وی، أخلاقی وسائره گوزل شیلری آلدقلردن، تکلیفک او نوعلرینی ضمناً و اضطراراً قبول ایتمش بولنورلر. ایشته بو اعتبارله، کافرک هر صفتی و هر حالی کافر دگلدر.

س - انسانلردن بیوک بر قسمک شقاوتی میدانده ایکن، یالکز کوچک بر قسمک سعادتتی ناصل نوعک سعادتته سبب اولور که، "شریعت رحمتدر" دییورسکمز. حالبوکه نوعک سعادتتی، یا بتون افرادک ویا قسم اکثریسنک سعادتیلَه اولاییلیر؟

ج - آلتنه یوز یمورطه بیراقیلان طاووق، او یمورطه دن یگرمیسنی جیوجیو چیقاروب سکسانی إفساد ایتسه، بو طاووق، یمورطه نوعنه خدمت ایتمش

اولور. چونكه بر جيوجيو، يىڭ يىمورطه نىڭ آنه سى اولاييلير. ويا يوز دانه چكردىك طوپراغه اكيلسه و صو ايله صولانوب بالآخره يگرميسى نشو و نما بولوب خرما آغاجى اولسه و سىكسانى چورويوب محو اولسه، يگرمى چكردىڭ سنبللانوب آغاج اولماسنه سبب اولان صو، البته چكردىك نوعنه خدمت ايتىمش اولور. وياخود بر معدن آتشدن ارييتيلسه، بشده برى آلتون، متباقيسى طوپراق چيقيسه؛ البته آتش، او معدنىڭ كمالنه، سعادتنه سبب اولور. بناءً عليه تكليف ده انسانلرڭ بشده برينى قورتارسه، او بشده برڭ سعادتنه نوعيه يه سبب و عامل اولديغنه قطعيتله حكم ايديله بيلير. مع هذا يوكسك حسيات ايله گوزل اخلاق نشو و نماسى، آنجى مجاهده و اجتهدله اولور. اوت صاغ آل، دائما چاليشديغى ايچون، صول آلدن داها قوتليدر. و بر حكومت، مجاهده ايتدكجه جسارتى آرتار، ترك ايتديكى زمان جسارتى آزالير و بالنتيجه جسارت ده، حكومت ده سونر، محو اولور. و كذا هر شيئ و هر ايشك تكاملى، ضدلرينىڭ مقابله و رقابت ايتمه لريله اولور. مثلاً هدايتىڭ تكاملنه ضلالت يارديم ايتديكى گي، ايمانىڭ تكاملنه ده كفر يارديم ايدر. چونكه كفر و ضلالتنىڭ نه درجه پيس و ضررلى اولدقلىرى گورن بر مؤمنىڭ ايمانى و هدايتى، بردن بيگه چيقار. بو ايكي جهت، تكليفك اثر و ثمره سيدر. و بو ايكي جهت اعتباريله تكليف، سعادتنه نوعيه نىڭ يگانه عامليدر.

﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ : بو جمله نىڭ ماقبليله مناسبتى: اوت قرآن كريم

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا﴾ جمله سنده ضلالت آتيلانلر كيملر اولديغى بيان ايتمه يوب مبهم

بير اقدىغندن، سامع قورقدى. "عجبا او ضلالت آتيلانلر كيملردر؟ سبب نه در؟ قرآننىڭ نورندن ظلمت ناصل گليور؟" ديهه صورديغى بو اوچ سؤل، شو جمله ايله جوابلانديريلىمشدر كه: "اونلر، فاسقلردر. ضلالت آتيلمالرى، فسقلرينىڭ

جزاسیدر. فسق سببيله، فاسقلر حَقَّنده نور ناره، ضیا ظلمته إنقلاب ایدر. "أوت شمسك ضیاسيله، پیس مادهلر تعقن ایدر، قوقار، برباد اولور.

﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ

يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ بو جمله نك اولكى جمله ايله وجه نظمی: أوت بو جمله ايله فسق، شرح و بیان ایديلمشدرد. شویله كه: فسق؛ حقدن عدول، آیريلمق، حددن تجاوز، حیات ابدیه دن چیقوب ترك ایتمكدرد. فسقك منشئ؛ قوّه عقلیه، قوّه غضبیّه، قوّه شهویه دینلن اوچ قوتك إفراط و تفریطدن نشئت ایدر. أوت إفراط ویا تفریط، دلیلله قارشى بر عصیاندر. یعنی صحیفه عالمده یارادیلان دلائل، عهد إلهیه حکمندهدر. او دلائله مخالفت ایدن، جناب حقله فطره یامش اولدیغی عهدینی بوزمش اولور. و کذا إفراط و تفریط حیات نفسیه و روحیه نك مرض و خسته لغنی إنتاج ایدن أسبابدندر. بوگا فسقك برنجی صفی اولان ﴿يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ﴾ جمله سیله إشارت ایديلمشدرد. و کذا إفراط و تفریط، حیات اجتماعیّه قارشى عصیان آتشی یاقان ایکی عاملدر. أوت بو عامللر حیات اجتماعیّه نظام و إنتظام آلتنه آلان رابطه لری، قانونلری کسر آتار. أوت شهوت ویا غضب حدّینی آشارسه، عرض و ناموسلر پایمال اولور، معصوملر محو اولور. بوگا ده، فسقك ایکنجی صفی اولان ﴿وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ

اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ جمله سیله إشارت ایديلمشدرد. و کذا دنیا نظامك بوزولماسنی إنتاج ایدوب فساد و إختلاله سببیت ویرن ایکی إختلالجیدرلر. بوگا دخی، فسقك اوچنجی صفی اولان ﴿وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ جمله سیله إشارت ایديلمشدرد. أوت فاسق اولان کیمسه نك قوّه عقلیه و فکریه سی إعتدالی غائب ایدوب سفسطه لره دوشرسه، إعتقداته عائد رابطه لری کسمکله، حیات

أبدیه سنی بیرتار آتار. و کذا قوّه غضبیه سی حدّ وسطی تجاوز ایدرسه، حیات اجتماعیّه نڭ هم یوزینی، هم آستارینی بیرتار، آلت اوست ایدر. و کذا قوّه شهویه سی حدّی آشارسه هواءِ نفسه تابع اولور، قلبندن شفقتِ جنسیه زائل اولور، کندیسی برباد اولاجغی گبی باشقه لرینی ده برباد ایده جکدر. بو إعتبارله فاسقلر هم نوغنڭ ضررینه، هم أرضڭ فسادینه چالیشمش اولور.

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ : بو جمله، اولکی جمله نڭ نتیجه سی و عین

زمانده تأکیدیدر. شویله که:

اولکی جمله ده عهدی بوزمق، صلّه رحمی کسمک، أرضده فساد یایمق گبی فاسقڭ جنایتلرینی قورقونج بر شکلده سویله دکدن صوگره، بو جمله ده اولکی تهدید و قورقوی تأکید ایچون، فاسقڭ جنایتلرینڭ نتیجه و جزاسنی شویله بیان ایتمشدیر: او فاسقلر، آخرت لرینی ویروب دنیای آلدق لری گبی، هدایتی ضالالتله تبدیل ایدن قفاسز آدم لردر.

شیمدی اوچنجی وظیفه یه گلدک. یعنی بو آیتڭ إحتوا ایتدیگی جمله لرڭ هیئت لردن بحث ایده جگز:

أولاً بونی بیلمک لازمدر که، قرآن کریمک آیت لری و آیت لرڭ جمله لری و جمله لرڭ هیئت لری؛ ثانیه، دقیقه، ساعت لری صایان ساعتڭ میل لری گبیدر لر. میل لرڭ هر ایکنجیسی برنجیسنه یاردیم ایتدیگی گبی، بر آیت بر مقصدی تعقیب ایتدیگی زمان، جمله لری ده او مقصدڭ اطرافنده طولاشیر لر؛ جمله لرڭ هیئت لری دخی، جمله لرڭ ایزینی تعقیب ایدیور لر. وضعیت لری او یله بر نقطه یه گلیر که؛ حال لری، لسان حال ایله شو بیت ی اوقویور:

﴿عِبَارَاتُنَا شَتَّى وَحُسْنُكَ وَاحِدٌ وَكُلُّ إِلَى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ﴾

یعنی: "سویله دیگمز سوزلر آیری آیری ایسه ده، سنک حُسْنُک بردر. بتون سوزلیمز، او حسنِ جماله اِشارت ایدیورلر." بونک ایچوندر که، قرآن کریمک سلاستی و یوکسک بلاغتی و نقشنده کی اینجه لگی طبقهٔ إعجازه واصل اولمشدر.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا﴾

بو جمله ده کی کلمه لرک نکته لرندن بحث ایده جگز:

﴿إِنَّ﴾ کلمه سی، هم حکمک حقیقه باغلی اولدیغنه، هم حکمه واقع اولان تردد و انکارلرک دفعنه دلالت ایدر. اويله ایسه بو ﴿إِنَّ﴾، آیتک باشنده ذکر ایدیلن متسلسل ترددله اِشارتدر.

﴿اللَّهُ﴾ کلمه سی، بوندن ئوئجه ذکر ایدیلن جنابِ حق ایله ممکنات آراسنده یاپدقلری قیاسده کی خطایی، ذهنک گوزینه صوقویور. یعنی "ناصل الله دییورسکز و ناصل اللّٰهی ممکناته قیاس ایدیورسکز، الله عنوانی طاشییان ذات، ممکناته قیاس ایدیله بیلیر می؟"

س - ﴿لَا يَسْتَحْيِي﴾ حیا، نفسک صیقیلما سیله یوزده پیدا اولان قیزارتیدن عبارت اولدیغندن، جنابِ حق حَقّنده بو کلمه نک قوللانیلماسی محالدر؛ محالی نفی ایتمکه فائده یوقدر. بناءً علیه ﴿لَا يَسْتَحْيِي﴾ یرنده ﴿لَا يَتْرُكُ﴾ دینلمش اولسیدی، محالیته محل قالمزدی؟

ج - بعوضه ايله ياپيلان تمثيلي إقتضا ايدن و حُسنی تقدير ايدن حکمت، بلاغت و سائر گي أسبابه قارشى تمثيلي ترك ايتمك ايستهين، حيان ماعدا تك بر أسباب يوقدر. حيا ده جناب حق حَقْنده محالدر. اويله ايسه او تمثيلي ترك ايتمگه أصلا سبب بولونمديغنه إشارة، «لَا يَسْتَحْيِي» كلمهسى «لَا يَتْرُكُ» كلمهسنه ترجيح ايديلمشدر. چونكه «لَا يَتْرُكُ» كلمهسى، بو معنایي إفاده ايدهمز. ياخود «يَسْتَحْيِي» نك ذكرى، اونلرك احمقجهسنه سويله دكلرى «أَمَّا يَسْتَحْيِي رَبُّ مُحَمَّدٍ أَنْ يُمَثِّلَ بِهِذِهِ الْمُحَقَّرَاتِ» يعنى "محمدك ربى بو حقير شيلردن تمثيل گتيرمگه حيا ايتمز مى؟" ديهه سويله دكلرى سوزلرنده كى «يَسْتَحْيِي» كلمهسنه مشاكلك و مشابكت ايچوندر. قرآن كريم بلاغتجه قيمتلى اولان «مُشَاكَلَةٌ فِي الصُّحْبَةِ» أُسلوبنه بناء، اونلرك قوللاندقلى «يَسْتَحْيِي» كلمهسنى عينا قوللانمشدر.

اونلرك بو سوزلرينه مشاكلك و مشابكت نقطه نظرندن «أَنْ يَضْرِبَ» يرنده «مِنَ الْمَثَلِ الْحَقِيرِ» دينلمسى، مشابكتي صاقلامق ايچون داها مناسب اولوردى. فقط بو مناسبتك نظره آينمامسى، لطيف بر اسلوبه إشارتدر كه: تمثيللر، مُهر ويا إمضالركي تصديق و إثبات ايچوندر. ناصلكه يازيلان بر شى مُهرلنمكله تصديق ايديلمش اولور؛ عينا بونك گي، سويله نيلن بر سوز ده بر مثال ايله تصديق و إثبات ايديلمش اولور. ياخود «أَنْ يَضْرِبَ» ايله پاره نك ضربنه ايم ايديلمشدر. يعنى تمثيللرك ضربى و ضرب مَثَللر، سگه نك ضربى قدر كلامه قيمت ويرييور. يعنى ناصلكه سگه؛ گوموش و آلتونه قيمت ويرييور، ضرب مَثَللر ده كلاملره او نسبتده قيمت و إعتبار ويرييور. و بو إشارتله،

وھملری دفع ایتمک ایچون تمثیلرک گوزل بر واسطه اولدقلىنه و تمثیلرک بدعه اولمايوب بلاغت ساحه سنده ایشلک و گوزل بر جاده اولديغنه ایما ایديلمشدرد. اوت ضروب أمثال، معلوم قاعده لر دندر. دها قیصه و مختصر اولان «ضرب» مصدری اوزرینه «أَنْ يَضْرِبَ» نك فعل صیغه سیله ترجیحاً ذکر ایديلمه سی، إعتراضلرینك منشئ بالذات تمثیل اولمايوب، بعوضه نك حقارتی اولديغنه إشارتدر. چونكه تمثیلر حد ذاتنده قیمتی اولوب، إعتراضله محل دگلدرلر. زیر «أَنْ يَضْرِبَ» فعلدر. فعل، مستقل و ثابت اولمادیغندن، صانكه لطیفدر. متکلمك قصدی اونده طور میبور، مفعوله گچیور. مصدر اولان "ضرب" ایسه إسمدر. إسم، مستقل و ثابت اولدیغی ایچون صانكه کثیفدر. متکلمك قصدینی جذب ایدوب، مفعوله ویرمه سی احتمالی واردرد.

بناءً علیه «إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي ضَرْبَ الْبُعُوضَةِ مَثَلًا» دینلمش اولسیدی؛ إستحیا محلی، "ضرب" اولوردی. حالبوکه إستحیانك محلی، "بعوضه" در.

«مَثَلًا»: بوندن مراد، تمثیلك خاصیتی اولان عقلی بر شیئی، حسّی بر شیله و اصلی اولمیان موهوم بر شیئی محقق و موجود اولان بر شیله و غائب اولان بر شیئی، حاضر بر شیله تصویر ایتمکدر. «مَثَلًا» ده کی تنکیدن آكلاشیلیركه، بوراده مدار نظر، بالذات مثلك ذاتیدر، صفتلری دگلدر. صفتلری ایسه مقامك إقتضاسنه ویا ممثل لهك حالنه حواله ایديلمشدرد.

«مَا» تعمیمی إفاده ایتدیگندن، قاعده نك عمومی اولديغنه إشارتدر كه، جواب یالکز اولنرك إعتراض ایتدكلری شیئه منحصر قالماسین.

﴿بَعُوضَةٌ﴾: پك چوق كوچك و حقير شيلر و حيوانلر بولونديغى حالده بعوضه نك تحصيلسى، عند البلغا تمثيل ايچون إستعمالى چوق اولديغنه بناءدر.

﴿فَمَا فَوْقَهَا﴾ يعنى: قيمت و بلاغتجه بعوضه نك (سينك) مافوقى ويا كوچكلكدە بعوضه نك مادونى وياخود هم قيمتده هم كوچكلكدە بعوضه نك مادونى اولان شيلر. فقط ﴿مَا فَوْقَهَا﴾ تعبيرى، كوچك شيك بلاغتجه داها غريب، خلقتجه داها عجيب اولديغنه إشارتدر.

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾

بو جمله نك اولكى جمله دن تفرّع و تشعب ايتديگنى إفاده ايدن ﴿ف﴾، بو جمله ي هر ايكى شقيله إنتاج ايدن ضمنى و گيزلى بر دليله إشارتدر. تصويرى شويله اولسه گركدرد: جناب حق، تمثيلى ترك ايتمز. زيرا بلاغتك إقتضا ايتديگى بر تمثيلدر. بلاغتك إقتضا ايتديگى شى ترك ايديلمز. اويله ايسه جناب حق بو تمثيلى ترك ايتمز. بناء عليه إنصافى اولان، او تمثيلك بليغ، حق و اللهدن اولديغنى بيلير. عناد ايله باقان آدم ايسه حكمتنى بيلمز، ترده دوشر، صورار، سؤال ايدر، اك نهايت إستحقار ايله إنكاره گيرر. خلاصه: مؤمن، إنصافلى اولديغى ايچون اللهدن اولديغنى تصديق ايدر. كافر اولان آدم عنادجى اولديغندن، "بونده نه فائده وار؟" دير.

﴿أَمَّا﴾ بو ﴿أَمَّا﴾ شرط أداتيدر. داخل اولديغى هر ايكى جمله ي برنجيسى ملزوم، ايكنجيسى لازم؛ ويا اولكىسى شرط، ثوته كيسى مشروط اولمق اوزره، ايكنجيسى برنجى ايله باغلار. أوت بو ﴿أَمَّا﴾، ايكى جمله آراسنده لزومى

تأسيس ايتمك ايچون وضع ايديلمشدر. بناءً عليه بوراده ﴿فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ﴾
 جمله سنك ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ جمله سنه لازم و ضرورى اولديغنه دلالت ايدر. يعنى
 ايماني اولانك شانى، اونك حق اولديغنى بيلمكدر.

كنديسندن داها قيصة اولان ﴿الْمُؤْمِنُونَ﴾ كلمه سنه بدل ﴿الَّذِينَ
 آمَنُوا﴾ دينلمسى، اونك حق اولديغنى بيلمك ايمان سببيله اولديغنه و كذا اونك
 حق اولديغنى بيلمك ايمان اولديغنه إشارتدر.

بلاغت نقطه نظرندن مقامه داها مناسب اولان ﴿أَنَّهُ الْبَلِغُ﴾ جمله سنه
 ترجيحاً ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ دينلمسى، اونلرك إعتراضلردن قصد ايتدكلرى صوكت
 نتيجهيه إشارتدر. چونكه اونلرك مقصدلرى، اللهدن اولديغنى نفى ايتمكدر.
 ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ حقانيتك او تمثيله حصر ايديلمه سندن آكلاشيلير كه، تقبيح
 ايديلمه يوب إستحسان ايديلن يالگز بعوضه تمثيليدر. بعوضه نك غيريصى و
 بعوضه دن داها ايصى، عيبلردن خالى اولسه بيله، بلاغتجه بعوضه نك يرينى
 طوتاماز. چونكه يالگز عيبلردن سلامت، كماله دليل اولاماز.

﴿مِنْ رَبِّهِمْ﴾ : او تمثيلك، ربلردن نازل اولديغنى إفاده ايدن بو قيد، اونلر
 إعتراضلرينه هدف إتحاذ ايتدكلرى، او تمثيلك نزولى اولديغنه إشارتدر.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ : بو ﴿أَمَّا﴾ أولكى ﴿أَمَّا﴾ گي ماقبللرنده كى إجمالى
 تفصيل ايتمكله، تحقيق و تأكيدى إفاده ايدىيور. ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ نك
 ﴿الْكَافِرُونَ﴾ كلمه سنه ترجيحاً ذكر ايديلمه سى، اونلرك بو إنكارى، قبللرنده

رسوخ پیدا ایدن کفردن نشئت ایتدیگنه و اونڭ ایچون اونلری یینه کفره گوتوردیگنه إشارتدر.

أولکی جملهده کی **﴿يَعْلَمُونَ﴾** نڭ مطابقتی ایچون بوراده **﴿فَلَا يَعْلَمُونَ﴾**

دینمه سی مناسب ایکن، اونڭ یرینه ذکر ایدیلن **﴿فَيَقُولُونَ﴾** ایجاز و إختصار ایچون مقدر اولان حاللردن کنایه در. تقدیر کلام: "کفری اولان آدم، حقیقتی بیلمز، ترده دوشر، إنکاره گیرر، إستفهام شکلنده إستحقار ایدر، حقیر گورور." و کذا کندیلری ضالته اولدقلری گبی، آغزلیله خلقی ده ضالته سوروکلدکلرینه إشارتدر.

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ : بو جمله دن أولکی جملهده **﴿الَّذِينَ**

﴿أَمَنُوا﴾ مقدم اولدیغنه نظرًا، بوراده اوڭا مناسب اولان **﴿يَهْدِي بِهِ﴾** نڭ تقدیمی لازم ایکن، **﴿يُضِلُّ بِهِ﴾** تقدیم ایدیلمشدر. چونکه بو کلامدن مقصد، إنکار ایدنلرڭ اعتراضلرینی رد ایتمکدر. بوڭا بناءً **﴿يُضِلُّ بِهِ﴾** کسب اُهمیت ایتدیگندن، تقدیم حقنی قزانشدر.

س - ضالالت یرینه **﴿يُضِلُّ﴾** ، هدایت یرینه **﴿يَهْدِي﴾** یعنی مصدر دن فعله

اولان عدولدن مقصد نه در؟

ج - فعل مضارع تجدد و إستمراره دلالت ایتدیگندن؛ یگر می اوچ سنه

دوام ایدن نزول قرآنڭ پارچه پارچه تجددی نسبتنده، اونلرڭ ظلمت کفریه لرینه قات قات ظلمتلرڭ علاوه سنه سببیت و یردیگنه، مؤمنلرڭ ده نزولڭ تجددی نسبتنده نور ایمانلرینڭ درجه درجه یوکسلمسینه باعث اولدیغنه إشارتدر. و کذا

بو جمله «مَآذًا أَرَادَ اللَّهُ» إلى آخره جمله سیله إشارت ایدیلن إستفهامه جواب اولدیغی ایچون، هر ایکی فرقه نك وضعیترینی بیان ایتمك ایجاب ایتمشدر. و بو ایجابیه بناءً، مصدره ترجیحًا فعل ذکر ایدیلمشدر. یعنی بر فرقه نك وضعیتی ضلالت، اوته کیسنك ده هدایتدر.

«كَثِيرًا» : اُولْکِ «كَثِيرًا» دن کمیت و عددجه چوقلق إرادة ایدیلمشدر. ایکنجی «كَثِيرًا» دن کیفیت و قیمتجه چوقلق قصد ایدیلمشدر. و عین زمانده، قرآنك نوع بشره رحمت اولدیغناک سرینه إشارتدر. اوت انسانلرک آز بر قسمناک فضیلت و هدایتلرینی چوق گورمك و گوسترمك، قرآنك بشره قارشى مرحمتلی و لطفکار اولدیغنی گوسترر. و کذا بر فضیلت صاحبی، یئک فضیلتسزه مقابلدر. بو إعتبارله فضیلتی طاشییان آز اولسه ده، چوق گورونور.

«وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ» : اُولْکِ جمله ده مطلق و مبهم اولارق ذکر ایدیلن «كَثِيرًا» دن حاصل اولان وسوسه لری، قورقولری، ترددلری بو جمله ایله شویله دفع ایتمشدر که: ضلالتیه گیدنلر، فاسقلردر. ضلالتلرینك منشئ ده فسقدر. فسقاک سببی ایسه، کسبلریدر. صوچ اونلرده اولوب، قرآنده دگلدر. ضلالتی خلق ایتمك، یاپدقلرینك جزاسی ایچوندر.

ینه بیلینمسی لازمدر که؛ بو جمله لرک هر بریسی ماقبلنی شرح و بیان ایدر؛ مابعدی ده اونی تفسیر ایدر. دیمك هر جمله، ماقبلنه دلیل، مابعدینه نتیجه در. ایکی سلسله ایله بونی ایضاح ایده جگر:

۱ - الله، او تمثیلدن حیا ایتمز. چونکه او تمثیلی ترك ایتمز. هم او تمثیل، بلیغدر. هم او تمثیل حقدر. هم او تمثیل، اللهك كلامیدر. بونی ده، مؤمن اولان کیمسه لر بیلیر.

۲ - الله منکرلرک دیدکلری گبی، او تمثیلدن حیا ایتمز. او منکرلر، "او تمثیلک ترکی لازمدر" دییورلر. زیرا او تمثیلک حکمتنی بیلمزلر، هم "بونده نه فائده وار" دیرلر. هم إنکار ایدیورلر، زیرا حقیر گورو یورلر. هم ایشیتمه لريله ضلالتله گیردیله، زیرا قرآن اونلری ضلالتله آتدی. هم اونلر فسقله قابوقلرندن چیقدیله، هم الله اولان عهدلرینی بوزدیله، هم صلۀ رحمی کسیدیلر، هم أرضه اللهك نظام و إنتظامنی إفساد ایتدیله. بناءً علیه خاسر و ضررلی اونلردر. دنیاده وجدان، قلب و روحك عذابی ايله، آخرتده ده اللهك غضبيله أبدی بر عذاب ایچنده قالان اونلردر.

﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ

أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾

أولاً بیلینمسی لازمدر که؛ قرآن کریمك إعجاز و نظمنده شک و شبهه لری ایقاع ایدن فاسقلرک بالخاصّه بو مقامده، بو جملهده مذکور صفتلر ايله توصیفلری، پک یوکسک و لطیف بر مناسبتی طاشیور. أوت صانکه قرآن کریم دییور که: "قرآن اکبر دینلن کائناتك نظامنده قدرت ازلیه نك إعجازینی گورمه مین ویا گورمک ایسته مین او فاسقلرک؛ قرآن کریمك ده نظم و إعجازنده تردّدری و کور گوزلریله إعجازینی گورمه یوب إنکار ایتمه لری، بعید و غریب دگلدر. زیرا اونلر، کائناتده کی نظام و إنتظامی تصادفه و تحولات غریبه یی و إنقلابات عجیبه یی عبثیه و تصادفه إسناد ایتدکلرندن، بوزولمش اولان

روحلرینک گوزندن او نظام تستر ایدوب گورونمدیگی گبی، پیس فطرتلریله ده، قرآنک معجز اولان نظمینی قاریشق، مقدمه‌لرینی عقیم، ثمره‌لرینی آجی گوردیلر.

﴿يَنْقُضُونَ﴾: ئورولمش قالین بر شریدی آچوب طاغیتمق معناسنی إفاده

ایدن "نقض" تعبیری، یوکسک بر اسلوبه إشارتدر. صانکه جناب حَقَّ عهده؛ مشیئت، حکمت، عنایتک ایپریله ئورولمش نورانی بر شریدر که، ازلدن اُبدہ قدر اوزاتمشد. بو نورانی شرید، کائناتده نظام عمومی شکنده تجلی ایدهرک سلسله‌لرینی کائناتک انواعنه طاغیتیر ایکن، اُک عجیب سلسله‌سنی نوع بشره اوزاتمشد و روح بشرده پک چوق إستعداد و قابلیتیرک تخمیرینی اُکمشد. فقط او إستعدادلرک تربیه‌سنی و نتیجه‌سنی جزء إختیارینک اُنه ویرمشد. او جزء إختیارینک یولاری ده شریعتک و دلائل نقلیه‌نک اُنه ویریلیمشد. بناءً علیه جناب حَقَّ عهده‌نی بوزمامق و ایفا ایتمک، آنجق او إستعدادلری لایق و مناسب یرلرینه صرف ایتمکله اولور. عهدک نقضی ایسه، بوزمق و پارچه‌لامقدن عبارتدر. مثلاً: بعض انبیایه ایمان و تصدیق، بعضلرینی إنکار و تکذیب؛ بعض حکملری قبول، بعضلرینی رد؛ بعض آیتلری تحسین، بعضلرینی قبیح و چرکین گورمک گبی. زیرا بویله‌جه یاپیلان نقض عهد؛ نظمی، نظامی، إنتظامی إخلال ایدر، بوزار.

﴿وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ بو جمله‌ده کی أمر، ایکی قسمدر:

بریسی، تشریعیدر که، صلۀ رحم ایله تعبیر ایدیلن اقربا و مؤمنلر آراسنده شرعاً أمر ایدیلن مواصله خطّیدر.

دیگری، أمر تکوینیدر که، فطری قانونلر ایله عادت اللّهک تضمّن ایتدیگی أمرلردر. مثلاً علمک إعطاسی، معناً عملی أمر ایدیور؛ ذکانتک إعطاسی، علمی

أمر ایدیور؛ إستعدادك بولنماسی، ذكایی؛ عقلك ویریلمسی، معرفت اللّهی؛ قدرتك ویریلمسی، چالیشمای؛ جساتك ویریلمسی، جهادی معنًا و تکوینًا أمر ایدیور.

ایشته او فاسقلر، بوگی شیلرك آراسنده شرعًا و تکوینًا تأسیس ایدیلن مواصله خطئی کسیونرلر. مثلاً عقللری معرفت اللّهی، ذکالری علمه کوس اولدیگی گی؛ أقربالره و مؤمنلره دخی طارغین اولوب، گیدوب گلمه یورلر.

﴿وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾: أوت فسقله بوزولان بر آدم، باتاقلغه دوشوب چیقامیان بر شخص گی چوقلرك ده او باتاقلغه دوشمه لینی ایسته یور که، معروض قالدیگی او دهشتلی حالت، بر پارچه خفیف اولسون. چونکه مصیبت عمومی اولورسه، خفیف اولور. و کذا بر شخصك قلبنده بر إختلال، بر فنالق حسی اویانیرسه؛ یوکسك حسیاتی، کمالاتی سقوط ایتمگه باشلار؛ قلبنده تخریاته، فناغه بر میل، بر ذوق پیدا اولور. یواش یواش او میل قلبنده بیور؛ صوگره او شخص بتون لذتی، ذوقنی تخریاتده، فنالقه بولور. ایشه او وقت او شخص، تام معناسیله أرضده بیرتیجی بر حیوان، إختلالی چیقاروب بیوتن بر بلا، فسادی طورمایوب قاریشدیران بر آفت کسلیلر.

س - بر فاسقك فسقیله أرضك متأثر اولماسی عقلدن اوزا قدر؟

ج - مادام که أرضده نظام وار، موازنه ده اولمالیدر. حتی نظام موازنهیه تابعدر. بناءً علیه بر ماکینه نك دیشلری آراسنه کوچك بر شی دوشرسه ماکینه متأثر اولور، بلکه فعالیتی ده طورور. ویا فرضاً ایکی طاغ بر ترازیه طارتیلیر ایکن، ترازو موازی اولدیگی وقت بر گوزینه بر جویز علاوه ایدیلیرسه

موازنه سی بوزولور. دنیانك ده معنوی نظام ماکینه سی بویله در. متمرّد بر فاسقك فسقی، ارضك موازنه معنویه سنك بوزولماسنه وسیله اولاییلیر.

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾: ﴿أُولَئِكَ﴾ اوچ شیئی إفاده ایدیور. بریسی

إحضار، ایکنجیسی محسوسیت، اوچنجیسی اوزاقلقدیر. دیمك بو ﴿أُولَئِكَ﴾ غائب اولان او فاسقلری إحضار ایدر، محسوس بر شکله گوسترر.

س - اونلرك إحضارینی ایجاب ایدن سبب نه در؟

ج - سامعك طلب و ایستگیدر. أوت اونلرك پیس أحوالی ایشیدن سامع، اونلره قارشى حسّ ایتدیگی حدّت و نفرتنی إزاله ایچون؛ خسران ایله تجزیه و توصیفلرنده، صانکه اونلری قارشیسنده حاضر اولارق گورمك ایسته یور، تا "اوخ! اوخ!" دیمکله قلبی راحت اولسون. مشاهده لری ممکن اولمادیغی حالده ﴿أُولَئِكَ﴾ ایله محسوس گوستریلمه لری؛ گویا پیس أحوال لری، خبیث صفتلری و شهرت و کثرتلری او یله بر حدّه بالغدر که، هرکسك نظر نفرتی ئوکنده اونلرك او حاللرینی تجسم ایتدیره رك محسوس بر شکله گوسترر. و بو إشارتدن، خسارته محکوم اولدقلرینك سببی ده آکلاشیلمش اولور.

او فاسقلره راجع اولان ﴿أُولَئِكَ﴾ نك إفاده ایتدیگی اوزاقلق ایسه، اونلرك طریق حقدن اوزاقلقلری او یله بر درجه یه بالغدر که، بر داها طریق حقّه رجوعلری ممکن اولمایوب، بو یوزدن ذمه، تحقیر مستحق اولدقلرینه إشارتدر.

حصری إفاده ایدن ﴿هُمُ﴾، خسارتك اونلره منحصر اولدیغنه دلالت

ایدر. حتّی مؤمنلرك بعض دنیا لذت لرنده خسارتلری، خسارت صاییلماز؛ وینه

مؤمنلردن أهل تجارتك تجارتلرنده واقع اولان ضررلری خسارت دگلدرد.

﴿الْخَاسِرُونَ﴾ ده کی حرفِ تعریف، جنسی و حقیقی إفاده ایدرد. یعنی خسران گورنلرک حقیقتی، جنسلرینی گورمک ایستهین وارسه، اونلره باقسین. و کذا اونلرک مسلکلی محض خسارتدرد، باشقه خسارتلره بگزه میورد.

﴿خَاسِرِينَ﴾: خسارتک مطلق بیرا قیلماسی، یعنی بر شیله تقیید ایدیلمه میسی، خسارتک بتون أنواعنه شامل اولدیغنه إشارتدرد. مثلاً: وفاء عهدده نقض ایله خسارت ایتدیلدرد، صلۀ رحمده قطع ایله، إصلاحده إفساد ایله، ایمانده کفر ایله، سعادت أبدیهده شقاوتله یاپدقلری خسارتلر گی.

نورک بکچی

﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

يعنی : "نه صورتله اللہی انکار ای دیورسکمز؟ حالبوکه سزک حیاتکمز یوقدی، او سزه حیاتی ویردی؛ صوگره سزی ئولدییره جکدر، صوگره ینه حیات ویره جکدر، صوگره اوکا رجوع ایدوب گیده جکسکمز."

آیتلرک نظمینه عائد اوچ وجه، بو آیتده ده جاریدر:

بو آیتک ماقبلیلہ ارتباطی : اوت قرآن کریم، وقتا که انسانلری عبادته و اللہه ایمان ایتمگه دعوت ایتدی. و ایمانک اعتقاد ایدیله جک اساسلریله یاپیلاجق حکملرینی إجمالاً، دلیللرینه إشارة ذکر ایتدی. اولجه مجملاً إشارات ایدیله دلیللری تضمّن ایدن نعمتلرک تعدادیلہ، بو آیتده ده ذکر ایتمگه عودت ایتدی.

اوت بو آیتله، اُک بیوک نعمت اولان حیاته إشارات ایدیلمشدر. ایکنجی آیتله، بقا نعمتنه إشارات ایدیلمشدر. اوت سماوات و أرضک تنظیماتی، حیاتک کمال و سعادتنی تأمین ایدر. اوچنجی آیتله، بشرک کائنات اوزرینه تفضیل و تکریمنه إشارتدر. دردنجی آیتله، بشره تعلیم علم نعمتنه إشارات یاپیلمشدر. بو نعمتلرک صورتنه، یعنی نعمت اولدقلری جهته باقیلیرسه؛ عنایت إلهیه دلیل اولدقلری گبی، عبادته ده دلیلدرلر. چونکه نعمتلری ویرنه شکر، واجبدر؛ کفران نعمت، عقلاً ده حرامدر. اگر او نعمتلرک حقیقتلرینه باقیلیرسه، مبدأ و معادی إثبات ایدن دلیلدر.

و کذا بو آیت، گچن کافر و منافق لړک بڅنه ده ناظر در. اونک ایچون تعجی إفاده ایتمکله إنکاری تضمّن ایدن ﴿کَيْفَ﴾ ایله یاپیلان إستفهام، اونلړک تهدیدلرینه إشارت در.

شیمدی، بو جمله لړک آرالرنده کی إرتباط و مناستلردن بحث ایده جگز:

أوت قرآن کریم، أولجه غائبانه یاپیدیغی حکایه دن صوگره، بوراده خطابه باشلادی. بو ده، بلاغتجه معلوم بر نکته ایچوندر. شویله که:

إنسان، بر آدمک فبالغندن، عییلرندن بحث ایدرکن حدّتی، غضبی او قدر غلبه ایدر که؛ خیالاً، خیالی بر إحضار ایله خطاب صورتیله کنديسنه توجیه کلام ایتمکه باشلار. ویا اییلکلرندن بحث ایدرکن شوقی و عشقی غلیانه گلیر، همان خیالنک قارشيسنه گتیرر، کنديسنه خطاب ایله قونوشمغه باشلار. بو إلتفات ایله تسمیه ایدیلن بر قاعده در. بو قاعده نك لسان عربده بیوک بر موقعی واردر. ایشته قرآن کریم بو قاعده یی تعقیباً ﴿کَيْفَ تَكْفُرُونَ﴾ دیهرک، صیغه خطاب ایله اونلره توجیه کلام ایتمشدر. صوگره وقتا که بو مقامده تعقیب ایدیلن مقصد؛ ایمان، عبادت ایتمک و کفران نعمت ایتمه مک، کفری ردّ ایتمک گبی گچن اصول و أساسلری إثبات ایچون لازم اولان دلیللری ذکر ایتمکدر و دلیللړک اُک واضحی، أحوال بشر سلسله سندن إستفاده ایدیلن دلیللردر و نعمتلړک اُک بیوگی، او سلسله نك عقده و دوگوملرنده در. قرآن کریم ﴿وَكُنْتُمْ أََمْْوَآثًا فَآَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ اولان آیت کریمه ایله، بش دوگوملی، مرتّب او سلسله عجیبه یه إشارات ایتمشدر. بز ده او بش دوگومی، بش مسئله ده حلّ و بیان ایده جگز.

برنجی مسئله: ﴿كُنْتُمْ أَمْوَاتًا﴾ عقده سنی، دوگومنی آچیور. شویله که:

إنسانك جسدینی تشکیل ایدن ذره لر، عالمك ذراتی ایچنده جامد، طاغنیق بر شکله ایکن، باقارسك که؛ مخصوص بر قانون ایله، معین بر نظام ایله إنتظام آلتنه آینه رق عالم عناصره گوندریلیر. عالم عناصرده ساکت، ساکن، گیزی بر وضعیته ایکن، بردن بره قافله قافله، معین بر دستور ایله، یومی بر إنتظام ایله، بر قصد و حکمت آلتنده عالم موالیده إنتقال ایدر. عالم موالیده ده، سکوت ایچنده ایکن بردن بره عجیب، غریب بر طرز ایله نطفه یه إنتقلاب ایدر. صوگره متسلسل إنتقلابلر ایله علقه اولور؛ صوگره مضغه اولور، صوگره ات، کمیک اولور. بو إنتقلابلرک هر بریسی، اولکیسینه نسبة داها مکمل ایسه ده، لایقنه گوره مواتدر، یعنی حیاتسزدر.

س - موت، حیاتك زوالیدر. حالبوکه او ذره لرده حیات یوقدر که، زوالی موت اولسون؟

ج - موتك او ذره لره إطلاق ایدیلمسی، مجازدر. سبی ایسه؛ اوچنجی، دردنجی دوگوملری ذهنه قبول ایتدیرمك اوزره، ذهن ایچون بر حاضرلامادر.

ایکنجی مسئله: ﴿فَاحْيَاكُمْ﴾ دوگومنی آچیور. اوت حیات، قدرت

أزلیه نك اُك بیوک و اُك اینجه و اُك عجیب بر معجزه سیدر و بتون نعمتلردن اوستوندردن و مبدأ و معادك برهانلردن اُك ظاهر برهاندر.

اوت حیات نوعلرینك اُك أدناسی نبات حیاتیدر. حیات نباتیه نك باشلانغیجی، چکرده ویا حبه ده حیات دوگومنك اویانوب آچیلماسیدر. بونك کیفیتی او قدر ظاهر، او قدر عمومی، او قدر مألوف ایکن، زمان آدمدن

شیمدی یه قدر حکمتِ بشردن و فلسفه سندن گیزلی قالمشدر. ایشته حیاتک نه درجه اینجه اولدیغی آڭلاشیلدی.

و کذا حیاتی اولمیان بر جسم، اُک بیوک بر طاغ ده اولسه تکدر، یتیمدر، مکانندن باشقه بر شيله مناسبتی یوقدر. لکن بال آریسی گبی کوچک بر جسم، حیاته مظهر اولدیغی زمان، بتون کائناتله مناسبتدار اولور و هر شيله آلیش ویریش یاپار؛ حتی دییه بیلیر که: "کائنات بنم ملکمدر، بنم یرمدر." کائناتک هر طرفه گیدر، حواسیله تصرف ایدر، بتون اُشیا ایله کسبِ معارفه ایدر. بالخاصّه حیاتِ إنسانیه طبقه سنه چیقان حیات، عقلک نوريله عالملى گزمش اولور. عالم جسمانیده تصرف ایتدیگی گبی، عالم روحانیده گزر، عالم مثاله سیاحت ایدر؛ کندیسى او عالملى زیارته گیتدیگی گبی، او عالمدر ده، اونک روحنک آیینه سنده تمثّل ایتمکله إعادۀ زیارت ایتمش گبی اولورلر. حتی إنسان "عالم، اللهک فضليله بنم ایچون خلق اولنمشدر" دییه بیلیر. حیاتِ إنسانیه؛ هر بریسی چوق طبقه لره شامل اولارق حیاتِ مادّیه، حیاتِ روحانیه، حیاتِ معنویه، حیاتِ جسمانیه گبی نوعلره آیریلیر، إنبساط ایدر. دیمک ضیا، رنک و جسملرک گورونمسنه سبب اولدیغی گبی؛ حیات ده، موجوداتک کاشفی و سببِ ظهوریدر. اوت حیات، بر ذره یی بر کره گبی یاپار؛ أصحابِ حیاتک هر بریسی، عالم بنمدر دییه بیلیر. آرالرنده مزاحمه و مناقشه ده اولماز؛ مزاحمه و مناقشه، یالکز نوع بشرده اولور. ایشته حیاتک نه بیوک بر نعمت اولدیغی آڭلاشیلدی.

و کذا جامد، طاغنیق بعض ذره لرک بردن بره بر وضعیتدن چیقوب، معقول بر سبب اولمادیغی حالده دیگر بر وضعیتیه گیرمه سی، صانعک وجودینه ظاهر بر دلیلدر. حتی حیات؛ حقیقتلرک اُک اُشرفی، اُک تمیزیدر؛ هیچ بر جهتلّه خستى یوقدر، چرکین بر لکه سی یوق. حیاتک طیشی ده ایچی ده هر ایکی

یوزی ده لطیفدر. حتّی اُک کوچک و خسیس بر حیوانک حیاتِ بیلَه یوکسکدر. بونک ایچوندر که، حیات ایله قدرت آراسنده ظاهرِی بر سبب توسّط ایتمیور. حیاتِه بالذات قدرتک مباشرتی، عزّته منافی دگلدر. حالبوکه امورِ خسیسه یه قدرتک ظاهرًا مباشرتی گورونمه مک ایچون اُسابِ ظاهره وضع ایدیلمشدر. دیمک حیاتده خست یوقدر. ایشته بوندن آکلاشیلدی که؛ حیات، صانعک وجودینه اُک ظاهر بر دلیلدر.

و کذا اُک بسیط بر جسمک گچیرمش اولدیغی انقلابات و تحولاته دقتله باقیلیرسه گورولور که؛ عالم ذرّاتده کی ذره لر، عالم عناصره انتقال ایدنجه باشقه صورتلره گیرلر، عالم موالیدده باشقه صورتلره دونرلر، نطفه ده باشقه وضعیت آلیرلر، صوگره علقه اولور، صوگره مضغه اولور، صوگره بر انسان صورتی گیه ر، اورته یه چیقارلر. بو قدر انقلابات عجیبه اُناسنده، ذره لر او یله منتظم حرکات و معین دستورلر اوزرینه جریان ایدرلر که؛ صانکه بر ذره، مثلاً عالم ذرّاتده ایکن وظیفه لندی ریلمش و عبد المجیدک گوزنده یر آلوب وظیفه گورمک اوزره یوله چیقاریلمشدر. بو حالی، بو وضعیتی، بو انتظامی گورن بر ذهن، بلا تردّد حکم ایدر که؛ او ذره لر، بر قصد ایله و بر حکمت آلتنده گوندیریلر. ایشته ذرّاتک حیاتِه مظهریتی ایچون گچیردیگی بو قدر عجیب و غریب طورلر، اُسانه ایکنجی بر حیاتک بو حیاتدن داها قولای و داها سهل اولدیغنه ده بر قناعت گتیرر. ایشته حیاتک مبدأ و معاده دلیل اولدیغی بو حقیقتلردن آکلاشیلدی.

﴿فَاحْيَاكُمْ﴾ جمله سی، ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ جمله سنه بر دلیل گبیدر. هپسی ده برلکده، ﴿كَيْفَ﴾ دن اُستفاده ایدیلن اُنکاره دلیلدر.

اوچنجی مسئله: ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ عقده سنی آچار. اوت موتک ده حیات

گبی مخلوق اولدیغنه، موتک إعدام و عدم محض اولمادیغنه دلالت ایدر. موت، آنجق روحک جسد قفسندن چیقماسیله تبدیل مکان ایتمه سندن عبارتدر. و کذا نوع بشرده موجود امارات و إشارات کثیره دن قطعیتله آکلاشیلیر که، انسان ئولدکدن صوگره بر شیئی باقی قالیر؛ او شیئی ده، آنجق روحدر. دیمک روحک بقاسی، خاصّه ذاتیه در. بو خاصّه ذاتیه نك بر فردده موجود اولماسی، نوعک تمامنده موجود اولماسنی إستلزام ایتمکله؛ موجب جزئیه نك موجب کلیه حکمنده اولدیغنه بر مثال تشکیل ایدیور. بناء علیه موت، حیات گبی بر معجزه قدرتدر. یوقسه حیات شرطلری بولنمادیغندن عدمک دائره سنه گیرمش دگلدر.

س - ئولوم ناصل نعمت اولور و نه صورتله نعمتلك صیره سنه داخل ایدیلمشدر؟

ج - اولا: ئولوم، سعادت ابدیهیه مقدمه در؛ بو إعتبارله نعمت صاییلایلیر. چونکه نعمتک مقدمه سی ده نعمتدر. نته کیم واجبک مقدمه سی، واجب؛ حرامک مقدمه سی، حرامدر.

ثانیا: ئولوم، مضر حیوانلرله طولو بر چپسدن گنیش بر صحرايه چیقماق گبیدر. بناء علیه روح، جسد قفسندن چیقارسه نجات بولور.

ثالثا: ئولوم اولماسه ایدی، کُرّه ارض نوع بشری إستیعاب ایده مزدی و نوع بشر مدهش پریشانیتلره معروض قالیردی.

رابعا: إختیارلق یوزندن اوילה بر درجهیه گلنلر وار که، تکالیف حیاتییه قادر اولاماز، دائما ئولومنی ایستلر.

ایشته بونک ایچون، ئولوم نعمتدر.

دردنجی مسئلہ: ﴿ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ عقدہ سنڌ بيانده در. اوت بو حيات، ايکنجی حياتدر که؛ ئولومدن صوڳره، حشردن اُول وقوعه گلير. ديمک حياتِ اُخرويہ بو ايکنجی حياتله باشلار. بناءً عليه بو ﴿يُحْيِيكُمْ﴾ ده کی خطاب، يالڳز انسانلره عائد دگلدر، بالجمله کائناته راجعدر. چونکه بو حياتِ اُخرويہ، بتون کائناتک نتیجه سيدر. اُگر بو حيات اولماسه، کائناتده حقيقت دينلن هر شی، ضدینه انقلاب ايدر. مثلاً: نعمت نعمت اولور، عقل بلا اولور، شفقت ييلان اولور.

بشنجی مسئلہ: ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ نڳ عقدہ سی حقنده در. اوت جنابِ حق، عالم کون و فساد دينلن شو عالمده حُسن، قبح، نفع، ضرر گبی ضدلری، چوق حکمتلره بناءً قاريشق بر طرزده ياراتمشدر. هم ده اِظهارِ عزّت ايچون، وسائط و اسبابی وضع ايتمشدر. حشر و قيامتده کائنات تصفيه عملياتی گوردیگی زمان، ضدلر بربرندن آيريلير و اسباب ايله وسائط ده اورته دن قالقار؛ اورته ده کی پرده و حجاب قالقدقن صوڳره، هرکس صانعی گورور و حقیقی مالکنی بيلير.

تتمه

مذکور آیتده کی جمله لرک آراسنده کی إرتباطک خلاصه سنه بر ذیلدر

جناب حق، وقتا که اونلرک کفرینی، إستفهام إفاده ایدن **﴿کَيْفَ﴾** ایله ردّ

ایتدی و خلقی ده تعجّبه دعوت ایتدی و اوندن صوگره گلن درت بیوک إنقلابی گوسترن درت جمله ایله برهان گتیره رک إثبات ایتدی؛ او إنقلابلرک هر بریسی چوق طورلره، وضعیتلره و مرتبهلره شامل اولدیغی گبی، کندندن صوگره گلن

إنقلابلری حاضرلاییجی برر مقدّمه اولدی. برنجی إنقلابه **﴿وَكُنْتُمْ آمَوَاتًا﴾**

جمله سیله إشارت ایدیلیمشدر. یعنی بر إنسانک جسدینی تشکیل ایدن ذره لرک عالم ذرّاتده گچیرمش اولدیغی وضعیتلردن صوگ وضعیتنه إشارتدر که،

﴿فَآخِيَاكُمْ﴾ جمله سیله إشارت ایدیلن ایکنجی إنقلابه مقدّمه اولور. حقائق

کونیهنک اُک عجیبی اولان شو ایکنجی إنقلاب ده چوق مرتبهلره، چوق طورلره شاملدر که؛ صوگ طور، وضعیتی **﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾** جمله سیله إشارت ایدیلن

اوچنجی إنقلابه مقدّمه اولور. بو إنقلاب دخی پک چوق برزخی طورلره شامل

اولوب، صوگ وضعیتی **﴿ثُمَّ يُخَيِّكُمْ﴾** جمله سیله إشارت ایدیلن دردنجی

إنقلابده تاملانیر. بو دردنجی إنقلاب دخی، بر چوق قبری و حشری وضعیتلره

شامل اولوب، اُک صوگ وضعیتی **﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾** جمله سیله ختام بولور.

دیمک بر ذی حیاتک جسدی، برنجی إنقلابک برنجی وضعیتندن باشلامق اوزره

دائما تجدد ایدر، تازه لیر؛ یعنی بر لباسدن، بر قیافتدن چیقار، داها گوزل بر

لباسه، بر قیافته گیرر. و هکذا بویله جه سعادت اُبدیهیه مظهر اولونجهیه قدر

دوام ایدر. بناءً علی هذا بر ذی حیاتک شو متسلسل وضعیتلرینه باقان بر آدم، ناصل إنکاره جسارت ایده بیلیر.

شیمدی مذکور آیتده کی جمله لرک هیئتلرندن بحث ایده جگز:

برنجی جمله: «کَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ» بو جمله ایله یاپیلان إستفهام، او کافرلرک ذهنلرینی، گوزلرینی؛ یاپدقلری کوتولگه، فناغه چویرتیر. تاکه، بالذات شقاوتلرینی گورسونلر؛ بلکه إنصافه گلوب إقرار ایدرلر. «تَكْفُرُونَ» ده کی خطاب، جناب حَقِّ شَدِّتِ غضبیه إشارتدر. چونکه غیبتدن خطابه یاپیلان إلتفات؛ یا شَدِّتِ حَدِّتِه ویا کثرتِ مَحَبَّتِه إشارتدر.

«تَكْفُرُونَ» یه بدل «لَا تُؤْمِنُونَ» نك ذکر ایدیلمه مسی، اونلرک شَدِّتِ عنادلرینه إشارتدر. چونکه اونلر، حَقَّانیتی دلائل ایله ثابت اولان ایمانی ترك و بطلانی برهانلر ایله ثابت اولان کفری قبول ایتدیلر.

«وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا»: بو جمله ده کی "واو"، واوِ حالیه در. یعنی مابعدینک ماقبلنه حال اولدیغنه دلالت ایدر. دیمک «كُنْتُمْ أَمْوَاتًا»، «تَكْفُرُونَ» نك فاعلنه حالدر. حالک، ذوی الحالک عاملی ایله برابر اولماسی شرطدر. حالبوکه بوراده درت جمله واردر. بونلردن ایکیسی ماضی، ایکیسی مستقبل اولدقلرندن، ذوی الحالک عاملی اولان «تَكْفُرُونَ» ایله زمانجه مقارن دگلدرلر. بناءً علیه "واو" ک حالیتی، بر مقدّره إشارتدر. تقدیر کلام: «وَتَعْلَمُونَ إِنْ كُنْتُمْ أَمْوَاتًا» بو إعتبارله، «تَكْفُرُونَ» نك فاعلنه «تَعْلَمُونَ» جمله سی حال اولور. اوته کی

جمله لر ﴿إِنْ﴾ ه خبر اولور لر.

س - اونلر، برنجی ئولوم ايله بر حیاتی بیلرلرسه ده، اللّٰهِن اولدیغنی بیلمز لر، إنکار ایدر لر. ایکنجی حیات ايله اللّٰه رجوعی ذاتاً إنکار ایدر لر؟

ج - جهلی إزاله ایده جک دلیل لر ظاهر ایکن او وجهله جهل دینلمه مسی، بلاغتک قاعده لرندن بریدر. بوکا بناء، برنجی موت ايله برنجی حیاتک أطوار و أحواله یاپیلان دقت، صانعی إقرار و تصدیق ایتمگه إجبار ایدر و عین زمانده اولکی حیات و مماتک اللّٰهِن اولدیغنی بیلمک، ایکنجی بر حیاتک اولاجغنه ده ذهنی إقناع و إجبار ایدر. حال بویله ایکن، جاهل تلقی ایتدیگک او کافر لر، عاملر صیره سنه داخلدر لر.

﴿کُنْتُمْ﴾ ده کی خطابدن، اونلرک عالم ذرّاتده دخی بر نوع وجود و تعینلری اولدیغنی آکلاشیلیبور. یوقسه او ذرّات، تصادف ايله راست گله معین جسملری تشکیل ایده مز.

﴿أَمْوَاتًا﴾ تعبیری، ﴿لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْکُورًا﴾ نک مثالنه ایمادر.

﴿فَاحْيَاكُمْ﴾ : بو ﴿ف﴾ تعقیب و إتصالی إفاده ایدر. یعنی، ماقبليله مابعدینک آراسنده مسافه اولمیه جقدر. حالبوکه بوراده، موت ايله حیات آراسنده اوزون بر مسافه واردر. اوت فقط بو ﴿ف﴾، صانعی إثبات ایدن دلیل لرک منشئه إشارتدر که؛ او ذرّاتک هیچ بر واسطه و أسباب اولمقسزین جمادیتدن حیوانيته دفعهً إنتقال ایتمه سی، ذهنی صانعی إقرار ایتمگه مجبور ایدر. و کذا او

ذرات، موات حالنده ايكن وضعيتلري ثابت اولماديغندن، شأنلري و إقتضالري، فاصله سز تعقيدر.

س - ﴿أَحْيَاكُمْ﴾ كُ يرينه نه ايچون ﴿صِرْتُمْ أَحْيَاءَ﴾ دينلمه مشدر؟

ج - ﴿أَحْيَاكُمْ﴾ ، حياتك جناب حق طرفندن إعطا ايديلديگنه صراحة دلالت ايدر. ﴿صِرْتُمْ أَحْيَاءَ﴾ ده او دلالت يوقدر. يالكز "حيات صاحبي اولديكز" معناسنه دلالت ايدر.

﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ : بونك يرينه ﴿تَمُوتُونَ﴾ ذكر ايديلمه مسي؛ موتك، قدرك تقديريله، قدرتك بيوك بر تصرّفي اولديغنه إشارتدر. أوت عمر طبعيسني بيتيروب صوكره ئولنلر پك آزدر. قسم أعظمي، عمر طبعيسي ائناسنده ئولورلر. ديمك موت، طبعي بر نتیجه دگلدري؛ آنجق جسدك إخلاليله طاغيلماسندن عبارتدر، يوقسه روحك فناسيله دگلدري. موت ايله جسد طاغيلير، روح باقي قالير.

﴿ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ : ماقبليله مابعدى آراسنده بُعْد مسافه يي إفاده ايدن ﴿ثُمَّ﴾، إماته ايله ايكنجى إحيا آراسنده قوجه مان عالم برزخك فاصله اولديغنه إشارتدر.

﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ : بو ﴿ثُمَّ﴾ ايسه، ايكنجى إحيا ايله رجوع آراسنده موجود بيوك بر پرده و حجابك بولنديغنه إشارتدر.

﴿تُرْجَعُونَ﴾ يعنى: أسباب پرده سنك كشفى ايله، وسائطك طرديله الله رجوع ايده جكسكز.

سؤال: اللّٰه رجوع ایتمك، اللّٰهْدن گلمگى إقتضا ایدر. بونك ایچون بر قسم إنسانلر، الله ايله انسان آراسنده إتصالی توهم ایتمشلردر و بعض صوفیلر ده شبههیه دوشمشلردر؟

جواب: دنیاده إنسانك وجود و بقاسی اولدیغی گئی، آخرتده ده وجود و بقاسی واردر. دنیاده کی وجود، واسطه سز دستِ قدرتدن چیقار. دنیاده ترکیب، تحلیل، تصرف، تحوّل ايله قاریشق بقا مسئلهسی سابقاً ذکر ایدیلن حکمت اوزرینه أسباب، وسائط، علل، مسئلهیه مداخله ایدوب آرایه گیررلر. آخرتده ایسه وجود و بقا، هر ایکیسی ده لوازماتیله، ترکیباتیله بالذات دستِ قدرتدن چیقارلر و هرکس حقیقی مالکنی بیلیر. ایشته بونی آڭلایان، رجوعك نه دیمك اولدیغی آڭلار.

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ
فَسَوَّيْنَهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

بو آيتك سابق آيتله جهتِ ارتباطي:

أولكى آيتده كفر ايله كفران، دلائلِ انفسيه ايله إنكار ايديلمشدر. بو آيتده، دلائلِ آفاقيه يه إشارت ايديلمشدر. و كذا أولكى آيتده وجود و حيات نعمتلىرینه إشارت ايديلمش، بو آيتده بقا نعمتنه إشارت ايديلمشدر. و كذا أولكى آيتده، صانعك وجودينه دليل اولمقله حشره بر مقدمه اولديغنه إشارت ايديلمش؛ بو آيتده ايسه، آخرتك تحقيقيله شبهه لرك إزاله سنه إشارت ايديلمشدر. أوت صانكه اونلر ديورلر كه: "إنسانه بو قدر قيمت و أهميت ويريلمسى نره دن و نه يه بناءدر؟ و اللهك ياننده موقعى نهر كه اونك ايچون قيامتى قوپارييور؟" اونلره جوابًا قرآنِ كريم، بو آيتك إشارتيله دييور كه: "إنسانك پك يوكسك بر قيمتى اولماسه ايدى، سماوات و أرض اونك إستفاده سنه مطيع و مسخر اولمازدى. و كذا إنسان أهميتسز اولسیدی، مخلوقات اونك ايچون خلق ايديلمزدى. اگر إنسان أهميتسز و قيمتسز اولسه ايدى، او وقت إنسان مخلوقات ايچون خلق اولوناقدى. و كذا إنسانك خالقى ياننده موقعى پك بيوك اولديغى ايچوندر كه؛ عالم دنيايى كنديسى ايچون دگل، بشر ايچون؛ بشرى ده عبادتى ايچون خلق ايتمشدر.

خلاصه: إنسان ممتاز و مستنادر؛ حيوانلر گي دگلدر. اونك ايچون إنسان

﴿وَالِيهِ تُرْجَعُونَ﴾ جوهرينه بر صدف اولمشدر.

بو آیتده کی جمله لرک نکتہ لرینه گچیورز:

أی آرقداش! برنجی جمله ده **﴿جَمِيعًا﴾** ، ایکنجی جمله ده **﴿ثُمَّ﴾** ، اوچنجی جمله ده **﴿سَبْعَ﴾** کلمه لری ایچون بر تحقیقات لازمدر. او تحقیقاتی، آلتی نقطه ده ایضاح ایده جگز:

برنجی نقطه: آشاغیده بیان ایدیلدیگی گی، حیاتک او یله بر خاصیتی واردر که، حیات جزئی کلّ، جزئی پی کلّی، فردی نوع، مقیدی مطلق، بر شخصی بر عالم گی قیلار. بناءً علیه تک بر انسان، "دنیا بنم اویمدر. دنیاده کی انواع بنم قومدر و بنم عشیرتمدر و بتون اُشیا ایلّه معارفه م و مناسبتم واردر." دییه بیلیر.

ایکنجی نقطه: بیلیرسک که؛ عالمده ثابت بر نظام واردر، محکم بر ارتباط واردر و دائمی دستورلر، اساسلی قانونلر واردر. بو اعتبارله عالم، بر ساعت ویا منتظم بر ماکینه گبیدر. هر بر چرخک، هر بر ویدانک، هر بر چیونک؛ ماکینه نک نظام و انتظامنده بر حصّه سی و ماکینه نک نتیجه و فائده لرنده بر تأثیری اولدیغی گی، اهل حیات ایچون و بالخاصّه بشر ایچون ده بر فائده سی وار.

اوچنجی نقطه: آشاغیده ایشیده جگک گی، استفاده ده مزاحمت و مناقشه یوقدر. ناصلکه زید دییه بیلیر که: "شمس بنم لامبامدر، دنیا بنم اویمدر." عمر ده او یله دییه بیلیر و آرارلنده مناقشه ده اولماز. اوت زید مثلاً دنیاده تک فرض ایدیلیرسه، استفاده سی ناصلسه، بتون انسانلر ایچنده ایکن استفاده سی ینه او یله در، نه فضله اولور نه نقصان. یالکز غارینه عائد اولان قسم مستشدار. زیرا بیه جک، ایچه جک و سائره شیلرده مناقشه اولور.

دردنجی نقطه: عالم ایچون تک بر یوز، بر جهت دگل، پک چوق عمومی و مختلف وجهلر واردر. و فائدهلری تأمین ایدن، کثرتله عمومی و متداخل یعنی بربری ایچنده جهتلر واردر. و استفاده یوللرینک ده أنواعاً درلو درلو طریقلری واردر. مثلاً سنک گوزل بر باغچهک واردر. او باغچه، بر جهتن سنک استفاده که تخصیص ایدیلدیگی گبی، دیگر بر جهتن ده خلقی فائدهلندیرر. مثلاً او باغچهک حُسننه، گوزللکنه هر باقان بر ذوق آلیر، بر إنشراح پیدا ایدر؛ بونده بر مانع یوقدر. کذالك انسانک بش ظاهری، بش باطنی اولق اوزره اون دانه حاسه سی و طویغوسی واردر. انسان بو طویغولریله و کذا جسمیله، روحیله، قلبیله دنیانک هر بر جزئندن استفاده ایده بیلیر؛ مانع یوقدر.

بشنجی نقطه: بو آیتله دیگر بعض آیتلردن آکلاشیللیور که؛ بو بیوک دنیا، انسان ایچون یارادیلمشدر. و یارادیلیشنده، انسانک استفاده سی علّه غائیّه اولارق نظره آیینمشدر. حالبوکه أرضدن پک بیوک اولان زحلک، مثلاً بشری فائدهلندیرن، یالکز زینتی و ضعیف بر ضیاسیدر. بو جزئی فائده ایچون نه صورتله بشر اوکا علّه غائیّه اولور؟

الجواب: بر فائده یی تعقیب ایدن آدم، بتون فکرینی، خیالی او فائده یی حصر ایدر و اوندن ماعدا بر شیئه باقماز و هر شیئه کندی حسابنه باقار، کیمسه یی نظره آماز، حتّی کندیسنی علّه غائیّه ظن ایدر. بناءً علیه بو گبی آدمه قارشى مقامِ اِمتنانده سویله نیلن او گبی کلاملرده مبالغه یوقدر. اوت بیگلرجه حکمتلر ایچون یارادیلان زحلک هر بر حکمتنده بیگلرجه جهتلر و هر بر جهتنده بیگلرجه استفاده ایدنلر بولوندیغی حالده، "خلقتنده او آدمک استفاده سی، علّه غائیّه دن بر جزء اولارق دوشونلمشدر" دینلیرسه نه مانعی وار؟ چونکه علّه غائیّه، دائماً بسیط بر شیدن عبارت دگلدر.

التنجي نقطه: إمامِ عَليَنكَ ﴿وَتَزْعُمُ أَنَّكَ جِرْمٌ صَغِيرٌ﴾ وَفِيكَ انْطَوَى

الْعَالَمُ الْأَكْبَرُ﴾ أمر ايتديگی گبی، انسان کوچک بر جسم ایسه ده، بیوک عالمی ایچنه آلاق قدر بیوکدر. اويله ایسه جزئی استفاده سی کلی اولور، اويله ایسه عبثیت یوقدر.

ایکنجی مسئله: ﴿ثُمَّ﴾ حَقَّنده در.

أی آرقداش! بو آیت، اَرْضُكَ سَمانِ اَوَّلِ یارادیلمش اولدیغنه دلالت ایدر. و ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا﴾ آیتی ده سَمانِ اَوَّلِ اَرْضِ اَوَّلِ خَلْقِ ایدیلدیگنه دالدر. و ﴿كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا﴾ آیتی ایسه اِیکسَنک بر مادّه دن برابر خَلْقِ ایدیلَمش و صوْگَره بریرندن آیرد ایدیلَمش اولدقَرینی گوستریور. شریعتْکِ نَقْلیاتنه نَظَرًا، جَنابِ حَقِّ بر جَوهرِی، بر مادّه یی یاراتمَشدر. صوْگَره او مادّه یه تَجَلّی ایتَمکله بر قِسمی بَخار، بر قِسمی ده مایع قیلَمَشدر؛ صوْگَره مایع قِسمی ده، تَجَلّیسیله تَکاثُفِ ایدوب "زبد" کوپوک کسیلَمَشدر؛ صوْگَره اَرْضِ ویا یدى کُرّه اَرْضیه یی او کوپوکدن خَلْقِ ایتَمَشدر. بو اِعتبارله هر بر اَرْضِ ایچون هَواءِ نَسیمیدن بر سَما حَاصل اولَمَشدر. صوْگَره او مادّه بَخاریه یی بسط ایتَمکله یدى قات سَماواتی تسویه ایدوب ییلدیزلری ایچنه زرع ایتَمَشدر و او ییلدیزلر تَحْمَنه مَشتمَل اولان سَماوات اِنْعقاد ایتَمش، وجوده گَلَمَشدر.

حَکْمَتِ جَدیدَه نَکْ نَظریاتی ایسه شو مَرکَزده در که: گورمکده اولدیغَمز مَنظومُهُ شَمسیه ایلَه تَعبیر ایدیلن گونشله اوْگا باغلی ییلدیزلر جَماعتی، بسیط بر جَوهره ایش؛ صوْگَره بر نواع بَخاره اِنْقِلابِ ایتَمَشدر؛ صوْگَره او بَخاردن، مایع ناری حَاصل اولَمَشدر؛ صوْگَره او مایع ناری برودت ایلَه تَصَلّب ایتَمش یعنی

قاتیلاشمش، صوڭره شدّت حرکتیله بعض بیوک پارچه لری فیلاتمشد. او پارچه لر تکائف ایدره رک سیارات اولمشلردر؛ شو أرض ده اولردن بریدر. بو ایضاحاته توفیقاً، شو ایکی مسلك آراسنده مطابقت حاصل اولایلیر. شویله که:

"ایکیسی ده بربرینه بیتیشکدی، صوڭره آیری ایتدک" معناسنده اولان **﴿كَانَتْ رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا﴾** نك إفاده سنه نظرًا، منظومه شمسیه ایله أرض، دست قدرتک ماده اثریه دن یوغورمش اولدیغی بر خمور شکلنده ایمش. ماده اثریه، موجوداته نظرًا آقجی بر صوڭگی موجوداتک آرالینه نفوذ ایتمش بر ماده در. **﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾** آیتی، شو ماده اثریه یه إشارتدر که، جناب حقّ عرشی، صو حکمنده اولان شو اثر ماده سی اوزرنده ایمش. اثر ماده سی یارادیلدقدن صوڭره، صانعک ایلک ایجادلرینک تجلیسنه مرکز اولمشدر. یعنی اثری خلق ایتدکدن صوڭره، جواهر فرده قلب ایتمشدر. صوڭره بر قسمنی کثیف قیلمشدر و بو کثیف قسمدن، مسکون اولق اوزره یدی کره یاراتمشدر. أرض، بونلردندر. ایشته أرضک (هپسندن اول تکائف و تصلّب ایتمکله عجله قابوق باغلایه رق اوزون زمانلردن بری منشأ حیات اولماسی إعتباریله) خلقت تشکلی سمواتدن اولدر. فقط أرضک بسط ایدیلمسيله نوع بشرک تعیّشنه ألویریشلی بر وضعیته گلدیگی، سماواتک تسویه و تنظیمندن صوڭره اولدیغی جهته، خلقتی سمواتدن صوڭره باشلارسه ده بدایتده، مبدأده ایکیسی برابر ایمش. بناءً علی هذا او اوچ آیتک آرالرنده بولنان ظاهری مخالفت، بو اوچ جهته مطابقته إنقلاب ایدر.

ایکجی بر جواب: آی آرقداش! قرآن کریم تاریخ، جغرافیا معلمی دگلدر. آنجق عالمک نظام و إنتظامندن بحثله، صانعک معرفت و عظمتی جمهور ناسه

درس ویرن مرشد بر کتابدر. بناءً علیه بونده ایکی مقام واردر:

برنجی مقام: نعمتلی، إحسانلری، مرحمتلری گوسترمکله دلائل ظاهریه یی بیان ایتمکدن عبارتدر. بو إعتبارله ارض، سمواتدن اولدر.

ایکنجی مقام: عظمت، عزّت، قدرت دلیللرینی گوسترر بر مقامدر. بو جهتله سماوات، ارضدن اولدر.

﴿ثُمَّ﴾ مابعدینک ماقبلندن بر زمان صوگره وجوده گلدیگنه دلالت ایدر که، بوکا "تراخی" دینلیر. دیمک بوراده ارض ایله سماوات آراسنده بر اوزاقلق واردر. بو اوزاقلق، ارضک سمواتدن اول خلق ایدیلدیگنه گوره ذاتیدر. عکسی حالده رُئی و تفکریدر. یعنی سماواتک خلقتی برنجی ایسه ده، تفکرجه رتبه سی ایکنجیدر؛ ارضک خلقتی ایکنجی ایسه ده، تفکری برنجیدر. یعنی اولاً ارضک تفکری، صوگره سماواتک تفکری لازمدر. بوکا گوره ﴿ثُمَّ﴾ ایله ﴿اِسْتَوٰی﴾ آراسنده ﴿اِعْلَمُوا وَتَفَكَّرُوا﴾ مقدردر. تقدیر کلام: ﴿ثُمَّ اِعْلَمُوا وَتَفَكَّرُوا﴾ اَنَّهُ اِسْتَوٰی﴾ إلی آخردر.

اوچنجی مسئله: ﴿سَبْعَ﴾ کلمه سی حقّندهدر.

أی آرقداش! سماواتک طوقوز طبقه دن عبارت اولدیغی، اُسکی حکمتک خرافه لرندن بریدر. اونلرک او خرافه واری فکرلری، افکار عامّه یی إستیلا ایتمشدی. حتّی بعض مفسّرلر، بعض آیتلرک ظاهرینی اونلرک مذهبیرینه میل ایتدیرمشلردر. حکمت جدیده ایسه، فضا دینلن شو بوشلقده یالکز ییلدیزلرک معلّق بر وضعیتده طورمقده اولدقیرینه قائلدر. بونلرک مذهبندن، سماواتک

إنکاری چیقیور. و بو ایکی حکمتک بریسی إفراطه وارمشسه ده ئوته کیسی تفریطده قالمشدر. شریعت ایسه، جنابِ حقّ یدی طبقه دن عبارت سماواتی خلق ایتمش اولدیغنه حاکمدر و ییلدیزلرک ده بالیق گی او سمالر دگزلرنده یوزمکده اولدقلرینه قائلدر. حدیث ایسه، سمانک **«مَوْجُ مَكْفُوفٌ»** دن عبارت بولوندیغنی أمر اییدیور. شو حق اولان مذهبک، آلتی مقدمه ایله تحقیقاتنی یاپاجغز.

برنجی مقدمه: شو گنیش بوشلغک ائیر ایله طولو اولدیغی، فنا و حکمة ثابتدر.

ایکنجی مقدمه: أجرام علویه نك قانونلرینی ربط ایدن و ضیا و حرارتک أمثالنی نشر و نقل ایدن فضایی طولدیرمش بر ماده موجوددر.

اوچنجی مقدمه: ماده ائیرییه نك ینه ائیر اولارق قالمق شرطیله، سائر ماده لر گی مختلف تشکلاتی و آیری آیری نوعلری واردر. بخار ایله صو و بوزک تشکلاتلری گی.

دردنجی مقدمه: أجرام علویه دقت ایدیلیرسه، طبقه لری آراسنده مخالفت گورونور. اوت یکی تشکله و إنعقاده باشلامش میلیارلرجه ییلدیزلردن عبارت کهکشان ایله آگیلان طبقه ائیرییه، ثابت ییلدیزلرک طبقه سنه مخالفدر. بو ده منظومه شمسیه نك طبقه سنه و هکذا یدی طبقه یه قدر بریرینه مخالف طبقه لر واردر.

بشنجی مقدمه: آراشدیرمالر نتیجه سنده ثابت اولمشدر که: بر ماده ده تشکیل، تنظیم، تسویه لر واقع اولورسه، بریرینه مخالف طبقه لر حصوله گلیر. بر معدندن کول، کومور، ألماس میدانه گلیر؛ آتشدن آلو، دومان حصوله گلیر. مولد الماء ایله مولد الحموضه نك إمتزاجندن صو، بوز، بخار تولد ایدر.

آلتنجى مقدمه: شو متعدّد أماره لردن آكلاشيلدى كه؛ سماوات متعدّددر، شريعت صاحبي ده يديدر ديمشدر، اويله ايسه يديدر. مع هذا يدي، يتمش، يدي يوز صاييلرى عرب اسلوبلرنده كثر ايجون قوللايلير.

آرقداش! پك گنیش بولنان قرآن كريمك خطابلرينه، معنلرينه، إشارتلرينه دقت ايديلمكله بر عامیدن طوت بر ولی يه قدر بتون طبقات ناسه و عموم أفکار عامه يه اولان مراعاتلری، اوقشامالری فوق العاده حيرته، تعجبه موجبدر. مثلاً: **﴿سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾** كلمه سندن بعض إنسانلر هواء نسيميه نك طبقه لريني فهم ايتمشدر. اوبر بعض ده، أرضمز ايله آرقداشلى اولان حياتدار كره لری إحاطه ایدن نسيمي كره لری فهم ايتمشدر. بر قسم ده، سیارات سبعة يي فهم ايتمشدر. بر قسمی ده، منظومه شمسيه ايجنده أثيرك يدي طبقه سنی فهم ايتمشدر. بر قسمی ده، شو بيلديگمز منظومه شمسيه ايله برابر آلتی دانه داها منظومه شمسيه يي فهم ايتمشدر. بر قسم ده أثيرك تشكلاتی يدي طبقه يه إنقسام ايتديگنی فهم ايتمشدر.

خلاصه: هر بر قسم إنسانلر، استعدادلرينه گوره فيض قرآندن حصه لريني آملشدر. أوت قرآن كريم بتون شو مفهوملره شاملدر دييه بيليرز.

برنجی جمله: **﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾** : بو جمله نك بش وجهله ماقبليله إرتباطی واردر:

برنجی وجه: أولكى آیت، وجود و حیات نعمتلرينه إشارتدر. بو آیت، بقا و بقانك أسباب و لوازماتنه إشارتدر.

ایکنجی وجه: قرآن کریم وقتا کہ اُولکی آیتله بشر ایچون مرتبه لرک اُک یوکسگی اولان رجوعی إثبات ایتدی، سامعک ذهنة شویله بر سؤال گلدی: شو ذلیل انسانلرک بو یوکسک مرتبه یه لیاقتلری نره دن گلمشدر؟ قرآن کریم بو جمله ایله او سؤالی شویله جه جوابلاندیرمشدر: بتون دنیا دستِ إطاعت و تسخیرینه ویریلن انسانک، آلبته خالقنک یاننده بیوک بر موقعی واردر.

اوچنجی وجه: اُولکی آیت بشر ایچون حشر و قیامتک وجودینه إشارت ایتمه سی، سامعجه گویا "بشرک نه قیمتی واردر که اونک سعادت ی ایچون قیامت قوپاجق؟" دییه وارد اولان سؤال، بو آیتله: "أرض بتون مشتملاتیله إستفاده سی ایچون یارادیلان و بتون أنواعِ إطاعت و آمرینه ویریلن انسان، نتیجه خلقتدر. آلبته و آلبته اونک سعادت ی ایچون قیامت قوپاجقددر." دییه جوابلاندیرلمشدر.

دردنجی وجه: اُولکی آیت، قیامتده أسباب و وسائطک اورته دن قالقماسیله، انسانک مرجعی یالکز جنابِ حقّه منحصر قالا جغه إشارت ایتمشدر. بو آیت ایسه، دنیاده ده انسانک مرجع حقیقیسی جنابِ حقّه منحصر اولدیغنی سویله یور. زیرا أسباب و وسائطک آرقه سنده، قدرتک شعاعی گورونور؛ تأثیر اونکدر، أسباب ایسه پرده در.

بشنجی وجه: اُولکی آیت، سعادتِ ابدیه یه إشارتدر. بو آیت ده، سعادتِ ابدیه نک انسانه ویریلمه سنی إقتضا ایدن و سبب اولان جنابِ حق دن سبقت ایتمش فضل و إنعامه إشارتدر که؛ کندیسنه أرضک مشتملاتی إحسان ایدیلمش انسانک آلبته سعادتِ ابدیه یه لیاقتی واردر.

﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ﴾ : بونک ماقبیلله جهتِ إرتباطی درتدر:

برنجی جهت: ارض و سما توئم یعنی ایکیزدرلر، بربرندن آیریلمازلر؛ ذکرده، فکرده دائما برابر طولاشیورلر. بو جمله دن اولکی جمله ده ارض ذکر ایدیلدیگی گبی، بو جمله ده سما ذکر ایدیلمشدر.

ایکنجی جهت: بشرک ارضدن استفاده سنی اِکمال و اِتمام ایدن، آنجق سماواتک تنظیمیدر.

اوچنجی جهت: اولکی آیت، احسان و فضل دلیلرینه اِشارت ایتمشدر. بو آیت ده، قدرت و عظمت اِشارت ایدیور.

دردنجی جهت: بو جمله، بشرک استفاده سی یالکز ارضه منحصر اولمادیغنه، سما دخی اونک استفاده سنه تسخیر ایدیلدیگنه اِشارتدر.

﴿فَسَوِّيهِنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾ : بو جمله نك ماقبلیله اِرتباطی، اوچ چشیددر:

۱ - ﴿كُنْ﴾ ایله ﴿فَيَكُونُ﴾ آراسنده کی اِرتباط گبیدر. ناصلکه مأمورک حصولی ﴿كُنْ﴾ آمرینه باغلیدر؛ سماواتک تسویه سی ده ﴿اِسْتَوِ﴾ یه باغلیدر.

۲ - قدرتك تعلقیله اِرادهنك تعلقی آراسنده کی اِرتباط گبیدر. یعنی اِستوی اِرادهنك تعلقنه، تسویه ده قدرتك تعلقنه بکزر بر اِرتباطدر.

۳ - نتیجه ایله مقدمه آراسنده بولنان اِرتباط گبیدر. چونکه سماواتک تسویه سی، مقدمه سی اولان "اِستوی" یه ترتب ایدر.

﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ : بو جمله ماقبلیله ایکی وجهله مربوطدر:

برنجی وجه: بو جمله ده کی علم کلی، سماواتک تنظیم و تسویه سنه دلیل اولدیغی گبی، تنظیم و تسویه نك وجودی ده علم کلینك وجودینه دلیلدر.

ایکنجی وجه ایسه: اُولکی جمله قدرتِ کامله‌یه، بو جمله ایسه کَلّی و شموللی علمه دلالت ایدر.

جمله لَرک نکتہ لَرینی بیان ایدہ جگز:

﴿هُوَ الَّذِي﴾ اِلٰی آخر... بو جمله ماقبلیله باغلی دگلدر. آنجق مستأنفه اولوب بش سؤال ایله جوابلرینه اِشارتدر که، بوندن ئوئججه بیان ایدیلدیگندن تکرارینه لزوم یوقدر.

﴿هُوَ الَّذِي﴾ ده کی ﴿هُوَ﴾ مبتدادر، ﴿الَّذِي﴾ صله سیله برابر خبردر. بو جمله ده مبتدا ایله خبرک تعریفلری توحیده اِشارت اولدیغی گبی، حصره ده دلالت ایدر. یعنی مشتملاتِ ارضیه نڭ خلقی جنابِ حقّه منحصر اولدیغی گبی، خالقی ده یالکز جنابِ حقدر. بو حصر، ﴿ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ جمله سنده ﴿اِلَيْهِ﴾ نڭ تقدیمیله حاصل اولان حصره دلیلدر. یعنی مشتملاتِ ارضیه نڭ خلقی جنابِ حقّه منحصر اولدیغی ایچون، قیامتده مرجعیت ده جنابِ حقّه منحصردر. ﴿الَّذِي﴾ صله سیله برابر خبردر. خبرکِ اصلی و مستحقّی، نکره اولمقدرد. بوراده معرفه اولارق گلمسی، حکمک ظاهر و معلوم اولدیغنه اِشارتدر. یعنی: "جنابِ حقّ مشتملاتِ ارضیه نڭ خالقی اولدیغی معلوم و ظاهردر."

منفعت ایچون قوللانیلان ﴿لَكُمْ﴾ ده کی "ل" اشیانک خلقه مباح، حلال، منفعتلی اولارق یارادیلوب، بعض عارضه لردن طولای حرام اولمش اولدقلرینه اِشارتدر. مثلاً اغیارک مالی، عصمتِ شرعیه ایچون حرام اولمشدر. انسانک اُتی، حرمت و کرامت ایچون؛ زهر، ضرر ایچون؛ لاشه اُتی، نجاست ایچون حرام اولمشلردر. و کذا هر بر شیده بر فائده، بر منفعت اولدیغنه رمزدرد. و کذا بشر

ایچون هر شیده بر منفعتی بولندیغنه رمزدر. اوت هانگی شی اولورسه اولسون، بشره بر جهندن بر استفادهیی تأمین ایدر، وکؤ عبرت آلق ایچون اولسون. و کذا أرضک قارنده إستقبال إنسانلرینی إنتظار ایدن پک چوق رحمتک خزینه و دفينه لرينک بولندیغنه رمزدر.

﴿لَكُمْ﴾ جار و مجرورینک ﴿مَا فِي الْأَرْضِ﴾ اوزرینه تقدیمی، بشره عائد إستفاده لرك هر غایه دن اَوَّل و اُولی اولدیغنه إشارتدر.

عمومی إفاده ایدن ﴿مَا﴾ هر شیده منفعتلری آرامغه إنسانلری ترغیب و تشویق ایچونددر.

﴿فِي الْأَرْضِ﴾ ده کی ﴿فِي﴾ نك ﴿عَلَى﴾ یه ترجیحی، اَك چوق منفعتلرك أرضک قارنده اولدیغنه و أرضک قارنده کی اُشیانك تحریسنه إنسانلری تشجیع ایتدیگنه إشارتدر. و کذا أرضک ایچنده کی معدن و ماده لرك إستفاده بشر ایچون یارادیلشی، أرضک ایچنده هنوز کشف ایدیلهمیهن عناصر و ماده لردن (تكاليفِ حیاتك زحمتلرندن مستقبلك إنسانلرینی قورتاره جق) بعض غدائی و سائرہ ماده لرك وجودی ممکن اولدیغنه دلالت ایدر.

﴿جَمِيعًا﴾ : أرضده کی بعض اُشیانك عبث و فائده سز اولدقلرینه عائد اوهامی دفع ایتمک ایچونددر.

﴿ثُمَّ اسْتَوَى﴾ ده کی ﴿ثُمَّ﴾ أرضک خلقتیله سماواتك تسویه سی آراسنده کی جنابِ حقك أفعال و شعوناتك سلسله سنه إشارتدر. و کذا بشره منفعت خصوصنده، سماواتك تسویه سی أرضک خلقتندن رتبه جه اوزاق اولدیغنه دلالت

ايدىر. ايجاز و إختصار ايچون **﴿أَرَادَ أَنْ يُسَوِّيَ﴾** يرنده **﴿إِسْتَوَى﴾** دىنلمشدر.

﴿إِسْتَوَى﴾ كلمه سنك إستعمالى، بوراده مجازدر. يعنى هدفه قصدىنى حصر ايدوب صاغه صوله باقميانلر گى، سماواتك تسويه سنى إرادە ايتمشدر.

﴿إِلَى السَّمَاءِ﴾ : بو سمانن مقصد، سماواتك مادّەسى اولان بخاردر.

﴿فَسَوَّيْنَهَا﴾ ده كى **﴿ف﴾** تفرىعى إفاده ايتديگنه نظرًا، تسويه نك إستوايه باغلانماسى؛ **﴿فَيَكُونُ﴾** نك **﴿كُنْ﴾** آمرينه ويا قدرتك تعلقى إرادە نك تعلقنه ويا قضانك قدره اولان ترتبلىرینه بگزه يور و تعقىبى إفاده ايتديگنه گوره، مقدّر بعض فعللره ايمادر. تقدیر كلام: **﴿نَوَّعَهَا وَنَظَّمَهَا وَدَبَّرَ الْأَمْرَ بَيْنَهَا فَسَوَّيْنَهَا﴾** إلى آخر... دن عبارتدر. يعنى: "نوعلره آيىردى، تنظيم ايتدى، آرالرنده لازم گلن آمرلى، تدبیرلىرلى ياپدى؛ صوگره یدى طبقه يه تسويه ايتدى."

﴿سَوَّى﴾ : يعنى "منتظم، مستوى؛ أنواعى، أجزالرى متساوى اولارق ياراتدى."

﴿هُنَّ﴾ : بو ضميرك جمعى، سماوات اولاجق مادّەنك نوعلره منقسم اولديغنه إشارتدر.

﴿سَبْعَ﴾ تعبيرى، سماوات طبقه لرينك كثرته إشارتدر و بو طبقه لرك تشكّلاتِ أرضيه نك أدوارِ سبعه سيله صفاتِ سبعه يه مناسبتدار اولديغنه ايمادر.

﴿سَمَوَاتٍ﴾ : بو سمارك بر قسمی، سیارات بالیقلرینه دگزر؛ بر قسمی ده ثابت ییلدیزلره مزرعه در؛ بر قسمی ده سما چیچکلی حکمنده اولان "دراری" ییلدیزلره باغچه و بوستاندر.

﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ : بو "واو" عطف ایچوندر. حالبوکه بوراده عطفك طرفینی آراسنده مناسبت یوقدر. اويله ایسه، بو مناسبتی بولق ایچون تقدیره احتیاج واردر. شویله که: ﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ "اويله ایسه، بو بیوک أجرامك خالقى اودر." ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ "اويله ایسه او أجرامده کی صنعتی تنظیم، تحکیم ایدن اودر".

إلصاقی إفاده ایدن ﴿بِكُلِّ﴾ کلمه سنده کی ﴿ب﴾ ؛ علمك، معلومدن إنفكاك و انفصالنك ممكن اولمادیغنه إشارتدر.

﴿كُلِّ﴾ ، تعمیمی إفاده ایدن بر أداتدر. بوراده إفاده ایتدیگی تعمیمدن هیچ بر شیئك، هیچ بر فردك تخصیصی و دائرة شمولندن إخراجی یوقدر. بو إعتبارله ﴿مَا مِنْ عَامٍ إِلَّا وَقَدْ خُصَّ مِنْهُ الْبَعْضُ﴾ اولان قاعده کلیه بی تخصیص ایدیور. چونکه کندیسی بو قاعدهنك شمولندن خارج قالمشدر.

﴿شَيْءٍ﴾ : بو کلمه؛ واجب، ممکن، ممتنع شاملدر.

﴿عَلِيمٌ﴾ : یعنی، ذاتی ایله علم آراسنده ضروری، لزومی بر ثبوت

وارددر.

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

يعنی: دوشون او زمانى که، ربّك ملائکه یه خطاباً: "بن یرده بر خلیفه یی یاراته جغم!" دیدی. ملائکه ده: "یرده فساد یاپه جق، قان دو که جک کیمسه لری می یاراته جقسک! حالبوکه بز، حمد کله سنی تسبیح و تقدیس ای دییورز. " دیدیلر. ربّك ده: "سزك ییلمه دیگکزی بن بیلیورم!" دیه اونلر جواب و یردی.

آرقداش! ملائکه نك وجودینی تصدیق و قبول ایتمك ایمانك رکنلرندن بریدر. بر قاچ مقامده بو رکنی اثبات و ایضاح ایده جگز.

برنجی مقام: أرضك أجرام علویه یه نسبةً پك كوچك و سفلى اولدیغی حالده جانلی مخلوقاتله طولو اولدیغی گوروب عالمك ده نظام و إنتظامنه دقت ایدن إنسان، أجرام علویه نك ده او یوكسك برجلرنده، حیاتلی ساکنلری اولدیغنه قطعی بر شکلده حکم ایدر.

أوت او برجلرده ملائکه نك وجودینی قبول ایتمه یین آدمك مثلی شوپله بر آدمك مثلنه بگزر: او آدم، بیوك بر شهره گیدرکن، شهرك بر کنارنده پك كوچك بر بنایه تصادف ایدر. باقار که إنسانلرله طولودر. و عرصه لرینه باقار که، جانلی مخلوقاتله طولو. و غدالرینه باقار که؛ نباتات، بالیق و سائره گبی حیات شرطلری یرنده در. صوگره باقار که؛ پك اوزاقده میلیونلرجه آپارتمانلر، كوشكلر وار. آرالرنده، اوزون اوزون میدانلر، تنزهگاهلر بولونور. فقط او كوچك

بناده کی انسانلرک حیات شرطلری، او بیوک بنالرده بولنمديغندن؛ او یوکسک، مزین سرائیلری، ساکنلردن بوش، خالی اولدیغنی اعتقاد ایدر.

ملائکه نڭ وجودینی تصدیق ایدن آدمک مثلی ایسه شویله بر شخصک مثلی گبیدر: او آدم، او کوچک خانه نڭ انسانلر ایله طولو اولدیغنی گورور گورمز، بلا تردد او یوکسک قصرلرک ده حیات یری و اونلرده ده اونلره مناسب ساکنلر بولندیغنه حکم ایدر. و او یوکسک قصرلره مخصوص و مناسب حیات شرطلری واردر. فقط اورالرک ساکنلری پک اوزاق اولدقلرندن گورونمه مهلری، یوق اولدقلرینه دلالت ایتمز.

بناءً علیه أرضک ذوی الحیاتله طولو اولماسندن قطعیتله آکلاشیللیور که؛ بو گنیش بوشلقده طور مقده اولان سمالرده، ییلدیزلرده، برجلرده و چوق قسملره منقسم و مشتمل سماواتده، شریعتک ملائکه ایله تسمیه ایتدیگی ذی حیاتلر موجوددر.

ایکنجی مقام: بوندن اول اثبات و ایضاح ایدیلدیگی گبی؛ حیات، موجوداتک کشافیدر، بلکه موجوداتک نتیجه سیدر. بناءً علیه بو گنیش فضانک ساکنلردن و شو یوکسک سماواتک شنلکلردن خالی اولدقلرینک امکانی وار میدر؟ اوت بتون عقلاء عقل و نقل، معنوی بر إجماع و إتفاقله ملائکه نڭ معنا و حقیقتلرینه حکم ایتمشلردر؛ فقط تعبیرلری چشید چشیددر. مثلاً: مشائیون، أنواع موجوداتی اداره ایدن روحانی ماهیت مجرده ایله؛ اشراقیون ایسه، عقول و أرباب الأنواع ایله؛ دینلر دخی ملک الجبال، ملک البحار، ملک الأمطار گبی تعبیرلره تعبیر ایتمشلردر. حتی عقللری کور گوزلرنده بولنان مادیون طائفه سی ده، ملائکه نڭ معناسنی إنکار ایتمگه مجال بولامدقلرندن، فطرتک ناموسلرینه نفوذ ایدن قوای ساریه ایله تعبیر ایتمشلردر.

س - كائناتك إرتباطنى، حياتنى تأمین ایچون، خلقتده جریان ایدن ناموسلر، قانونلر كافى گلمز می؟

ج - سنك ديدیگك او سارى قانونلر، ناموسلر؛ إعتبارى و وهى أمرلردر. معین وجودلری، مشخص هویتلری آنجق اونلری تمثیل ایدن و اونلرك معكسى بولنان و اونلرك یولارلرینی اله آلان ملائكه ایله ثابت اولور.

و كذا تشكّل ارواحه مناسبتی اولمیان شو جامد عالم شهادته وجودك منحصر اولمادیغنه، عقل و نقل متفقاً حكم ایتمشلردر. بناءً علیه ارواحه مناسب و موافق چوق عاملره مشتمل اولان عالم غیب، ملائكه ایله طولو و عالم شهادتك حیاته مظهردر.

خلاصه: ملائكه نك معنای حقیقی، بو ایضاح ایدیلن أمرلردن تبارز ایتدی. بناءً علیه ملائكه نك صورتلری، أشكاللری آراسنده، عقول سلیمه نك قبول ایتدیگی وجهله، شریعتك ایضاح و بیان ایتدیگی شكلدر كه: ملكلر مكرم عبددرلر، أمرلره مخالفتلری یوقدر و مختلف قسملره منقسم و لطیف و نورانی جسملردر.

اوپنچى مقام: آرقداش! ملائكه مسئله سى اويله مسئله لرندركه؛ بر جزئك ثبوتيله، كلّ ثابت اولور؛ بر فردك وجوديله، نوع تحقّق ايدر. زیرا إنكار ایدن كلّی إنكار ايدر. بناءً علیه زمان آدمدن شیمدی یه قدر بتون دین آدملى هر عصرده إجماع و إتفاقله ملائكه نك وجودینه و آرالنده محاوره نك ثبوتنه و مشاهدهلرینك تحقّقنه و اونلردن ایدیلن روایتلرك نقلنه حكم ایتدكلری حالده ملائكه نك هیچ بریسنك إنسانلره گورونمدیگی ویا وجودلری حسن ایدیلمدیگی ألبته محالدر. كذا لك بشرك عقائدینه قاریشوب هیچ بر زمانده، هیچ بر إنقلابده

إعتراضله معروض قالمیه رق دوام ایدن ملائکه إعتقادینک بر حقیقته، بر أصله طایانامسی و مبادی ضروریه دن تولد ایتمه مسی محالدر. هر حالده بشرک بو عمومی إعتقادی، مبادی ضروریه دن نشئت ایدن و مشاهدات واقعه لرندن حاصل اولان و مختلف أماره لردن تولد ایدن حدسی بر حکمک نتیجه سیدر. أوت بو إعتقاد عمومینک سبی؛ قطعی بر صورته معنوی بر تواتر قوتنی ویرن، پک چوق دفعه لر وقوعه گلن ملائکه نك مشاهده لرندن حاصل اولان ضروری و قطعی دلیل و أماره لردر. چونکه ملائکه مسئله سی، بشرک معلومات یقینیه سندنذر. اگر بونده شبهه اولورسه، بشرک یقینیاتنده امنیت قالماز.

خلاصه: روحانیلردن بر فردک بر زمانده وجودی تحقیق ایتسه، بو نوعک وجودی تحقیق ایدر. نوعک وجودی تحقیق ایتسه، هر حالده شریعتک بیان ایتدیگی گبی اولاجقدر.

بو آیتک، سابق آیتله درت وجهله إرتباطی واردر:

برنجی وجه: بو آیتلر، بشره ویریلن بیوک نعمتلی تعداد ایدیور. برنجی آیتله أک بیوک نعمته إشارات ایدیلمشدر که؛ بشر، خلقتک نتیجه سیدر و أرضک مشتملاتی اوکا تسخیر ایدیلمشدر، ایستدیگی گبی تصرف ایدر. بو آیت ایله ده، بشرک أرضه حاکم و خلیفه قیلنمش اولدیغنه إشارات ایدیلمشدر.

ایکنجی وجه:.....

اوچنجی وجه: أولکی آیتله، جانلی مخلوقاتک مسکنلری اولان أرض و سماواته إشارات ایدیلمشدر. بو آیت ایله ده، او مسکنلرک ساکنلری اولان بشر و ملائکه یه إشارات ایدیلمشدر. و کذا او آیت، خلقتک سلسله سنه؛ بو آیت ایسه، ذوی الأرواحک سلسله سنه إشارات ایتمشلردر.

دردنجی وجه: اولکی آیتده خلقتدن مقصد بشر اولدیغی و خالقک یاننده بشرک بر موقع صاحبی بولوندیغی تصریح ایدیلدیگنده سامعک ذهننه گلدی که: "بو قدر فساد، شرور و کوتولگی یاپان بشره بو قدر قیمت نه دن ویریلدی؟ جناب حقّه عبادت و تقدیس ایچون شو فسادجی بشرک وجودینه حکمتک اقتضاسی و رضاسی وار میدر؟" سامعک بو وسوسه سنی دفع ایچون شویله بر إشارتده بولندی که: بشرک او شرور و فسادلری، اوندۀ ودیعه بیراقیلان سرّۀ مقابله ایدهمز، عفو اولور. و جناب حق اونک عبادتنه محتاج دگلدر. آنجق علام الغیوبک علمنده کی بر حکمت ایچوندر.

جمله لرک آراسنده کی إرتباطه گلدک:

﴿وَإِذْ﴾: بو کلمه، ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ جمله سنه عطفدر. حالبوکه آرالرنده مناسبت اولمادیغی گبی ﴿إِذْ﴾، دیگر بر ﴿إِذْ﴾ ی اقتضا ایدر. بناءً علیه بویله بر تقدیره لزوم واردر: ﴿إِذْ خَلَقَ مَا خَلَقَ مُنْتَظَمًا وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ إلی آخر... بو تقدیرده، ایکنجی ﴿إِذْ﴾ برنجیسنه عطف اولور و هر ایکی جمله آراسنده ده مناسبت بولونور.

﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾: جناب حق مشاوره یولنی اوگرتک ایله بشرک خلافتنده کی حکمتک سرّینی ملائکه یه إستفسار ایتدیرمک اوزره بو جمله یی سویله دی. سامعک ذهنی، اوچ نقطه یی نظره آلارق حرکتۀ گچدی: ۱- ملائکه نه دیدیلر؟ ۲- تعجبله حکمتی صور دیلر. ۳- جنلره خلیفه اولقله برابر، بشرده ده قوّۀ غضبیّه و شهویه خلق ایدیلمشدر. بونلر، جنلردن داها زیاده فساد یاپاجقلردر. ایشته قرآن کریم ﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ﴾

الدِّمَاءُ ﴿جمله سیله او اوچ نقطه یه إشارت ایتمشدر. ملائکه نڭ سؤال تعجب و إستفسارلری بیتدکن صوڭره، سامع، جناب حقدن ویریله جڭ جوابی بکلرکن قرآن کریم ﴿قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ جمله سیله جواب ویرمشدر. یعنی "أشیا و أحكام، سزڭ معلوماتڭره منحصر دگلدر. عدم علمڭز، اونلرڭ وجوده کلمیه جکلرینه سبب اولاماز. بنم، بشرڭ خلقتی حقّنده بر حکمتم وارد؛ او حکمتڭ خاطره سی ایچون، فسادلرینی نظره آلام. "فرمان ایتمشدر.

جمله لرڭ هیئت و نکته لرینه گلدک:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ إلی آخر...: عطفی إفاده ایدن بو "واو"، مناسبتِ عطفیة نڭ إقتضاسنه بناءً ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ إلی آخر جمله سنه معطوف علیه اولمق اوزره ﴿إِذْ خَلَقَ مَا خَلَقَ مُنْتَظَمًا﴾ جمله سنڭ تقدیرینه إشارتدر.

و کذا ﴿إِذْ﴾ زمانِ مضی یی إفاده ایتدیگی جهتله، صانکه ذهنلری گچمش زمانلرڭ سلسله سنه گوتورور ویا او سلسله یی بو زمانه گتیرر، إحضار ایدر که؛ ذهنلر، او زمانلرده وقوعه گلمش اولان حادثه لری گورسونلر.

﴿رَبُّكَ﴾ : بو تعبیر، ملائکه نڭ علیه نه بر حجّت و بر دلیلدر. یعنی الله سنی تربیه ایتمشدر، حدّ کماله ایریشدیرمشدر و سنی بشره مرشد قیلمشدر که، فسادلرینی إزاله ایده سڭ. دیمک نوع بشرڭ اڭ بیوک حسنه سی سنسڭ که، اونلرڭ مفسدتلرینی ستر ایدیورسڭ.

﴿لِلْمَلِئِكَةِ﴾ جنابِ حقّ مشاوره شکلنده ملائکه ایله یاپدیغی محاوره،

ملائكەنڭ بىر ئايەلە فضلە بىر ئارتباط و علاقه و مناسبتلىرى اولديغىنە ئىشارتدر. چونكە ملائكەنڭ بىر قىسمى ئىنسانلىرى حفظ ايدىيور، بىر قىسمى كىتابت ايشلىرىنى كوروييور. دىمك ئىنسانلارلە علاقهلىرى زىادە اولديغىدن، ئىنسانلارڭ احوالنه اهمىت ويرىيورلر.

﴿إِنِّي﴾: ملائكەنڭ ﴿آتَجْعَلُ﴾ ايلە ياپدقلىرى ئىستفهامدن آكلاشىلان ترددلرلىرى ردا ايتمكلە، مسئلەنڭ عظمت و اهمىتنە ئىشارتدر.

﴿إِنِّي﴾: بورادە ﴿ي﴾ متكلم وحده ايلە ﴿وَإِذْ قُلْنَا﴾ دە، متكلم مع الغير ضميرنڭ ذكرلردن شويەلە بىر ئىشارت چىقىيور كە: جناب حقك خلق و ايجاد فعلندە واسطەنڭ بولونمديغىنە، كلام و خطابندە واسطەلرڭ بولنديغىنە ئىشارتدر. بو نكتەيە دلالت ايدىن باشقە آيتلر دە واردر. أزجملە:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ﴾

آيت كرىمەسندە عظمتە دلالت ايدىن ﴿نَا﴾ ضمير جمعى، وحيدە واسطەنڭ بولنديغىنە ئىشارت اولديغى گى؛ ﴿بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ﴾ دە مفرد حكمنده اولان لفظە جلال، معنالىر إلهام ايتمكدە واسطەنڭ بولونمديغىنە ئىشارتدر.

﴿جَاعِلٌ﴾ كلمەسنڭ، ﴿خَالِقٌ﴾ كلمەسنە ترجيحاً ذكرى: ملائكەنڭ مدار

شبهه و موجب إستفسارلىرى، خلق و ايجاد فعلى دگلدرد. زيرا وجود خير محضدر، خلق اللهك فعليدر، اللهك فعلى لا يسلدر. آنحق ملائكەيى شبههيه دعوت ايدىن و إستفسارلرينە موجب اولان جعلدر. يعنى جناب حقك بشرى أرضك تعميرينە تخصيص ايتمەسىدر.

﴿فِي الْأَرْضِ﴾ ده کی ﴿فِي﴾ نك ﴿عَلَى﴾ يه ترجیحی: بشرک یر اوستنده

اولدیغی، ﴿عَلَى﴾ کلمه سنك معناسنه موافق و مناسب ایکن ترجیحاً ﴿فِي﴾ نك ذکر ایدیلمه سی؛ بشرک بر روح گبی أرضك جسدینه نفخ و نفوذ ایتدیگنه و بشرک ثلوب إنقراض ایتمه سیله أرضك ییقیلماسنه إشارتدر.

﴿خَلِيفَةً﴾: بو تعبیر، أرضك إنسانلرك حیاته آلویرشلی شرائطی حائز

اولمازدن أول أرضده إدراکلی بر مخلوقك بولوغش اولدیغنه و او مخلوقك حیاته او زمانده کی أرضك أولکی وضعیتلری موافق و مساعد بولندیغنه إشارتدر.

﴿خَلِيفَةً﴾ تعبیرینك بو معنایه دلالتی، مقتضای حکمتدر. اما مشهور اولان

معنایه نظرًا، او إدراکلی مخلوق، جنلردن بر نوع ایمش؛ یاپدقلری فساددن طولایي إنسانلر ایله مبادلله ایدیلمشلردر.

﴿قَالُوا اتَّجَعَلُ فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾: بو جمله مستأنفه در.

بو إستینافدن آگلاشیلیور که؛ جناب حقك ملائکه ایله اولان خطابی، سامعی شویله بر سؤاله مجبور ایتمشدر که: "عجبا ملائکه لر قومشولقلرینه گله جك إنسانلری ناصل قارشیلایه جقلردر؟ هم اونلر ایله برابر اولمغه و قومشو اولمغه رضالری وار میدر؟ هم فکرلری نه در؟" قرآن کریم ﴿قَالُوا اتَّجَعَلُ﴾ جمله سیله او سؤالی جوابلاندیرمشدر.

س - ﴿قَالُوا اتَّجَعَلُ﴾ إلی آخر... جمله سی ﴿إِذْ قَالَ﴾ جمله سنه جزا

اولدیغنه نظرًا، آرالرنده لزوم لازمدر. حالبوکه لزوم گورونمور؟

ج - ملائكە أرضك مؤككلىرى بولندقلرى جهتهله، أرض اونلرك إداره سنده اولور. بو إعتبارله إنسانلرك أرضه خليفه قيلنماسى حقنده ملائكه نك فكرلرينى إظهار ايتمك لزومى واردر.

﴿قَالَ - قَالُوا﴾ تعبيرلىرى، مقاوله و محاوره شكلنده مشاوره أسلوبينى إنسانلره اوكرتمك ايچوندرك. يوقسه جناب حق مشاوره دن منزهدرك.

ملائكه نك ﴿آتَجْعَلُ﴾ ايله ياپدقلرى إستفهامدن مقصد، جعله إعتراض، جعلى إنكار ايتمك دكلدر. چونكه جناب حَقَّ فعللرينه إعتراض ايتمگه عصمتلرى مانعدر. آنجق جعلك سببى مخفى اولديغندن، تعجبله سبب و حكمتنى صورمشلردرك. جعل تعبيرندن آكلاشيلييور كه؛ إنسانك أحوالى، وضعيتلرى نه طبيعتك إقتضاسيدر و نه ده فطرتك ايجاييدر، آنجق بر جاعلك جعلى ايله در.

س - ﴿فِيهَا﴾ : مسافه پك قيصه اولديغى حالده، ايكنجى ﴿فِيهَا﴾ نك ذكرينه نه إحتياج واردر؟

ج - برنجى ﴿فِيهَا﴾ ايله، بشرك بر روح گبى أرضه نفوذ ايتمه سييله أرضى إحيا ايتمسنه؛ ايكنجى ﴿فِيهَا﴾ ايسه، بشرك فسادى دخى عزرائيل گبى أرضك قلبنه قدر پنجه سنى صوقوب أرضى إماته سنه إشارتدر. ديمك بشر، بر طرفدن أرضك شفاسى ايچون بر علاج ايكن، ديكر طرفدن ئولومنى إنتاج ايدن بر زهردر.

﴿مَنْ﴾ : بشردن كنياه در. كنياه نك تصريحه سبب ترجيحى: ملائكه نك مقصدى، بشرك شخصيتى اولمايوب، آنجق كنديلرينه ثقيلى، آغير گلن بر مخلوقك الله عصيان ايتمسنه إشارتدر.

﴿يُفْسِدُ﴾ : فسادك عصيانہ بدل ذكری، عصیانلرینك نظامِ عالمك فسادینہ

سبب اولاجغنه إشارتدر. دوام ایله تجددی إفاده ایدن مضارع صیغه سیله فسادك ذكر ایدیلمه سی، ملائكه نك أصل ایسته مدكلری و إنكار ایتدكلری، آنجق عصیانلرینك دوام و إستمرا ر ایله وقوعه گله جگنه عائد اولدیغنه إشارتدر. ملائكه بشرك عصیانلرینك دوام و إستمرا رینی، یا جنابِ حَقَّك إعلامیله بیلمشلردر ویا لوح محفوظه باقوب اوندن آلمشلردر ویا خود إنسانلرده کی قوّه غضبیّه و شهویّه دن آكلامشلردر.

﴿فِيهَا﴾ : قوّه شهویّه ایله أرضه فساد حاصل اولور، قوّه غضبیّه نك

تجاوزیله قتل و قتاله محل اولور. حالبوکه أرض، تقوا اوزرینه تأسیس ایدیلمش بر مسجد حکمنده در.

﴿و﴾ : فساد ایله سفك گبی ایکی رذیله بی بربرینه عطف و جمع ایدر.

چونکه فساد، سفك دمایه سببدر.

﴿يَسْفِكُونَ﴾ نك ﴿يَقْتُلُونَ﴾ یه ترجیحا ذكرندن آكلاشیلیبور که؛ سفك،

ظلمًا یاپیلان قتلدر. بو ایسه فساده داها مناسبدر. چونکه قتلك إفاده ایتدیگی معنا، قتلك مباح قسمنه ده شاملدر. جهادده ویا بر جماعتی قورتارمق ایچون یاپیلان قتلر گبی که؛ بو قتل، فساده مناسب اولماز.

﴿الدِّمَاءُ﴾ : سفك کلمه سنك دلالت ایتدیگی إراقه دمده کی دمی

تأکیددر.

﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ : بشرك جعلنده کی حکمتی صوران

ملائكه یه، صانکه شویله بر إعتراض وارد اولمشدر: "بشرك الله یاپاجعی

عبادت و تقدیس، اونڭ جعلنه سببِ کافی گلمز می که، جعلنڭ حکمتنی
 صوریورسکڭز؟" ایشته "واو حالیه" ایله ذکر ایدیلن ﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ﴾ إلی آخر
 جملهسی، گویا او إعتراضی دفع ایتمگه إشارتدر.

﴿نَحْنُ﴾ : معاصیدن معصوم ملائکه نڭ جماعتلرندن کنایه در. جمله نڭ جمله
 اسمیه شکلنده ذکر ایدیلمه سی؛ تسبیحک ملائکه یه بر سجیه اولدیغنه و ملائکه نڭ
 تسبیحاته ملازم و مداوم اولدقلرینه إشارتدر.

﴿نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ﴾ : بزلر، بتون عبادت لڭ سڭا مخصوص اولدیغنی کائناته
 إعلان و جناب الوهیتکه لایق اولمیان شیلردن منزه اولدیغکه ایمان و بتون
 أوصافِ عظمت و جلال ایله متّصف اولدیغکه إعتقاد ایدیورز.

﴿وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ بو "ل" یا صله در، بر معنای إفاده ایتمز ویا تعلیل و
 سببیت ایچونددر. برنجی إحتماله گوره، ﴿نُقَدِّسُكَ﴾ تقدیرنده اولور. یعنی "سنی
 تقدیس و تطهیر ایدیورز" دیمکدر. ایکنجی إحتماله نظرًا، ﴿نُقَدِّسُ لِأَجْلِكَ﴾
 تقدیرنده اولور. یعنی بز نفسلریمزی، فعللریمزی گناهلردن تمیزله مکله برابر،
 قبللریمزی ماسواڭدن چویریورز دیمکدر.

بو "واو" ایسه، ایکی رذیله یی جمع و بربرینه عطف ایدن ﴿يَسْفِكُ﴾ ده کی
 "واو" لڭ عکسنه و عنادینه اولارق، بری تقدیس، دیگرى تسبیح ایکی فضیلتی
 جمع و بربرینه عطف ایدیور.

﴿قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾: بو جمله، ملائکه نڭ إستفسارندن صوڭره

عجبا جناب حق إستفسارلرینه ناصل جواب ویردی و تعجّبلرینی نه ایله ازاله ایتدی و بشرک اونلره ترجیحنده کی حکمت نه در دییه سامعک قلبنه گلن سؤاله اجمالی بر جوابدر، تفصیلی صوگره گله جکدر.

﴿إِنِّي أَعْلَمُ﴾ ده کی ﴿إِنَّ﴾، تحقیقی إفاده ایتمکله تردّد و شبهه پی دفع ایتمک ایچونددر. بو ایسه، مسلّم اولمیان نظری حکملرده اولور. حالبوکه بوراده اللّٰهُکْ خلقک بیلمدکلرینی بیلرسی مسلّم و بدیهی بر حکمدر؛ حاشا ملائکهکْ نك بو حکمه تردّدلری یوقدر. بناءً علیه بوراده بو ﴿إِنَّ﴾، قرآن کریمکْ ایجاز ایچون إختصاراً اجمال ایتدیگی بر قاچ جمله یه إشارتدر:

- ۱ - بشرده کی مصلحتلر و بشرکْ خیر کثیره نسبّه مفسدتلری، شرّ قلیلدر. شرّ قلیل ایچون خیر کثیری ترک ایتمک، حکمته مخالفدر.
- ۲ - بشرکْ خلافته اولان سرّ لیاقتی، ملائکه جه مجهول، خالقجه معلومدر.
- ۳ - بشرکْ اونلره ترجیح حقّنی ویرن حکمت، ملائکه جه مجهولدر.
- ۴ - ﴿إِنَّ﴾ نك إفاده ایتدیگی تحقیق، بعضاً صریح حکمه دگل، جمله نك بر قیدندن إستفاده ایدیلن ضمنی بر حکمه راجع اولور. بوراده ﴿إِنَّ﴾ نك تحقیقی، ﴿لَا تَعْلَمُونَ﴾ قیدندن إستفاده ایدیلن حکم ضمنی یه راجعدر. یعنی "سزله محقق بیلمیورسکْز و کذا اللّٰهُکْ علمی لازم، بشرکْ وجودی ملزومدر." بو جمله ده علم إلهینکْ وجودینه دلالت ایدن ﴿أَعْلَمُ﴾ دن، بشرکْ وجوده گله جگی تبارز ایدر. چونکه ﴿أَعْلَمُ﴾ نك دلالتنه گوره، علم إلهی تعلّق و تحقّق ایتمشدر. او یله ایسه بشرکْ وجودی هر حالده اولاجقدر.

ملائكەيە ويريلن او إجمالى جوابك تحقىق حَقْنده ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

آيتندن شويله بر ايضاحات آئينه بيلير كه: جنابِ حَقَّ اُفعالى حكمتلردن، مصلحتلردن خالى دگلدر. اويله ايسه موجودات، خلقك معلوماتنده منحصر دگلدر. اويله ايسه ملائكه نك عدم علملرى، بشرك عدم وجودينه دليل اولاماز. وكذا جنابِ حق خيّر محض اولارق ملائكه يي ياراتمشدر، شرّ محض اولارق ده شيطاني ياراتمشدر، خير و شردن محروم اولارق بهائم و حيواناتى خلق ايتمشدر. حكمتك إقتضاسنه گوره، خير و شرّ قادر و جامع اولارق دردنچى قسمى تشكيل ايدن بشرك ياراديلماسى ده لازمدر كه؛ بشرك شهويه و غضبيه قوتلرى قوّه عقليه سنه منقاد و مغلوب اولورسه، بشر مجاهده سندن طولايي ملائكه يه تفوّق ايدر. عكسى حالده حيواناتدن داها آشاغى اولور، چونكه عذرى يوقدر.

نورك بلكچى

﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٠﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢١﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٢٢﴾﴾

جناب حق، بتون اشیانکِ اسملرینی آدمه (عس) اوگرتدی. صوگره او اشیایی ملائکه یه گوستره رک دیدی که: "اگر ادعا کرده صادق ایسه کز، بونلرکِ اسملرینی بکا سویله ییگز." ملائکه دیدیلر که: "سنی هر نقائصدن تنزیه و بتون صفات کمالیه ایله متّصف اولدیغکی إقرار ایدرز. سنک بزه اوگرتدیگکِ علمدن باشقه بر علممز یوقدر، هر شیئی بیلجی و هر کیمسه یه لیاقتنه گوره علم و عرفان إحسان ایدیجی سنسک." جناب حق دیدی که: "یا آدم! بونلرکِ اسملرینی اونلره سویله." وقتا که آدم، اسملرینی اونلره سویله دی. جناب حق دیدی که: "سزه دیمه دم می سماوات و ارضکِ غیبی بیلیرم و سزکِ آدم حَقّنده لسانله إظهار ایتدیگکزی و قلباً گیزله دیگکزی بیلیرم."

مقدمه

بو تعلیم اُسما مسئله سی یا حضرتِ آدم علیه السلامکِ ملائکه نکِ إنکارلرینه قارشى معجزه سی اولوب، ملائکه یی إنکاردن إقراره إجبار ایتمشدر؛ یاخود ملائکه نکِ، خلافتنه إعتراض ایتدکلری نوع بشرکِ خلافتنه لیاقتنی ملائکه یه قبول ایتدیرمک ایچون إظهار ایتدیگی بر معجزه در.

أی آرقداش! هر شیئ کتاب مبین ده موجود اولدیغنی تصریح ایدن
﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ آیت کریمه سنک حکمنه گوره: قرآن
 کریم ظاهرًا و باطنًا، نصًا و دلالةً، رمزًا و إشارةً هر زمانده وجوده گلمش و یا
 گله جک هر شیئی إفاده ایدیور. بوکا بناءً گرك أنبیانک قصّه و حکایه لری، گرك
 معجزه لری حقّنده قرآن کریمک إشاراتندن فهم ایتدیگمه گوره، (حاشیه) معجزات
 أنبیادان ایکی غایه و حکمت تعقیب ایدیلمشدر:

برنجیسی: نبوتلرینی خلقه تصدیق و قبول ایتدیرمکدر.

ایکنجیسی: ترقیات مادّیه ایچون لازم اولان ئورنکلی نوع بشره
 گوستره رک، او معجزه لرك بکزرلرینی میدانگ گتیرمک ایچون نوع بشری تشویق و
 تشجیع ایتمکدر. صانکه قرآن کریم، أنبیانک قصّه و حکایه لریله ترقیاتک
 أساسلرینه، تمللرینه پارمقله إشارت ایده رک: "أی بشر! شو گوردیگک معجزه لر،
 بر طاقم ئورنک و نمونه لر در. تلاحق افکاریکزله، چالیشمالریکزله شو ئورنکلرک
 أمثالنی یاپاجقسکز." دییه إخطار ایتمشدر. أوت ماضی، إستقبالک آیینه سیدر؛
 إستقبالده وجوده گله جک ایجادلر، ماضیده قورولان أساس و تمللر اوزرینه بنا
 ایدیلیر. أوت شو ترقیات حاضره تمامیله دینلردن آلینان إشارتلردن، وجیزه لردن
 حاصل اولان إهاملر اوزرینه وجوده گلمشلر در. أوت:

۱ - ایلک ساعت و سفینه، معجزه ألیله بشره ویرلمشدر.

(حاشیه): اگر مؤلفک، تنزیلک نظمندن چیقاردیغی لطائفده شبهه ک وارسه بن دیرم که:
 ابن الفارض کتابندن تفأل ایدرکن شو بیت چیقدی:

كَانَ كِرَامَ الْكَاتِبِينَ تَنَزَّلُوا عَلَى قَلْبِهِ وَحَيًّا بِمَا فِي صَحِيفَةٍ

۲ - كائناتك إحتوا ايتديكى بتون نوعلك إسملرني، صفتلرني، خاصه لرني بيان ضمننده؛ بشرك تلاحق أفكاريله ميدانه گلن بيگلرجه فنون سايه سنده **﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾** آيتيله إشارت ايديلن حضرت آدمك معجزه سنه مظهر اولمشدر.

۳ - بتون صنعتلك مدارى اولان دميرك يوموشاتيلوب قوللانيلماسى سايه سنده ايجاد ايديلن بو قدر ترقياتله نوع إنسان، **﴿وَالنَّارُ الْهَدِيدُ﴾** آيتيله إشارت ايديلن حضرت داودك معجزه سنه مظهردر.

۴ - ينه تلاحق أفكار ايله، طياره گي ايجاد ايديلن ترقيات هوائيه سايه سنده نوع بشر، **﴿غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَّاحُها شَهْرٌ﴾** آيتيله سرعتى بيان ايديلن حضرت سليمانك معجزه سنه ياقلاشييور.

۵ - قراج و قوملى يرلردن صولرى چيقارتان سانترفوژ آلتي، **﴿أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾** آيتيله إشارت ايديلن حضرت موسىك (عس) عصاسندن درس آلمشدر.

۶ - تجربه لر سايه سنده و تلاحق أفكار ايله حصوله گلن ترقيات طبيه، حضرت عيسىك (عس) معجزه سنك إلهاماتندندر. حقيقه شو معجزه لر ايله بو ترقيات آراسنده پك بيوك مناسبت و موافقت واردر. أوت دقت ايدن آدم، بلا تردد او معجزه لر بو ترقياته برر مقياس و نمونه لردير. و كذا **﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا﴾** آيت كريمه سنك دلالتنه گوره، حضرت إبراهيم آتسه آتيلديغى زمان، آتشك حرارتى برودته إنقلاب ايتمه سى؛ بشرك كشف ايتديكى ياقيجى اولميان مرتبه ناريه يه ئورنك و مأخذدر.

۷ - ﴿لَوْلَا أَنْ رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ﴾ آیت کریمه سنڭ (بر قَوْلِه گوره) إشارت

ایتدیگی گبی، حضرت یوسفڭ (عس) کنعانده بولنان باباسنڭ تمثالنی گورور گورمز زلیخادن گری چکیلیمه سی؛ و کروانلری مصردن عودت ایتدیگنده حضرت یعقوبڭ ﴿إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ﴾ یعنی "بن یوسفڭ قوقوسنی آلییورم" دیمسی؛ و بر عفریتڭ حضرت سلیمانہ "گوزیڭی آچوب یوممازدن اُول بلقیسڭ تختنی گتیریم" دیمه سنه إشارت ایدن ﴿أَنَا أُتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ آیت کریمه سی؛ پڭ اوزاق مسافهلردن جلب صوت، صورت و سائرہ گبی بشرڭ کشف ایتدیگی و یا ایده جگی ایجاداته نمونه و مأخذدرلر.

۸ - حضرت سلیمانہ قوش دینلی ئوگرتدڭ معناسنده ﴿عَلَّمْنَا مَنطِقَ

الطَّيْرِ﴾ اولان آیت کریمه؛ بشرڭ کشفیاتندن رادیو، پاپاغان، گوگرچین گبی آلات و حیوانلرڭ قونوشمه لرینه و مهم ایشلرده قوللانیلماسنه مأخذدر. و هکذا بشرڭ هنوز کشف ایده مدیگی چوق معجزهلر واردر، إستقبالده یواش یواش کشفنه موفق اولور.

بو آیتڭ نظمنده دخی، أمثالی گبی اوچ وجه واردر:

برنجی وجه: اُولکی آیتله إرتباطیدر. شویله که:

۱ - إنسانڭ خلقتی حَقْنده ملائکه نڭ إعتراضلرینه، اُولکی آیتده عمومی،

فهمی قولای، إقناع ایدیگی بر جواب ویرلمشدر. بو آیتله، عوام و خواصی إقناع ایدن تفصیلاتلی بر جواب ویرلمشدر.

۲ - أولكى آيتده، بشرک خلافت مسئلهسى تصريح ايديلمشدر؛ بو آيتده ايسه، نوع بشرک ملائكه يه قارشى گوستردىگى معجزه ايله، دعوای خلافتی إثبات ايديلمشدر.

۳ - أولكى آيتده، بشرک ملائكه يه ترجح ايتمسنه إشارات ايديلمشدر؛ بو آيتده، ترجحك علتنه إشارات ايديلمشدر.

۴ - بشرک أرضده خلافت كبرايه مظهر اولماسنه أولكى آيتله دلالت ايديلمشدر؛ بوراده ايسه، بتون تجلياته مظهر بر نسخه جامعده اولارق گوستريلمشدر. بو ده، آيرى آيرى إستعدادلره مالك و علم و إستفاده لرینك يوللرى چوق اولديغندندر. أوت بشر، ظاهر و باطن حواس و طويغوليله، بالخاصه درينلگنه نهايت اولميان وجدانيله كائناتى إحاطه ايتمش بر قابليتدهدر.

ايكنجى وجه: جمله لرك بربريله إرتباطلريد. شويله كه: ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ

الْأَسْمَاءَ﴾ جمله سى، ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ جمله سنك مضمونى تحقيق و إجمالى تفصيل و إبهامى تفسيردر. و كذا جناب حقك أرضنده بشرک خليفه اولماسى، اللهك حكملرینی اجرا و قانونلرینی تطبيق ايتمه سى ايچوندرد. بو ايسه، تام بر علمه متوقفدر. و كذا برنجى آيتده كلامك سوقياتى إقتضاسنجه شويله بر تقدير اولاجقدر: آدمى خلق ايتدى، تسويه ايتدى، جسدینه نفخ روح ايتدى، تربيه ايتدى، صوگره أسمايى تعليم ايتدى و خلافته نامزد قيلدى. صوگره وقتا كه آدمى ملائكه يه ترجيح ايتمكله رجحان مسئله سنده و خلافت إستحقاقنده علم أسما ايله ممتاز قيلدى؛ مقامك إقتضاسى اوزرينه، أشيائى ملائكه يه عرض و اولردن معارضه يي طلب ايتدى؛ صوگره ملائكه عجزلرینی حسن ايتمكله جناب

حَقُّ حِكْمَتِي إِقْرَارِ اِيتْدِيلِر. قرآنِ کریم بوکا اِشَارَة، ﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ديدکدن صوگره،

﴿قَالُوا﴾ : اُولَجه اِبلِسْک اُنَانِيَت و کبرينه قانارق ياپدقلى اِستفساردن پشيمان اولارق، ﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ ديدلر. صوگره وقتا که اِستعدادلرينک عدمِ جامعيتندن طولاي ملائکه نك عجزى ظاهر اولدى؛ مقامک اِقتضاسى اوزرينه آدمک اِقتدارينک بياني ايجاب ايتدى که، معارضه تمام اولسون. بونک ايچون، ﴿قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾ خطاييله آدمه فرمان ايتدى. صوگره وقتا که مسئله تبين ايتدى و حکمتک سَرى ظاهر اولدى؛ گچن جواب اِجمالينک بو تفصيلاته نتيجه قيلنماسى مقامک اِقتضاسندن اولديغنه بناء، ﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ يعنى "سزک کتم ايتديگکز شيئى بيليرم."

شو مقاوله و مکالمه دن آکلاشيلييور که؛ اِبلِسْک اُنَانِيَتى، کبرى، ملائکه يه سرايت ايتمشدر و ياپدقلى اِستفساره، بر طائفه نك اِعتراضى ده قاريشمشدر. اوچنجى وجه: جمله لرك هيئت و نکته لرى:

﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ يعنى: جنابِ حق آدمى (عس) بتون کمالاتک مباديسنى تضمّن ايدن على بر فطرتله تصوير ايتمشدر و بتون معالينک تخملىرينه مزرعه اولارق يوکسک بر اِستعداد ايله خلق ايتمشدر و موجوداتى اِحاطه ايدن

علوی بر وجدان و إحاطه‌لی اون طویغو ایله تجهیز ایتمشدر؛ و بو اوچ مزیت سایه‌سنده، بتون حقائقِ اشیایی اوگرتیه حاضرلامشدر، صوگړه بتون اُسمایی کندیسنه اوگرتمشدر. دیمک بو جمله‌نک اُولنده کی "واو"، شو مقدر اولان اوچ جمله‌یه إشارتدر.

﴿عَلَمٌ﴾: بو کلمه‌نک إختیار ایدیللمسی، علمک علو قدرینه و قدرینک یوکسک درجه‌سنه و خلافته محور اولدیغنه إشارتدر. و کذا اُسمانک توقیفنه، یعنی شارع طرفندن بیلدیریلمش اولدیغنه رمزد. ذاتاً اُسما ایله مسمیات آراسنده تعقیب ایدیلن مناسبات وضعیه، بونی تأیید ایدیور. و کذا معجزه‌نک واسطه‌سز اللّٰهک فعلی اولدیغنه ایمادر. فقط فلاسفه‌یه گوره خارقه‌لر، ارواح خارقه‌نک فعلیدر.

﴿آدم﴾: خلافتی إرادة ایدیلن و آدم إسمیله تسمیه ایدیلن کُرّه ارضک صاحبی شخص معهوددر. إسمنک تصریحی، تشریف و تشهیری ایچوندر.

﴿الْأَسْمَاءُ﴾: إسم و صفت و خاصیت گبی اشیایی بربرندن آیروب تمیز و تعیین ایدن علامت و نشانلردر؛ یاخود انسانلر آراسنده منقسم اولان لغتلردر.

﴿عَرَضَهُمْ﴾: عرض ایدیلن اُشیا اولدیغی حالده ضمیرک اُسمایه رجوعندن؛ إسمک عین مسما اولدیغنه قائل اولان اهل سنتک مذهبنه إشارتدر.

﴿كُلِّهَا﴾: آدمک ملائکه‌دن جهت إمتیازی و ملائکه‌نک معارضه‌دن سبب و مدار عجزی، اُسمانک هیئت مجموعه‌سی اولدیغنه إشارتدر. یوقسه اُسمانک بر قسمی، بلکه قسم اعظمی ملک‌لر ده بیلیرلر.

﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

﴿ثُمَّ﴾: تراخی و بُعْدِ مسافه‌ی إفاده ایتدیگی جهته، شویله بر تقدیره

إشارتدر: ﴿هُوَ أَكْرَمُ مِنْكُمْ وَ أَحَقُّ بِالْخِلَافَةِ﴾ یعنی: آدم، سزدن داها کریم و خلافته داها مستحق و لایقدر.

﴿عَرَضَهُمْ﴾: مشتریلره گوسترملک اوزره قوماش طویلرینک آچیلوب عرض

ایدیلدیگی گبی، اشیانک انواعی ده بسط ایدیلهرک أنظار ملائکه‌یه گوستریلمشدر. بو تعبیردن شویله بر إشارت چیقیور که: موجودات، مُدْرِك و عالمک مالیدر. علم ایله آلیر، إسمله أخذ ایدر، صورتلرینک تمثیله تملک ایدر.

﴿هُمْ﴾، مذکر و عاقلر جماعتندن کنایه‌در. بوراده مذکرک مؤنثه و عاقلک

غیر عاقله تغلیب و تشمیله، مجازاً انواع اشیایه إرجاع ایدیلیمشدر. بو إعتبارله، ﴿هُمْ﴾ کلمه‌سنده بر مجاز، ایکی تغلیب واردر. بو مجاز ایله او تغلیبلری إجبار

ایدن أسباب، ﴿عَرَضَ﴾ کلمه‌سنک إشارت ایتدیگی اسلوبدر. چونکه ملائکه‌یه انواع اشیانک عرضی، معنوی بر رسم گچید منظره‌سنی آکدیریور. معلوم یا، رسم گچیدلری یاپان، مذکر و عاقل إنسانلردر. بونک ایچون، بوراده ایکی تغلیبه و طولایسیله بر مجازه مجبوریت حاصل اولمشدر.

﴿عَلَى﴾: عرض ایدیلهنک لوح أعلاده نقش ایدیلن صورتلر اولدیغنه إشارتدر.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (حاشیه)
 ﴿وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

(حاشیه): إنتخام اولمیه رق، إختیارسز بر طرزده، عادتاً عموم سوزلرک و مکتوبلرک آخرلرنده شو آیت ﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ بکا سویلتدیرلمش. شیمدی آکلام که؛ تفسیرم ده، شو آیت ایله ختام بولویور. دیمک إن شاء الله بتون سوزلر، حقیقی بر تفسیر و شو آیتک بچرندن برر جدولدر. النهایة ینه او دگزه دوکولویورلر. شو تفسیرک ختامنده، گویا هر سوز معنا شو آیتدن باشلاویور. دیمک او زماندن بری یگرمی سنه در داها شو آیتی تفسیر ایدیورم؛ بیتیره مدم که تفسیرک ایکنجی جلدینی یازایم.

سعيد النورسی

اللَّهُ عون و عنایتیله امیدیمک، إقتداریمک فوقنده شو ترجمه بی ای کوتو یاپدم؛ نقصانلری چوقدر، مؤلفجه إصلاحلری لازمدر. ذاتاً اونک همتی ایله بو قدرینی آنجق یاپاییلدم. یوقسه نظم قرآنده کی ایجازلی اولان إعجازی، قیصه و وجیز اولارق بیان ایدن بو تفسیری سونوک، کور بر فکرله ترجمه ایتیمک، عبد المجیدک ایشی دگلدر. ینه اونک فرط شفقتدن همتی یتیشدی، إکمالنه موفق اولدم.

مؤلفک کوچک قارداشی و نور طلبه سی

عبد المجید

أجنى فيلسوفلرڭ قرآنى تصديقلرینه دائر شهادتلىرى

(بو فيلسوفلرڭ قرآن حقّنده كى ثنالىرىڭ بر خلاصهسى كوچك تارىخچە
حياتده و نور چشمهسى مجموعه سنده يازلمشدر.)

پرنس بيسماركڭ بياناتى

سڭا معاصر بر وجود اولامديغمدن متأثرم اى محمد! (عصم)

مختلف دورلرده، بشرىقّى اداره ايتمك ايچون طرف لاهوتيدن گلدىگى
إدعا اولونان بتون منزل سماوى كتابلرى تام و اطرافيله تدقيق ايتدمسه ده، تحريف
اولوندقلىرى ايچون هيچ بريسندە آرادىغم حكمت و تام إصابتى گوره مدم. بو
قانونلر دگل بر جمعيت، بر خانه خلقنڭ سعادتنى بيله تأمين ايدەجك ماهيتدن
پك اوزاقدىر. لکن محمدىلرڭ (عصم) قرآنى، بو قيددن آزاده در. بن قرآنى هر
جهتدن تدقيق ايتدم، هر كلمه سنده بيوك حكمتلر گوردىم. محمدىلرڭ (عصم)
دشمنلىرى، بو كتاب محمدڭ (عصم) زاده طبعى اولديغنى إدعا ايدىيورلرسە ده،
أڭ مكمل حتى أڭ متكامل بر دماغدن بويله خارقه نڭ ظهورىنى إدعا ايتمك،
حقيقتلره گوز قپايارق كين و غرضه آلت اولمق معناسنى إفاده ايدر كه؛ بو ده
علم و حكمتله قابل تأليف دگلدىر. بن شونى إدعا ايدىيورم كه؛ محمد (عصم)
ممتاز بر قوتدر. دستگاه قدرتڭ بويله ايكنجى بر وجودى إمكان ساحه سنده
گتيرمهسى إحتمالدن اوزاقدىر.

سڭا معاصر بر وجود اولامديغمدن طولاي متأثرم اى محمد (عصم)!
معلمى و ناشرى اولديغڭ بو كتاب، سنڭ دگلدىر؛ او لاهوتيدر. بو كتابڭ لاهوتى

اولديغنى إنكار ایتمك، موضوع علملرك بطلاننى ایلری سورمك قدر گولونجدر. بونك ایچون، بشریت سنك گبی ممتاز بر قدرتی بر دفعه گورمش، بوندن صوگره گوره میه جکدر. بن، حضور مهابتکده کمال حرمتله اگیلیرم.

پرنس بیسمارق

أڭ تمیز و أڭ طوغری دین مسلمانلقدیر

مشهور محرّر، مستشرق، أدبیات عربیه متخصصی و قرآن کریمك مترجمی
دوقتور موريس شویله دییور:

بزانس خرستیانلرینی، ایچنه دوشدکلری باطل اعتقادلر گریوه سندن، آنجق عربستانك حراء طاغنده یوکسه لن سس قورتاره بیلمشدر. إلهی کلمه یی أڭ علوی مقامه یوکسلتن سس، بو سس ایدی. فقط روملر بو سسی دیگله یه مه مشلردی. بو سس، إنسانلره أڭ تمیز و أڭ طوغری دینی تعلیم ایدیوردی. او یوکسك دین که، اونك حقنده، غندو فرهی هسین گبی محقق بر فاضل، شو سوزلری پك حقلی اولارق سویله یور: "بو دینده مقدس صولر، شایان تبرک أشیا، أصنام و عزیزلر، یاخود أعمال صالحه دن مجرّد ایمانی مفید طانییان عقیده لر، یاخود سكرات موت اثناسنده ندامتك بر فائده ویره جگنی إفاده ایدن سوزلر، یاخود باشقه لری طرفندن وقوع بولاجق دعا و نیازلرك گناهکارلری قورتاره جغنه دائر إفاده لری یوقدر. چونکه بو گبی عقیده لر، اونلری قبول ایدنلری آلچالتمشدر."

زمانلر گچدكجه، قرآنڭ علوى سرلىرى إنكشاف ایدیور

دوقتور موريس، (لو پارله فرانسس رومان) عنوانلى غزتهده قرآنڭ فرانسزجه مترجملرندن سلمان روناحڭ تنقيداتنه ويرديكى جوابده دييور كه:

قرآن نه در؟ هر تنقيدڭ فوقنده بر فصاحت و بلاغت معجزه سيدر. قرآنڭ، اوچ يوز آللى ميليون مسلمانڭ گوگسنى حقللى بر غرورله قبارتان مزيتى، اونڭ هر معنایى حسن إفاده ايتمه سى إعتباريله، منزل كتابلرڭ اڭ مكملى و ازلى اولماسيدر. خاير، داها ايلرى گيده ييليرز: قرآن، قدرت ازلينهڭ، عنایت ايله إنسانه بخش ايتديكى كتب سماويهڭ اڭ گوزليدر. بشريتڭ رفاهى نقطه نظرندن قرآنڭ بياناتى، يونان فلسفه سنڭ إفاداتندن پك زياده علويدر. قرآن، ارض و سمانڭ خالقنه حمد و شكرانله طولودر. قرآنڭ هر كلمه سى، هر شيئى يارادان و هر شيئى حائز اولديغى قابليتته گوره سوق و إرشاد ايدن ذات كبريانڭ عظمتنده مندمجدر. أدبيات ايله علاقه دار اولانلر ايچون قرآن، بر كتاب أدبدر. لسان متخصصلى ايچون قرآن، بر ألفاظ خزينه سيدر. شاعرلر ايچون قرآن، بر آهنگ منبعيدر. بوندن باشقه بو كتاب؛ أحكام و فقه نامنه بر محيط معارفدر. داودڭ (عس) زمانندن، ژان طالموسڭ دورينه قدر گوندريلن كتابلرڭ هيچ برى، قرآن كريمڭ آيتلريله موققيتلى بر شكلده رقابت ايدمه مشدر. بوندن طولاييدر كه، مسلمانلرڭ يوكسك صنفلىرى، حياتڭ حقيقتنى قاوارامق نقطه نظرندن نه قدر تنور ايدرلرسه، او درجه قرآن ايله علاقه دار اولويورلر و اوڭا او قدر تعظيم و حرمت گوسترييورلر.

مسلمانلرڭ قرآنه حرمتلىرى دائما ترايد ايتمكده در. إسلام محررلىرى، قرآن آيتلىرىنى إقتباس ايله يازيليرنى سوسلرلر و او يازيلر او آيتلردن ملهم اولورلر.

مسلمانلار، تحصیل و تربیه اعتباریله یوکسلدکجه، فکرلرینی او نسبتده قرآنه إستناد ایتدیریورلر. مسلمانلار، کتابلرینه عاشقدرلر و اونی قیلملرینک بتون صمیمیتیه مقدس طانیرلر. حالبوکه کتبِ إلهیه نائل اولان دیگر ملّتلر، نه کتابلرینه اُهمیت ویرلر و نه ده اولنره حرمت گوسترلر. مسلمانلرک قرآنه حرمتلرینک سببی؛ بو کتاب پایدار اولدقجه، باشقه بر دینی رهبره عرضِ احتیاج ایتیمه جکلرینی آکلامالیدر. فی الحقیقه قرآنک فصاحت، بلاغت و نزاهت اعتباریله ممتازیتی، مسلمانلری باشقه بلاغت آرامقدن وارسته قیلمقدهدر. أدبی دهالرک و یوکسک شاعرلرک، قرآن حضورنده اُگیلدکلری بر واقعهدر. قرآنک هرگون داها فضله تجلی ایتمکده اولان گوزللکلری، هرگون داها فضله آکلاشیلان فقط بیتمهین أسرار، شعر و نثرده استاد اولان مسلمانلری، اسلوبنک نزاهت و علویتی حضورنده دیز چوکمگه مجبور ایتمکدهدر. مسلمانلر، قرآنی تا روز حشره قدر پایدار قالاجق قیمت بیچیلمز بر خزینه عدّ ایلرلر و اونکله پک حقلی اولارق إفتخار ایدرلر. مسلمانلر، قرآنی اُک فصحیح سوزلرله، اُک رقیق معنالرله جوشان بر نهره بگزه تیرلر. شاید موسیو روناخ، اسلام عالمیله تماس ایتمک فرصتی آلدی ایده جک اولورسه، منور و تربیهلی مسلمانلرک، قرآنه قارشى اُک یوکسک حرمتی پرورده ایتدکلرینی و اونک اُوامر اخلاقیه سنه فوق العاده رعایتکار اولدقلرینی و بونک خارجه چیقمامغه غیرت ایتدکلرینی گوروردی. یگی نسللر و عصری مکتبلرک مأذونلری ده، قرآنه و مسلمانلغه قارشى مستهزیانه بر جمله نک صرفنه تحمّل ایتمه مکدهدرلر. چونکه قرآن، ایکی صفتله بو اهلیتی حائزدر:

بونلرک برنجیسی: بوگون آلرده تداول ایدن قرآنک حضرت محمد (عصم) وحی اولونان کتابک عینی اولماسیدر. حالبوکه إنجیل ایله تورات حقّنده بر چوق شبهه لر ایلری سورولمکدهدر.

ايكنجىسى: مسلمانلر، قرآنى عربجهنڭ اڭ قوتلى محافىظى و اساسات دىنيهنڭ عملى بر ماهيت آلماسنڭ اڭ قوتلى منبعى تلقى ايدرلر. بناءً عليه موسيو روناح اثيرنى تصحيح ايدىجك اولورسه، بو ترجمه سيله، انسانلرى تنوير خصوصنده انسانلغه بيوك بر معاونتده بولونور و باطل اعتقادلرڭ حدودلرى تار و مار ايتمگه خادام اولور.

دوقتور موريس

(نور چشمه سنده و رساله نوردە يازيلان بو نوع فيلسوفلردن قرق آلتنجىسىدر.)

ذات كبريا حقنده كى آيتلرڭ علويتى و قرآنڭ قدسى نزاھتى

مستر ژون دىوونپورت، "حضرت محمد (عصم) و قرآن كريم" عنوانلى ائرنده قرآن كريمدن بحث ايدركن، شو سوزلرى سويله يور:

قرآنڭ صاييسز خصوصيتلىرى ايچنده بالخاصّه ايكيسى فوق العاده مھمدر:

۱ - ذات كبريايى إفاده ايدن آياتڭ آھنگنده كى علويتدر. قرآن كريم، بشرى ضعفلردن هر هانگى برسنى ذات كبريايى اسناددن منزهدر.

۲ - قرآن (باشندن صوڭنه قدر) غير بليغ، غير اخلاقى، ياخود تربيهيه مخالف فكرلردن، جملهلردن و حكايلهردن تمامًا منزهدر.

حالبوكه بتون بو نقيصه لر، خرستيانلرك آلرنده كي محرف كتاب مقدّسه مبدوليتله واردر.

ژون دهوه نپورت

قرآن سراپا صميميت و حقانيتله طولودر

قارلايل شويله دييور:

قرآنی بر کرّه دقتله اوقورسه کز، اونک خصوصیتلرینی إظهاره باشلادیغنی گورورسکز. قرآنک گوزللگی، دیگر بتون ادبی اثرلرک گوزللکلرندن قابل تمییزدر. قرآنک باشلیجه خصوصیتلرندن بری، اونک اصلیتیدر. بنم فکر و قناعتمه گوره، قرآن سراپا صميميت و حقانيتله طولودر. حضرت محمدک (عصم) جهانہ تبلیغ ایتدیگی دعوت، حق و حقیقتدر.

قارلايل

مسلمانلق، تجسد و تثلیث عقیده سنی رد ایدر

إنگلتره نك اُك مشهور و اُك بیوك مورّخلرندن ادوارد گیون "روما إمبراطورلغناك انحطاط و سقوطی" ادلی اثرنده شويله دييور:

غانژ نھرى ايله بحر محیطِ آطلاسى (آطلاس اوقیانوسى) آراسنده كى
مملكتلر، قرآنى بر قانونِ أساسى و تشريعى حیاتك روحى اولارق طانیمشلردر.
قرآنك نظرندە، سطوتلى بر حکمدارلە، زواللى بر فقیر آراسنده فرق یوقدر.
قرآن بو گى أساسلر اوزرندە اویله بر تشریع وجوده گتیرمشدركە، دنیاە بر
نظیری یوقدر. مسلمانلغك اساساتى؛ تثلیثیت و اللھك تجسّدیتنى و وحدتِ وجود
عقیدەسنى ردّ ایتمكدەدر. بو متصوّفانە عقیدەلر اوج قوّتلى الوھیتك موجودیتنى
و مسیحك اللھك اوغلى (حاشا) اولدیغنى او گرتمكدەدر. فقط بو عقیدەلر، آنجق
متعصّب خرستیانلرى تطمین ایدەبیلیر. حالبوكة قرآن بو گى قاریشیققلردن،
إہاملردن آزادەدر. قرآن، اللھك برلگنە اُك قوّتلى دلیلدر. فیلسوفانە بر دماغه
مالك اولان بر مُوحّد، إسلامیتك نقطۂ نظرنی قبول ایتمكدە هیچ تردّد ایتمز.
مسلمانلق بلکہ بوگونكى إنکشافِ فکریمزك سویه سندن داها یوکسك بر دیندر.

أدوارد گیون

خالقك حقوقیله مخلوقاتك حقوقنى اُك مکمل صورتده آنجق مسلمانلق تعریف ایتمشدر

قرآنك تلقین و حضرتِ محمدك (عصم) تبلیغ ایتدیگی اساساتدن مکمل
بر أخلاق مجلهسى وجود بولور. اساسات قرآنیهك مختلف مملكتلرده إنسانلغە
ایتدیگی اییلگی و ایتدکدن صوگره ده اللّٰه تقرب ایتمك ایستهین إنسانلرى
جنابِ حقّه ربط ایتدیگنى إنکار ایتمك ممکن دگلدر. خالقك حقوقى ايله مخلوقك

حقوقي، آنجق مسلمانلق طرفندن مکمل بر صورتده تعریف اولونمشدر. بونی یالکز مسلمانلر دگل، خرستیانلر ده موسویلر ده إعتراف اییدیورلر.

مارمادق پیکتول

قرآن ایله قوانینِ طبیعیه آراسنده تام بر آهنگ واردر

یگی کشفیاتک ویاخود علم و عرفانک یاردیميله حلّ اولونان یاخود حلّنه اوغراشیلان مسائل آراسنده بر مسئله یوقدر که؛ اسلامیتک اساساتيله تعارض ایتسین. بزم، خرستیانلغی قوانینِ طبیعیه ایله تألیف ایچون صرف ایتدیگمز مساعیه مقابل، قرآن کریم و قرآنک تعلیميله قوانینِ طبیعیه آراسنده تام بر آهنگ گورولمکدهدر. قرآن، هر حرمته شایان اولان اثردر.

لووازون

قرآن، بتون اییلک و فضیلت اساسلرینی محتویدر.

إنسانی هر درلو ضالالتلردن قورور.

قرآن، إنسانلره حقوق اللّهی طانیتمش، مخلوقاتک خالقندن نه بکلهیه جگنی، مخلوقاتک خالق ایله مناسباتنی اُک صریح شکله اوگرتمشدر. قرآن أخلاق و فلسفه‌نک بتون اساساتنی جامعدر. فضیلت و رذیلت، خیر و شر،

أشیانڭ ماهیتِ حقیقیهسى، خلاصه هر موضوع قرآنده إفاده اولونمشدر. حکمت و فلسفه‌نڭ أساسی اولان عدالت و مساواتی اوگره‌تن و باشقه‌لرینه اییلک ایتمه‌یی، فضیلتکار اولمای تعلیم ایدن أساسلر.. بونلرڭ هپسی قرآنده وارد. قرآن، إنسانی إقتصاد و إعتداله سۆق ایدر، ضالالتدن قورور، أخلاقی ضعفلرڭ قراڭلغندن چیقاریر، تعالیٰ أخلاق نورینه اولاشدیرر؛ إنسانڭ قصورلرینی، خطالرینی إعتلاء و کماله قلب أیلر.

مستشرق سدیو

قرآن اويله بر پیغمبر سسیدر که، اونى بتون دنیا دیڭله‌یه‌بیلیر. بو سسڭ عکسی سرایلرده، چوللرده، شهرلرده، دولتلرده چینلار!..

قرآن شعر میدر؟ دگلدر، فقط اونڭ شعر اولوب اولمادیغنی تفریق ایتمک مشکلدیر. قرآن شعردن داها یوکسک بر شیدر. مع‌مافیہ قرآن نه تاریخدر، نه ترجمه‌ حالدیر، نه ده عیسی‌نڭ (عس) طاغده ایراد ایتدیگی موعظه‌گی بر مجموعه‌ أشعاردیر. حتّی قرآن، نه بودانڭ تلقیناتی گبی بر ما بعد الطبیعیه یاخود منطق کتابی، نه ده أفلاطونڭ هرکسه ایراد ایتدیگی نصیحتلر گبیدر. بو بر پیغمبرڭ سسیدر. اويله بر سس که، اونى بتون دنیا دیڭله‌یه‌بیلیر. بو سسڭ عکسی سرایلرده، چوللرده، شهرلرده، دولتلرده چینلار! بو سسڭ تبلیغ ایتدیگی دین، اولّا ناشرلرینی بولمش، صوڭره تجدد‌پرور و إعمار ایدیچی بر قوّت شکلنده تجلّی ایتمشدر. بو سایه‌ده‌در که؛ یونانستان ایله آسیانڭ برلشن ایشیغی، آوروپانڭ

ظلمات آباد اولان قراڭلقلرینی یارمش و بو حادثه، خرستیانلغڭ اڭ قراڭلق دورلرینی یشادیغی زمان وقوع بولمشدر.

دوقتور ژونسون

قرآنڭ جهان شمول حقیقی:

قرآن، اللهڭ برلگنه اینامق حقیقت کبراسنی إعلان ایدر

إنگلیزجه عربجه، عربجه إنگلیزجه لغتلك محرری دوقتور سیتی یانگست قرآن حقنده شو سوزلری سویله یور:

قرآن، انسانلرڭ یدِ استفاده سنه گچن اثرلرڭ اڭ بیوکلرندن بریدر. قرآنده بیوک بر انسانڭ خیال و سجه سی، اڭ واضح شکلده گورولمکده در. قارلایل "قرآنڭ علویتی، اونڭ جهان شمول حقیقتنده در" دیدیگی زمان، شبهه سز طوغری سویله مشدی. محمدڭ (ع ص م) طوغریلغی، فعالیتی، حقیقتی تحریده صمیمیتی، صارصلیمیان عزمی، ایمانی، کنديسنی دیڭله مک ایسته میهنلره ازیلی حقیقتی دیڭلتمک یولنده کی ثباتی؛ بڭا قالیرسه اونڭ او جسور و عزمکار پیغمبرڭ خاتم رسالت اولدیغنڭ اڭ قطعی و اڭ آمین دلیللریدر. قرآن عقائد و اخلاقڭ، انسانلره هدايت و حیاتده موققت تأمین ایدن اساساتڭ مکمل مجله سیدر. بتون بو اساساتڭ اُس اساسی، عالمڭ بتون مقدراتنی یدِ قدرتنده طوتان ذات کبریایه ایماندر.

اللَّهُكَ بَرَلْكَنَه اِيْمَان اِيْتَمَك حَقِيْقَتِ كِبْرَاسْنِي اِعْلَان اِيْدِيُوْر كَن، قَرَّان لِسَانِ
بَلَاغْتِكْ أَكْ يُوْكْسَكْنَه وَ نَزَاهَتِكْ شَاهَقَه سَنَه وَارَر. قَرَّان اللَّهُكَ اِرَادَه سَنَه اِطَاعَتِي،
اللَّهُه عَصِيَانَكْ نَتِيْجَه لِرِيْنِي اِيْضَا ح اِيْدِر كَن، اِنْسَانْلَرَكْ مَحْيَلَه سَنِي اَلْكُتْرِيْقَلَه يِن أَكْ
سَيَّال لِسَانِي قَوْلَانِيْر. رَسُوْل كِبْرِيَايَه تَسْلَي وَ يِرْمَك وَ اوْنِي تَشْوِيْق اِيْتَمَك، يَاخُوْد
خَلْقِي سَائِر پِيْغَمْبِرْلَرَكْ اَحْوَالِيْله، مَلَّتْرِيْنَكْ عَاقِبَتِيْلَه قُوْر قُوْتَمَق اِيْجَاب اِيْتِيْدِيْگِي
زَمَان، قَرَّانَكْ لِسَانِي أَكْ قَطْعِي جَدِّيْتِي اَلْمَقْدَه دَر. مَادَام كَه قَرَّانَكْ بَرَبْرِيْنَه دَشْمَن
قَبِيْلَه لَرِي، يَكْدِيْگِرِيْلَه مَجَادَلَه اِيْدَن عَنَصْرَلَرِي دَرْلِي طُوْپِلُو بَر مَلَّتْ حَالَنَه
گُتِرْدِيْگِيْنِي، اوْنَلَرِي اُسْكِي فِكْرَلَرْنَدَن دَاها اِيْلَرِي بَر سُوِيَه يَه يُوْكْسَلْتَدِيْگِيْنِي
گُوْرُوِيُوْرز؛ او حَالَدَه بَلَاغْتِ قَرَّانِيْهَنَكْ مَكْمَلِيْتَنَه حَكْم اِيْتَمَلِي يَز. چُوْنَكَه قَرَّانَكْ
بُو بَلَاغْتِي، وَحْشِي قَبِيْلَه لَرِي مَدَنِي بَر مَلَّتْ حَالَنَه گُتِرْمَش؛ دَنِيَانَكْ اُسْكِي تَارِيْخَنَه
يَكْئِي بَر قُوْت عِلَاوَه اِيْتَمَشْدَر. زَمَان وَ مَكَان اِعْتَبَارِيْلَه بَرَبْرَنْدَن چُوْق اُوْزَاق
اُوْلْدَقْلَرِي گِي، فِكْرِي اِنْكُشَاف اِعْتَبَارِيْلَه دَه بَرَبْرَنْدَن چُوْق فِرْقَلِي اِنْسَانْلَرَه خَارَق
الْعَادَه بَر حَسَّاسِيْت اِلْهَام اِيْدَن وَ مَخَالَفْتِي حِيْرَتَه وَ اِسْتَحْسَانَه قَلْب اِيْدَن قَرَّان،
أَكْ شَايَان حِيْرَت اَثَر طَانِيْنَمَغَه لَاقِدْر. قَرَّان، بَشْرَكْ مَقْدَرَاتِيْلَه مَشْغُوْل عَالْمَلَر
اِيْچُوْن تَتَبَّعَه شَايَان أَكْ فَائِدَه لِي مَوْضُوْع صَايِيْلِيْر.

دوقتور سیتی یانگست

قرآنك لسانی، نزاهت و بلاغت اعتباریله نظیرسزدر. قرآن بذاته محتشم بر معجزه در

قرآنك متعصب منقّدی و مترجمی قورسل دیور که:

قرآن، عربجه نك اَكْ مكمل و پك موثوق بر اُثردر. مسلمانلر كْ اعتقادی وجهيله؛ بر انسان قلمی، بو إعجازكار اُثری وجوده گتیره مز. قرآن بذاته دائمی بر معجزه در؛ هم اويله بر معجزه که، ئولولری دیریلتمکدن داها یوکسکدر. بو مقدّس کتابك تا کنديسی، منشئینك سماوی اولدیغنی إثباته کافیدر. محمد (ع ص م) بو معجزه یه إستناداً، بر پیغمبر اولارق طانینماسنی ایسته مشدر. عربستانك چیپلاق و قیصیر چوللرینی آیدینلاتان، شاعر و خطیبلره میدان اوقویان قرآن، بر آیتنه بر نظیره ایسته مش؛ هیچ بر کیمسه بو تحدّی یه قارشى گله مه مشدی. بوراده یالکز بر مثال ایراد ایدهرک، بتون بیوک آدم لرك، قرآنك بلاغتنه باش اُگدکلرینی گوسترمك ایسترم.

حضرت محمدك (ع ص م) زماننده، عربستان شاعرلرینك شهیریاری شاعر لید ایدی. لید، معلقاتدن برینك ناظمیدر. او زمان پوت پرست اولان لید؛ قرآنك بلاغتی قارشیسنده لال قالمش، بو بلاغتی اُكْ گوزل سوزلرله إفاده ایتمشدی. قرآنك بلاغتی قارشیسنده حیران قالان لید، مسلمانلغی قبول ایتمش، قرآنك آنجق بر پیغمبر لسانندن دیویلاجغنی سویله مشدر.

قرآنك لسانی بلیغ و خارق العاده سیالدر. جناب حقك شان و جلالتنی، عظمت صفتلرینی إفاده ایدن آیتلرك اُکثریسی، مستثنا بر گوزللگی حائزدر. قرآنی بی طرفانه ترجمه یه غیرت ایتدم ایسه ده؛ قارئلرم، قرآنك متننی صداقتکارانه

بر إفادهيه موفق اولاماديغى گوره جكلردر. بو قصوريمه رغبًا قارئلر ترجمه مده بحث موضوعى ايتديگم محتشم آيتلرڭ بر چوقلرينى اوقويا جقلردر.

قورسل

قرآن، بشرپته إلهى بر لطفدر. قرآن، مظفر جمهوريتلر ميدانه گتيرمشدر.

قرآن آيتلرينى نزول تاريخنه گوره ترجمه و ترتيب ايدن انگلتره نڭ اُڭ متعصب پاپاسلرندن ردوهل (رودوهل)، شو حقيقتلى اعتراف ايدىيور:

قرآن عربستانڭ بسيط بدويلرينى اويله بر إستحالهيه اوغراقمشدر كه، بونلرڭ عاداتا مسحور اولدقلىنى ظن ايدرسكز. خريستانلرڭ تلقيسنه گوره قرآنڭ نازل اولمش بر كتاب اولديغنى سويلهيه جڭ اولسه ق بيله، قرآن پوت پرستلىگى، إحماء، اللهڭ وحدانيت عقيده سنى تأسيس، جنلره، پريلره، طاشلره عبادتى إلغا، چوجقلرى دىرى دىرى گومك گبى وحشى عادتلىر ازاله، بتون خرافه لرى إستيصال، تعدد زوجاتى تحديد ايله، بتون عربلر ايچون إلهى لطف و نعمت اولمشدر. قرآن بتون كائناتى يارادان، گيزلى و آشكار هر شئى بيلن قادر مطلق صفتيله ذات كبريائى تقديس و تبجيل ايتديگندن، هر ستايشه شايندر. قرآنڭ إفادهسى وجيز و مجمل اولمقله برابر؛ اُڭ درين حقيقتى، اُڭ قوتلى و ملهم حكمتى تقرير ايدن ألفاظ ايله سويله مشدر. قرآن، دواملى مملكتلر دگلسه ده، مظفر جمهوريتلر وجوده گتيرمگه خادم اولاجق اساسلىرى محتوى اولديغنى اثبات ايتمشدر. قرآنڭ اساسلىره در كه؛ فقر و سفالتلىر آنجق جهالتلىله قابل قياس اولان، صوسز و چيپلاق بر ياريم آطه نڭ سكنه سى، يڭى بر دينڭ، حرارتلى و

صمیمی سالکری اولمشلر، دولتلقورمشلر، شهلرلر إنشا ایتمشلردر. فی الحقیقه مسلمانلرک هیئتیدر که؛ فسداد، بغداد، قورتوبا، دهلئ بتون خرستیان آوروپایی تیترهتن بر عظمت و حشمت إحرارز ایتمشلردر.

ردوهل

مسلمانلق، دنیانک قوامی اولان بر دیندر؛ جهان مدینتنک إستناد ایتدیگی قمللری محتویدر

فرانسهنک أک معروف مستشرقلردن غاسطون قار، ۱۹۱۳ سنه سنده فیغارو غزته سنده، یر یوزندن مسلمانلق قالحه جق اولورسه، مسالمتک محافظه سنه إمکان اولوب اولمادیغی حقنده مقاله لر سلسله سی یازمش و او زمان بو مقاله لر شرق غزته لری طرفندن ترجمه اولونمشدی. فرانسر مستشرقی دیور که:

"یوز میلیونلرجه إنسانک دینی اولان مسلمانلق، بتون سالکلرینه نظرًا، دنیانک قوامی اولان بر دیندر. بو عقلی دینک منبعی و دستوری اولان قرآن، جهان مدینتنک إستناد ایتدیگی قمللری محتویدر. او قدر که، بو مدینتنک، إسلامیت طرفندن نشر اولونان أساسلرک إمتزاجندن وجود بولدیغی سویله یه بیلیرز. فی الحقیقه بو عالی دین؛ آوروپایه، دنیانک إعمار کارانه إنکشافی ایچون لازم اولان أک أساسلی قاینقلری تأمین ایتمشدر. إسلامیتک بو فائقیتنی تسلیم ایدهرک، اوکا مدیون اولدیغمز شکرانی طانیمایورسه ق ده، حقیقتک بو مرکزده اولدیغنده شک و شبهه یوقدر."

فرانسز محررى، داها صوگره قرآنك عمومى مسالتي محافظه خصوصنده كى خدمتنى بحث موضوعى ايدهر ك ديور كه:

إسلاميت، ير يوزندن قالقه جق و بو صورتله هيچ بر مسلمان قالميه جق اولورسه، باريشى دوام ايتديرمگه إمكان قالير مى؟ خاير.. بوگا إمكان يوقدر!

غاسطون قار

قرآن بتون دينى كتابلره فائقدر

آلمان عالمرلندن و مستشرقلرندن ژو حائى دو رولپه (يواهم دو راف) قرآنك صحتّه ويرديگى اهمّيتدن بحث ايدر كن شو سوزلى سويله يور:

إسلاميتك شيمدى يه قدر آوروپا محررلرندن هيچ برينك نظر دقتنى جلب ايتمه ين بر صفحه سنى بحث موضوعى ايتمك ايسته يورم. إسلاميتك بو صفحه سى، اونك صحتى محافظه ايچون وقوع بولان أمرلريد. اؤلا شونى إعتراف ايتمك لازمدر: قرآن، بو نقطه نظرندن بتون دينى كتابلره فائقدر. قرآنك تعريف ايتديگى بسيط فقط مكمل صحتى قاعده لرى نظر دفته آيرسه ق؛ بو مقدس كتاب سايه سنده بتون دنيا نك بعض قسملريله، حشرات محشرى اولان آسيانك، مدهش بر تملكه اولمقدن قورتولديغنى گورورز. مسلمانلق نظافتى، تميزلگى، نزاھتى بتون سالكلرينه فرض ايتمكله، بر چوق تخريكار ميقرولبرى إحا ايتمشدر.

يواهم

قرآن آیتلری اسلامیتک محتشم بُنیه‌سنده آلتون بر قوردون گبی ایشلنمشدر

سمبرس آنسیکلوپدیا نامیله إنتشار ایدن إنگیلرزجه محیط المعارفده، مسلمانلقدن شو صورتله بحث اولونمقدهدر:

إسلام پیغمبرینک سجه‌سنی آیدینلاتان قرآن آیتلری، صوڭ درجه مکمل و صوڭ درجه مؤثردر. بو قسم آیتلر، مسلمانلغک أخلاقی قاعده‌لرینی إفاده ایدر. فقط بو قاعده‌لر، بر ایکی سوره‌یه منحصر دگلدر. بو آیتلر، اسلامیتک محتشم بنیاننده، آلتوندن بر قوردون گبی ایشلنمشدر. إنصافسزلق، یالانجیلق، حرص، إسراف، فحش، خیانت، غیبت؛ بونلرک هپسی قرآن طرفندن اڭ شدتلی صورتده تقبیح اولونمش و بونلر، رذیلک تا کندیسی طانمشدی. دیگر طرفدن حسن نیت صاحبی اولمق، باشقه‌لرینه ایلیک ایتمک، عفت، حیا، مسامحه، صبر و تحمّل، إقتصاد، طوغریلق، إستقامت، صلح‌پرورلک، حق‌پرستلک، هر شیدن فضله جناب حقّه إعتما و توکل، اللّٰهه إطاعت... مسلمانلق نظرنده حقیقی ایمان أساسلری و حقیقی بر مؤمنک باشلیجه صفتلری اولارق گوستریلمشدر.

رسول اکرم إدراک و شعور تمثالیدر

پروفیسور أدوارد مونته، "خرستیانلغک إنتشاری و خصمی اولان مسلمانلر" عنوانلی اثرینک (۱۷) و (۱۸) نجی صحیفه‌لرنده دییور که:

راسیونالیزم، یعنی عقلیه کلمه‌سنک مفادینی و تاریخی اهمیتی توسیع ایده‌ییلیرسهک، مسلمانلغک عقلی بر دین اولدیغنی سویله‌یه‌ییلیرز. عقل و منطق

مصاداقيه عقائد دينيه يي محاكمه ايدن مكتب، راسيونايزم كلمه سنڭ، اسلاميته تماميله مطابق اولديغنى تسليم ايتمكده تردد ايتمز. رسول اكرم (عصم) شعور و إدراك تمثالى اولديغى، دماغنڭ ايمان ايشيقلرى و كامل بر يقين ايله پرنور اولديغى محققدر. رسول اكرم (عصم) معاصرلرني عين هيجانله آلوله مش، بو صفتلرله تجهيز ايتمشدر. حضرت محمد (عصم)، باشارمق ايستديگى إصلاحاتى، إلهى بر وحى اولارق تقديم ايتمشدر. بو، إلهى بر وحيدر. حضرت محمدك (عصم) دينى ايسه، عقل قاعدهلرينڭ إلهاملرينه تماميله موافقدر. أهل اسلامه گوره اسلاميتك اساس عقائدى، شو صورتله خلاصه اولونه بيلير: الله بردر، محمد (عصم) اونڭ پيغمبريدر. فى الحقيقه اسلاميتك اساسلرني سكونتله و درين بر تأمل ايله تدقيق ايتديگمز زمان، بونلرڭ اللهك برلگنه و محمدك (عصم) رسالتنه، صوڭره حشر و نشره اعتقاده منتهى اولدقلىنى گورورز. بالذات دينك اساسلرى طانينان بو ايكي عقيدة، بتون ديندار انسانلرجه عقل و منطغه مستند تلقى اولنمقده و بونلر قرآنك عقيدةلرينك خلاصه سى بولونمقدهدر. قرآنك إفاده سنده كى ساده لك و براقلق، مسلمانلغك انتشار و اعتلاسنى بلا توقف تمادى ايتديرن سائق قوت اولمشدر. رسول اسلام طرفندن تبليغ اولونان مقدس تعليماتك جهان شمول ترقيسنه رغبًا، مسلمانلرڭ إلهام قايناغى و اڭ قوتلى إلتجاگاهى قرآن اولمشدر. اڭ تقديسكار و قناعت بخش بر لسانله، باشقه بر كتاب منزلك تفوق ايده ميه جگى بر إفاده ايله تقرير ايدن كتاب، قرآندر. بو قدر مكمّل و أسرار أنگيز، هر انسانك تدقيقنه بو قدر آچيق اولان بر دين؛ محقق انسانلرى كنديسنه محبوب ايدن إعجازكار قدرتى حائزدر. مسلمانلغك بو قدرتى حائز اولديغنده شبهه يوقدر.

أدوارد مونت

بر قاچ دفعه برائت قرانان رساله نورك بر قاچ ولايتده حقسز مصادره سنه
دائر، نورك يوكسك بر طلبه سنك محكمه سنده كي مدافعه سندن بر پارچه در.

(بو مدافعه، بر تقريض اولارق بورايه إلحاقى مناسب گورولهرك درج
ايديلمشدر.)

ديار بكر صلح جزا محكمه سى يوكسك مقامنه:

محكمه عادلە كزك حضورينه چيقيمقدن فوق العاده ممنونم. عادل محكمه لر؛
كائنات خالقنك حق اسمنك، عادل اسمنك و داها چوق اسماء إلهيه نك
تجليگاهيدر. حق نامنه حكم ايدن، عادل مطلق حسابنه عدالت ايدن و حقيقى،
إسلامى بر عدالت اولان كرسى معلاً نه يوكسكدر، نه مبيجلدر... حق طانيماز
مغرور ظالملى حضورنده سرفرو ايتديرن، حقسزلى حقى تسليمه إجبار ايدن
عادل محكمه لر، اك يوكسك تبجيله و اك عالى احترامه سزادرلر.

ظلم و غدر ايله حقوقى إخلال ايديلمش، حيثيت و شرفى پايمال ايديلمش
مظلوملرك، حضورنده أخذ موقع ايله تظلم حال ايدن بيچاره لرك شو دنيائ
فانيده إحقاق حق ايچون مسند راسلى، محكمه لدر. شو حالده نه شرف بخش
بر تحت عاليدر كه؛ مظلوملره ملجأ و پناه، ظالملره ده خسران و تباه اولويور.

إنسانلرك أبراريني ده، أشراريني ده جمع ايدن حضور محاكم، اويله
قورقولاجق بر ير دگلدر. بلكه محبته، حرمته لايقدر.

سلطانلره كوله لرى، أصيلزاده لره آحاد ناسى مساوى طوتان شو مقام،
سلطنتدن ده مبيجلدر. خصوصيله بتون عالم إنسانيته دورلرك، عصرلرك آقيشى

بوينجه عدالت درسنى ويرن اسلام محكمهلىرى؛ اقوام سائرەنڭ انگيزىسيونلرينه مقابل، عدالت نورىنى بىچارە بشرڭ قرە صحيفەسنە حشمتلە عكس ايتىدىرمىشدر. عدليه و عدالت تارىخىمىز، بونڭ بىڭلرلە مثالنە شاھددر.

أزجملە بو مبارک، عدالتلى محكمەنڭ حضورندە إفتخارلە عرض ايتمك ايسترم كە؛ مشهور اسلام سيّاحى و تارىخچىسى أوليا چلبى، سياحتنامەسندە دىيور كە: " ايلك إستانبول قاضىسى (حاكمى) اولان خضر بك چلبىنڭ حضورندە، حشمتلى پادشاه فاتح ايلە بر روم معمارى آراسندە شويە بر محاكمە جريان ايدر:

بيوك بر آبدەنڭ إنشاسندە قوللانيلەجق ايكى مرمر ستونى، فاتح بر روم معمارىنە تسليم ايدر. معمار دە، فاتحڭ آرزوسنڭ خلافنە اولارق بو ستونلرى اوچر آرشين كسوب قيصەلتير. فاتح جزاء روم معمارىنڭ ألنى كسديرر. روم معمارى دە، فاتح عليهنە دعوا آچار. بونڭ اوزرينە محكمەيە جلب ايدىلن بيوك پادشاه، باش كوشەيە گچمك ايستمەش. بردن برە حاكمڭ شو إخطاريلە قارشىلاشمش:

- اوطورمە بگم! خصمڭلە مرافعة شرعى اولاجقسڭ، آياقدە برابر دور!

خضر بك چلبى؛ بو قوجە شانلى پادشاه مظنونە، حقسز آل كسديرديگى ايچون، كنديسنڭ دە قصاصه تابع اولديغى و ألينڭ كسىلەجگنى بيلديرر. فقط معمار قصاصى ايستمەديگى ايچون، بيوك فاتح گوندە اون آلتون تضميناتە محكوم اولور و حتّى قصاصدن قورتولديغى ايچون بو تضميناتى كنديلگندن يگرمى آلتونە چيقارير.

اسلام محكمەسنڭ عدالتنڭ شانلى مثاللردن برى اولان شو مثال، بزه أڭ

حشمتلی حکمدارلرله اڭ عاجز فردلرڭ، حضور محاکمده مساوی اولدیغنی گوستریور.

ایشته بن ده بوگون، فاتح قدر شانلی، قهرمان اسلام حاکمی خضر بک چلینک مقامنڭ ممثلی اولان و حقیقی عدالت قرآنییهی اساس طوتان بر مقامک یرنده بولنان بر محکمهنڭ حضورنده بولنویورم. بتون قلبی حضور و سروره قلب ایدن ممنونیتیم بودر.

قهرمان أجدادیمزڭ بو قدر علویتنڭ سرّی؛ قبلرنده الله قورقوسنڭ موجودیتیه، قرآن نورینڭ و نهایتسز فیضنڭ روحلرنده یرلشمش اولماسی و قدسی حقائقه قارشى صوڭسز و نهایتسز درجهده مربوطیتلریدر. او مبارک أجداددن بزه توارث ایدن، الله و قرآن ایچون آقیتدقلری قدسی قانلرینڭ حالاً اثرلری بولنان بو یوردهده و عزیز جانلرینی فدا ایتدکلری شو مملکتده: "قرآنڭ قدسی حقیقتلرینه خدمت ایدیور، قرآنڭ تفسیرینی اوقویور، أونده بولندیریور." قیدیله محکمهنڭ حضورینه سؤق ایدیلدم.

أوت محاکمه مزر شخصمله علاقه دار اولمقدن زیاده، رسالۀ نورڭ محاکمه سیدر. رسالۀ نور ایسه، قرآن معجز البیانڭ سماوی و قدسی حقائقنڭ ترشحاتی اولمق حسبیله، او یوکسک اثرلرده کی قیمت، طوغریدن طوغریه قرآنه عائددر. شو حالده محاکمه ده قرآنڭ محاکمه سیدر. اهل توحیدنڭ کتابی اولان کلام الله بتون آیات و بیناتیه خالق کائناتنڭ وحدانیتنی و احدثنی إعلان ایدیور.

قرآنڭ اهل عقولی حیرتهده بیراقان إعجازی، بلاغت و فصاحتی، نهایت درجهده کی یوکسک اسلوبی، سلاست بیانی، الحاصل صوڭسز بدایع و جامعیتی

ايله انس و جنڭ قيامته قدر گله جك إحتياجاته اكمليتله كافى گلمسى، دنيا و آخرت سعادتنڭ رهبرى بولنماسى و بتون عصرلرده كى طبقات بشره خطاب ايتمهسى و كائنات خالقنڭ مرضياتنى قوللرينه بيلديره جك آيات و بيناتى تفسير و ايضاح ايدى جك متخصص اهل علمڭ بولنماسى ضرورتنه بناء هر عصرده گلن بيگلر مدقق اهل علم، يوز بيگلرله قرآن تفسيرلرني ميدانه گتيرمشلر؛ بتون عصرلى قرآنڭ نوريله ايشيقلانديرمشلردر.

ايشته رساله نور ده؛ بو عصرده قرآنڭ فيضيله وجود بولان، بشرڭ تكميلاتنه اويغون اولارق قرآنڭ گوستردىگى معجزهلى حقيقتلرڭ، بو تكامل ايله ساحه فعله قونولدىغنى بيلديرن و عصرڭ إدراكنه خطاب ايدن غايت قدسى بر تفسيردر. قرآن باشدن باشه توحيد إلهى پى إعلان ايدىيور. رساله نور ده، ايمان باللهى گوسترن و حقائق ايمانيه پى درس و يرن آيتلىرى تفسير ايدىيور.

ايشته محاكمه نڭ أصل موضوعى بودر.

اوتوز سنه دن برى گيزلى دين دشمنلرينڭ، قومونيستلرڭ و ماصونلرڭ تحريكاتيله، رساله نور شاگردلى بر چوق محكمه لره سوق ايديلمشلر. عادل محكمه لر ده او خائن، گيزلى دين و قرآن دشمنلرينڭ ايتدكلرى إفترالى اينجه دن اينجه يه تدقيق ايتمشلر، "بونلرده بر صوچ يوق، كتابلر ايسه فائدهلى كتابلردر" ديه رڭ، چوق محكمه لر برائتله نتيجه لنمشلردر.

تميز محكمه سى ده، اوچ دفعه محكمه لرڭ برائت قراريني تصديق ايتمش. حكم قضيه محكمه حالنه گلدىگى حالده، مملكتى عمومى بر دينسزلگه سوروكله مك ايچون پرده آرقه سنده كى دين دشمنلىرى؛ فعاليتلرني متماديًا تازه له مشلر، سكون و آسايشه پك چوق محتاج اولان مملكتمى بو جهتدن

ضعفه او غرامتق ایچون عدلیه لری، محکمه لری دائما خائنانه ترتیبلرله مشغول ایتمشلردر.

أولجه شفاهاً دخی عرض ایتدیگم وجهله؛ سلف صالحینک بیراقدیغی قدسی تفسیرلر ایکی قسمدر: بر قسمی، أحكامه دائر تفسیرلردر. دیگر بر قسمی ده، آیات قرآنیه نك حکمتلرینی و ایمان حقیقتلرینی تفسیر و ایضاح ایدرلر. سلف صالحینک بو درلو تفسیرلری چوقدر. خصوصاً غوث اعظم شاه گیلانی، امام غزالی، محی الدین عربی، امام ربّانی گبی ذوات کرامک اثرلری، بو قسم تفسیرلردر. بالخاصّه مولانا جلال الدین رومی حضرتلرینک مثنوی شریفی ده بو طرز بر نوع معنوی تفسیردر. ایشته رساله نور، بو طرز تفسیرلرک اُک یوکسگی، اُک ممتازی و اُک مستثناسیدر. ایشته مادام بو طرز تفسیرلر متداولدر، کیمسه ایلیشمه یور، رساله نوره ده ایلیشمه مک لازمدر. ایلیشنلر، قرآنه و أجداده دشمنلقلرندن ایلیشیرلر.

رساله نور، ارکان ایمانیه یی و آیات قرآنیه یی تفسیر ایده رک او یله بر طرزده بیان ایدر که؛ هیچ بر منکر، هیچ بر دینسز، او حقیقتلری إنکار ایده مز. هم ریاضی بر قطعیتله إثبات ایدر، گوزه گوسترر، عقلی طویورور، لطائفی قاندریر؛ آرتیق هیچ بر ایمانی و قرآنی حقیقتی إنکاره مجال قالماز. بوندن طولاییدر که؛ دینسزلر، قومونیسترلر، بو مملکنده رساله نور وارکن ملعونانه فکرلرینی ساحه تطبیقه قویامدقلرندن و بر معنوی بکجی گبی رساله نور دائما قارشیلرینه چیقدیغندن، رساله نورک هر وجهله نشرینه سد چکمه یی غایه ایدینمشلردر.

رساله نور، تحقیقی ایمان درسلی ویرر. شاکردلرینی هر درلو فنالقدن آلیقویار. قبلره طوغریلق آشیلار. اونی حقیقه آکلایان، آرتیق فنالق یاپاماز. اونک

ايچوندر كه، بوگون مملكتكڭ هر طرفنده كى رسالە نور طلبه لرى، آسايشك معنوى محافظى حكمنده درلر. شيمدى يه قدر هيچ بر حقيقى نور طلبه سنده آسايشه منافى بر حركت گورولمه مش، عادتا نور طلبه لرى ضابطه نك معنوى يارديمچيسى اولمشلردر. رسالە نور طلبه لرنيك رضاء إلهيدن باشقه، أعمال أخرويه يه متوجه اولمقدن غيرى دوشونجه لرى يوقدر. شو حالده رسالە نوره غرضكار ترتيبلر حاضرلايانلر، پرده آرقه سنده كى معلوم دين دشمنلرندن باشقه كيمسه دكلدر.

يوقاريده كى معروضاتمзде بر چوق محكمه لرك براءت قرارلرينك موجوديتنى عرض ايتمشدم. ألدە ايده بيلديگم تاريخ و نومرولرني بيان ايده رك، او عادل و يوكسك محكمه لره مليونلر نور شاكردلرى نامنه متتدارلغمزى بيلديرمك ايسترم. عموم رساله لرك براءت و إعاده سى حقنده دكزلى آغير جزا محكمه سنك ۱۵/حزيران/۱۹۴۴ تاريخلى براءت قراريله، إستانبول أمين اوڭى آغير جزا محكمه سنك ۱۹۵۳ تاريخ و ۱۳۷/۱۹۵۱ أساس و ۲۷/۱۹۵۲ قراريله كه؛ گچن جلسه ده سبيل الرشاد غزته سنك تقديم ايتديگم نسخه سنده بيلديريلن براءت قراريدر. آيريجه محكمه عاليكزه صورت مخصوصه ده عرض و تقديم ايتديگم عصاي موسى داخل عموم رساله نور كلياتك مرسين آغير جزا محكمه سنك ۱۷/۱۹۵۴ أساس ۴۲۱/۱۹۵۴ قرار و ۹/۴/۹۵۴ تاريخلى براءت قرارينك موجوديتلرى، محكمه لرك تأميننده اولارق هيچ بر ألك رساله نوره ايليشمه مسنى تضمّن ايتديگى حالده، مستور دشمنلرك خائنانه فعاليتلريله بو سفر ده تخصيصًا عصاي موسى قصد ايديله رك عادل و يوكسك محكمه يه گلמש بولنورز.

رساله نور، إيمان بالله ايله توحيدى ألك يوكسك درجه ده، عين اليقين و حق اليقين بر صورتده گوزه گوستروب بتون لطائف اعظمى درجه ده طوپورماسيله ايماني تقليددن قورتاروب، درجه تحقيقه يوكسلتير. عصاي موسى ده

ایسه بو علوی و قدسی ایمان درسی، اُڭ پارلاق بر صورتده، هم گورولمه مش
إحتشام ایله إثبات ایدیلدیگندن، یوز اوتوز جلدده یاقلاشان رساله نور تفسیرینڭ
عادتاً خلاصه سی حکمنده در.

بتون سماوی کتابلرڭ و بتون پیغمبرلرڭ اُڭ بیوک دعواسی خالق کائناتڭ
الوهیت و وحدانیتنی إعلاندر. قرآن باشدن باشه توحیدی گوسترر. ایشته
عصای موسی ده؛ مسلمانلره و عموم بشریته جناب حَقَّ برلگنی و دلائل
وحدانیتنی گونش گبی گوسترمسندن، اُڭ بیوک بر متفکّر ایله بر دینسزی و بر
فیلسوفی حقائق ایمانیه پی تصدیقه مجبور ایتدیگی گبی؛ اُڭ عامی بر آدمڭ ده اُڭ
یوکسک حقیقتلری، اُڭ بیوک بر سهولتله آڭلاماسنی تأمین ایدن، توحیدی
گوسترن، آیات قرآنیه نڭ اُڭ قدسی بر تفسیریدر. عیناً اسمی گبیدر. ناصلکه
موسی علیه السلام اُندە کی عصاسیله قره طاشلردن، چوراق وادیلردن، آتش
فیشقیران چوللردن آب حیاتی فشقیرتدیگی گبی، عصای موسی ده، وحدانیت
إلهیه پی إثبات ایتمه سیله دنیا و آخرت عالمترینی ضیادار ایده جک توحید نورلرینی
فیشقیرتیور؛ طاش گبی قلیبری، موم گبی اُرتییور، شوقی ایله گوڭلری تسخیر
ایدیور.

هم مادام محکمه لرڭ برائی موجود و وجدان حریتی وار و هیچ بر مملکتده
علم ایله إشتغال ایدنلره ایلشیلیمیور؛ شو حالده علوم اُولین و آخیرینی جامع
اولان رساله نورده ایلشیمه مک لازمدر.

رساله نور یوردڭ آسایشنه، سکون و سلامتته خدمت ایتدیگنه دلیل:
میلیونلر طلبه لرینڭ هیچ بریسنده بر وقعه نڭ گورولمه مش اولماسیله برابر، هپسنڭ
ده ناموسکارانه فعالیتلریله مستقیم گورولمه لیدر. رساله نور کلیاتی، عصای

موسى ايله برلكده كتبخانه مساعيمك حريمندن آينمه سى ايله، هر درلو صوچ عنصرينك موجوديتنى بالذات رفع ايدر. زيرا هر منور آدم، كتبخانه سنده هر نوع كتابى بولونديرر، اوقور، تدقيق ايدر. ملعونه فكرلى نشر ايدن و انارشىستلگى تلقين ايدن كتابلر بيله كتبخانه لرده آچيقجه تدقيقه تابعدر.

خلاصه: رساله نور، قرآنك بو عصرده ائك يوكسك و ائك قدسى بر تفسيريدر. حقيقتلى سماويدر، قرآنيدر. او حالده قرآن اقوندقجه، او ده اوقوناجقدردر. رساله نور، مجوهرات قرآنيه حقيقتلرينك سرگيسيدر، پازاريدر. بو علوى بازارده هر كس ايستديكى گي تجارت ياپار. اخروى، معنوى زنگينلكلره مظهرى تامين ايدر.

بو قدر معروضاتمزله إفاده ايتمك ايستدم كه: مقصديمز؛ ايمانزى قورتارمقدر، ايمانه خدمتدر، قرآنه خدمتدر. آخرته متوجه اولان بر حال ايسه، هيچ بر گونا صوچ موضوعى اولاماز. متماديًا شكايته بولونديغمز او گيزلى دين دشمنلى، درلو درلو ائتريقه لرله، ترتيب لرله، إزعاجلرله بزلرى بو قدسى وظيفه دن منع ايتمگه اوغراشمقده درلر. بزلر ايسه بو قدسى يولده قرآن و ايمان ايچون هر شيئمزى فدايه سوه سوه حاضرز. دگل دنيوى إضطرابلر، جهنمى عذابلر ده ويريلسه، بيچاقلرله ده دوغرآنسه ق، ائك مدهش ئولوملره ده معروض بيراقيلسه ق، عصرلر بويىنجه ميليونلر مبارك أجداديمزك فداي جان ايتدكلرى بو قدسى حقيقته، بزم جانمز ده فدا اولسون. بر دگل، ييك روحم ده اولسه، قرآن ايچون، ايمان ايچون هپسنى فدا ايتمگه هر زمان حاضرم.

شو عزيز وطنك طاشلىرى، طوپراقلىرى، آبدهلرلى، قبه لرى، جامعلىرى، مناره لرى، مزار طاشلىرى، تربهلرلى؛ قرآنك تبليغ ايتديكى زمزمه توحيدى

هايقيريورلر. ایمان و قرآنك أزلی نورینی، آتوم ذرّاتنه قدر نفوذ ایدوب إعلان ایتدیگی توحید حقیقتنی، هیچ بر قوّت بو وطنك و بو مملّتک سینّه پاکندن سیله مز.

محترم محکمه کزدن، یوکسک عدالت کزدن؛ حقائق قرآنیه پی و وحدانیت إلهیه پی حشمتله إعلان ایدن و توحیدی أعظمی درجه ده گوسترن رسالّه نور کلیاتنك إعاده سنه و برائتنه قرار ویرمه کزی رجا ایدرم.

رسالّه نور، قرآنك مالیدر. عرشی فرشه باغلايان کلام الله ايله ماضی جانبنده کی میلیارلر أهل ایمان، أولیا و أنبیا علاقهدار اولدقلری گبی، رسالّه نور محکمه سیله ده معنّا علاقهداردرلر. چوق إختیارلامش أرضك، درت یوز میلیون مسلمان سکنه سی، رسالّه نورك برائتنه و سربستیتنه و إنتشارینه منتظردرلر.

ماضی طرفندن پردّه غیب آرقه سنه چکیلن مبارک أجدادیمزك نورانی قافله لری، علوی مقاملرندن رسالّه نور محکمه سنه معنّا ناظردرلر.

مستقبل جبهه سنك فیضکار نسللری، برائت (حاشیه) قرارینی بکله یورلر.

أمکلی یوز باشی

محمد قیالر

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿يَا اللَّهُ * يَا رَحْمَنُ * يَا رَحِيمُ * يَا فَرْدُ * يَا حَيُّ *

يَا قَيُّومُ * يَا حَكَمُ * يَا عَدْلُ * يَا قُدُّوسُ﴾

إِسْمِ أعظمك حَقُّه، قرآنِ معجز البيانك حرمتنه و رسولِ أكرم عليه الصلاة والسلامك شرفنه، بو "إشارات الإعجاز"ى باصديرانلرى و مبارك يارديمجىلرىنى و رسالهُ نور طلبه لرىنى جَنَّتِ الفردوسده سعادتِ أبدىهيه مظهر أيله. آمين! و خدمتِ ايمانیه و قرآنيهده دائما موفق أيله. آمين! و دفترِ حسناتلرينه بو إشارات الإعجازك هر بر حرفنه مقابل ييك حسنه يازدير. آمين! و نورلك نشرنده ثبات و دوام و إخلاص إحسان أيله... آمين! آمين! آمين!

يا أرحم الراحمين! عموم رسالهُ نور شاكردلرىنى ايكى جهانده مسعود أيله. آمين! إنسى و جنّى شيطانلرك شرلرندن محافظه أيله. آمين! و بو عاجز و بيچاره سعيدك قصوراتنى عفو أيله... آمين! آمين! آمين!

عموم نور شاكردلرى نامنه

سعيد النورسى

